Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

763

202.3
4-16

2010

1

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԵՐԿՆԻՑ

ԿԱՄ

ՊԱՏՄԵՐԱԾՔԵՐՔ ՀՐԻՍՏՈՍԵԱԿԱՆՔ

202.3
Կ-16

Ա՛ՆԱՊԱՏԻՐ ԼՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ

ՊԱՏՄԵՐԱԶՄԻ ԿՐԻՍՏՈՆԵԱՑՆ

ՈՒՍՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ՝ ՀԱՒԱՏՈՑ
ԵՒ ՍՐԲԱՋԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ
ՀԱՆԴԵՐՁ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ԱՐԱՐԵԱԼ

Ի ՄԱՆՈՒԿ ՎԱՐԺԱՊԵՏԷ ԿԱԿՈՍԵԱՆ ԿԻՒՐԻՒՆՑԻ

18

Ի՝ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՍՐԲՈՑՆ ԷՋՄԻԱԾՆԻ Տ. Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ
Ա. ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲՈՑՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ
Տ. Տ ԵՍԱՅԻ Գ. ՍՐԲԱՋԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՑ
Տ. Տ. ՊՕՂՈՍԻ Բ, ՍՐԲԱՋԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ա 2001

)(1865)(
ՎԱՍՏԱՊՈՒԱԿԻՈՒԹԻՒՆ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ. ՏԷՐՈՅԵՆՑ

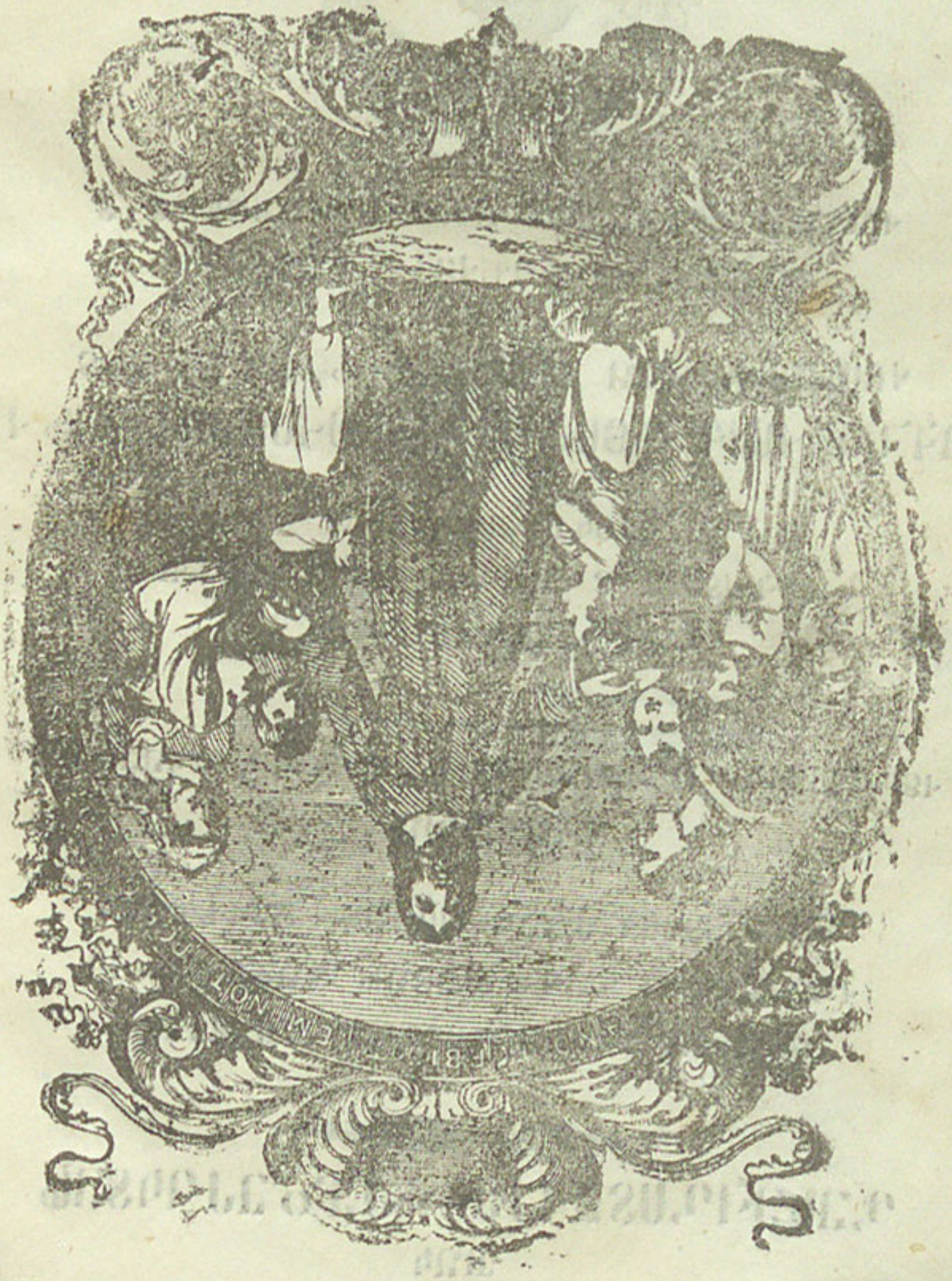
4293
III

Ծաղկունք 10 դրամ. 14 հատոր:

Վկ16-ա

արգելուք գրոցս:

Ես յԱ տարբ՝ ուսեալոյդ զայլ ար՝ իս եւ սի՝

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ա՛յս փոքր գլուխս անուն(Ա՛անապատ Երկնից)
ընտրելուն համար դուրս ելած նման տպէտանութէն ը-
ստ ըլլայ թէ ոմն անձիս՝ երկրիս վրայ շնորհակա կըը-
նաս մի քալել որ երկինքն ալ ելլաս կոր, եւ կամ
երկինքը ինչ ունիս, երկինքը ձամբայ կունենայ:

Ա՛յո, կունենայ, միայն դի մէկ ժարդ մը տեղ
մը երթալու ըլլայ նէ անշուշտ այն երթալու տեղը
ձամբայ մը կունենայ որ անկէց երթայ ու իր նըպա-
տակին հասնի: Նոյնս արքայութիւնն ալ. երկինքը
կիմանանք, անոր համար արքայութիւնը ձամբան եր-
կինքը փընտրել պէտք է:

Ուրեմն ոմ պարզամիտ եւ չկրմնռանդ քրիստո-
նեայ եղբայր, եթէ քու միտքդ դըներ ես երկինքին
արքայութիւնը երթալ ուզէ, այս փոքր գիրքը ձեռքդ
առ ու այս ձամբային մէջ մըտիր, եւ կը տեսնես որ
ձամբային երկու կողմը 23 հատ զօրեղ եւ իշխանուն
ժարդիկ կայնած են, որոնք են 1. Ադամ, 2. Նո-
ւհիմ, 3. Մօղսէս, 4. Յոբ, 5. Սիրաք, 6. Նահայի,
7. Երեմիա, 8. Բարուք, 9. Եզեկիէլ, 10. Դանիէլ,
11. Ամոս, 12. Միքիա, 13. Յոէլիա, 14. Օբաթ-
րիա, 15. Ազարիա, 16. Մաղաքիա, 17. Մարկոս,
18. Ղուկաս, 19. Յովհաննէս, 20. Պօղոս, 21.
Յակոբոս, 22. Պետրոս, եւ 23. Յուդա: Եւ ասոնք

միշտ այս ձամբուն վրայ կայնած են ու այս ձամբան գընացողներուն կառաջնորդեն։ Եւ այս ձամբուն վերի գլուխը Քրիստոս նըստած է ու կը կանչէ, (Ակէ՛ք իմ քովս բոլոր խօնջեցողներ ես ձեզի պիտի հանգչեցընեմ) Անէպէտ դուն այս ձայնը կը լսես կոր բայց՝ չես դիտեր թէ որու ձայն է, ուստի պէտք է որ դուն այս ձամբուն վրայ կայնող մարդոց հարցընես թէ այս ձայնը որո՞ւ ձայն է, եւ կամ ուսկէց կերթացուի անոր քով։ Ան ժամանակը անոնք իրենց մատնեին ցոյց կու տան ու կըսեն։ Ան ձայնը Քրիստոսի ձայնն է, եւ անոր քով երթալու շիտակ ճամբան ալ ասիկայ է. Եթէ անոր քով պիտի երթաս նէ այս ձամբան շիտակ ըլլալէ զրնաս որ անոր քովն հասնիս։ Բայց՝ անոնց ցոյց տուած ճամբան մէկ լայն ճամբայ մը չէ, հապա քարոտ եւ փըշոտ եւ նեղ ճամբայ մըն է. ուստի չըլլայ որ ճամբուն դժուարութիւնը նայելով վախնաս յառաջ երթալու, եւ երկու կողմդ խոտորիս մէկ լայն ճամբայ մը դըտնալու համար, այն ատեն կը նայիս որ ճամբուն վրայ կայնող մարդիկը՝ իրենց ձեռքի դաւազանօք քու ճակատէդ կը զարնեն։ Ընդ հանդ դուն զքեզ կանչող ձայնը դիտելով եւ անոր յոյս դընելով յառաջ երթալու ջանք ըրէ որ երթաս քու նպատակիդ հասնիս. ան որ երկնից արքայութեան մէջ նըստած է։

Ընդարձակ վիկտորիայական գիրքեր կարդացող ընթերցասէրներուն աչքին հիչ բան մը չերեւնար այս գիրքը, որովհետեւ ասիկայ շատ խոնարհ եւ շատ նեղ ճամբայ մըն է, բայց՝ արուեստին հայոց քովը շատ աւելի յարդի պիտի երեւի ասիկայ. վասն զի իսկ եւ

իսկ անոնց լեզուով գըրուած է։

Ինչպէս ասիկայ ասքան երկար գրելու ժոօք չըսկըսեցինք, հապա մեկ փոքր Քրիստոնէական տեսրակ մը յօրինել առաքեալներէն հայոց խօշոր լեզուօք, որ դպրոցի տըղայքը աղէկ հասկընան Քրիստոսի ժառդեղութիւնը՝ եւ Նատուճոյ կամքը։ Բայց՝ կերեւի թէ հոգւով սրբով շարժելով այսքան երկարեցաւ։ "Նախ՝ ըսկըսեցինք Հոգին սուրբ՝ Այս Ա արհամին արդանդը կենալէն՝ մինչեւ քանի տարի ետեւ Հոգին սուրբ՝ Այն վերնատունը՝ առաքելոց վըրայ իջնալը՝ որքան մարդարէութիւններ կան Ե մեկիկ մեկիկ սուրբ գիրքերէն ժողովելով մեկզմեկու բաղհիւսելը Արցման սկիզբը սուրբ Երրորդութիւնը հասկընալ կուզէ, եւ երկրորդ՝ Քրիստոսի ալ ով ըլլալը եւ կամ քրիստոնեայ անունը կուզէ հասկընալ։ եւ երբ որ բաւական հասկըցուցինք նէ, անկէց ետեւ մեզի հարկ եղաւ Քրիստոսի կամքն ալ հասկըցընել, անոր համար ձամբա բանիս երկարեցաւ, մինչեւ՝ ի կատարածէ աշխարհիս Քրիստոսի միւսանգամ դալստեան եւ արդարոց յաւիտենական կենաց հաստատ ձամբուն վերի դլուխը։ Եւ սուրբ Հոգւոյն շնորհացը ապաւինելով, մեր տրակար միտքը ոչքան բաւեց նէ այնքան մեղաց զդուշանալիք խրատներ եւ օրինակներ գրեցինք, սուրբ գիրքերէն հաստատ վկայութիւններով, հարց եւ պատասխան ոճով։ Եւ վկայութիւններուն բոլորը գլուխ եւ համար նշանակուած է։ մարդարէից եւ առաքելոց խօսքերը գրաքառ գրուած եւ յետոյ աշխարհաբառ թարգմանուած է, եւ առանց վկայի խօսք հաղիւ կը գըտնուի մէջը։ անոր համար կարծեմ հիմ մեկ

քրիստոնեայ ազգ մը աս դըրքիս դէմ չի կայներ, թէպէտ մեր երկրացիներէն հակառակողներ ելլան, բայց՝ հիմ դիտեր չէին կըսեր հակըցեր թէ նախանձու շարժեցան. ալ այն քննութիւնը արդար դատաւորին եւ անաչառ դատաստանին թողուցինք. եւ մենք առ այժմ նոյն հակառակողները մեզի երախտաւոր եւ բարեբար ճանչցած ենք, վասն զի եթէ հակառակողներ չըլլային նէ մենք ալ աստր տպագրութեան հոգ չէինք տաներ. ու այնպէս դժապրուած կը կենար՝ եւ կարելի էր որ կորսուէր ալ մեր բազմաւորը աշխատանաց պտուղը։

Եւ եթէ թէ պատուէրներուն խըստութիւնը համար զմեզ բանբասող ըլլայ աշխարհասէր եւ մարմնասէր մարդիկներէն, բայց՝ իրաւունք մը չունին զիս բանբասելու, որովհետեւ իմին յօրինած խօսքերս չին, հապա այս ճամբուն վրայ կայտղ մարդոց շինած գոհարներն են. մենք մի միայն այն անգին գոհարները ամէն մէկ խօսքը առանձին գիրքերէն ժողվածք ընելով միկտիկու բաղխիւսելու աշխատեցանք, եւ առանց վրայ ալ պարծենալու իրաւունք մը չունինք. հապա աշխարհիս միջի բոլոր մարդոցմէ առելի զիս անարգ եւ մեղաւոր ճանչցած եմ, եւ թիւրեա վերը դրուած օրէնց բարեխօսութիւնը մեր աշխատանքը ապաշխարանք համարելով մեր բազմաթիւ յանցանքները ներէ ամենակալն Աստուած։

Եւ եթէ մէկ մարդ ալ աշխարհիկ իմաստութիւնէ չի փընտրէր ու մի միայն իրեն հոգւոյն փրկութիւնն եւ արքայութեան ճամբան կը փընտրէ նէ, կարծեմ այս գիրքէն իզատ ուրիշ գիրք հիչ չը կար-

«Այլ նէ բաւական է, ուրիշ գլուխի կարօտութիւն չունենալ այս գիրքը ունցող մարդուը. վասն զի ապաքայութիւնը՝ քրիստոնէութեամբ պիտի երթայցուի ու կը հաւատանք բոլոր քրիստոնեայ ազգըս, եւ քրիստոնէից հարկաւոր խնդիրքները բոլորդակ ասոր մէջ պարունակուած է որ կըգտնան դըտնել։

Բայց՝ եթէ այս աշխարհիս մէջ խոտութիւն, հարստութիւն, եւ կամ մեծութիւն, եւ ուրախութիւն, եւ հանգստութիւն ճամբայ կը փընտրէ նէ անոնք տատիր չը կայ, հապա հարսնիքին տունը կըտնաս գըտնալ զանոնք, ասիկայ տուգի տուն է, այս ճամբային ըսկիզբի դըռնէն միչեւ վերջին գլուխի դուռը լացով ու տրտմութիւնով լեցուն է. այս ճամբան մըտնող մարդը՝ լալով ու սըգալով պիտի երթայ միչեւ ճամբուն վերի գլուխի դուռը, եւ երբ այն դըռնէն ներս մըտնայ նէ այն տեղ պիտի դըտնայ յաւիտենական յարատեւ ուրախութիւնը. վասն զի Թագաւորաց Թագաւորը անոր պիտի դիմաւորէ ու աչացը արցունքը սըրբէ, եւ կրնակի բեռը վար պիտի առնէ ու յաւիտեան հանգստացնէ աս տեղացի Թագաւորը գուն ու պիտի ըսէ, ու յաւիտեան յաւիտենից պիտի ուրախանայ։

Եւ այս աշխարհիս մէջ ուրախութիւն փընտրողը մարդն ալ կրթենայ ինձ նման տըգէտ աղքատի կը նմանի, որ հարուստ գլուխին լսիներ կառնէ կը հագուի կը կապուի ու հարսնիք կերթայ, մէկ օր եւ կամ երկու օր. հարսնիքին տունը հուսէ կը խրմէ հուրախանայ ու կը խայտայ, եւ իր աղքատութիւնը կը մոռանայ, եւ շատ գիշերներ անօթի պառկիլը ը-

լուսինն միտքը չի գար , ու երբ որ հարսնիքը կը լմննայ՝ նէ տրտմութիւնը կը կոխէ իր վրայ , վասն զի կը նայի որ այն երգերը ու տեսակ տեսակ կերտածները ու խըմելիքները դլնացը տուաջէն , ինքը տրտմութեամբ տուն կը դառնայ . լաթերը կը հանէ ու էն տիրոջը կուտայ ու իր հին լաթերը կը հագուի կը նըստի , ալ իրիկուան ուտելիքը կը մըտածէ թէ ոսկէց պիտի պըտնայ , փորը կաճօթէնայ կը նայի որ առաւօտեան անուշ կերակուրները չը կան , գալի է այ հարիւ կը գըտնուի տուներ , վասն զի երկու օր է գործի չէ գըտնացեր , հարսնիք տուներ ուրախութիւն կընէք կուր , նաեւ քանի մը օր ալ գործի չի կրնար երթալ , կամ հօդնած է ու կամ մէկ անդամը սախտած կըլլայ : Ու տանը մէջ մեծ տումըր մը կը պատճառի ու տատիկ կուիւներն ալ յայտնի է . ու այն աղքատին վերջի նեղութիւնը առաջինէն չատ գէշ կըլլայ . հարսնիք չը դլնացած տրքան նեղութիւն կ՚ունէր. անոր համար Սօղոմոն կըսէ (Ա՛ւ է երթալ դի տուն սգոյ քան դի տուն ծաղու) այսինքն՝ Սուդի տուն երթալը՝ հարսնիքի տուն երթալէն աղէկ է կը սէ : Ծողովող 7 գլուխ 3 համար :

Ու արդ՝ ով բարեմիտ քրիստոնեայ եղբայրդ՝ չըլլայ որ մեր լեզուին խոշութիւնը նայելով չընդունիք այս ձեր հոգւոյն փրկաւոր խօսքերուվ գիրքը . վասն զի երբեմն կը պատահի որ լեռնային՝ հաստատ լեզու գիւղացի մը լուսատու քար մը կ՚գըտնայ ու մէկ ապնուաւորի մը ընծայ կու տայ, ու այն գիւղացին որքան ալըգեղ ու խօշոր լեզու ալ էնէ այն պատուական ընծային կընդունի ապնուաւորը : Այսպէս

ձենք ալ այս խօշոր լեզուով եւ հաստատ մատներով բաղհիւսեցինք այս հոգեշահ խրատներով անգին մարգարիտները՝ ու ձեր ազնուականութեան ընծայ մատուցինք ։ Ապատի կը խնդրեմ ձեր ազնուականութենէն որ այս գրքոյկս լեզուին խօշորութիւնը եւ միջի վրիպակները չը նայիք հապա խօսքերուն միտքը դիտելով ուշադրութեամբ կարդաք ու սոյն ճամբուն հետեւելով մեղաց զգուշանաք, որ յաւիտենական փառաց եւ յարատեւ ուրախութեան եւ ցնծութեան արժանի ըլլաք, շնորհօք աւետարանչին Յ. ատոծ. Ամէն ։

Խ. Ծ. Մ. Մանուկ վարժապետ
Գալաթացի կիւրճեանց

ՅԱՆԿ

ԵՐԵՍ.

3. Կույսը ժղանալ եւ Յիսուսը ծընիլը կանխիկ գըրուածէ . . . . . .
4. Բեթլէհէմ ծնիլը կանխիկ գրուածէ . .
5. Մոգերուն գալը կանխիկ գրուածէ . .
Երկինքը մեծ աստղ մը երեւնալը կանխիկ գըրուածէ . . . . . .
6. Բեթլէհէմի մանկուանքները կոտորուիլը կանխիկ գըրուածէ . . . . . .
8. Յիսուսը տաճարը բերելնին ու գոց դուռը բացուիլը կանխիկ գրուածէ . . . .
11. Յիսուսին Եգիպտոս երթալը կանխիկ գրուածէ
12. Յոհաննէս Մկրտիչին քարոզելու համար գալը կանխիկ գրուածէ . . . . . .
19. Յիսուսին լուսաց հրաշքները կանխիկ գրուածէ
20. Աշակերտներուն համար կանխիկ գրուածէ .
24. Յիսուսին էշ հեծնալը կանխիկ գրուածէ .
Տղայոց ոսանաւոյ կանչելը կանխիկ գրուածէ.
27. Յիսուս 30 արծաթի ծախուիլը կանխիկ գրուածէ
30. Յիսուսին Մարմնոյ եւ Արեան խորհուրդը կանխիկ գրուածէ . . . . . .
33. Յուդային համար կանխիկ գրուածէ . .
34. Յիսուսին բռնուիլը կանխիկ գրուածէ . .
35. Յիսուսին չարչարուիլը եւ երեսը ծուքնալնին կանխիկ գրուածէ . . . . . .
36. Խաչափայտը ուսին վրայ պընելնին կանխիկ գըրուածէ . . . . . .
39. Յիսուսին ձեռքը եւ ոտքը վիրաւորելնին կանխիկ գրուածէ . . . . . .
Յիսուս խաչին վրայ գամվիլը կանխիկ գրուածէ
Յիսուսին լաթերը բաժնուելնին կանխիկ գրուածէ
40. Յիսուս խաչած ատենին բերան չբանալը կանխիկ գրուածէ . . . . . .
Յիսուսին քով գողեր խաչելնին կանխիկ գրուածէ
47. Յիսուս ծախուած 30 արծաթով բրուտի արտը պընելնին կանխիկ գրուածէ . . .

48· Յիսուս խաչուած առնն արեգակը խաւարիլ կանխիկ գրուած է . . . . .
49· Յիսուսին քացախ խմցուելնէն կանխիկ գրուած է ։
Յիսուսը խաչին վրայ ծաղր ընելնին կանխիկ գրուած է . . . . . .
50· Յիսուս ճարճատով մեռանիլը կանխիկ գրուած է ։
52· Յիսուսին թաղուիլ եւ յարութիւնը կանխիկ գրուած է . . . . . .
57· Յիսուսին հարստահարուիլը կանխիկ գրուած է ։
59· Հոգին սուրբ իջնալը կանխիկ գրուած է .
63· Քրիստոնէութիւնը քրիշտութեան կընմանի .
67· Քրիստոնէութիւնը առն շինելու կընմանի։
67· Հաւատքը քրիստոնէութեան հիմն է . .
68· Հաւատոյ հիմին վրայ բարեգործութեան առնն պիտի հինվի . . . . . .
69· Բարեգործութիւն չունեցողը քրիստոնեայ չէ։
71· Քրիստոնէութեան արտաքին նշանը սուրբ խաչն է
73· Քրիստոնէութեան ներքին նշանը եղբայրսիրութիւնն է . . . . . .
76· Մեր բարեգործութիւնը հրէից մէ աւելի պէտք է
78· Աստուծոյ տասը պատուէրները . . .
81· Մեզի զոհ ընել հարկ չէ . . . .
81· Մենք՝ մեր անձը զոհ՝ պատարագ պիտի ընենք
83· Մեղաւորին ձայնը չի լսեր Աստուած ու ընծան չընդունիր . . . . . .
84· Մեր մեղքը մեզի Աստուծմէ կը հեռացնէ ։
88· Մեղաւորը Աստուծոյ աքանչելիքը պատմելու կարող չէ . . . . . .
93· Աստուած սիրել եւ ընկերը սիրել մեծ եւ առաջին պատուէրն են . . . . .
95· Աստուծոյ պատուէրին անկաճ չը դնողը օձուս կընմանի . . . . . .
97· Խօսքով Աստուած չի սիրվիր, գործքով պիտի սիրեա
99· Բոլոր սրտով Աստուած սիրես նէ հինգ պատուէրը կը կատարուի . . . . . .
Ագահութիւնը կռապաշտութիւն է . .
105· Մէկ եղբայր մը սիրելով հինգ պատուէր կը կատարէ . . . . . .

106· ՋրկոպուԹիւնը մարդասպանուԹիւն է .
108· ԱչխարհասիրուԹիւնը՝ հնուԹիւն եւ Աստուծոյ ԹշնամուԹիւն է . . . . .
ԱբքայուԹեան լայն ճամբայ ցուցընողը սուա մարդարէ է . . . . . .
123· Ներ պէտք է կերԹացուի արքայուԹիւնը .
126· Մեղքը փուշի օրինակ է . . . .
133· Մեղաւորին հոգին մեղաց մէջ կը մեռնի .
135· Մեղօք մեռած հոգին՝ աչաց արցունքով կենդանանայ
139· Սուտ մարգարէն լայն ճամբայ ցոյց կու տայ .
140· Չափազանց ուսուլ խմելը կռապաշտուԹիւն է
144· ԿեղծաւորուԹիւնը սուտ վկայուԹիւն է .
145· Աստուծոյ դառնաս ապաշխարես մեղաց կազատիս
149· Մեղաց չը մաքրուած ճաշակ պիտի չառնես .
153· Ապաշխարած մեղքը նորէն գործողը՝ չան եւ խոզի կը նմանի . . . . . .
159· Սուրբերը քարեխօս կընան ըլլալ . .
161· Գէշ մարդուն քարեխօս չեն ըլլար սուրբերը
164· Քրիստոնեան խոնարհ պիտի ըլլայ . .
165· ՉպարտուԹիւնը աստանային հնարքն է .
190· Նախանձ մարդը աստանայի կը նմանի . .
192· Բանբասանքն ալ աստանային հնարքն է . .
200· Մարդոց լեզուն կրակի կը նմանի . . .
202· Մարդոց լեզուն գազաններէն գէշ է . .
209· Դատարկ խօսքերուն վրայ խրատանել . .
215· ԲարկուԹենէն շատ զգուշանալու է . .
219· ԱբքայուԹիւնը բուռնք կը յափշտակեն .
228· Ձոմ պահած օրըդ մարմնի կամք չը պիտի կատարուի
256· Կերակուրը մարդոց կը վնասէ . . .
245· Ուժով մարմինը Աստուծոյ չի հնազանդիր .
250· Մեր զօրագլուխը Քրիստոս է, անոր ետեւէն պիտի երԹանք . . . . . .
253· Չարմերը զրուցելը դժուար է . . .
277· Քարեպարծ մարդը ետեւ մեղաւոր մեռնի նէ բարեգործուԹիւնը կը կորսուի . .

ՎՐԻՊԱԿ

ԵՐԵՍ	ՏՈՂ	ՍԽԱԼ	ՈՒՂԻՂ
1	13	իրէք	իւրաքանչիւր:
	20	իւրաքանչիւր	իրէք:
2	24	արգեօք	արդեօք:
4	25	10 գէ 2 հմր	2 գէ 10 հմր:
	27	կուռատամ	կուռատամ:
13	22	ա՞յր	ո՞յր:
14	33	15 հմր	1 հմր:
26	16	գիտեր	գիտէր:
27	11	կրկըն	կրկին:
31	28	էւ	եւ:
32	16	մարմենակ	մարմինս է
33	24	ուտեր	ուտէր:
37	4	աեսակ	տեսակ:
52	14	կակիխան	կանխիկ:
	23	գէքեզման	գերեզման:
54	3	յիսուսին	յիսուսին:
	4	արգեօք	արդեօք:
61	22	չառներ նէ	չառնէր նէ:
64	8	ղոր օրինակ	զոր օրինակ:
66	18	կարեսցէ	կարասցէ:
71	4	պատուերնէրը	պատուէրնէրը:
72	14	խաչկանքեա	խաչակնքեա:
	19	ուխիշնեըը	ուրիշնէրը:
113	13	քարի	բարի:
119	13	ընգ	ընդ:
197	1	ըսած	ըսածին:
220	23	գազաննեըէն	գազաններէն:
204	14	գտիէ	գիտէ:
	22	ղէրար	զէրար:
253	7	գուրուցելը	գրուցելը:

եւ եւ ճանապարհ եւ ճշմարտու-

թիւն եւ կեանք

Յովհաննու 14 գլուխ 6 համար

ԱՌԱՆՑՔԱՐՀ ԵՐԿԱՆԻՑ

ՀԱՏՈՒԿ Ա.

Հց. Սիրելի եղբայր դու ինչ կա՞ս։

Պատասխան։ Աստուծոյ շնորհօքն քրիստոնեայ եմ։

Հց. Ինչպէ՞ս ես եղեր քրիստոնեայ։

Պխ. Երբոր սուրբ Երրորդութեան անունով՝ մկրտուեցայ ու սուրբ աւազանէն որ ծնեցայ նէ քրիստոնեայ եղայ։

Հց. Սուրբ Երրորդութիւնը ինչ է կրնաս ինձի հասկցնել։

Պխ. Սուրբ Երրորդութիւնը անճառելի է. իմ խելացս բանը չէ ճառել, բայց՝ ասքան կրնամ քեզ հնակըցըներ որ Երրորդութեան մէջ երեք անձն կայ. Հայր Աստուած, Որդին Աստուած, եւ Հոգին Սուրբ Աստուած. երեք անձինքը մէկ բնութիւն մէկ զօրութիւն եւ մէկ աստուածութիւն ունին։

Հց. Ասպէս չըկըրցեր հին հանկըցուցը, մէկ օրինակ մը տուր որ խելքս հասնի։

Պխ. Հա՛ քեզի օրինակ արնը. նախ արեւին գունդը. 2 լոյսը. եւ 3 ջերմութիւնը. թէպէտ երեք անուն կայ, բայց՝ երեքն ալ արեւին անունովը կը յիշենք, այսինքն՝ արեւին գունդը. արեւին լոյսը. եւ արեւին ջերմութիւնը, որ ամէնը մէկ արեւմնէ երեք արեւ չըլլիր. ինչու որ մէկմէկէ բաժանուած չեն. նոյնպէս Երրորդութեան

մէջն ալ իրեք անուն կը յիշենք. Հայր Որդի Հոգի. բայց իրեքնալ մէկ Աստուծոյ անունով կը-յիշենք, այսինքն՝ Հայր Աստուած, Որդին Աստուած. եւ Հոգին սուրբ Աստուած: որ երեքնալ մէկ Աստուած մնէ. իրեք Աստուած չեն. ինչու որ մէկմէկէ բաժանված չեն, իրեքը մէկ բնութիւն մէկ կարողութիւն ունին:

հց. Լսեայ քիչ մը խելքս հասաւ, բայց՝ առաջի հարցմանս պատասխան տալիս ձէ քրիստոնեայ եմ, ես ալ գիտնալ կուզեմ ձէ քրիստոնեան ինչ է:

պէ. Քրիստոսի հաւատացող. եւ Քրիստոսի աշակերտ ըսել է:

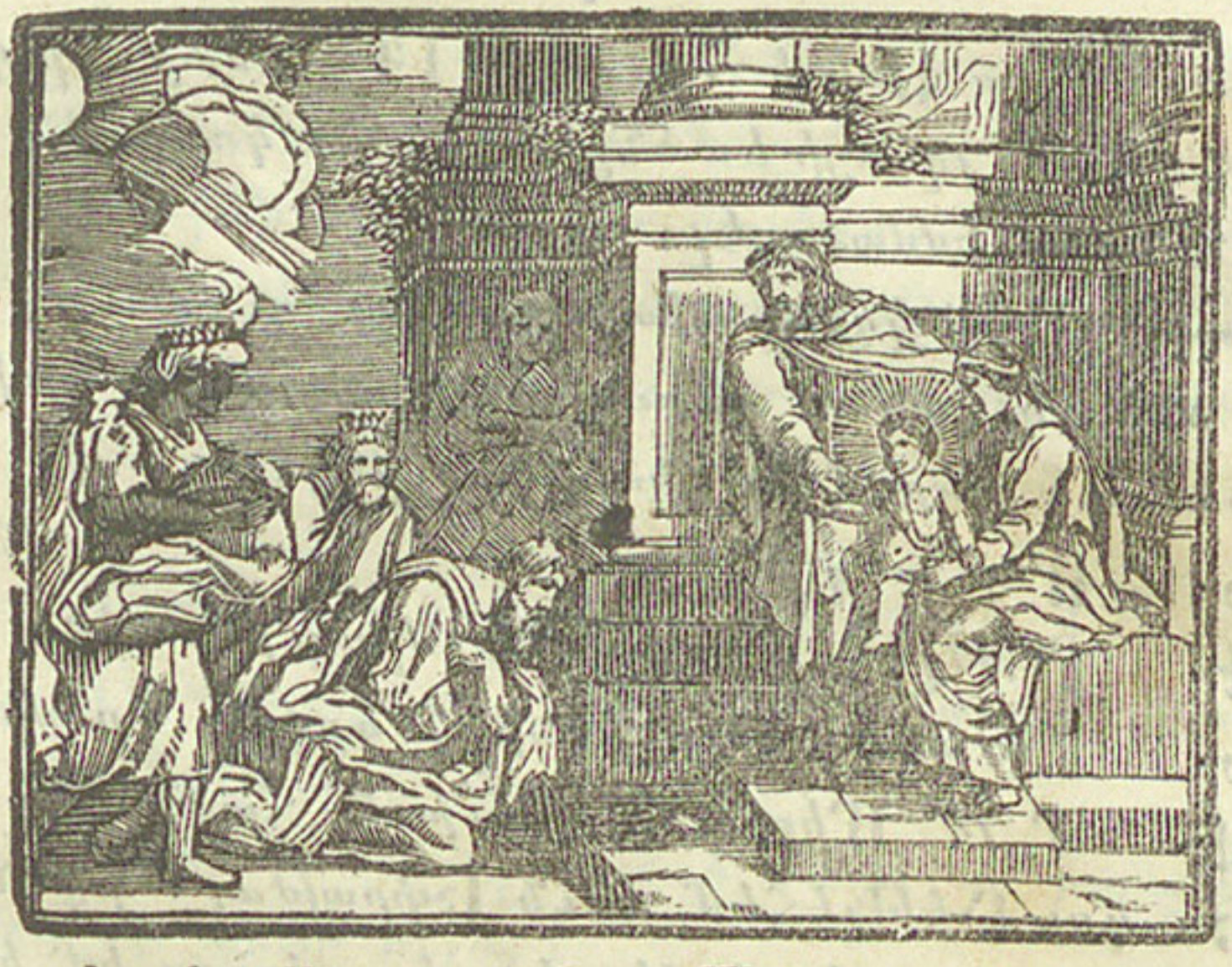
հց. Պաղատեմ զքեզ եղբայր՝ Քրիստոսի ով ըլլալը ինձի հասկըցուր որ ես ալ Քրիստոսի աշակերտ ըլլամ:

պէ: Ինչպէս որ վերը ըսինք ձէ երրորդութեան մէջ իրեք անձն կայ. Հայր, Որդի, Հոգի, Որդոյ անձը՝ ի յաւիտենից հօրմէ ծնած ըլլալով, մէկ ժամանակի մը երկինքէն խոնարհեցաւ ու սուրբ Աստուածութեան արգանդը իջաւ՝ ինչպէս որ արեւմին լոյսը պատուհանին ապակիէն1) ներս կը մտնայ:

հց. Ասոր համար կանխիկ զըրված կաթ մի արգելօք:

պէ. Ես՝ Պաղտոս 71 գլուխ 6 համար կըգըտնէ ձէ. (Ինչպէս զանձրեւ՝ ի վերայ գեղման) (Ծաղքմանաւ-ՄԽԻՆ: Նուրմին վրայ անձրեւ նկածվ պէս առանց ձայնի պիտի իջնայ կըսէ:

1) Ապակի. ձայն:

Հց. Ետեւ ինչ ըրաւ Կոյս Մարիամին արգանդին մէջ։

պխ. Ընկէց մարմին առնելով միաւորեց իրեն աստուածութեանը ու ինը ամիսէն ետեւ ծնեցաւ Կոյս Մարիամէն՝ ու մեզ նման մարդ եղաւ։

Հց. Ընդհանուր մարմինը միաւորեց իր աստուածութեանը ըսիր, հապա ինչո՞ւ ոմանք կըսեն Թե լոկ մարդ ծնեցաւ։

պխ. Ատ բանը նեստորականները կըսեն. որ ըստ էր քրիստոնէից եկեղեցին կը նզովէ նեստորական աղանդը։

Հց. Հապա մենք ինչպէս պիտի հաւատանք։

պխ. Կատարեալ Աստուած եւ կատարեալ Մարդ, կուսութեամբ յղացաւ եւ ծնեցաւ, եւ Կոյս Մարիամին ալ Աստուածածին կը դաւանինք եւ ուչ մարդածին։

Հց. Աստուած եւ մարդ ծնելուն համար կանխիկ գրված էր մի։

պ՝. Ընդ նոյն 7 գլուխ 14 համար կը գրէ (Ընդ կոյս յղացեալ եւ ծնցի որդի եւ կոչեսցեն զանուն նորա Էմմանուէլ։

Ք՝. Ընդ կոյսը պիտի յղանայ ու զաւակ պիտի ծնի. ու անոր անունը Էմմանուէլ, այսինքն՝ Աստուած մեր հետ պիտի կանչըվի։

Հց. Որ տեղ ծնեցաւ։

պ՝. Բեթլէհէմ այրին եւ մսուրին մէջ։

Հց. Ատ տեղ ծնիլը կանխիկ գրված էր մի։

պ՝. Այժմ Միքիա 5 գլուխ 2 համար կը գրէ։ (Եւ դու Բեթլէհեմ տուն Եփրաթայ. ՚ի քէն ելցէ ինձ իշխան եւ հովուեսցէ զժողովուրդ իմ Իսրայէլ)։

Ք՝. Պատն Բեթլէհէմ Եփրաթայի տունը. քեզմէ իշխան մը պիտի ելլայ ինձի որ իմ Իսրայէլ ժողովուրդս արածէ։

Հց. Ընդունն ի՞նչ դըրին։

պ՝. Ընդունը ՅԻՍՈՒՍ դըրին։

Հց. Որովհետեւ այրին մէջ ծնեցաւ՝ մարդ իմացաւ մի։

պ՝. Երկինքէն հրեշտակները հովիւներուն առեւտուր տըվին ու ըսին (Հաւատիկ աւետարանեմ ձեզ ուրախութիւն մեծ, զի ծնաւ ձեզ այսօր փրկիչ որ է օծեալ տէր ՚ի քաղաքն Դաւթի) Ղուկաս 1 գլուխ 2 համար։

Ք՝. Ընդ ձեզի մեծ ուրախութեան աւետիս կուտամ որ այսօր ձեզի փրկիչ մը ծնեցաւ Դաւթին քաղաքին մէջ. որ օծեալ տէր ըսել է, այսինքն Քրիստոս։

Հց. Ել ուրիշ մարդ իմացաւ մի արդեօք։

պէ. Ընեւելքէն մոգերը եկան Յիսուսին ընծայ բերին ու երկրպագութիւն ըրին։

հց. Ասկէց իմացան աս մոգերը։

պէ. Երկինքին երեսը մեծ աստղ մը տեսան՝ ու անոնց առաջնորդելով մինչեւ Երուսաղէմ բերաւ։

հց. Ա՛ս աստղին համար կանխիկ գրված կաթ մի արդեօք։

պէ. Մովսէս կը գրէ Թուց 24 գլուխ 17 համար որ Բաղաամ ըսաւ։ (Ծագեսցէ աստղն Յակոբայ եւ ելցէ այր Իսրայէլէ։

ընդ. Յակոբէն աստղը պիտի ծագէ ու Իսրայէլէն մէկ մը պիտի ելլայ։

հց. Ա՛ոդերուն գալուն համար կանխիկ գրված կաթ մի։

պէ. Սաղմոս 71 գլուխ 10 համար կը գրէ (Թագաւորք Ընարսայ եւ Սաբա պատարագս բերցեն նմա։

ընդ. Ընարսիայի ու Սաբայի Թագաւորները ա՛նոր ընծայ պիտի բերեն։

հց. Ա՛ոդերը կըսցի՞ր էին շիտակ մը Յիսուսը գտեր։

պէ. Ձէ որովհետեւ Երուսաղէմ որ եկան նէ աստղը ծածկըվեցաւ՝ որ Հերովդէս Թագաւորին հարցուցին Թէ հրէից Թագաւորը ո՞ւր տեղ ծըննեցաւ. մենք անոր աստղը տեսանք արեւելքը ու անոր երկրպագութիւն ընել եկանք. եւ երբոր Հերովդէս ասիկայ լսեց՝ խռովեցաւ տակնուվրայ եղաւ, ու քահանայապետները կանչեց հարցուց Թէ Քրիստոս ո՞ւր տեղ պիտի ծնի. անոնք ալ պատասխան տըվին Թէ Բեթլէհէմ պիտի ծնի։ Ա՛ստեղէս 2 գլուխ 2 համար։

հց. Ասիա ինչ ըրաւ Երոմդէս։

պէ. Աղջիկը Հերովդէսի խնդրկեց ու պատուիրեց որ երբ Յիսուսը գըտնան նէ իրեն ալ իմացընեն, որ ինքն ալ երթայ երկրպագութիւն ընէ Յիսուսին։

հց. Ընդհէց ես կը կասկածիմ կոր. չըլլայ որ Հերովդեսին միտքը Յիսուսը մեռցընել ըլլայ։

պէ. Այո՛ ինչպէս որ յետոյ նշանը ցոյց տըւաւ։

հց. Ինչ նշան ցոյց տըվաւ։

պէ. Երբոր մոգերը Հերովդէսի, գնացին Յիսուսը գըտան նոր ծնած ու մսուրին մէջ դըրած, երկրպագութիւն ըրին ու իրենց ընծայներն տըվին, բայց՝ հրեշտակը չըթողուց որ նորէն Երուսաղէմ դառնան ու Հերովդէսին իմացնեն Յիսուսին եղած տեղը. ապա մէկ ուրիշ ճամբայ մը ցոյց տըվաւ որ անկէց երան գնացին իրենց երկիրը. իսկ Հերովդէս երբոր լսեց որ մոգերէն խաբուեր է. շատ սաստիկ բարկանալով՝ վերջապէս մարդ խրկեց ու Հերովդէսին եւ անոր սահմաններէն եղած բոլոր արու զաւակները երկու տարեկանէն վար եղածները ջարդել տըւաւ հոտորեց մեռցուց։ Յիսուս ալ անոնց մէջը մեռնելու եր։ Ա Սամէս 2 գլուխ 16 համար.

հց. Սամէսին խօսքին նայինք նէ, այն տեղը Յիսուս հինգ վեց տարի ծընած պիտի ըլլայ, հապա ինչո՞ւ երկու տարվան տղայքներէն կը մեռցընէ։

պէ. Թէպէտ Սամէսին խօսքէն շատ մօտ կը բերնայ՝ բայց երկու տարվան վար եղածներէն կոտորելէն կիմացվի որ մէկ երկու տարի անցած պի-

ին ըլլայ Յիսուսին ծնիլը եւ մանկանց կոտորելուն վրջացը. ինչպէս որ Ս. առքէոսի մէկնութիւնը կը պատմէ:

Հց. Ա'հ ատ ինչ. քարտիսա գէշ մարդ է եղեր Հերովդէս, հիւրուն որ ատ անմեղ տղայոց մեռնելուն իմ սիրտս շատ կըսկըծեց, բայց կանխիկ պրպած կար մի:

պէ. Երեսիա կը պրէ 30 գլուխ 15 համար (Ձայն գուժանց ի հառաչ ողբումն լալումն եւ աշխարումն յոյժ, հռաքել լայր զորդիս իւր եւ ոչ կամէր մխիթարիլ զի ոչ էին):

Ղեպէ. Հառաչի մէջ լացի ու ողբի ձայնը շատ պիտի ըլլայ, հռաքել իր զաւկընները կուլար ու չէր ուզեր մխիթարվիլ՝ չունենալուն համար:

Հց. Հառամայ ըսածը ուր տեղ է. եւ կամ հռաքելը ովք է:

պէ. Հառամայ ըսածը մէկ գեղ մըն է Ներեւէհէմի ճամբուն վրայ. սուրբ Աղիայի վանքին քով՝ որ արեւմտեան ալ կըսվի, Հերովդէս անտեղ կոտորեց տղայքը. որ տղայոցը ձայնը ու խեղճ մօրերնուն ձայնը իրար խառնըվելով լացին ձայնը երկինքը եւաւ մանկունքնները կոտորած տեղը. ու հռաքէլն ալ Յակոբ նահապետին կընիկն է. խառանու նկած տեղնին անտեղ մեռաւ որ գերեզմանը Հառամայի ներքեւ է:

Հց. Ինչո՞ւ համար կուլայր արդեօք:

պէ. Յիսուսին պատճառաւ մեռնող մանկունքներուն մէջ ինքն ալ զաւակ մը չունենալուն համար կուլար:

ՀԱՒԿ. Բ.

Հց. Ասեւ ինչ եղաւ Յիսուս:

Պե. Երբոր քառասունքը լըմընցաւնէ՝ Հայրը եւ Մայրը՝ Յիսուսը տուին տաճարը բերին:

Հց. Ողբայր միտքս շըխոճցուցիր. Յիսուս Հայր ունի՞ մի:

Պե. Միտքըդ ըլլայ շըխոճիր ոգբայր, Յիսուս երկրիս վրայ մարմնաւոր Հայր չունի: Յիսուսին Հայրը երկինքն է:

Հց. Հապա ատ ըսածդ ինչ է որ Յիսուսը տաճարը բերաւ:

Պե. Յովսէփ անուն արդար մարդ մը կար՝ ատոր հետ նշանվեցաւ Կոյս Մարիամը. երբ իրենց պահապան ըլլալու չէ ինչ երիկ. որովհետեւ երկուքն ալ Կոյս էին:

Հց. Ա՞րդը ատիկ հասկըցանք Կոյս Մարիամին Հոգւով սրբով յղանալը. ալ ուրիշ նշանաձ ինչ պէտք էր:

Պե. Երկու պատճառաւ շատ հարկաւոր էր Կոյս Մարիամը իր քով պահապան տէր մը ունենալ.

Հց. Ինչու՞ համար տէր մը ունենալ պէտք էր:

Պե. Նախ՝ եթէ Կոյս Մարիամը իր քով տէր մը չունենար ու ժողովուրդը անոր յղանալը որ իմանար. իսկոյն կը քարկոծէին Կոյս Մարիամը՝ պղծուելուն կարծելով. որովհետեւ օրէնքը ատ պէս կը հրամայէր (2) եթէ Հոգւով սրբով յղանալն ալ որ հասկընային ոչ Յիսուսը չէին խաչեր. որ ատ

մարդկային բնութիւնը սատանային գերութենէն էր ազատիր. անոր համար Աստուած ան պէս որոշեց ան բանը որ Յովսէփը իսկ Յիսուսին հայրը կարծելով. Ա՛րիամին վրայօք կասկածի չէին երթար. բայց՝ Յիսուսին չէին հաւատար. ու կըսէին (Ա՛չ սա է մանուկ Հիւսան) այսինքն, ասկայ Նազարէն տըղան չէ՞ մի։ Ա՛արկոս 6 գլուխ 3 համար։

Հց. Աստուծոյ տնօրինելը ինչ գիտես ան բանը։

պէ. Ա՛հա (Հաննէս եսայիէն առնելով կը գրէ 12 գլուխ 4 համար. (Ա՛իշերցոյց սիրտս նոցա եւ կուրացոյց զմիտս նոցա. զի մի տեսցեն աչօք եւ լուիցեն ականջօք. եւ դարձցին եւ լիժ ըշխեցից ըզնոսա։

Խոէ. Ա՛նոնց սիրտը թմրեցուց ու միտքերնին ալ կուրացուց, որ չըլլա թէ աչքով տեսնան ու ականջով լըսեն ու դարձի գան որ ես ալ անոնց մեղաց վերքերը լիժ ըշխեմ կըսէ։

Հց. Յիսուս տաճարը որ քերին նէ մէկ հրաշք մը երեւցաւ մի։

պէ. Ա՛յո. երբոր Յիսուս տաճարը եկաւ, սըրբութիւն սրտից ըսած տեղը արեւելքին կողմը դուռ մը ունէր որ շատ տարիներէ հետէ փակված էր. ան դուռը ինքը զինքը բացվեցաւ։

Հց. Ա՛տ դրան համար կանխիկ գրված կաւր մի արդեօք։

պէ. Եզեկիէլ կը գրէ 44 գլուխ 1 համար (Ան դարձոյց զիս ընդ ճանապարհ արտաքին դրանց սրբութեանցն որ հայեր յարեւելս՝ եւ այն էր փակեալ, եւ ասէ ցիս Տէր այդ դուռն փակեալ կացցէ

ցէ եւ մի՛ բացցի եւ մի՛ ոք անցցէ ընդ դա. զի Տէր Ա.ստուած իսրայելի մտցէ ընդ դա։

Բ.ԺԷ. Պարձուց զիս սրբութիւն սրբոցին դրան դրանը ճամբան որ արեւելքը կը նայէր ու անիկայ փակված էր։ Տէրը ըսաց ինձի՝ ատ դուռը փակված պիտի կենայ ու պիտի չը բացվի ու մէկ մը չը պիտի անցնի ատկէ. ինչու որ իսրայէլին Տէրը պիտի մտնայ ատկէց կըսէ։

ԿԹ. Ա.տ դրանը բացվիլը մարդ իմացաւ մի։

Պ.Ի. Ա.տ դրանը Համար Ա.զեկիէլին դրածը գիտէին ժողովուրդները. նաեւ դրանը գոց ըլլալն ալ գիտէին որ իսրայէլին տէրը որ գար նէ պիտի բացվէր ան դուռը, եւ երբ Յիսուսը տաճարին բակը մըտցուցին նէ՝ ան դուռը մեծ ձայնով մը բացուեցաւ. ժողովուրդը ատ ձայնը լըսելնուն պէս, իսրայէլին տէրը նկաւ առաջը նլլանք ըսելով վազցին տաճարը նկան. որ մենք անոր Համար ծընընդէն քառասուն օր եռեւ տեսան ընդ առաջի ուշադրութիւն կընենք։

ՀԱՒՈՂ Գ.

ԿԹ. Յիսուս ետեւ ի՞նչ ըրին եւ ո՞ր տարին։

Պ.Ե. Ի՛րնշտակը Յովսէփին տեսիլքին մէջ երեւցաւ ու ըսաց, նլ առ տըղան ու անոր մայրը փախիր գընա Եգիպտոս ու անտեղ կեցիր մինչեւ որ ես քեզի զրուցեմ. վասն զի Հերովդէս տըղայ կը ըընտըռէ սպանելու Համար. Յովսեփ եւս գիշերը գացաւ, տղան ալ ու անոր մայրն ալ առաւ Եգիպտոս (Մըսըր) գընաց, անտեղ ժամանակ մը կեցաւ մինչեւ որ Հերովդէս մեռաւ. Մատթէոս 2 գլուխ 15 Համար։

Հց. Ըհատաին Եգիպտոս երթալը կանխիկ գըր-
վաձ էր մի։

Պէ. Ըայ, Եսայի 19 գլուխ 1 համար կը գըրէ։
(Ըհաւասիկ տէր նստեալ ի վերայ թևթեւ ամպոյ
եւ եկեսցէ Եգիպտոս՝ եւ շարժեսցին Ձեռագործ-
քըն Եգիպտացւոց)։

Ղոբէ. Ըհա տէրը թևթեւ ամպին վրայ նըստելով
Եգիպտոս պիտի գայ՝ ու Եգիպտացւոց կուռքերը
պիտի շարժին։

Հց. Ճնեւթեւ ամպ տէի որո՞ւ կըսէ։

Պէ. Ըստուածածինին համար կըսէ. որովհետեւ
Ըստուածածին, Յիսուսը երկնի կըրկելով եւ
երկնի չալկելով տարաւ Եգիպտոս։

Հց. Ըստուածածինը ինչո՞ւ թևթեւ ամպի նը-
մանցուցեր է։

Պէ. Ճնեթեւ ամպը՝ մէջը անձրեւ ու մէգ չու-
նեցող ճերմակ ու փայլուն ամպ մրնէ. որ Ըստուա-
ծածինին անարատ կուսութիւն կընշանակէ, ինչպէս որ
շարականն ալ կըսէ (Ըմպ թևթեւ անընդունակ
խոնաւութեան) այսինքն, թացութիւն չունեցող
թևթեւ ամպ։

Հց. Ետեւ Եգիպտոսէն եկաւ մի։

Պէ. Ըայ, մէկ քանի տարի անցնելէն ետեւ
երբոր Հերովդէս մեռաւ նէ. տիրոջը հրեշտա-
կը Եգիպտոսի մէջն ալ Յովսէփին տեսիլքին
մէջ երեւեցաւ ու. ըսաց. Ել առ տըղադ ու անոր
մայրը ու իսրայէլին երկիրը գնա՝ ինչու որ մեռան
ան տըղան փընտրողները. եւ Յովսէփ ելաւ Յի-
սուսը եւ Ըստուածածինը առաւ ու եկաւ Գալի-
լեայի երկիրը Նազարէթ ըսած քաղաքը բնակեցաւ։

Ա՛սաձէտ 2 գլուխ 23 համար։ Յիսուս օր քան օրէ կը մեծնար. մինչեւ երեսուն տարեկան եղաւ ինք զինքը մարդոց չէր յայտներ՝ հապա հասարակ մարդոց պէս կը պըտըտէր մինչեւ երեսուն տարի։

ՀԱՒՈՂ Դ.

Հց. Յիսուս երեսուն տարիէն ետեւ ինչ ըրաւ։

Պէ. Յիսուս երեսուն տարվան եղաւ նէ իր հըրեշտակը եկաւ։

Հց. Ո՞ւ հրեշտակ ըսածդ ո՞վ է։

Պէ. Յհաննէս Մկրտիչն է որ մեզնք սուրբ կա-
թողիկ կըսենք։

Հց. Սուրբ կաթողիկ ո՞ւր տեղ էր եւ ուսկէց եկաւ։

Պէ. Ընտպատանեըն էր. ինչպէս որ գ՚ուկաս կը-
գըրէ 1 գլուխ 81 համար (Ա՛նուկն աճէր եւ զօրանայր հոգւով, եւ էր յանապատս մինչեւ յօր երեւելոյ Նորա իսրայէլի։

Ք՚ոչ. Տըղան կը մեծնա՞ու հոգւով կը զօրանար. եւ անապատներն էր մինչեւ իսրայէլի երեւնալու օրը։

ԽԹ. Աստր կարապետ ինչ՞ա համար ևկաւ։

ՊԽ. Հիսուսին քնակելու առջ պատրաստելու եւ անոր անցնելիք ճամբաները մաքրելու համար ևկաւ։

ԽԹ. Ո՞ւոր գալուն համար կանխիկ գրված կա՞ր մի։

ՊԽ. Ո՛չ, նայի 40 գլուխ 3 համար կըգըրէ, (Այն թարգմանչ յանապատի պատրաստ արարէք զՃանապարհս տեառն՝ եւ ուղիղ արարէք զշաւիղս նորա)։

ԽԹ. Ո՞նապատին ձայնով տիրոջը ճամբաները պատրաստեցէ՞ք ու անոր շաւիղները շըտկեցէ՞ք կըսէ։ (2) Ո՞ւաղքեա կը գըրէ 3 գլուխ 1 համար (Ո՛հա ես առաքեմ զՀրեշտակ իմ. եւ տեսցէ զՃանապարհս իմ առաջի իմ)։

ԽԹ. Ո՛հա ես եմ հրեշտակըս պիտի խըրկեմ որ իմ առաջիս ճամբաները մաքրէ։

Հց. Ո՞արգարէից խոսքին նայելով կերեւի որ ատուր Կարապետը խըրկողմը եղեր է. արդեօք ո՞վ է։

ՊԽ. Ատուր Կարապետ խրկողը Ո՞ստուած էր. ինչպէս որ ինքը կըսէ (Ես ուշ գիտէի զնա՝ այլ որ առաքեացըն զիս Ո՛կրտել ջրով, նա ասաց ցիս՝ այր վերայ տեսանիցես զՀոգին զի իջանիցէ եւ հանգչիցի՛ ի վերայ նորա նա է որ մկրտէ Հոգւով սըրբով) ()Հաննէս 1 գլուխ 33 համար։

ԽԹ. Ես զանիկայ չէյի գիտեր, բայց՝ զիս ջըրով մկըրտելու համար խրկողը ըսաց ինձի. որուվրայ Հոգին տուրբ իջնալ եւ անոր վրայ հանգչիլը որ տեսանէ անիկայ է Հոգւով սրբով մկըրտողը։

ՀՅ. Ատուր Կարապետին պատրաստելըը ես. ինչ

թելքը ինչպէս առղ է եւ ինչպէս ճամբայ է ար-
պեօք։

պէ. Ըլկարծես թէ սուրբ Հոգւոյն պատ-
արաստելիք առղը եւ մաքրելիք ճամբան, երկրիս վը-
րայէ տուն եւ կամ ճամբայ է որ հոգին ու քարը
մաքրէ. մարմնաւոր թագաւորներուն պէս, որ առղ
մը երթալու ըլլան նէ առաջէն մարդ կերթայ, ճամ-
բաները կը մաքրէ ու թագաւորին ընծաներ տար-
պաս կը պատրաստէ, որովհետեւ աշխարհիս թագա-
ւորները երկրիս հոգէն ըստեղծուած ըլլալուընէն,
անոնց անցնելիք ճամբան ալ հոգէն. եւ ընծաներ
տարպան ալ երկրիս հոգէն քարէն եւ կամ փայ-
տէն կըլլան. բայց՝ աս գալիք թագաւորը, մարմը-
նաւոր թագաւորներուն պէս հոգէն քարէն եւ կամ
փայտէն շինած տարպաի մէջ չի բնակիր. հապա
ինքը Ըստուած է. բոլոր թագաւորներուն թագա-
ւորն է, իր ամուսը երկինքն է՝ մարդոց ձեռքով
շինված տան մէջ չի բնակիր։

հց. Ւ՞նչ գիտես չը բնակիլը։

պէ. Ւ՞Հա Ըստուած ինքը ըսաց (Երկինք ա-
թոռ իմ են եւ երկիրս պատուանդան ոտից իմոց
ջո՞ր պիտի տուն շինէցիք ինձ ասէ տէր) Եսայի 66
գլուխ 15 համար։

Ընդէ. Երկինքը իմ աթոռս է, ու երկիրը իմ
ոտից տակն է։ Ինձի ւ՞նչպէս տուն շինեցիք կը-
սէ տէրը։

հց. Ւ՞սպա ւ՞նչպէս տան մէջ կը բնակի։

պէ. Ըստուած ինքը միշտ կենդանի ըլլալով
կենդանի տան մէջ կը բնակի։

հց. կենդանի տուն կըլլայ ի՞նչ։

պէ. Կենդանի առուն կ՚ըլլայ, ու մենք անք կեն-
դանի առուն. որ մեր սրտին մէջ կը բնակի, ինչպէս
որ Պօղոս կըսէ (Ք՚պաքէն դուք տաճար Ք՚ստուծոյ
կենդանւոյ էք)։

Ղուկ. Իրաւցընէ դուք կենդանի Ք՚ստուծոյ տա-
ճարն էք կըսէ։

Հց. Պօղոս առ խօսքը ուսկէց լսելով կըսէ։

պէ. Ղևտացւոց 26 գլուխ 12 համար գրված-
ը կարդացեր որ կըսէ (Կնացից ինոսա եւ քը-
նակեցայց ինոսա, եւ եղից նոցա Ք՚ստուած եւ նո-
քա եղիցին ինձ ժողովուրդ)։

Ղուկ. Ք՚նոնց մէջ պիտի եյթա՞մ ու անոնց մէջ
պիտի բնակիմ. ես անոնց Ք՚ստուած պիտի ըլլամ
ու անոնք ալ ինձի ժողովուրդ կըսէ։

Հց. Ք՚ասկըցանք որ աստուծոյ բնակելու տու-
նը մեր սիրտըն է. արդեօք անդնելիք ճամբան ո-
րըն է։

պէ. Սրտին ճամբան ընթանն ու անկաճն է.
որ անկէց կը մըտնայ ու մեր սրտին մէջ կը բնակի։

Հց. Ա՛յ ինձ եղբայր ի՞նչպէս մարթուր ընթան
եւ տուրբ սիրտ պէտք է որ՝ բոլոր աշխարքը ոչինչէն
գոյացընող ամենամարթուր Ք՚ստուած, որ հրեշտակ-
ները անօրմէ վախինուն իրենց երեսին կը ծած-
կեն. այն Ք՚ստուածը մեր բնթանէն մըտնայ ու մեր
սրտին մէջը բնակի։

պէ. Իրաւի մեծ բան է, որովհետեւ մէկ սիրե-
լի բարեկամ մը կուենանա որ քու տունդ կոչունքի
(տաւէթի) գալու ըլլայ արդեօք ո՛րքան կրջանա
դըռներդ եւ կամ ճամբանդ մարթելու, եւ մա-
նաւանդ տունդդ աւելի կը մարթես քեզ չըլլայ որ

բարեկամս չը հաւնի որ սիրտը սըխմըվի եւ կամ բարկանայ, որ անբարեկամըդ բարկանայ ալ նէ, կարելի է որ անոր պէս բարեկամ մըն ալ գըտնաս շուտով, ուստիատ մեռնելու բարեկամիդ բնակելու տեղը եւ անցնելիք ճամբան մաքրելու աղքան կը ջանաս ու հոգ կուներնաս. հապա ծրքան հոգ ունենալ պէտք է մեր կենդանի ու յաւիտենական բարեկամ եւ բարերար Աստուծոյ բնակելու տեղը եւ անցնելու ճամբան մաքուր եւ սուրբ պահելու, վան զի եթէ բարկանալու. ըլլայ նէ՝ քու վիճակըդ ինչպէս կըլլայ, ալ անոր պէս բարեկամ մըն ալ չես կրնար գըտնար. ինչու որ անոմէ ուրիշ Աստուած մըն ալ չիկայ որ զանիկայ քեզի բարեկամ ըստանաս եղբայր:

Ն9. Ապա մեզնք ինչ պիտի ընենք, քու խօսքիդ որ նայինք նէ հիչ մեկը Աստուծոյ բնակարան չի կրնար ըլլար:

Պէ. Ա՛ս բաներուն համար շատ խրատներ կան քեզի հասկըցունելու, բայց՝ հիմայ ժամանակը չէ. ինչու որ դուն պետ Քրիստոսը չը ճանչցար ով ըլլալը, որովհետեւ դուն մեզի առաջուց Քրիստոսը հարցուցիր որ ով ըլլալը գիտնաս ու անոր աշակերտ ըլլաս. անոր համար ճամբէն դուրս մնըլար որ ճամբանուս ետ չը մընանք ու շիտակ երթալով անգամ մը Քրիստոսը հասկըցիր ով ըլլալը ու անկէց ետեւ անոր ծառայութիւն ընելու խրատները քեզի կըհասկըցընեմ աստուածով. դուն հիմայ սուրբ Կարապետին համար ինչ որ պիտի հարցընես նէ հարցուր:

Հդ. Հասկըցանք որ սուրբ Կարապետին մաքուր լինք

տունը եւ ձամբան՝ մարդոց սիրտը եւ բերանէ. արիւնօք կըլցնէր էր մաքրեր։

պէ. Մարդոց սիրտը ու բերանը իր ձեռքովը պիտի չըլուանար ու մաքրէր. հապա ըսկըսեց քարոզել ժողովրդոց թէ (Ուշաչխարեցիք զի մէրձենալ է արքայութիւն երկնից)։

ըտէ. Ուշաչխարեցիք երկինքին թագաւորութիւնը մօտկըցած է։ Մատթէոս 3 գլուխ 2 համար։

Նկ. Ժողովուրդը մըտիկ ըրած իր քարոզութիւնը։

պէ. Ա՛յժ, ինչպէս որ կը գըրէ Մատթէոս 3 գըլուխ 6 համար։ (Այնժամ երանէին առնա ամենայն Երուսաղէմացիք եւ ամենայն Հրէաստան եւ ամենայն կողմն Յորդանանու, մկրտէին ՚ի նըմանէ ՚ի Յորդանայն եւ խոստովան լինէին զմեղս իւրեանց։

ըտէ. Ա՛յն ատեն կերթային անոր քով ըլլար Երուսաղէմացիք ու ըլլար Հրէաստանը եւ բոլոր Յորդանանու կողմը եղողները, ու կը մկկըրտուէին

անոր մէջ Յորդանանու մէջ, ու իրենց մեղքերը կը-
խոստովանէին։

ՇԱՒՂ Ե.

Հց. Ե՞ւ ինչո՞ւ Յիսուս ինք եղաւ։

Պէ. Յիսուս ինքն ալ մկրտուեցաւ սուրբ Կա-
թողիկեն. ինչպէս որ կը գրէ Մատթէոս (Ե։ Իբրեւ
մկրտեցաւ Յիսուս՝ ել վարվարակի՝ ի ջրոյ անտի)։
Ընթ. Երբոր Յիսուս մկրտուեցաւ նէ շուտ մը
ջուրէն դուրս ելաւ. 3 գլուխ 16 հատոր։

Հց. Յիսուսին համար ինչո՞ւ կըսէ թէ շուտով
դուրս ելաւ ջուրէն։

Պէ. Յիսուս մեղք չունէր որ խոստովանելով
ջուրին մէջը ուշանար, անոր համար շուտ մը
դուրս ելաւ կըսէ։

Հց. Յիսուսին մկրտուած ատենը մէկ հրաշք
մը երեւցաւ մի։

Պէ. Այո՛, երբոր Յիսուս ջուրէն դուրս ելաւ

նէ Երկինքը բացուեցաւ ու Հոգին սուրբ աղաւնիի պէս վրան իջաւ, եւ Հայրն Աստուած ալ կանչեց ամպին միջէն, (Դա է որդի իմ սիրելի ընդոր հաճեցայ դմա լուարուք։

Քաբէ. Ասիկայ է իմ սիրելի որդիս որ աւոր հաւնեցայ. աւոր մըսիկ ըրէք։

հց. Յիսուս մկկըտուելէն ետեւ ո՞ւր գընաց։

պէ. Անապատը գընաց սատանայէն փորձուելու համար, 40 ցորիկ ու 40 գիշեր ծոմ պահելէն ետեւ որ անօթեցաւ նէ. սատանայն մօտկըցաւ փորձելու համար. վասն զի Յիսուսն ալ Աստուած պէս մէկ մը կարծելով ասիկայ ալ կըսնամ խաբել ըսաց, բայց՝ ինքը յաղթուեցաւ ու ամօթալիկ եղաւ գընաց։ Մատթէոս 4 գլուխ 1 համար։

հց. Ետքը ուր գընաց Յիսուս։

պէ. Անապատէն իջաւ եկաւ Գալիլեոնի եւ Նազարէթի երկիրը Տիբերիոյ ծովուն եզերքը կախտառնաւոր քաղաքը կընակէր։ Մատթէոս 4 գլուխ 14 համար։

հց. Ետեւ ի՞նչ ըրաւ Յիսուս։

պէ. Մկկրտուելէն ու. 40 օր ծոմ պահել, եւ սատանայն յաղթելէն ետեւ. ինքն ալ սուրբ Հոգիին պէս քարոզել սկսաւ (Պաշխարհեցէք երկինքին Թագաւորութիւնը մօտկըցած է ըսելով)։

հց. Յիսուս հրաշք ալ ըրա՞ւ մի։

պէ. Այո՛, շատ հրաշքներ ըրաւ. Նախ՝ ջուրը գինի դարձուց, կաղերը քալեցուց, դիւահարները բժըշկեց. կոյրերուն աչքերը բացաւ, խուլերուն անկաճները, եւ համրերուն լեզուները բացաւ, բորոտները սըրբեց, մեռելները ողջունցուց. եւ շատ

հրաշքները ընելէն, եւ Տիբերիա ծովուն վրայ քալելէն իզատ, հինգ հացով ու երկու ձուկով հինգ հազար մարդէն աւելի կերակրելէն իզատ 12 զամբիւղ ալ հացի ու ձուկի կտտորակ աւելցաւ։

հց. Ա՛տ ի՞նչ մեծ բարերարութիւն եւ ի՞նչ շնորհք է որ ըրեր է Յիսուս այս մարդկային բնութեանը. բայց՝ ատ հրաշքներուն համար կանխիկ գրուած կա՞ր մի։

պէտ. Այո՛, Նասայի 35 գլուխ 5 համար կը գըրէ։ (Այնժամ աչք կուրաց բացցին եւ ականջք խլից լուխցեն. եւ պարզ լիցի լեզու ծանրախօսից. եւ վազեացէ կաղն իբրեւ զեղջերու)։

Ընդ. Ա՛յն ատեն կոյրերուն աչքերը. խուլերուն անկաճները. եւ համրերուն լեզուները պիտի բացուին՝ ու կաղը եղջերուի1) պէս պիտի վազէ։

հց. Յիսուս մինաւ կը պըտըտէր թէ աշակերտ ունէր։

պէ. Տասներկու աշակերտ ունէր. ոմանք ձըկնորս եւ ոմանք մաքսաւոր էին. կանչեց Յիսուս ու ըսաց (Ւ։կայք զկնի իմ եւ արարից զձեզ ապստղս մարդկան)

Ընդ. Իմ ետեւէս ընկէք որ ձեզի մարդոց որսորդ ընեմ, անոնք ալ թողուցին գնացին, ու միշտ իր հետ կը պըտըտէին։ Մատթէոս 4 գլուխ 19 համար։

հց. Աշակերտաց համար կանխիկ գրուած կա՞ր մի։

պէտ. Այո՛, Երեմիա 16 գլուխ 16 համար կը գըրէ թէ (Ահա ասի՛կ ես առաքեցից ձկնորս բազումս եւ որսասցին զնոսա, եւ յետ այնորիկ առա-

1. Եղջերու. Կէմիկ.

քեզնից որսորդս բռազումն եւ որսացեն զնոսա),
Ընդ. Ահա ես շատ ձկնորսներ ու որսորդներ՝
պիտի խրկեմ որ զանոնք որսան կըսէ։
հց. Աշակերտներուն անուններըը ինչ էին։
պէ. Պետրոս. Անդրէաս. Յակոբոս. Հովհաննէս. Փիլիպպոս. Նարթուղիմէոս. Թովմաս. Մատթէոս մաքսաւորը. Թադէոս. Սիմոն Կանանացի. Յուդա Իսկարիովտացի. որ Յիսուսը մատնեց։
հց. Աշակերտներըը իրարու ազգականութենէն ու-
նէին մի։
պէ. Պետրոսն ու Անդրէասը եղբայր են. Յակոբոսն ու Հովհաննէսը եղբայր են. Թադէոս ու Յակոբոս Ալփեայն եղբայր են. Թադէոսին Յուդա ալ կըսվի. եւ Յակոբոս Ալփեային ալ տեառն եղբայր կըսվի։
հց. Անգամ մըն ալ միտքս շփոթցուցիր՝ եղբայր, Յիսուս եղբայր ունի՞ մի ան ինչպէս բան է։
պէ. Ինչո՞ւ շուտմը միտքդ կը շըփոթցընես, անգամ մը անկաճ դիր տես ինչ պիտի ըսեմ քեզի վերջը. Յիսուս եղբայր չունի, ու հիմայ քեզի չեմ կրնար հասկրցըներ. վասն զի ժամանակը չէ, երբոր ժամանակը գայ նէ կարգաւ քեզի կը հասկըցընեմ անհոգ եղիր՝ ու հիմայ ուրիշ հարցմունքիդ նայէ։

ՀԱՒՈՂ Զ։

հց. Աշակերտներուն ինչ սորվեցուցիր։
պէ. Տէրունական աղօթքը սորվեցուց։
հց. Տէրունական աղօթքը գիտես նէ ըսէ որ լըսեմ։

պէ. (Այր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո, եկեսցէ արքայութիւն քո, եղիցին կամք քո որպէս յերկինս եւ յերկրի։ Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր. եւ թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց, եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն՝ այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէ, զի քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս ամէն) Ա՛ տաճէոս 6 գլուխ 9 համար։

Ընթե. Ով հայր մեր որ երկինքն ես, քու անունդ սուրբ ըլլայ՝ ու քու թագաւորութիւնդ գայ, քու կամքդ ըլլայ. ինչպէս որ երկինքին մէջ ու երկրին վրայ, մեր ամէն աւուր հացը այսօր ալ տուր մեզի. ու մեր յանցանքները մեզի ներէ. ինչպէս որ մենք՝ մեզի յանցաւորներուն կը ներենք. ու մեզ փորձութեան մէջ մի՛ ձգեր՝ հապա ազատէ մեզի չարէն. ինչու որ քուկդ թագաւորութիւնը ու զօրութիւնը ու փառքը յաւիտեանս ամէն։

Հց. Ո՞ւ աղօթքին շատ կը ցանկայ իմ հոգիս, եւ երբէ կը հաճիս նէ ինձի ալ սորվեցո՛ւր առ աղօթքը։

պէ. Նախանձութիւն չեմ ըներ կը սորվեցընեմ. բայց՝ հիմայ ատոր ժամանակը չէ, երբոր ժամանակը գայ նէ քեզի կիմացընեմ. ինչու որ դուն դեռ Քրիստոսը չը ճանչցար, ատ աղօթքը Քրիստոսը ճանչնալէդ ետեւ պէտք է քեզի, հիմայ ատիկայ ըսող կենայ ուրիշ հարցմունքիդ նայէ որ մեր ճանըայէն ետ չը մընանք։

Հց. Ետեւ ալ ինչ ըրաւ Յիսուս։

պէ. Ելկըրուսելէն ետեւ երեք տարիի չափ շատ

քարոզութիւն եւ շատ հրաշքներ ըրաւ։

ԿԹ. Երեանները հաւատացին մի Յիսուսին հրաշքներուն։

ՊԵ. Պարզամիտ ժողովուրդներէն հաւատացող եղաւ. բայց՝ քահանայապետներէն չէին հաւատար Յիսուսին, Յիսուս որքան հրաշք կընար նէ իրենց նախանձը օր ըստ օրէ կաւելնար. (Ասիկա՝ նաճարին տըղան չէ մի) ըսելով կը նախանձէին, մինչեւ անդամ միտքերնին դըրին որ Յիսուսը մեռցընեն)։

Հց. Հապա Յիսուս ի՞նչ ըրաւ։

Պէ. Երեք տարի շատ քարոզութիւններ եւ շատ հրաշքներ ընելէնետեւ ծաղկազարդին կիրակին Երթանիայէն ելաւ Յիսուս՝ ու էշը հեծնալով Երուսաղէմ եկաւ։

Հց. Ո՞տոր համար կանխիկ գրուած կաթ մի արդեօք։

Պէ. Այո՛, Յաքարիա կը գըրէ 9 գլուխ 6 համար։ (Ուրախ լեր յոյժ դուստր Սիոնի. ահա թագաւոր քո գայ առ քեզ հեծեալ ի վերայ էշոյ եւ յաւանակի նորոյ)։

Ընթ. Ուրախացէ՛ր ու շատ խնդա Սիոնի աղջիկ ահա՛ քու թագաւորդ քեզի կուգայ. էշը եւ անոր քուռակին վրայ հեծնալով կըսէ։

Հց. Յիսուսը որ տեսան նէ ի՞նչ ըսին ժողովուրդները։

Պէ. Մեծ մարդիկներէն իզատ, ծիծ ծըծող մանըր տըղայքներըը անգամ (Ովսաննայ) այսինքն՝ ո՛վ Տէր մեզի ազատէ կանչեցին։

Հց. Ո՞ւտ տղայոց Ովսաննայ կանչելը գրուած էր մի արդեօք։

Պէ. Այո՛, Սաղմոս 8 գլուխ 2 համար կը գըրէ (Ի բերանոց մանկանց տղայոց եւ ստնդեաց հաստատեցեր զօրհնութիւն)։

Ընթ. Ծիծ ծըծող մանըր տըղայոց բերանով օրհնութիւնը կատարեցիր։

Հց. Ընկէց ետեւ ո՞ւր գընաց Յիսուս։

Պէ. Ա՛ինչեւ չորեք շաբթի՝ ցորեկը տաճարը կը քարոզէր ու գիշերը Երթանիա ըսած գեղը կը հանգստանար; Բայց չորեք շաբթի Յիսուս տաճ

երկու աշակերտներով Սիմոն լորոտին տունը ներս տեր էր, Ա՛րիամ անուն կընիկ մը, մեկ շիշ պատուական, եւ սըղնոց նարդոսի1) եղ բերաւ ու բազմականին2) մէջ Յիսուսին գլուխէն վար թափեց, որ տանը մէջ լեցաւ եղին անուշահոտութեամբ. Ա՛րկոս 14 գլուխ 2 համար։

հց. Յիսուս էը սըրթողեցաւ մի։

պէ. Յիսուս էը սըրթողեցաւ. բայց՝ աշակերտները սրթողեցան։

հց. Յիսուս որ էը սըրթողեցաւ նէ. աշակերտները ինչու կը սըրթողին։

պէ. Ա՛ս եղը պարապ տեղը կորսուեցաւ, կարելի էր որ երէք ծախուէր նէ 300 դահեկանէն աւելի ըլլար, որ աղքատներուն կը տուվէր ըսելով սրթողեցան։

հց. Ա՛պա Յիսուս ի՞նչ ըսաց։

պէ. Աղքատները ամէն ատեն ձեր քովն են. որ ատեն որ անոնց օգնութիւն ընել ուզէք նէ կրնաք ընել. բայց՝ զիս ամէն ատեն ալ չէկ կրնար տեսնար, ասոր համար աս կընկանը լաւ մ՚ըսէք ու սիրտը մի սըխամէք. եւ մանաւանդ քարոզեցէք ամէն տեղ ատոր ըրած լաւը, վասն զի ատ կընիկը մեծ բարեգործութիւն մը գործեց իմ վրայ եղ թափելովը. զիս թաղելու նիշանը ցոյց տուաւ։

հց. Աշակերտներուն բարկութիւնը անցաւ մի։

պէ. Ամէնուն բարկութիւնը անցաւ, բայց՝ Յուդային բարկութիւնը չանցաւ. որովհետեւ աղքատաց պանձանակը Յուդային քովն էր. այն եղն

1. Նարդոս. Ջիւմպիւլ չիչէի.
2. Բազմական. Մէճլիս.

ալ ու ծախուէր նէ ըստակը այն գանձանակը պիտի դըրուէր ու Յուդա անոր միջէն ուզածին չափ գողնար. անոր համար Յուդային քարկուլեհան կըրակը չը մարեցաւ։

Կդ. Ըստպէս գող մարդը ինչո՞ւ գանձապետ ըրաւ Յիսուս։

Պէ. Յիսուս գիտէր Յուդային արծաթասէր ու գող ըլլալը. անոր համար գանձապետ ըրաւ աչքը կիշտանայ որ գողութիւն չընէ տէր բայց՝ հիչ օգուտ չըրաւ։

Կդ. Հատ կը վախնամ կոր եղբայր չըլլայ որ Յիսուսին վընաս մը հասցընէ. որովհետեւ արծաթասէր ու գող եղող մարդը. մարդ մեռցունելէն ալ չի վախնար։

Պէ. Էյ՛, ատ ըսածիդ պէս է, որովհետեւ Յուդան գիտեր որ հրէաներուն միտքը միշտ Յիսուսը մեռցընել է, բայց՝ իրենց առաջնորդ եղող ու Յիսուսին քովը ժողովուրդ չըգըտնուած ատենին ժամանակը ցոյց տուողը կարօտ էին. անոր համար Յուդա միտքը դրաւ որ երթայ հրէից մէկ արծաթ առնէ ու Յիսուսը մատնէ։

Կդ. Ըտ միտքը դրածը կըրցո՞ր էր ըրեր Յուդա։

Պէ. Էյ՛, ինչպէս որ Մատթէոս կը գըրէ (Յայնժամ գընաց մի յերկոտասանիցն անուանեալն Յուդա Իսկարիովտացի առ քահանայապետսն եւ ասէ, զի՞նչ կամիք տալ ինձ եւ ես մատնեցից զնա ձեզ. եւ նոքա կշռեցին նմա երեսուն արծաթս) 26 գլուխ 17 համար։

Ղուկ. Ըյն ատեն տասներկու աշակերտներէն մէկը Իսկարիովտացի Յուդան գընաց քահանայա-

պետներուն ու ըսաց, ինձի ի՞նչ կուտաք որ զանիկայ ձեզի մատնեմ, անոնք ալ երեսուն արծաթ տուին։

հց. Ետոր համար կանխիկ գրուած կայր մի արդեօք։

պէ. Այո՛, Օգաքարիա կըզըրէ (կշռեցին զվարձըս իմ երեսուն արծաթով)։

ճարէ. Իմ վարձքըս երեսուն արծաթի արժէցուցին կըսէ։ 11 գլուխ 12 համար։

հց. Ետեւ ինչ ըրաւ չար Յուդան։

պէ. Հրեաներուն գընաց խօսք տուաւ ու կըրկըն դարձաւ Յիսուսին քով եկաւ որ մէկ առանձին ժամանակ մը որ գըտնայ նէ երթայ հրէից իմացընէ որ բռնեն Յիսուսը։

հց. Հապա Յիսուս ո՞ւր գնաց։

պէ։ Հաց հինգ շաբթի երեկոյին 12 աշակերտներովը Յիսուս գընաց վերնատունը ընտաւ, հին օրէնքը կատարեց գառը ուտելով. որովհետեւ զատիկ էր. յետոյ հացը ձեռքը առաւ օրհնեց ու կիսեց աշակերտներուն տուաւ ու ըսաց (Ընդ՛ք կերէ՛ք այս է Մարմին իմ որ վասն ձեր բազմաց բաշխի՛ւ ի քաւութիւն մեղաց)։

ճարէ. Ընդ՛ք կերէ՛ք ասիկայ է իմ մարմինըս, որ ձեզ շատերուն մեղաց քաւութեան համար պիտի բաշխուի. ըմպեցին ետեւ՝ գինիին գաւաթը ձեռքը առաւ՝ ու օրհնեց ու աշակերտներուն տուաւ ու ըսաց (Ըմպե՛ք ի դմանէ ամենեքեան այդ է Արիւն իմ նորոյ ուխտի, որ վասն ձեր բազմաց հեղուլի՛ւ ի քաւութիւն մեղաց) Մատթէոս 26 գլուխ 26 համար։

Նոյն. Խնդրեմք ասկէց ամենքդ ալ ասիկայ իմ նոր ուսման Ընկերնուն որ ձեր շատերուն մեղաց քաւութեան համար պիտի մեռաւ։

Հց. Ասիկա ինչ է եղեալը։

պէ. Ասիկա խոստմունք ըսել է, ինչպէս որ Իսրայէլացիք Եգիպտոսի մէջ գերի էին 400 տարի չափ, երբոր Աստուած ուզեց որ զանոնք գերութենէն ազատե ու Երուսաղէմ տանի. որովհետեւ այն ժողովուրդներուն Հայրը Յակոբ նահապետ առաջուց Երուսաղէմէն եկած ու Եգիպտոսի մէջ Յարաւոնին ձեռքը գերի ինկած էր իր բոլոր զաւակներովը, եւ երբոր Աստուած ուզեց Մովսէսին ձեռքով զանոնք ազատել ու նորէն Երուսաղէմ տանի նէ. գառի արիւնով խոստացաւ տանելու եւ տարաւ ալ, որ անոր հին ուխտ կըսուէր. Իլից 12 գլուխ 3 համար։

Հց. Ինչուան ըսած նոր ուխտը ինչ է։

պէ. Նոր ուխտը շատ մեծ է հին ուխտին վը-
րայ։

հց. Նոր ուխտը ինչ է որ շատ մեծ կըլլայ
կոր։

պէ. Նոր ուխտին մեծութիւնը իր նիւթը ցոյց
կուտայ, վասն զի հին ուխտը գառի արիւնով
էր, ու նոր ուխտը Աստուծոյ գառին արիւնովն է
ինչպէս որ Հաննէս Ա կրտիչը Յիսուսին հա-
մար կըսէ (Ահաւասիկ գառն Աստուծոյ որ բառ-
նայ զմեղս աշխարհի)։

Նոփէ. Էհա Աստուծոյ գառը որ աշխարհիս մեղ-
քերը կը վերցնէ։ Հաննու 1 գլուխ 26 համար.
Ընգամմը մոածէ տես որքան տարբերութիւն կայ
անասնոց եւ մարդոց միջոցը, եւ երկրորդ՝ Աստու-
ծոյ եւ մարդոց միջոցը, ու ասկէց հասկըցիր նոր
ուխտին մեծութիւնը։

հց. Ասկըցանք որ գառին արիւնով խրայէ-
լացիք 400 տարուան գերութենէն ազատեցան,
այս Աստուծոյ գառին արիւնո՞վը ինչ հրաշք ե-
ղաւ։

պէ. Էհա անկած դիր որ պատմեմ, որպէսզի ե-
ւր նախահայրը (Ադամ) դրախտէն աքսորուած ու
աս աշխարհիս եւ կամ դժոխքին մէջ գերի ինկած
էր սատանային ձեռքը, իր բոլոր զաւկըներովը.
այսինքն՝ բոլոր նահապետներով ու մարգարէներով.
մինչեւ անգամ այն իսրայէլացիք Եգիպտոսի գե-
րութենէն ազատող Մովսէսն ալ գերի էր սատանայ-
ին ձեռքը՝ հազարաւոր տարի. եւ այս գերութե-
նէն ազատուելուն մարդկային բնութեան միջէն մէկ
հնարը չըգըտնուելուն համար՝ Որդին Աստուած ի-

Երիւնովը խոստացաւ աս մարդկային բնութիւնը աստանային գերութենէն ազատել՝ ու վերին Երուսաղէմ, այսինքն արքայութիւն տանիլ, որ յաւերժ նոր ուխտ կըսվի. եւ ահա ասիկայ է Երեմիային ըսածը (Ահաւասիկ աւուրք գան ասէ տէր եւ ուխտեցից տանդ իսրայէլի եւ տանդ Յուդա ուխտ նոր) **31** գլուխ **31** համար։

Ետքէ. Ահա օրեր պիտի գան որ իսրայէլին ու Յուդային տանը հետ նոր ուխտ մը պիտի ընեմ։ (2) Օ՚աքարիա կը գըրէ (ու դու արեամբ ուխտիդ. արձակեցեր զկապեալս յանջրդին գբոյ)։

Ետքէ. Պօղոս քու արիւնիդ ուխտովը ազատեցիր ջոր հօրուն մէջի կապուածները։ **9** գլուխ **11** համար. տեսաը մի եղբայր հին ուխտին ու նոր ուխտին տարբերութիւնը. վասն զի (հին ուխտը) նիգիպտոսէն ազատեց, եւ (նոր ուխտը) դըժոխքէն ազատեց. (հին ուխտը) մէկ ազգ մը ազատեց, եւ (նոր ուխտը) բոլոր մարդկային բնութեան հաւատացեալները ազատեց. (հին ուխտը) մէկ փոքր կարմիր ծովը պատուեց. եւ (նոր ուխտը) աշխարհիս մեղաց ծովը պատուեց. (հին ուխտը) ազատած ժողովուրդը աս աշխարհիս միջի Քանանացւոց երկիրը Երուսաղէմ քաղաքը տարաւ. եւ (նոր ուխտը) վերին Երուսաղէմ պիտի տանի. (հին ուխտը) կերոդնները մեռան, եւ (նոր ուխտը) ուտողները չը պիտի մեռնին. ինչպէս որ Յիսուս վկայեց (Հարքըն ձեր կերին զմանանայն յանապատի անդ եւ մեռան. բայց՝ որ ուտէ՝ ի հացէ այսմանէ կեցցէ յաւիտեան)։

Ետքէ. Ձեր հայրերը անապատին մէջ մանանայն

կերան ու մեռան. բայց՝ ով որ աս հացէն ուտէ նէ յաւիտեան չը պիտի մեռնի. Յհաննու 6 գլուխ 49 համար։

հց. Ինրաւի շատ տարբերութիւն կայ երկու հին եւ նոր ուխտին միջոցը. ու մեծ վախ մը նալ եկաւ իմ վրայ։

պէ. Վ՚ախը եւ դողումը դեռ վերջն է, Քրիստոս ձանչնալէդ ետեւ պիտի զարհուրիս աս նոր ուխտին վրայ. ինչու որ, նոր ուխտին զօրութիւնը բոլորն ալ չը պատմեցի. երբոր Քրիստոս ձանչնաս նէ այն ատեն կը հասկըցընեմ. հիմայ դուն ուրիշ հարցմունքիդ նայէ։

հց. Յիսուս հացը ձեռքը առաւ ու ասիկայ իմ Մարմին է ըսաց նէ աշակերտները ի՞նչ ըսին։

պէ. Ի՛չ բան չըսին ու շատ ալ խնդացին. ոտոլհետեւ Յիսուս առաջ լսած էր թէ (նէթ ոչ կերինջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ եւ արբջիք զարիւն նորա՝ ոչ ունիք զկեանս յանձինս)

ընդ. Ով որ մարդուն որդւոյն մարմինը չուտէ ու արիւնը չը խմէ նէ՝ յաւիտենական կեանք չէ ունենար, ասոր համար աշակերտները շատ կասկածի մէջ էին թէ ի՞նչպէս ատոր մարմինը պիտի ուտենք ու արիւնը պիտի խմենք. եւ երբոր Յիսուս հայը եւ դէնին ցոյց տուաւ իր մարմինին ու արիւնին փոխանակ. շատ խնդացին։

հց. Ա՛ռջը մարմին կըլլայ մի։

պէ. Ըը կարծես թէ Յիսուս աս բանը առակ էւ կամ օրինակ ցոյց տուաւ, ինչպէս որ քանի մը օրինակներ ցըցուց (նա եմ որթն. եւ ես եմ դուռն) եւ այլն։ Յհաննու 15 գլուխ 1 համար։

հց. Ընկակայ ալ օրինակ էիր մի։

պէ. Օրինակ էէր. ինչու որ թէպէտ ես խաղողի ծառ եմ. եւ կամ դուռը եմ ըսաց բայց՝ ձեռքով էլ կառնեց ու ըսեր էր թէ աս ծառը եւ կամ աս դուռը ես եմ. սակայն՝ (ես եմ կենաց հացը) ըսելէն իզատ հացը ձեռքը առաւ օրհնեց եւ կխոեց ու աշակերտներուն տուաւ (ասիկայ իմ մարմինս է ըսելով) որ ասոր համար օրինակ չէ ապա ճշմարիտն է, օրինակը միայն խօսքով կըսուի երբք չըսուեր. խօսքով մէկ բան մը օրինակ ցոյց կուտաս, ձեռքով եղած բանը օրինակ չըսուեր ապա ճիշտ եւ իսկը կըսուի։

հց. Ո՛վէն հացն ու գինին ալ Յիսուսի մարմին եւ արիւն են մի։

պէ. Ո՛չ եղբայր հասարակ հաց եւ գինին նիւթ են, որովհետեւ Յիսուս հացը օրհնելէն ետեւ ըսաց մարմինս է։

հց. Ապա ո՞ր հացը եւ ո՞ր գինին է։

պէ. Յատուկ ադիկ ցորենի ալիւր, եւ ջուր չըխառնուած եւ չըթթխուած գինի պիտի ըսուի, մաքուր եւ անարատ ալ քահանայ, եւ քահանայն քանի օր առաջ պատրաստութիւն տեսնալ պէտք է. իր ընտանեաց հետանալով եկեղեցւոյ խուցին մէջ առանձնանալ պէտք է, եւ այն օրը շատ ղգուշութեամբ եւ ջեռանդութեամբ աղօթքներով այն ալիւրը ընշխարք կը գործէ, եւ այն նշխարով ու անապակ գինով պատարագ կը մատուցանէ. ահա եւ դաղութնամբ եւ ջերմեռանդ աղօթքներով Յիսուսի անօրինութեան խորհուրդները որ կը կատարէ. այն ատեն Յիսուսին Մարմինը եւ Արիւնը ան պիտի հաստատանք։

Հց. Ապա ինչպէս կարող պիտի ըլլանք Յիսուսին մարմին եւ արիւնը ճաշակելու։

Պէ. Ես քեզի չեմ ըսեր թէ հիմայ քեզի ատ պես հարցմունք պէտքը չէ. դուն հիմայ Յիսուսին վրայօք հարցուր որ Քրիստոս ով ըլլալը հասկընաս. ու անկէցետեւ ալ ատ բաները։

Հց. Յիսուսին համար բան հարցընելու կը վախնամ կոր. չըլլայ թէ Յիսուսը ըըռնելու ձայնը լըսեմ. որովհետեւ հրէաները ատ չար Յուդան ձեռք առին. անշուշտ իրենց չար կամքը կը կատարեն։ Բայց ասկայ հարցընեմ. Յիսուս վերնատունէն որ ելաւ նէ արդեօք ո՞ւր գընաց։

Պէ. Ձիթենեաց լեռան տակը Գեթսեմանի ձորը գընաց աշակերտներովը, եւ Յուդա անոնցմէ գատուեցաւ գընաց հրէաներուն իմացընելու թէ հիմայ լեռը մինակ է քովը ժողովուրդ չըկայ. եկէ՛ք բըռնեցէ՛ք։

Հց. Վա՛յ ինձ եղբայր ահա ես ատոր համար բան հարցընելու կը վախնայի, գուցէ ատ ձայնը կը լըսեմ տէր, վասն զի հասկըցայ որ ատ չար Յուդան իր չարութիւնը պիտի կատարէ. բայց՝ Յուդային համար կանխիկ գրուած կա՞ր մի արդեօք։

Պէ. Այո՛, Սաղմոս 40 գլուխ 10 համար կըգըրէ թէ (Որ ուտեր գհաց իմ յաճախեաց առնել ինձ խաբէութիւն)։

Նոյն. Իմ հացըս ուտողը ինձի խաբէութիւն ըրաւ կըսէ։

Հց. Ատեւ ի՞նչ ըրաւ ատ չար Յուդան։

Պէ. Հրէաներուն առաջնորդ ըլլալով թերաւ Յիսուսը բռնել տուաւ։

Հց. Յիսուսին մէ չամաչէցը մի որ բռնել տուաւ նէ։

Պէ. Յայանի էըսաց թէ Յիսուս ասիկայ է ըըսնէցէք. ապա անոնց նշան տուած էր թէ՝ ես երթամ որու ձեռքը համբուրեմ նէ գիտցէք որ անիկայ է Յիսասը. բռնեցէք ու զգուշութեամբ տարէք։ Երբոր դիմացէն մեծ ամբոխով եկան նէ, Յուդան գընաց Յիսուսին ձեռքը համբուրեց, ձգէ կեցիր վարդապետ ըսելով։ Ու հրէաները Յիսուսը բռնեցին. ու աշակերտները թողուցին փախան ամէնքն ալ։

Հց. Ո՞տոր համար կանխիկ գրուած կա՞ր մի։

Պէ. Ո՛չ աքարիա կը գըրէ (ո՞րէց հովիւն եւ ոչխարքն ցրուեցին)։

Ըոբէ. Հովիւը պիտի զարնեմ ու ոչխարները պիտի ցրուին կըսէ 13 գլուխ 7 համար։

Հց. Յիսուսը բռնեցիննէ ո՞ւր տարին։

Պէ. Քահանայապետին տարպաը տարին։

Հց. Ո՞յնտեղ ի՞նչ ըրին արդեօք Յիսուսին՝ իր թըշնամիներուն ձեռքը որ անցաւ։

Պէ. Յիսուսին ըրած բաներնին եթէ հոդին եւ քարին ընէին նէ. հոդերն ու քարերը չէին դիմանար. բայց՝ Յիսուս՝ մեր փրկութեանը համար այն քան չարչարանքներուն համբերեց. մինչեւ անգամ մեռնիլը յանձնառու եղաւ մեզի սատանային գերութենէն ազատելու համար։

Հց. Ո՞րգեօք ի՞նչպէս չարչաչանքներ տուին։

Պէ. Նախ ըսկըսեցին Յիսուսին բոլորտիքը հաւքուիլ ու Յիսուս միջերնին առին։

Հց. Ո՞տոր համար կանխիկ գրուած կա՞ր մի։

պէս. Եւ՛ս, Սաղմոս 21 գլուխ 17 համար կը-գըրէ։ (Հուրջ նղեն զինեւ շունք յաղուամք. եւ ժողովք չարաց պաշարեցին զիս)։

Ըստ. Հատ շուներ իմ բոլորտիքըս առին, ու չար ժողովքը զիս մինչեւ ինին առին կըսէ։

հց. Եւ հատ ժողովքը ինչ ըրին Յիսուսին։

պէս. Ոմանք երեսը կը թուքնային, եւ ոմանք կատակէին, ոմանք կըսնակէն եւ ոմանք գլուխէն կը ծեծէին, եւ քովը չը կըցող մօտկըցողներն ալ հեռուէն հայհոյութիւն կընէին։

հց. Եւ ինչ քարասըրտութիւն է հրէից ըրածը. եւ իմ սիրտըս շատ կըսկըծից ատ բանին, արդեօք կանխիկ պրուած կաթ մի։

պէս. Եւ՛ս, Եսայի 50 գլուխ 6 համար կը գըրէ (Օ՜թիկուներս իմ եւտու՛ ի հարուածս. եւ ծնօտս իմ յապտակս, եւ զերեսս իմ ոչ դարձուցի՛ ի թըքանելոյ)։

Ջաբէ. Իմ կըրնակս ծեծերուն դիմաց՝ ու երե-

ալ ապտակին դիմաց դըրի. ու իմ երեսըս Թուքէն ետ չը դարձուցի, կըսէ:

հց. Ետեւ ի՞նչ ըրին Յիսուսը:

պէ: Երեկոյէն մինչեւ առտու շատ կերպ չարչարանքներով ոտից մինչեւ գլուխը առողջ տեղ մը չը Թողեցէն ի զատ, առտուն առին Պիղատոս դատաւորին տարին, որուն շատ ծանր յանցանքներ դրին, ես հրէից Թագաւորն եմ կըսէ կոր ըսելով. վերջապէս Պիղատոսին միտքը հաճեցընելով Յիսուսը խաչելու հրամանագիրը առին:

հց. Ի՞նչ ըսիր նզովյալ՝ ալ Յիսուսը պիտի մեռցընե՞ն մի:

պէ. Այո՛, երբոր հրամանագիրը գրուեցաւ նէ Պիղատոսի զինուորները փուշէն Թագ մը հիւսեցին ու Յիսուսին գլուխը դըրին. վրան կարմիր քղամիտ եւ իր ձեռքը եղէգ մը տուին գաւազանի տեղ, ժէկ կարձը քարէ սիւնի վրայ նըստեցուցին Յիսուսը ու ըոլոր զօրքերը կուգային առաջը ծունր կրկնելով ծոզջ կեցցի հրէից Թագաւորը ըսելով ծաղր կընէին. եւ ձեռքի գաւազանը կառնէին ու իր գլուխէն կը զարնէին. եւ խաչելիայատը ուսը տալով դէպ ի Golgotha քալեցուցին: Մատթէոս 27 գլուխ 29 համար:

հց. Ետոր համար կանխիկ գրուած կար մի արդեօք:

պէ. Այո՛, Նայն կը դըրէ 9 գլուխ 6 համար. (Որոյ իշխանութիւն իւր եղեւ ի վերայ ուսոց իւրոց):

Խոփ. Իր գէնքը իր ուսերուն վրայ պիտի ըլլայ:

հց. Յիսուս հեշտ մը կըրցեր էր Գողգոթայ գընացեր.

պէ. Ըհ, որովհետեւ յերեկոյէն մինչեւ ցառաւօտ առտակ առտակ չարչարանքներով լըռըմարմինը անհնայ վիրաւորեցին. եւ խաչափայտն ալ շատ ծանր ըլլալուն համար. շատ խեղճ վիճակի մէջըն էր Յիսուս. անոր համար Նրեմիա ողբոց 1 գլուխ 12 համար կը գըրէ (Ձե՜զ ասիմ ձե՜զ ասիմ անցաւորք ճանապարհաց, դարձարուք հայեցարուք եւ տեսէք թէ կայ ցաւ ըստ ցաւոցս ըհալ՝ որք ի վերայ իմ հասին յարիւաեցաւ տէր):

ՂԱրփ. Ձե՜զի կըսեմ ձե՜զի կըսեմ ուլ ճամբէն անցնողներ, դարձեք ու հայեցէք եւ տեսէք թէ արդեօք իմ ցաւիս պէս ցաւ ունեցող կայ մի որ իմ վրայ եկաւ կըսէ տէրը:

հց. Ալ ինչ ըսաց Յիսուս. երանի թէ հիչ էրէ հարցուցեր որ առ կըսկըծալի բաները չըլըսէի:

պէտ. Յիսուսը այս քան նախատինքներով Գողգոթայ կը տանէին, ճամբան կընկնէր կոյն, Յիսուսին խեղճութիւնը տեսնալով սիրտերնուն կըսկսէին կուլալ, Յիսուս ետին դարձաւ ու ըսաց (Դատերք Երուսաղէմի մի լայք ի վերայ իմ, այլ լացէք ի վերայ անձանց եւ ի վերայ որդւոց ձերոց, զի եկեսցեն ժամանակ եւ ասիցէք թէ երանի ամլոց եւ որովայնից որք ոչ ծնան, յայնժամ ըսկըսանիցին ասել լերանց թէ անկեարուք ի վերայ մեր. եւ բլրոց թէ ծածկեցէք զմեզ):

ՆԱԶ. Մի Երուսաղէմի աղջիկներ իմ վերայ մի լաք՝ այլ ձեր վերայ ու ձեր զաւկընեերուն վերայ լայէք. վասն զի ժամանակ պիտի գայ որ զաւակ չը ծնողներուն երանի պիտի տաք, ու այն ատեն լեռներուն պիտի ըսէք թէ մեր վերայ իննկէք ու մեզի ծածկեցէք: Ղուկաս 23 գլուխ 22 համար:

ՀՅ. Ետեւ ինչ ըրին Յիսուսը:

պէտ. Գողգոթայ տարին ու խաչին վրայ գամեցին Յիսուսը, ու խաչը կայնեցուցին որ ըսկսան տևռնան:

ՀՅ. Ետոր համար կանխիկ գրուած կաը մի արդեօք:

պէտ. Այո՛, նախ՝ Մովսէս կը գըրէ (Տեսանիցէք զկեանս ձեր կախեալ ի փայտէ):

ՆԱԶ. Ձեր կեանքը փայտէն կախուած պիտի տեսնաք կըսէ, 2Յովհաննց 28 գլուխ 66 համար եւ (2) Սաղմոս 21 գլուխ 18 համար կը գըրէ (Ծակեցին զձեռս իմ եւ զոտս իմ):

ՆԱԶ. Իմ ձեռքերըս ու ոտքերըս ծակեցին կըսէ, եւ (3) Օշեայ կը գըրէ (Ես ասացի ցնա ինչ

ան վէրջէ այդոքիկ ՚ի մէջ ձեռայ քոց, եւ ասէ ցորս վիրաւորեցայ ՚ի տան սիրելւոյ իմոյ):

Պետ. Ընդ ո՞ր ըսի թէ ի՞նչ են ատ ձեռքիդ մէջի վէրքերը. ու ըսաց թէ իմ սիրելիս տանը մէջ վիրաւորեցայ. 13 գլուխ 6 համար:

Ճշ. Յիսուսին լաթերը ի՞նչ ըրին:

պէ. Խաչող զինուորները բաժնուեցան. ու կապան կար չունէր վերէն ՚ի վար հիւսուած ըլլալուն համար զինուորները չուզեցին որ պատռեն՝ ապա- վիճակ ձըգելով կիսվեցան, որ Սաղմոսին խօսքը կատարեցաւ (Բաժանեցին զհանդերձս իմ ՚ի մէջ իւրեանց. եւ ՚ի վերայ պատմուճանի իմոյ վիճակս արկանէին)

Պետ. Իմ լաթերս կիսվեցան ու պատմուճանիս վերայ վիճակ ձըգեցին կըսէ: 21 գլուխ 19 համար:

Հց. Յիսուսին ատքան չարչարանքներ որ տուին

Յիսուս ի՞նչ ըսաց։

պէ. Ամէն բերանը չէր բացար ու բան մը չէր պըտուցեց։

հց. Ինչո՞ւ համար բերանը չէր բացար արդեօք՝ չըլլայ թէ կանխիկ գրուած ըլլայ։

պէ. Այո՛, նայի՛ կը գըրէ 53 գլուխ 7 հա-մար թէ (Ու նա առ վշտին ոչ բանայ զբերան իւր՝ իբրեւ զոչխար ի սպանդ վարեցաւ, եւ իբրեւ որոջ առաջի կտրչի անմռունչ կայ՝ այնպէս ոչ բանայ զբերան իւր)։

ՂՈՓԹ. Ընիկայ այնքան ցաւին մէջ բերանը պիտի չըբանայ. ոչխարի պէս մօրթուիլ գընաց, ինչպէս որ ոչխարը մըսագործին 1) առաջ ձայն չի հաներ լուռ կը կենայ՝ նոյնպէս իր բերանը չըպիտի բանայ, եւ (2) Երեմիա կըսէ (Այս իբրեւ պգտուն անմեղ վարեալ ի սպանդ)։

ՂՈՓԹ. Այս անմեղ գառնուկի պէս մօրթուիլ գընացի կըսէ։ 11 գլուխ 1 համար։

հց. Յիսուսին ալ ի՞նչ ըրին հրէաները։

պէ. Յիսուսին քովը երկու հատ ալ գող բերին խաչելին, որ Յիսուսին խաչուիլը տեսնողները եւ կամ լըսողները՝ Յիսուսն ալ այն գողերուն պէս մէկ մը կարծեն, բայց՝ Նայիէն մարգարէութիւնը կատարեցաւ որ կըսէ թէ (Ընդ անօրէնս համարեցայ) այսինքն՝ անօրէններուն կարգը դըրուեցայ 53 գլուխ 12 համար։

հց. Յիսուսին մայրը ուր տեղ մնաց չիմացաւ մի արդեօք։

1. Մըսագործ. Ղասապ։

պէ. Ընաջ էիմացաւ՝ ու խաչուելու տարած աաեաննին իմացաւ ու վազեց Գողգոթայի ճամբան եաեւէն Հասաւ. ու իր աչքերովը տեսաւ իր մէկ հատիկ սիրելի զաւկին այնքան նախատինքներով խաչելընին։

հց. Ըսպա ինչ ըրաւ եւ ինչ ըսաց խեղճ մայրը։

պէ. Ընչ բան չէր կըրցեր ըրեր, աղիքները կտոր կտոր կըլլային, կայրէր ու կը մըրկէր սիրելի զաւկին վրայ, բայց՝ կարող չէր որ մէկ օգնութիւն մը ընէր, ապա աչացը արիւնախառն արցունք թափելով կըսէր. ինձի ալ իմ որդւոյս հետ՝ի միասին մեռցուցէք, վասն զի ասկէց ետեւ իմ կեանքըս մահ է ու լոյս խաւար։

հց. Յիսուս իր մօրը հիւն ալ մի չը խօսեցաւ։

պէ. Ա՛օրը հետ այսքան խօսեցաւ, խաչին վրայէն նայեցաւ Յիսուս որ իր մայրը դիմացը կայներ ցաւագին սրտիւ կուլայր ու կողբայր. եւ Օհաննէս աւետարանիչն ալ ներկայ գըտնուէլով. իր մայրը Օհաննէսին յանձնեց ու ըսաց (Ընդ մայր քո. եւ մօրն ալ ըսաց ահա որդին քո։ Օհաննու 19 գլուխ 16 համար։

հց. Խաչին քով ալ ո՞վ կար։

պէ. Օհաննէս կը գըրէ ով կեներալը (Ենթ կաին առ խաչին Յիսուսի մայր նորա եւ քոյր մօր նորա Ա՛արիամ կղէոպայ, եւ Ա՛արիամ մագթաղինացի։

Նոյնպէս Յիսուսին խաչին քով կայներ էին անոր մայրը ու մօրը քոյրը Ա՛արիամ կղէոպային՝ ու Ա՛արիամ մագթաղինացին։

ԵՍԻՂ Է։

Հց. Եղբայր աս աեղ ինձի մէկ կասկած մը եւ-կաւ, երբեմն աւետարանէն կը լսեմ որ Հրէաները Յիսուսին համար կըսեն (Ո՛չ սա է մանուկ Հիւսան. որդին Ա՛արամայ. եւ եղբայր Յակոբայ եւ Յօսէի եւ Յուդայի եւ Սիմոնի) Ըսիկայ ինձի թարգմանէ որ ըսելիք ունիմ։

պէ. Ըսիկայ "նաճարին ու Ա՛արամին զաւակը էի՞ մի, Յակոբին ու Յօսէին ու Յուդային եւ Սիմոնին եղբայրը էի՞ մի կըսէին։

Հց. Ուրեմն Յիսուս էորս եղբայր ալ ունեցած կըլլայ, հապա ինչո՞ւ ըսիր թէ Յիսուս՝ իր մայրը Ա՛եքեթոսին տըղին Ա՛հաննէսին յանձնեց, էորս զաւակ ունեցող մայրը ուրիշին զաւկին կը յանձնուի՞ մի։

պէ. Ո՞նչ երկմիտ մարդ ես եղեր, վերը քեզի ըսինք թէ Յիսուս եղբայր չունի. դուն դեռ չես հաւատացեր ու կասկածի մէջ ես, անոր համար քեզի բան մը հարցընեմ. քու կասկածդ որո՞ւ վերայ է. կոյս Ա՛արիամը որո՞ւ հետ մերձաւորեցաւ կըկարծես. Յովսէփի՞ն թէ ուրիշին։

Հց. Գիւ՛ր լինի եղբայր. ուրիշի հետ չեմ կըրնար ըսեր բայց՝ նեստորականները Յովսէփին վերայօք մարդոց միտքը կը շըփոթցընեն։

պէ. Յովսէփ Ա՛արիամին ի՞նչն էր։

Հց. Ա՛արիամին նշանածն էր, իբր էրիկը.

պէ. Ա՛րեշտակը Ա՛արիամին ողջոյն բերաւ նէ Յովսէփին հետ նշանուած էի՞ր մի։

Հց. Գիւ՛ր, նշանուած էր։

պէ. Հ՞ատ աղէկ. Հրեշտակը Մ արիամին կըսէ զաւակ պիտի ծնիս, ինչո՞ւ Մ արիամը կըսէ (Ես էրիկ չունիմ ի՞նչպէս պիտի ըլլայ ատ բանը) Հրեշտակը չը գիտեր մի Յովսէփը Մարիամին ներշանածը ըլլալը որ չըսաց թէ ինչո՞ւ ատ կը խօսիս ահա Յովսէփը քու էրիկդ էլ՞ մի։

Հց. Ինչո՞ւ համար ատպէս ըսաց արդեօք։

պէ. Ա՞յրը ինչպէս որ ըսինք թէ. Մ արիամը Յովսէփին հետ նշանուեցեալ իրը իրեն պահապան, էէ թէ էրիկ, ինչպէս որ պատճառն ալ իմացուցինք վերը (Բ) շաւղին մէջ, հիմայ ասկէց աղէկ կըհասկըցուի ատպէս ըլլալը, որ ես էրիկ չունիմ ըսաց նէ Հրեշտակը ձայն չըհանեց լուռ կեցաւ. ու միայն ըսաց թէ (Հոգին սուրբ պիտի գայ քեզի)։

Հց. Յովսէփին կուսութեան վրայ կասկած կայ։

պէ. Յովսէփին մէկ պատուէր մը կար մի Մարիամին մի մերձենար տէր, էէ մի որ Հրեշտակը կըստիպէ (Յովսէփ քու Մարիամ կնիկդ առնելու մի վախնար ուր. նաեւ ատ ալ հարցընեմ, Հոգին սուրբ Մարիամին արգանդը իջնալէն առաջ իրարու մօտկըցած էին մի։

Հց. Չէ ամենեւին. որովհետեւ Մ ատթէոս կըսէ (Մինչչեւ ունեալ առ միմիանս դստաւ յղացեալ ի Հոգւոյն սրբոյ)։

Ղուկ. Դեռ իրարու չը մօտկըցած Հոգեւոյ սրբով յղացաւ կըսէ. յղանալէն առաջ կասկած չիկայ, բայց՝ Մ ատթէոս կըսէ (Ձը գիտէր զանիկայ մինչեւ որ իր անդրանիկ զաւակը ծնեցաւ) ատոր Հա-

մար բողոքականները պարզամիտ մարդոց միտքը կըշլմոթցընեն թէ հարկաւ Յիսուս ծնեալէն ետեւ մերձեցան։

պ՛ս. Հոգին սուրբ իջնալէն առաջ մէկ հրաշք մը երեւցած չէր, ու Յովսէփն ալ Մարիամին մերձեցած չէր. ինչպէս որ դուն ալ վկայեցիր. հապա ատքան հրաշքներ՝ այսինքն՝ հոգւով սրբով յղանալ, եւ կուսութեամբ ծնիլ. եւ մոգերը աստղին առջնորդութեամբը երկրպագութիւն գալերնին, ու հրեշտակները հովիւներուն աւետիս տալէն իզատ միառ՛ի բարցունս կանչելնին. նաեւ տաճարին գոց դուռը ինքնիրեն բացուիլը. եւ շատ հրաշքներ՝ որ ատոնց բոլորը Յովսէփ իր աչքերովը տեսաւ նէ, կարելի՞ էր որ Մարիամին մերձենար. հրաշք մը չը տեսած որ չը մօտկըցաւ նէ, աս տեղ՞ կասկած չըկայ, ես գիտեմ դուն. մինչեւ անդրանիկ զաւակը ծնեցաւ կըսէ, ատոր կը կասկածիս, բայց՝ անդրանիկ ըսելուն պատճառը ասիկայ է, կոյս Մարիամը անկէց առաջ զաւակ ծնած չըլլալ, ու Յիսուսը կուսութեամբ ծնիլը հաստըցընելու համար Յիսուսին անդրանիկ կըսէ. չէ թէ անկէց ետեւ ծընելու զաւակներուն համար։

հց. Ապա ատ մինչեւ քա՞ը ինչ է։

պ՛ս. Մինչեւը երկու կերպ է, ժամանակական եւ յաւիտենական, ժամանակականը վերջ կունենայ. ինչպէս որ կըսենք (մինչեւ ես գամ) եւ երբ կը սենք (յայտ հետէ մինչեւ յաւիտեան) ասիկայ ետք չունի։

հց. Աստուածածինին վրայօք կասկածըս փարատեցաւ, բայց՝ վերը պատմած չորս եղբայրներուն

մայրը ցոյց տուր ինձի որո՞ւ զուտակն են արդեօք։

պէ. Ասիկայ հարցընել պէտքը չէ, ահա Օհաննէս յայտնի կըսէ. քոյր մը Տեառն Մարիամ կղէօպայի, որ կաչէն քով կայներ էր, անոր զաւակներըն են։

հց. Ասկէց յայտնի էատ բանը։

պէ. Ահա Մատթէոս կը գըրէ կաչէն քով կայնող կնիկները. (Որս էր Մարիամ մագթաղինացի եւ Մարիամ Յակոբայ եւ Յոսէի մայր, եւ մայր որդւոցն Զեբեդեայ)։

Նոթ. Յակոբին ու Յոսէին մայրը Մարիամը կըսէ 27 գլուխ 56 համար։ Որ ատոնք Յիսուսին եղբայր ըսուածներն են. եւ Մարկոսն ալ (Յակոբայ փոքրկան եւ Յոսէի մայր կըսէ 15 գլուխ 40 համար) փոքր Յակոբ ըսածը Տեառն եղբայրն է, եւ մեծ Յակոբը Զեբեդեայէն տըղան եւ Յհաննէսին եղբայրն է։

հց. Ա՛ս երկուքը Յիսուսին եղբայրութենէն հանեցիր, որովհետեւ մայրերնին ցոյց տուիր, նաւ ինք Յուդան ու սիմոն նալ ատոնց եղբայր կրնաս ընես։

պէ. Յուդա ըսածը Թադէոսն է, ինչպէս որ վերը ըսինք թէ (Թադէոսին Յուդա ալ կըսվի՝) ու Յակոբոս ալփեայինն եղբայրն է. չը հասկըցաւ։ Եւ մանաւանդ Յուդա իր գրքին մէջ կը վըկայէ Յակոբին եղբայրը ըլլալը 1 գլուխ 1 համար թէ՝ (Յուդա Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ՝ եղբայր Յակոբայ)։ Ու Սիմոնն ալ, կանանացի սիմոն ըսուածն է, որուն հարսնիքը գընաց Յիսուս ու ջուրը գինի դարձուց. ա՛ս Սիմոնը այն հարսնիքին փեսան է, ինչպէս որ Մատթէոսի մէկնութիւնը

աղէկ կը պատմէ ու լացայայտ կը գըրէ։

հց. Ը՞ստ Սիմոնը Ը՞ստուածածինին ազգական ըլլալը ուսկէց յայտ է։

պէ. Ը՞սկէց յայտ է որ, աստուածածինը առաջ հարսնիքն էր՝ ու ետեւ Յիսուսն ալ հրաւիրուեցաւ. նաեւ, գինի չունենալուն հոգը Ը՞ստուածածինին ինկաւ, որովհետեւ հարսնիքին պակասութեան հոգը ազգականին կը վերաբերի չէ թէ օտարին, եւ թէ աստուածածինին ազգական չըլլար նէ գինի չունենալնուն հոգը ի՞նչ պէտք էր իրեն որ Յիսուսին պիտի աղաչէր թէ գինի չունին. ատոր համար կասկած մը՛ներ. ատ չորս եղբայրը՝ քոյր մը Տեառն Ս. արիամ ըսուածին զաւակներն են. ինչպէս որ կը վըկայեն Ս. ատթէոսի եւ Ս. արկոսի մէկնութիւնները, եւ մանաւանդ յատուկ բառարանը։

ՀԱՒԻՂ Ը.

հց. Ը՞ղէկ խելքս հասաւ Յիսուսին եղբայր չունենալուն, բայց՝ ատ միջոցը Յիսուսին աշակերտները ո՞ւր գնացին։

պէ. Ինչուրն ալ Թողուցին փախան։

հց. Ը՞արագործ Յուդան ինչ եղաւ։

պէ. Յուդան իր չարութիւնը կատարելէն ետեւ. երբ տեսաւ որ Յիսուսին խաչուելու հրամանագիրը գրուեցաւ. ալ խելքը կըտրեց որ պիտի խաչեն, այն ատեն զըղջաց՝ ու առած արծաթը տարաւ քահանայապետներուն տուաւ ու ըսաց (Ս. եղայ, ես անիկայ պարապ տեղը մատնեցի) ա՛նոնք արծաթը որ ետ չառինն է, արծաթը տաճարին մէջ ձըգեց ու իր յուսահատութենէն գընաց կախ-

ուեցաւ ու խեխտեցաւ : Մատթէոս 27 գլուխ 6 համար :

հց. Այն արծաթը ի՞նչ ըրին հրէաները :

պէ. Երուսաղէմ գին ըլլալուն համար գանձանակին մէջ չընդունեցին . ասկա անով մէկ բրուտի[1] արտ մը գընեցին օտարաց գերեզմանի համար :

հց. Ատոր համար կանխիկ գրուած կա՞ր մի արդեօք :

պէ. Այո՛, Երեմիա կը գրէ (Ահին գերեսուն արծաթի գգինս վճառելոյն . զոր արկին յորդւոցն իսրայէլի , եւ ետուն զնա ագարակին բրտի որպէս հրամայեաց ինձ Տէր) :

Նշդ. Յերեսուն արծաթ արիւնի գինը որ իսրայէլի որդւոցմէ կտրուեցաւ , այն ծախուածին գինը առին ու բրուտի արտիմը տուին , ինչպէս որ Տէրը ինձի հրամայեց : 32 գլուխ 9 համար :

հց. Ա՛ս բաները թո՛ղ կեանայ , հիմայ նայինք Յիսուս ի՞նչ եղաւ . եւ ի՞նչ լուր պիտի տաս մեզի։

պէ. Յիսուսին գլուխը բերած բաներնուն երկինք եւ երկիր չը համբերելով . իրենց արտին ցաւերը յայտնեցին Յիսուսին համար :

հց. Ո՞նչպէս յայտնեցին :

պէ. "Նախ' արեգակը խաւարեցաւ . երկիրը շարժեցաւ . վեմերը պատառեցան . գերեզմանները բացուեցան . տաճարին վարագոյրը վերէն ի վար երկուս պատառեցաւ :

հց. Յիսուսը ճրը խաչեցին :

պէ. Ուրբաթ օրը վեց ժամուն։ Այն ատենը ա-

1. Բրուտ՝ Ձեռնարկ , պըտուկճի։

բեզակը խաւարեցաւ , մինչեւ ցինը ժամը՝ ու եւ տեւ բացուեցաւ :

հց. Ընտր Համար կանխիկ գրուածք կայր մի արդեօք :

պէ. Այո՛, Ամուսս կը գըրէ (Եղիցի յաւուր այնմիկ ասէ Տէր Տէր մտցէ արեգակն ի միջ օրէի եւ խաւարեսցի յերկրէ լոյս ի տուէ) :

Նախ. Այն օրը կէս օրին արեգակը պիտի խաւարի . ու ցորեկին՝ երկրիս վրայ լոյսը պիտի Ֆաճկուի կըսէ: 8 գլուխ 9 Համար: Եւ (2) Ծաքարիա կը գըրէ (Եւ եղիցի օր մի՝ եւ օրն այն յայտնի տեառն , ոչ տիւ լիցէ եւ ոչ գիշեր . եւ ընդ երեկս եղիցի լոյս) :

Նախ. Օր մը պիտի ըլլայ ու այն օրը տիրոջը յայտնի պիտի ըլլայ . ոչ ցորեկ պիտի ըլլայ եւ ոչ գիշեր . ու երեկոյին լոյս պիտի Ֆագէ կըսէ . որովհետեւ վեց ժամուն արեգակը խաւարեցաւ ու ինչնին բացուեցաւ : 14 գլուխ 7 Համար :

հց. Յիսուս ալ պիտի չխօսի՞ մի :

պէ. Ոգին աւանդելուատենը որ մօտկըցաւ Յիսուս՝ Ֆարաւի եմ կանչեց , եւ գինուորին մէկը սպունգը[1] քացախը թաթղեց ու մէկ եղեգի մը Ֆայր անցընելով Յիսուսին բերանին մօտկըցուց , եւ Յիսուս ալ քացախին Համը որ առաւ նէ (Ընմեռնայն ինչ կատարեալ է կանչեց) : Մատթէոս 27 գլուխ 48 Համար :

հց. Ինչո՞ւ Համար ամեռնայն ինչ կատարեալ է կըսէ :

1. Սպունգ. Սիւնկէր :

պէտ. Որովհետեւ Սաղմոս 68 դլուխ 22 համար կը գըրէ (Նտուն՝ ի կերակուր ինձ լեղի եւ ծարաւ իմ արբուցին ինձ քացախ)։

ընթ. Ասելու համար լեղի տուին ու ծարաւացայ՝ նէ քացախ խմցուցին կըսէ։

հց. Հրէաները ի՞նչ ըսին Յիսուսին։

պէտ. Քահանայապետները ու իշխանները նաչին դիմաց կայներ. գլուխնին շարժելով կըսէին. (Վա՜հ որ քակէիր զտաճարդ եւ զերիս աւուրս կանգնէիր զդա. ապրեցո՛ զանձն քո եթէ որդի ես Աստուծոյ է՛չ՝ ի խաչէդ)։

ընթ. Վա՜յ գլխուդ. տաճարը պիտի քակէիր ու երեք օրէն պիտի շինէիր ատի. դուն քու անձդ ապրեցո՛ւր. թէ որ Աստուծոյ որդին ես նէ խաչէդ վար իջի՛ր։ Մատթէոս 27 գլուխ 40 համար։

հց. Ատոր համար կանխիկ գրուած կա՞ր ի՛ր աղեօք։

պէտ. Այո՛, Սաղմոսը կը գըրէ (Ամենեքեան որք տեսանէին զիս՝ արհամարհէին զիս եւ խօսէին շրթամբք եւ շարժէին զգլուխս իւրեանց)։

ընթ. Հիս տեսնողները ծաղր կընէին վրաս կըսելով՝ եթէ քահանայապետները եւ իշխանները իրարու կըսէին (Ուրիշները պրեցուց ու իր անձը չի կըրնար ապրեցուցանել. եթէ Թագաւորը է Հրէից իջցէ այժմ՝ ի խաչէն զի տեսցուք եւ հաւատասցուք դմա, եթէ յուսացաւ Աստուած։ փրկեսցէ այժմ զդա եթէ կամի. զի ասաց թէ Որդի Աստուծոյ եմ)։

ընթ. Ուրիշները պրեցուց ու իր անձը չի կըր-

նար ապրեցըներ. եթէ հրէից թագաւորն է նէ հիմայ իաչէն վար թող իջնայ որ տեսանանք ու հաւատանք ատոր. եւ եթէ Աստուծոյ յոյս դրեր է նէ հիմայ թող փրկէ ատիկայ որ կուզէնէ, վասնզի Աստուծոյ որդին եմ ըսաց։ Մատթէոս 27 գլուխ 42 համար։

հց. Աստիճ ըսելնուն համար կանխիկ գրուածքեր մի։

պէ. Այո, Սողոմոն կը գըրէ (Տեսցուք եթէ ճշմարիտ իցեն բանք նորա. եթէ իցէ արդարեւ Որդի Աստուծոյ, պաշտպանեսցէ նմա. եւ փրկեսցէ զնա ի ձեռաց հակառակորդաց)։

ընդ. Տեսնանք ատոր խօսքերը ճշմարիտ են մի. վերջը փորձենք, եթէ իրաւցընէ Աստուծոյ որդի ենէ թող օգնէ ատոր ու թող ազատէ ատիկայ իր թշնամիներուն ձեռքէն կըսէ։ Ասաստուածեան 2 գլուխ 17 համար։

հց. Ասկինք Յիսուս ի՞նչ էղաւ։

պէ. Ա՛ինչեւ հիմայ հարցմանըդ պատասխանը շատ շուտ տուինք. բայց աս մէկ հարցմանդ պատասխանը տալու չեմ կրնար համարձակիր կոր։

հց. Ո՞նչ կայ որ. չըլլայ թէ Յիսուսը մեռաւ ըսես։

պէ. Այո, մեծ ձայնով մը կանչեց (Հայր ի ձեռս քո աւանդեմ զհոգի իմ) ըսելով աւնասանքուր հոգին աւանդեց. Հօր Աստուծոյ ձեռքը. Ղուկաս 23 գլուխ 46 համար։

հց. Ա՛հ աս ի՞նչ կըսկիծէր որ տուիր. աստղ գրուածք կաը մի արդեօք։

պէ. Այո, նաայի կը գըրէ (Ի քառնին յերկ-

ՙի կեանք նորա. անօրէնութեանց ժողովրդեան
՚ի մահ վարեցաւ)։

Ըստ. Ընդ կեանքը պիտի վերնայ երկրիս վը-
րայէն. ու ժողովրդոց մեղացը համար, մեռնիլ գը-
նաց կըսէ, 53 գլուխ 8 համար։

Կց. Հապա ինչո՞ւ մայրը ինձ ըրաւ, որ ես
մահը որ տեսաւ։

Պէ. Ա՛օրը ըրած լացերը եւ ողբերը չէի պատմուիր, թէպէտ մինչեւ այն ատեն որ քան
կուլայր ու կողբայր ալ նէ. իր վրայ գեռ յոյսը
կար, ինչէ թէ չի մեռնի, եւ երբոր Հոգին աւան-
դելը տեսաւ նէ. խնդոյն վազեց գընաց խաչին
փաթթուեցաւ, բարձր ձայնով կը պօռար ու կըսէր
(Ա՛հ որդեակս վերջը ընելիքդ ասիկայ էր ի՞,
հրեշտակապետին աւետիսին նայելով. ես զքեզ ան-
մահ կը կարծէի, ի՞նչ թէ աս աւուր համար ծնած
էիր. ես զքեզ առնել Աստիպատոս փախչիլ երթալըս
ինչ օգուտ եղաւ. հիմայ որ պիտի մեռնէիր նէ ը-
սելով շատ կըսկըծալի ողբեր կընէր, որ լըսողնե-
րուն սիրտը կը ճմլէցընէր. Յիսուս՝ իր արիւնովը
խաչափայտը կը ներկէր. եւ մայրն՝ալ իր աչաց
արցունքովը կը լուանար խաչափայտը։

Կց. Յետոյ ինչ ըրին Յիսուսին մարմինը։

Պէ. Յովսէփ անունով արդար մարդ մը կար
Յարիմաթիայ քաղաքէն. այն Յովսէփը գընաց
Պիղատոս դատաւորին աղաչեց որ Յիսուսին մար-
մինը իրեն շնորհէ որ ինքն ալ թաղէ. եւ երբոր
դատաւորը Յիսուսին մարմինը շնորհեց նէ. Յով-
սէփ Յիսուսին մարմինը, Նիկոդիմոսին հետ՚ի մի-
ասին խաչէն վար առին, ու մաքուր կտաւօք պատ-

նեցին ու վիմէն փորած նոր գերեզման մը կար ա-
նոր մէջ թաղեցին ուրբաթ երեկոյին, եւ գերե-
զմանին դրան բերանը մէկ մեծ քարով մը գոցեցին,
ու եառեւ Հրէաներն ալ կընքեցին։

հց. Ինչո՞ւ համար կընքեցին գերեզմանը ար-
դեօք։

պէ. Յիսուս առաջուց քանի անգամ ըսած էր
թէ իրեք օրէն յարութիւն պիտի առնեմ. անոր
համար գերեզմանը կընքելէն իզատ շատ զինուոր-
ներով ալ կը պահէին գերեզմանը որ չըլլայ թէ
Յիսուսին աշակերտները գիշերը գան մարմինը
գողնան տանին ուրիշ տեղ մը պահեն ու յարու-
թիւն առաւ ըսեն։

հց. Յիսուս թաղուելուն համար կախվիլ գըր-
ուած կա՞ր մի։

պէ. Չ,յո՛, Յօր Երեմեայի կը գըրէ (Ինքն՛ի
գերեզմանի գնաց. եւ՛ի տապանի տքնեցաւ)։

Նոթ. Ինքը գերեզմանին մէջը գընաց արթուն
կեցաւ կըսէ։ 32 գլուխ 21 համար։

հց. Ետեւ ի՞նչ եղաւ Յիսուս։

պէ. Մեծակի լուսնակիք գիշերը շատ մեծ շարժ-
մունքով յարութիւն առաւ։

հց. Գերեզմանին մէջ քանի՞ ժամ կեցաւ։

պէ. Իր 33 ժամ կեցաւ կը կարծուի։

հց. Ա՞րդիւնը քանի որ գերեզմանին մէջն էր.
հոգի՞ն արդեօք ուր տեղ էր։

պէ. Հոգին ալ դժոխքը իջաւ՝ ու այնտեղ ե-
րեք հոգիներուն քարոզեց 33 ժամ։

հց. Ուսկի՞ց յայտնի է ատ բանը։

պէ. Պետրոս կը վկայէ (Անէպէտ մեռաւ մարմը-

նոյ՝ այլ կենդանի է հոգւոյ, եւ հոգւոցն որք էին
ի բանտին երկեաւ քարոզեաց) Առաջին կաթուղի-
կեաց 3 գլուխ 19 համար։

Ընթ։ Անհպեա մարմնով մեռաւ ալ նէ հոգւով
կենդանի է։ ու բանտին մէջ եղած հոգիներուն
գընաց քարոզեց կըսէ։

Հց. Քարոզելէն ետեւ ինչ ըրաւ։

Պէ։ Ընդհանուր իսկըզընական մեղացը համար դը-
ժոխքին մէջ արգելուած նահապետներուն, եւ
մարգարէներուն։ եւ բոլոր արդարոց հոգիները ա-
զատեց։

Հց. Ատոնց ազատուիլը ուսկէց յայտնի է։

Պէ. Հա նախ Ովաբդիա գրած է՝ ինչպէս որ
վերը ըսինք (Դուն քու արիւնիդ ուխտովը բանտին
միջի կապուածները արձակեցիր կըսէ։ Եւ (2) Պատ-
թէոս կըգըրէ (Դերեզմանք բացան եւ բազումք
մարմինք ննջեցելոց սրբոց յարեան) 27 գլուխ 57
համար։

Ընթ։ Դերեզմանները բացուելեցան՝ ու շատ մե-
ռած սուրբերու մարմիններ յարութիւն առին կըսէ։

Հց. Յիսուսին յարութիւն առնելը կանխիկ
պըրուած կար մի։

Պէ. Այո, Մատթ 67 գլուխ 1 համար (Յա-
րիցէ Աստուած եւ ցրուեսցին ամենայն թշնամիք
նորա)։

Ընթ։ Աստուած յարութիւն պիտի առնէ ու ա-
նոր թշնամիները պիտի ցրուին։

Հց։ Յիսուսին յարութիւն առնելը ուսկէց
յայտնի եղաւ։

Պէ։ Պարիսիմ մագդալացին այն կիրակի առ-

տուն կանուխ գերեզմանը գընաց որ գերեզմանին դըրանը բերնի քարը մէկ դի դարձուցեր են, ու Յիսուսին մարմինը այն տեղ չէկաւ. ինքը ըսկսաւ անմխիթար սըգով լալ թէ արգեօք ինչ եղաւ. մէկմըն ալ տեսնաս յանկարծակի ճերմակ լաթերով երկու հրեշտակ երեւցան ու ըսին (Ո՛վ կնիկ դուն ինչո՞ւ կուլաս ու ո՛վ կը փընտըրես, եւ ուրիշ կընիկներ ալ կային անոնց ալ ըսին (.) Ի՞նչ խնդրէք կենդանին ընդ մեռեալս չէ՛ տաս այլ յարեաւ). Ցթղթ. կենդանին ինչո՞ւ մեռելներուն մէջ կըփընտրէք. անիկայ աս տեղ չիկայ յարութիւն առաւ Ղուկաս 24 գլուխ 5 համար։

Հց. Յարութիւն առնելէն եաեւ աշակերտաց երեւցաւ Յ։

պէ. Այժմ, այն կիրակի առաւօն Գալիլեայ գընացին աշակերտները որ Յիսուս այն տեղն էր, երբոր տեսան ոտքը բնկան ու երկրպագութիւն ըրին ու շատ խնդացին, եւ միջերնէն ոմանք ալ կասկածի մէջ բնկան թէ արդեօք ասիկայ է. ապէս ժամանակ ժամանակ աշակերտներուն կերեւ-

նար ու կը մխիթարէր, ու կը խրատէր մինչեւ քառասուն օր։

Հց. Կատարուեր օրէն եառեւ ինչ ըրաւ։

պէ. Կատասուն օրը որ լըմընցաւ նէ աշակերտներըը առաւ Ձիթենեաց լեռը տարաւ. այնտեղ շատ պատուէրներ տալէն եառեւ ըսաց (Տուաւ ինձ ամենայն իշխանութիւն յերկինս եւ յերկրի. որպէս առաքեաց զիս Հայր եւ ես առաքեմ զձեզ. գընացէք այսուհեառեւ աշակերտէցէք զամենայն հեթանոսս մկրտեցէք զնոսա Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ. ուսուցէք նոցա պահել զամենայն զոր ինչ պատուրեցի ձեզ. եւ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչեւ ի կատարած աշխարհի)։

Ցոյժ. Ինձի տուվեցաւ բոլոր իշխանութիւնը, թէ երկինքին մէջ եւ թէ երիրս վրայի, ինչպէս որ իմ Հայրս զիս խրկեց, ես ալ ձեզի պիտի խրկեմ. ասկէց եառեւ գընացէք հեթանոսներուն քարոզեցէք. ու մկրտեցէք զանոնք, Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ անունովը. ու ես ձեզի ինչ որ պատուիրեցի նէ անոնց սորվեցուցէք որ պահեն. ահա ես ձեզի հետ եմ ամէն աառեն մինչեւ աշխարհիս վերջը կըսէ. Ա՛ատեաս 28 գլուխ 20 համար. Ու ասոնք պատուէրներըը առէն եառեւ՝ պատուիրեցը որ մինչեւ Հոգին սուրբ իրենց վրայ չըգայ. նէ Երուսաղէմէն դուրս չելլեն ուրիշ տեղ չերթան.

Հց. Հոգին սուրբ ինչո՞ւ պիտի գայ.

պէ. Որուան առաջուց խոստացեր էր թէ. իմին ձեզի տուած պատուէրներս բոլորը ձեր միտքը չի մընար կը մոռնաք, ես որ երթամ նէ սուրբ Հո-

գին կը խրկեմ որ կուգայ ձեր վիտքը կը ձըգե իմ ձեզի տրվեցուցածներս, նաեւ կը վխխմարե ձեզի ու ատտուխիւննիդ կը փարատե, եւ մանաւանդ վախերնիդ ալ կը վերցընե ու սրտերնիդ կամաւորցընե. անոր համար պատուիրեց որ Ներուսաղէմէն չը հեռուընան մինչեւ ՚ոգին սուրբ գայ։

հց. Եւ ինչ ո՞ր գընաց Յիսուս։

պէ. Ը՚ս պատուէրները տալէն ետեւ աշակերտներըը օրհնեց ու դէպ ի երկինքը տարուվեր համարձաւ գընաց հօր Ը՚ստուծոյ աջ կողմը նստաւ։

Մարկոս 16 գլուխ 19 համար։

Հց. Յիսուսին համբառնալը կանխիկ գըրուած էր մի արդեօք։

Պէ. Եա՛յ, Սաղմոսը կը գըրէ թէ. (Համբարձաւ Աստուած օրհնութեամբ եւ Տէր մեր ձայնիւ փո-ղոյ)։

Նախ. Ա՛ր Տէր Աստուածը օրհնութիւնով ու փողի ձայներով համբարձաւ։ 46 գլուխ 6 համար։

Հց. Յիսուս որ համբարձաւ նէ աշակերտները ինչ ըրին։

Պէ. Երբոյն տընկեր դէպի երկինքը տարվեր կը նայէին մինչեւ որ Յիսուս ամպին մէջ մըտաւ. ետեւ երկու հրեշտակ երեւցան ձերմակ լաթերով մարդակերպ՝ ու ըսին (Ա՛րք Գալիլեացիք զի՞ կայք հայեցեալ ընդ յերկինս, այս Յիսուս որ վերացաւ-ըն ի՛ ձեզնէ յերկինս. այն պէս եկեսցէ զոր օրինակ տեսիք զդա երթեալ յերկինս)։

Նախ. Ա՛վ Գալիլեայի մարդիկ ի՞նչ կայներ կը-նայիք երկինքը տարվեր. այս Յիսուս որ ձեր քո-վէն երկինքը վերցաւ, նոյնպէս պիտի գայ ինչպէս որատոր երկինքը երթալը տեսաք։ Գործոց 1 գլուխ 11 համար։

Հց. Աշակերտները ատ խօսքը լսեցին նէ ո՞ւր գացին։

Պէ. Ձիթենեաց լեռանը վար իջան ու եկան վերնատունը մըտան ալ դուրս չելան մինչեւ տա-սը օր։

Հց. Յիսուս ետեւ իր խոստմունքը կատարե՞ց մի աշակերտներուն։

Պէ. Եա՛յ, տասը օրը որ լըմընցաւ. կիրակի առտուն իրեք ժամուն բոլորը ի՛ միասին աշակերտ-

նեըը վերնատունը նըստած էին. ինչպէս որ կը-
գըրէ Գործոց 2 գլուխ 2 համար. (Եւ եղեւ յան-
կարծակի հնչիւն յերկնից եկեալ իբրեւ սաստիկ
հողմոյ, եւ ելից զամենայն տունն յորում նըս-
տէին, եւ երեւեցաւ նոցա բաժանեալք լեզուք իւ-
րեւ ՚ի հրոյ, եւ նստաւ իւրաքանչիւր ՚ի վերայ նո-
ցա. եւ լցան ամենեքեան հոգւով սրբով. եւ կս-
կսան խօսիլ այլ եւ այլ լեզուս՝ որպէս հոգին տայր
բամբասել նոցա).

Նոյնպ. Յանկարծակի երկինքէն սաստիկ հովի
ձայն մը եկաւ, որըչից ու լցուց նըստած տու-

ներնուն մէջ. ու ամէն մէկուն գլուխին վրայ ալ զատ զատ մէկ մէկ կրակի պէս լեզու երեւեցաւ. ու ամէն մէկուն գլուխին վրայ նըստեցաւ. ու ամէնքն ալ Հոգւով սըրբով լեցուեցան ու ըսկըսեցին տեսակ տեսակ լեզուներ խօսիլ. ինչպէս որ Հոգին զրուցել կուտար անոնց։

հց. Ա՛պա ինչ ըրին աշակերտները։

պէ. Ասկոյն 1) վախերնին գընաց ու մէկէն ի մէկ դուրս ցաթկլտցին, ու դեռ այն ատեն Յիսուսին ով ըլլալը Հասկըցան. բայց ինչ օգուտ ձեռ վընուն թըռցուցին. ուստի այնքան սրտերնին վառեցաւ Յիսուսին սիրոյն համար, որ հրէից մէ վախերնուն վերնատունը պահուռտ աշակերտները, Հոգին սուրբ որ վրանին իջաւ նէ, իրր կը կանչէին թէ Յիսուսին համար մեռնելու մենք պատրաստ էնք, մեռցուննող կայ նէ թող գայ։

հց. Ընկէց առաջ Հասկըցած էին ի՞ր Յիսուսին ով ըլլալը. եթէ Հասկըցած էին նէ ինչո՞ւ անոր աշակերտ եղած էին։

պէ. Անպէտ Հասկըցած էին բայց՝ դեռ Հաւատքնին թերի էր. ինչու որ անկէց առաջ Յիսուսին համար մեռնիլ չէին ուզեր. ինչպէս որ մատնութեան գիշերը նշանը ցոյց տուին. Յիսուսը թողուցին փախան մեզի ալ կը բըռնեն տէր։ Ու ետեւ ալ կը պահուէին վախերնուն. սակայն Հոգին սուրբ գալէն ետեւ ամենեւին չը վախցին մեռնելէն. անոր համար կը Հասկըցուի որ Յիսուսին ով ըլլալը Հոգին սուրբ իջնալէն ետեւ ազէկ

Հաակըցած են։

Հց. Հոգին սուրբ իջնալն ալ կանխիկ գրուած կա՞ր ու։

պէ. Եայ՛, Յովհէլեայ կը գըրէ (Յաւուրս յետոյ տինս Հեղից ՚ի հոգւոյ իմմէ ՚ի վերայ ամենայն մարմնոյ եւ մարգարէասցին ուստերք ձեր եւ դըստերք ձեր) 2 գլուխ 28 համար։

Ղաբթ. Եօթի օրերը իմ հոգիէս պիտի թաւիմ բոլոր մարդոց վըրայ, ձեր տղայքներըը ու ձեր աղջկներըը պիտի մարգարէանան կըսէ։

Հց. Եւս ի՞նչ ըրին աշակերտներըը։

պէ. Հոգըն ալ իրարմէ զատուեցան ու գընացին բոլոր աշխարքին քարոզեցին Աստուծոյ աւետարանը ու երկինքին արքայութիւնը, եւ Յիսուսին կամքը եւ պատուէրներըը բոլոր ժողովրդոց հաւկըցուցին. եւ իրենց քարոզութիւնը ընդունելով Յիսուսին հաւատացողներուն անունը քրիստոնեայ դըրին անտիոք[1]) քաղաքին մէջ, ինչպէս որ առաջին հարցմունքին պատասխանը այս քրիստոնեայ բառն էր, աղէկ մըտածէ տես ուսկէց եկաւ այս քրիստոնեայ անունը։

Հց. Աշակերտներն ալ հրաշք ըրի՞ն ա՞ի։

պէ. Եայ՛, Յիսուսին անունովը շատ հրաշքներ ըրին, կաղերը քալեցուցին. դիւահարներըը ազըրկեցին. մեռելներ ողջընցուցին. բորոտներըը սըրբեցին, եւ բոլոր հրաշքներըը ընելէն ետքը՝ մինչեւ անգամ Պետրոսին շուքը. եւ Պօղոսին ալ երեսի

[1]) Անտիոք. Ընթերցիր։

քըրտինքը սըրտաճ թաշկինակը[1]) հրաշք կընէին։ Գործոց 5 գլուխ 13 համար. եւ 19 գլուխ 12 համար։

հց. Աշակերտները ետեւ ինչ եղան։

պէ. Իրարն ալ Յիսուսին սիրուն համար շատ տեսակ չարչարանքներով մեռան. հրէից եւ հեթանոսաց ձեռքովը։

հց. Աշակերտները ինչո՞ւ կը մեռնին Յիսուսին համար։

պէ. Յիսուսին քով երթանք տէր. որովհետեւ Յիսուս առաջ ըսած էր (Եթէ ոք զիս պաշտեսցէ զկնի իմ եկեսցէ, եւ ուր եմն իմ անդ եւ պաշտօնեայն եմ եղիցին) Օհաննու 12 գլուխ 26 համար։

Ղարփ. Ով ոք որ զիս կը պաշտէ ու իմ ետեւէս կուգայ. ես ուր տեղ որ ըլլամ նէ իմ պաշտօնեաներս ալ այնտեղ պիտի ըլլան կըսէ։ Ընդհանրական հաւատացեալները ու Քրիստոս ով ըլլալը, որ վերը պատմած Յիսուսն է, վասն զի ինքը Աստուած է ու մեզի սառանային գերութենէն ազատելու համար աշխարհք եկաւ մարմին առաւ։

հց. Մարմին որ չառներ նէ մեզի չէր կրնար ազատել։

պէ. Հայր, կըրնար ազատեր, բայց՝ Եսայի կըսէ (Ով գիտաց զմիտս տեառն, կամ ո՞ եղաւ նըմա խորհրդակից)։

Ղարփ. Տիրոջը միտքը ո՞վ գիտցաւ. եւ կամ ո՞վ անոր խորհրդակից եղաւ։ 40 գլուխ 13 համար։ Աստուծոյ խորհուրդը մեր խելքէն եւ միտքէն վեր

1) Թաշկինակ։ Մահրամայ։

է, մենք կարող չենք քննելու, այլ՝ այսքան կըրնանք հասկընալ որ՝ աշխարհք եկաւ նէ մարդոց հետ պիտի խօսակցէր ու երկինքին թագաւորութիւնը պիտի քարոզէր, եթէ մարմին չառնէր որ վարագոյրի պէս աստուածութիւնը չը ծածկէր նէ մահկանացու մարդոցմէ ով կարող էր զանիկայ տեսնալու եւ կամ հետը խօսակցելու, ինչպէս որ իրեք աշակերտները այսինքն՝ Պետրոս, Յակոբոս, եւ Օհաննէս, առաւ Յիսուս ու Մովսէսին ու Եղիան ալ երեւցան ու Յիսուսին հետը կը խօսէին, եւ այն ճարտարախօս Պետրոսը եւ կամ միւսները, Յիսուսին Աստուածային փառքը որ տեսան նէ զարհուրեցան ու երեսնուն վըրայ գետինը ինկան. չի կարողացան մէկ բան մը խօսիլ Յիսուսին հետ, եւ երբոր այն աստուածային փառքը մարմինով որ

ծածկեց նէ, այն ատեն Պետրոս կարողացաւ հետը խօսիլ ու ըսել (Տէ՛ր բարւոք է մեզ աստ լինել, եթէ կամիս արասցուք զերիս տաղաւարս, մի՛ քեզ, եւ մի Մովսէսի եւ մի Եղիայի)։

Ընդդ. Ո՛վ Տէր մենք աստեղ կենանք նէ աղէկ է, թէ որ կամիանէ իրեք խըրճիթ չինենք, մէկը քեզի մէկը Մովսէսին եւ մէկն ալ Եղիային։ Մատթէոս 17 գլուխ 4 համար։ Նթէ այսքան խօսքերով ալ որ չը կըրցար հասկըցերէիր նէ վախնամ մեր աշխատանքը պարապի գընաց եղբայր։

ԸԱՒՈՂ Թ.

հց. Մի վախնար եղբայր քու աշխատանքդ պարապի չը գընաց. աղէկ հասկըցա քրիստոնեայ անունը ու Քրիստոսի հաւատացի եւ անոր անունովը մըկըրտուեցայ, բայց՝ աղէկմը չեմ գիտեր քրիստոնէութեան նիշանը, ուստի կաղաչեմ զքեզ եղբայր՝ մեզի հասկըցընես որ նոյն ճանապարհին հետեւելով երթ մեռնիմ նէ Քրիստոսի քովը երթամ. ինչպէս որ ինքը խոստացած է։

պէ. Եթէր նայինք մի՛ արտորար, անոր քովը երթալու դեռ շատ ժամանակ կայ, արդեօք ո՞րքան բարձր լեռներ եւ քարաժայռ ճամբաներ կան անցնելիք։ Եւ ո՞րքան նեղ գետներ կան մըտնալիք՝ որ անոր քով երթաս, կերեւի թէ շատ դըժուար եւ մեծ գործ է քրիստոնեայ անունը ըստանալ, գիտե՞ս մի արդեօք։

հց. Ինչո՞ւ շուտմը աչքըս կը վախցընեն էրիստոնէութիւնը դըժուար է տէր եղբայր, չե՞ս մի

աեսնար աշխարհիս մէջ ասքան քրիստոնեաներ կան. քրիստոնէութիւնը դըժուար որ ըլլար նէ ատ քան մարդիկ քրիստոնեայ կըլլային ու. ատ քան մարդիկ ըլլալէն ետեւ ես ինչու պիտի չը կըրնամ ըլլար ; ես մարդ չեմ ու :

պէ. Երբեմն ես եղբայր անուանով քրիստոնեայ շատ կան, բայց՝ լոկ անուանով քրիստոնէութիւնը բանի չըլլար, ապա գործքով պէտք է. դու օրինակ ամէն արհեստաւոր իր ձեռքին գործքովը կը ճանաչուի, նոյնպէս քրիստոնեան ալ բարեգործութիւնով պիտի ճանաչուի :

հց. Ո՞նչպէս գործք պէտք է :

պէ. Գործին որպիսութեան օրինակը քեզի ցոյց տամ, մըտածէ տես ես անոր համեմատ քրիստոնէութեան արժանի գործ գործելու ջանա :

հց. Օրինակը ցոյց տուր նայիմ ի՛նչ օրինակ է :

պէ. Ընդ քեզի ըմբիշները1) օրինակ պիտի տամ. գրօրինակ. ըմբիշները իրենց առաջի հագուած ծանր լաթերը կը հանուին ու մէկ թեթեւ լաթ մը կը հագուին. իւղով ալ կ'եղուին ու կ'ելլան հրապարակը կը կայնին որ տեսնողները կը գիտնան որ առնք ըմբիշ են, բայց՝ այն ըմբիշը որով հետեւ ելաւ հրապարակը կայնեցաւ նէ պէտք է որ իր դիմացի հակառակին հետ ծեծկուի ու չյաղթէ որ մարդոցմէ պըտակ ու դովասանութիւն առնէ, ու եթէ այն ըմբիշին վըրայ ըմբիշութեան խոտը նըշանները երեւնայ ու իր թշնամւոյին հետ ծեծկուելուն կերպը չը գիտնայ. ու կամ թուլա-

1. Ըմբիշ. փէհլիւան :

թեւամբ շարժել որ ինքը յաղթուի նէ. անոր ըմբիշութեան անունը իրեն ինչ օգուտ կունենայ. իր թշնամին չըպիտի կըրնայ յաղթեր նէ, ալ անոր ըմբիշ կըսվի ու. ալ մէկէ մը պըսակ ու կամ գովաբանութիւն մը կըրնաձ ու ըստանալ։

Կց. Քրիստոնէութիւնը ըմբիշութեան օրինաձ է ու։

Պէ. Ը.յո՛, դուն հիմայ առաջի մեղացըդ ծանր լաթերը հանուեցար ու մերկացար՝ աւազանը լուացուելով, ու սուրբ մեռոնով ալ օծուեցար, թեթեւ լաթի տեղ Քրիստոսը հագուեցար, ինչպէս որ պօղոս կըսէ (Որը միանգամ ի Քրիստոս մկրտեցայք զՔրիստոս զգեցեալ էք)։

Ղաբէ. Պօտք որ մէկ անգամ մը Քրիստոսի անունով մըկրտուեցաք նէ՝ Քրիստոսը հագուած էք կըսէ։ Ուրեմն անկէց ետու պէտք է որ քու թըշնամիդ հետ ծեծկուիս ու յաղթես զանիկայ՝ որ Քրիստոսիմէ պսակը առնես։

Կց. Ամ թշնամիս ո՞վ է որ հետը ծեծկուիմ։

Պէ. Քու թշնամիդ սատանայն է. ինչպէս որ պետրոս կը գըրէ (Ընդունն կացէք եւ հսկեցէք, զի ոսոխն ձեր սատանայ իբրեւ զառիւծ գոչէ շրջի եւ խնդրէ թէ ըո՞ կլանիցէ։

Ղաբէ. Ընդունն կեցէք. վասն զի ձեր թշնամին սատանայն առիւծի պէս պօռալով կը պըտըտի թէ ո՞վ պիտի կըլլամ։ Ուաջին կաթուղիկեաց 3 գլուխ 8 համար։ Օրօրինակ հիմայ դուն քրիստոնեայ անուն ըստացար՝ ու քու թշնամիդ սատանային հետ էը ծեծկուիլ ու էը յաղթելէդ ետքա՝ թուլութեամբ շարժիս ու դուն անոր մէ յաղթուիս նէ քու քը-

ըրնտանեայ անունէդ ինչ օգուտ կըլլայ քեզի. քու մերկանալըդ, աւազանը մըկրտուիլըդ, ու սուրբ մեռոնով օծուիլըդ, եւ կամ Քրիստոսը հագուիլըդ քեզի ինչ օգուտ կունենայ. ալ քեզի քրիստոնեայ կըսվի՛ մի։

Հց. Քրիստոնէութեան նշանը որն է նէ ինձի սորվեցո՛ւր. ալ իմ խելքս կըկըտրէ սատանայն յաղթելու։

Պէ. Ես քեզի շուտամը քրիստոնէութեան նիշանը սորվեցընելու չեմ կրնար համարձակիր, մինչեւ որ աղէկ մը քու միտքըդ չը բըննած. որ չըլլա թէ Քրիստոսի ըսած առակը քու գործոյդ յարմար գայ։

Հց. Քրիստոսի ըսած առակը ինչ է։

Պէ. Ո՞ւրկաս կը գըրէ (Ով որ կամիցի շինել աշտարակ, եւ ոչ նախ նստեալ համարիցէ զծախան եթէ ունիցի՞ բաւական՝ ի կատարումն. զի գուցէ իբրու արկանիցէ զհիմն եւ ոչ կարեսցէ կատարել։ Ամենքեան որք տեսանիցեն սկսանիցեն ծաղր առնել զնա եւ ասել, այս այս սկսաւ շինել եւ ոչ կարաց կատարել)։

Ըտրփ. Մէկ մարդ մը տուն մը շինելու ըլլայ նէ պէտք է որ առաջ նըստի ու անոր ծախքը հաշիւ ընէ. թէ կըրնամ մի կատարեր. հապա չըլլայ որ ծախքը հաշիւ չըրած տանը հիմը ձըգէ ու դրամը պակաս գայ որ տունը կիսատ մընայ. այն ատեն տեսնողները կըսկսին այն մարդը ծաղր ընել ու ըսել, սա մարդը տուն շինելու ըսկըսաւ ու չէր կրցեր կատարեր. 14 դլուխ 28 համար։

Կց. Քրիստոնէութիւնը առն չինելու օրինակ է մի։

Պէ. Եայ, սուրբ Երրորդութիւնը ճանաչել եւ հաւատալը քրիստոնէութեան հիմն է, ինչպէս որ պետրոս՝ Քրիստոսը ճանաչեց ու Որդի աստուծոյ դաւանեցաւ նէ, Քրիստոս ըսաց (Դու ես վէմ, եւ ի վերայ այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ)։

Ընդ. Դուն քար ես, ու ատ քարին վրայ այսինքըն՝ քու ատ դաւանութեանդ հաւատոյ հիմին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս. Ա ատենս 16 գլուխ 18 համար։

Կց. Ել ուրիշ վկայութիւնով մը կրնաս հաստատեր քրիստոնէութեան հիմը. եւ կամ Քրիստոսի ըսած վէմը՝ մեր հաւատքը ըլլալը։

Պէ. Եհա Պօղոս կը գըրէ (Երբեք իմաստուն ձարտարապետ գհիմն եդի բայց՝ այլէ որ շինէ. այլ իւրաքանչիւր զգուշ լինի թէ որպես շինիցէ. զի զհիմն այլ ոք ոչ կարէ դնել քան զեդեսացն որ է Յիսուս Քրիստոս)

Ընդ. Իմաստուն վարպետի պէս հիմը ձըգեցի. բայց՝ վրան առն շինողը ուրիշ է, ու ամէնքն ալ թող զգուշանան ու թող մըտածեն թէ ատ հիմին վրայ ինչպէս առն շինել պէտք է, ատ գըրուածք հիմէն իզատ հիչ մէկը ուրիշ հիմ չի կրնար դընել, վասն զի ատ հիմը Յիսուս Քրիստոս է (Առաջին կորնթացւոց 3 գլուխ 10 համար։

Կց. Ատոր խելքս հասաւ, բայց՝ Պօղոսը խօսքը ըսաց, ատոր միտքըինձի հասկըցուր, ինչու կըսէ թէ (Ամէնքն ալ թող զգուշանան առն շինելուն թէ ինչպէս շինել պէտք է։

պէ. Ընդ այս պօղոս առ հռոմին առաջը գըրած է թէ (անթէտք չինէ ի վերայ հիմանս այսորիկ՝ ոսկի, արծաթ, ականս պատուականս, փայտ, խոտ, եղեգն իւրաքանչիւր գործն յայտնելոց է օրն ընտրեսցէ, զի հրով յայտնելոց է. եւ զի իւրաքանչիւր գործն զի արդ եւ լցէ հուրն փորձեսցէ. եթէ ուրուք գործն զոր շինեաց կացցէ՝ վարձս առցէ, եւ եթէ ուրուք գործն այրեսցի տուժեսցէ, բայց՝ ինքն կեցցէ այլ այնպէս որպէս թէ ի հուր)

Նոյնք. Ով որ որ կը շինէ աս հիմին վրայ՝ ոսկի, արծաթ, պատուական քարեր. փայտ, խոտ, եղեգ, ամէն մէկուն գործքն ալ պիտի յայտնուի որ ընտրուելը դիտցուի. ու կրակով պիտի յայտնուի. ամէն մէկը ինչ գործք որ ունի նէ կրակով պիտի փորձուի. որուն գործը կրակի դիմանայ ու չայրի նէ անոր տէրը վարձքը կառնէ. ու որուն գործքը կըրակի չը դիմանայ ու այրի նէ անոր տէրը պիտի պատժուի ու կրակին մէջ կեցածի պէս պիտի ապրի կըսէ։ Որովհետեւ հիմը ձըգելի կըսէ, հիմայ մենք այս հիմը ինչպէս պիտի հասկընանք, արդեօք պօղոսը՝ ժողովըրդոց տուն կը շինէր կոր որ հիմը ձըգելի չըսէ, չէ ապա՝ իրեն քարոզութեան հաւատացողներուն սըրտին մէջը հաւատոյ հիմը ձըգեց, ինչպէս որ վարը կը վըկայէ (Ըլյս հիմը Յիսուս Քրիստոս է) բայց աս հաւատոյ հիմին վրայ տուն պիտի շինենք վերը դրած նիւթեռոմը 1) ոսկի, արծաթ, ու պատուական քարերը՝ բարեգործութեան տան նիւթերն են. փայտ, խոտ, եղեգն՝ մեղաց տան նիւթերն են, ոմանք քարեգոր-

ծուխեան տուն իբր շինեն եւ ոմանք ալ մեղաց տուն, բայց՝ ի կատարածի աշխարհիս՝ ամէն մէկուն շինած տունը կրակով պիտի փորձուի. վերը ըսած բարեգործութեան տան նիւթերը կրակին մէջ անփորձ մընալով՝ եւս քանզեւս կը պայծառանան. իսկ մեղաց տան նիւթերը կրակի չդիմանալով կայրին, ու այն նիւթերուն տէրն ալ այն կրակին մէջ պիտի ապրի յաւիտեան. ահա հասկըցար մի եղբայր հիմը եւ տունը. որովհետեւ որ հասկըցար նէ գըլուխ յայտնի ըլլայ։

հց. Ո՞նչ ըսիր եղբայր՝ բարեգործութիւն չունենամ նէ քրիստոնեայ ըլլալըս յայտնի չ՚ըլլար մի՞։

պէ. Ընկեր յայտնի. որովհետեւ Յակոբոս կըսէ (Ո՞նչ օգուտ ունի եղբարք իմ եթէ ասիցէ ոք հաւատս ունել եւ գործս ոչ ունիցի. միթէ կարիցի՞ն հաւատքն ապրեցուցանել.. Պամիս գիտել ջ՚ել մարդ տնոտի՝ զի հաւատք առանց գործոց մեռեալ են) 2 գլուխ 14 համար։

Ընկ. Ո՞նչ օգուտ կընէ եղբարներ՝ մէկը ըսէ թէ հաւատք ունիմ, մի թէ այն լոկ հաւատքը կրնայ մի ազատեր զինքը բարեգործութիւն որ չունենայ... Կուզիս գիտնալ ուվ տուտ մարդ, առանց գործքի հաւատքդ մեռած է կըսէ։

հց. Ընկ ուրիշ մարդ կը գըրէ մի տապէս։

պէ. Ուրիշ մարդուց գըրածը ինչ պիտի ընես, Քրիստոս ինքը վըկայեր է (Հազուագ ասիցեն ցիս յաւուր այնմիկ Տէր Տէր ոչ յանուն քո մարգարէացաք եւ յանուն քո դեւս հանաք, եւ յանուն քո զօրութիւնս բազումս արարաք. յայնժամ

ասացից ցնոսա թէ ոչ գիտեմ ըզձնզ, 'ի բաց գընացէք յինէն ամենեքեան որք գործէք զանօրէնութիւն)։

Ետքը. Այն օրը շատերը պիտի ըսեն ինձի Տէ՛ր Տէր չէ՞ մի որ քու անունովդ մարգարէութիւն ըրինք ու դեւեր հանեցինք. եւ քու անունովդ շատ հրաշքներ ըրինք. այն ատեն անոնց պիտի ըսեմ թէ հիչ չեմ ճանչնար ձեզի. անդին կորսուեցէք քովէս բոլոր մեղք գործողներ կըսէ։ Ա՝ատթէոս 7 գլուխ 22 համար։ Տեսար մի որ Քրիստոս ալ չի ճանչնար կոր լարնգործութիւն չունեցող մարդը. չէ թէ միայն հաւատալէդ, մինչեւ անգամ այն հաւատքովդ հրաշք ալ որ ընես նէ, քրիստոնեայ ըլլալդ յայտնի չըլլար կոր լարնգործութիւն որ չունենաս, նոյնպէս դուն ալ Քրիստոսի հաւատալով անոր անունը վրադ առնես ու քրիստոնէութեան հաւատոյ հիմին վրայ լարնգործութեան տուն որ չըշինես նէ, այն ատեն վերը պատմած տանը առակին պէս, քու թշնամիդ սատանայն կըսկըսի քեզի ծաղր ընել ու ըսել. (Այ մարդը Քրիստոսի հաւատալով ու անոր անունով մկրտուելով քրիստոնէութեան հիմը ձըգեց, բայց՝ հաւատոյ հիմին վրայ լարնգործութեան տուն չէր կըրցեր շիներ) Ընդ հակըսյաջ մի առանց գործքի հաւատքդ ոչինչ ըլլալը։

ՃԱՒՂ. Ժ.

Հց. Ուղեայր որքան դըժուարակիր բաներ կանե մեզի կառաջարկես կոր, տեսակ տեսակ օրինակ-

ներով՝ քրիստոնէութիւնը դըժուարէ տէր, բայց՝ իմ հոգիս այնքան կը փափաքի որ. քրիստոսի ծառայութեան լուծը որքան ծանր ըլլայ յօժարութեամբ վերցընելու պատրաստ եմ. եւ անոր պատուերները անթերի կատարելու յանձնառու եմ. դուն միայն թէ քրիստոնէութեան նիշանը ինչ որ է նէ զանիկայ հասկըցուր կաղաչեմ զքեզ։

պէ. Ես քեզի շուտ մը քրիստոնէութեան նշանը ցոյց չէի տար. մինչեւ բոլոր զգուշանալիք խրատները քեզի չը հասկըցուցած, բայց քու յօժարութիւնդ եւ կամ սըրտիդ բաղձանքը նայելով աւելորդ սեպեցինք հիմայ այն բոլոր բաները զրուցել. վասն զի զանոնք վերջն ալ կըրնանք հասկըցընել, անոնք թող մընան, հիմայ քեզի հասկըցընելիքս ասիկայ է, քրիստոնէութեան արտաքին երեւնալու նշանը՝ Քրիստոսի սուրբ եւ պատուական խաչն է, ինչպէս որ ամէն ատեն երեսնիս կը խաչակնքենք ու խաչին պատիւ եւ պաշտօն կը մատուցանենք։

Հց. Իրաւ ասիկայ պիտի հարցընեմ. ինչո՞ւ հա-
մար քրիստոնեաները ատքան պաշտօն կընեն Քր-
իստոսի խաչին։

Պխ. Ա՛ռաքեալներէն մը չը կարծես Քրիստո-
սի սուրբ խաչը. վասն զի մեր փրկութեան պատ-
ճառը խաչով եղաւ, ինչպէս որ վերը (Բ) շաւ-
ղին մէջ ըսինք թէ Քրիստոս որ չը խաչուէր նէ աս
մարդկային բնութիւնը սատանային գերութենէն
չէր ազատիր. անոր համար Քրիստոսի խաչին պա-
տիւ եւ պաշտօն կը մատուցանենք։

Հց. Հիմայ երեսը խաչակնքելով քրիստոնեայ
կըլլամ մի, ատիկայ բաւակա՞ն է մի քրիստոնէու-
թեան։

Պխ. Երբոր երեսըդ խաչկանքես նէ. սեռանող-
ները կը հասկընան որ քու վրայ քրիստոնէութեան
անուն կայ, բայց՝ ինչո՞ւ համար կը խաչակնքես ե-
րեսըդ գիտե՞ս մի արդեօք։

Հց. Չեմ գիտեր աւննեւին. կը տեսնամ որ
ուխիշները կը խաչակընքեն, ես ալ անոնց նայելով
կը խաչակնքեմ. բայց՝ ինչու համար ըլլալը չեմ
գիտեր, հասկըցուր ինձի ինչո՞ւ համար է։

Պխ. Երբ որ երեսնիս խաչակնքենք, ես կամ
խաչի նշան մը տեսնանք նէ. Քրիստոս մեզի հա-
մար խաչին վրայ մեռնիլ. եւ մեզի սատանային
գերութենէն ազատելուն երախտիքը միտքերնիս
բերելով՝ Քրիստոսի սիրուն վրայ պիտի հաստատ-
ուինք. ու բերաննիս միշտ աս խօսքը պիտի ըլլայ.
(Քրիստոս մեզի համար խաչուեցաւ ու մեզի սա-
տանային գերութենէն ազատեց)։

ԸԱՒՂ ԺԱ.

Հց. Ասակըցայ որ քրիստոնէութեան նշանը ե-
բեսը խաչականքել է. եթէ մինակ ասիկայ է նէ շատ
դիւրիւն է եղեր քրիստոնէութիւնը, թէպէտ դուն
առաջ մեր աչքը վախցուցիր քրիստոնէութիւնը դըժ-
ուար է տէլ, բայց դըժուար բան մը չէ եղեր.
երեսը խաչականքել մը չէ մի ասկէց դիւրիւն բան
հիչ էիկայ աշխարհիս մէջը, մէկ օրը հազար ան-
գամ կրնամ խաչականքեր, քիչ մընաց որ դըժուար
է ըսելով քրիստոնէութենէն ետ թողէիր մեզի։

Պէ. Քրիստոնէութիւնը մեծ եւ կարեւոր նը-
շան մըն ալ ունի, եթէ անիկայ քու վրայ չըգը-
նուի նէ, երեսըդ որքան խաչ կըրնաս նէ հանէ
քեզի բնաւ երբէք քրիստոնեայ չըսուիր ով կըզ-
ձալի։

Հց. Ետ ըսած նշանդ ճրն է հասկըցուր ինձի։

Պէ. Քրիստոնէութեան մեծ եւ հարկաւոր նը-
շանը՝ եղբայրսիրութիւնն է. որ մեր ընկերը մեր
անձին պէս պիտի սիրենք. ինչպէս որ Ըստուած ա-
մենաբարին Մովսեսին պատուիրեց թէ (Սիրեացես
զընկեր քո իբրեւ զանձն քո)։

Նաթ. Քու ընկերդ քու անձիդ պէս պիտի սի-
բես։ Ղուկաս 12 գլուխ 18 համար։ Նաեւ Քը-
րիստոս իր աշակերտներուն ըսաց (Ձայս ծանիցեն
զձեզ ամենեքեան եթէ իմ աշակերտ էք եթէ սի-
րիցէք զմիմեանս)։

Նաթ. Ասկէց թող ճանչնան ձեզի ամէնքն ալ իմ
աշակերտըս ըլլալնիդ, թէ որ զիրար սիրէք։

հց. Իմ սիրելիք ընկերըս ով է որ սիրեմ պիտի։

պէ. Ամէն մարդ ալ քու ընկերդ է հարկաւ պիտի սիրես. միայն թէ քեզ նման բանական մարդ է։

հց. Օտար մարդիկը ի՞նչպէս ընկերս կըլլան կոր՝ որ սիրեմ։

պէ. Հիմայ քեզի բան մը հարցընեմ. քանի մը մարդիկ ի միասին ճանբարդ կըլլաք ու կելլաք մէկ տեղ մը եւ մէկ քաղաք մը կերթաք, այսինքն՝ (պօ-լիս, Պուրսայ, Եգիպտոս, Դամասկոս, Երուսաղէմ, ուր եւ իցէ, այն մարդոց բոլորը քեզի օտար կըլլան, անծանօթ մարդիկ են, բայց՝ ի միասին ճամբարդ եղեր մէկ ճանբայ կերթաք. սակայն մինակ անոնց միջէն մէկ մարդ մը քեզի ծանօթ ազգականդ ըլլայ. ետեւ մէկը քեզի հարցընէ թէ. այն քաղաքը գընացիր ես մինակ էիր թէ ընկեր ունէիր, ի՞նչ պատասխան կուտաս անոր, շատ ընկեր ունէի կըսես թէ, անծանօթ մարդիկը ետ ձըգելով՝ մինակ այն քու ազգականիդ համար մէկ ընկեր մը ունէի կըսէիր, ասոր պատասխանը տուր ինձի։

հց. Ընկայ հարցընել ի՞նչ պէտք է, յայտնի բան է որ ի միասին ճամբայ գընացող մարդիկը իրարու ընկեր կըլլան, թէ օտար ըլլայ եւ թէ ազգական։

պէ. Ապա գիտես որ ի միասին ճանբարդ եղող մարդիկը իրարու ընկեր կըլլան, ինչո՞ւ կըհարցընես իմ սիրելիք ընկերըս ով է տէր, չե՞ս գիտեր որ բոլոր քրիստոնեայք որ տուրք աւազանէն

ծըններ ու Նաուծոյ որդեկիր եղեր են, զոլորը մէկ աւրանէն ճաշակ կառնեն. ու զոլորը մէկ տուրք Եղտորդութիւն կը դաւանին. ու ամէնքն ալ միաբերնին դըրեր ու ի միասին ճանըտրդ եղած են երկինքին արքայութիւնը երթալու համար, որ պատ երթան եթէ մեղաց որ գործեցին, ուստի զոլոր քրիստոնեայք ալ քու ընկերդ պէս պիտի սիրես եթէ օտար ու եթէ ազգական։

հց. Ընկերըս գիս չէ սիրէ նէ ես գանիկայ պիտի սիրեմ մի։

պէ. Եայց, քեզի չըսիրողները պիտի սիրես որ Քրիստոսի աշակերտ ըլլալդ յայտնի ըլլայ, եթէ քեզի սիրողները սիրես նէ անհաւատներէն ինչ տարբերութիւն կունենաս, ինչպէս որ Քրիստոս ըսաց։

հց. Քրիստոս ինչ ըսաց հասկցուր ինձի։

պէ. (Օի եթէ սիրեցէք զայնոսիկ որք սիրենն զձեզ ինչ վարձք կունիք, ոչ ապաքէն ու մաքսաւորք զնոյն գործեն)։

Նոթ. Այն որ ձեզի սիրողները սիրէք նէ ինչ վարձք կըլլայ. չէ մի որ մաքսաւորներն ալ անանկ կընեն։ Ա տաղէոս 5 գլուխ 46 համար։

հց. Ապա ինչո՞ւ հին օրէնքը կը գործէ եթ (քու ընկերըդ սիրէ՞ու թշնամիդ ատէ)։

պէ. Եայց, հին օրէնքը ատկէ ըսուեցաւ, բայց Քրիստոս հրամայեց եթէ (նեթէ ոչ յաւելուցու արդարութիւն ձեր աւելի քան զդպրաց ու փարիսեցւոյն՝ ոչ մտանիցէք յարքայութիւն երկնից։

Նոթ. Այն որ ձեր արդարութիւնը դպիրներէն ու փարիսեցիներէն աւելի չըլլայ նէ, երկինքին թա-

գաւառութեան մէջ էէք կրնար մըտնար կըսէ. Մատթէոս 5 գլուխ 20 համար։

հց. Մեր արդարութիւնը ինչո՞ւ համար հըրէից աւելի բաւել պէտք է տէր կը պատուիրէ Քրիստոս։

պէ. Ո՞րը (զ) շաւղին մէջ հին ուխտին ու նոր ուխտին տարբերութիւնը պատմեցինք նէ չըհասկըցար մի որքան տարբերութիւն կայ, վասն զի Մատուած ամենաբարին, հրէաները Եգիպտոսէն ազատուց, եւ մեզի դժոխքէն ազատուց, անոնց աս աշխարհիս Քանանացւոց երկիրը Երուսաղէմ քաղաքը տանելու խոստացաւ, եւ մեզի վերին Երուսաղէմը եւ անվախճան փառքը խոստացաւ. անոր համար մեր արդարութիւնը անոնցմէ աւելի բաւել պէտք է. որովհետեւ մեզի խոստացածը մեծ է։

հց. Ո՞նք իւնչ պիտի ընենք որ անոնցմէ աւելի բաւել մեր արդարութիւնը։

պէ. Նեմէ ընկերնիս սիրենք ու թշնամինիս ատենք նէ հրէից հաւատար կըլլանք, ապա մենք մեր թշնամին պիտի սիրենք որ անոնցմէ աւելի բաւել։ Ինչպէս որ Քրիստոս հրամայեց (Սիրեցէք զթշնամիս ձեր) ըսելէն նպատ, իր երկնաւոր հօրը բնութիւնը մեզի կը հասկըցընէ որ անոր նըմանինք (Ա։ե եղիջիք որդիք հօր ձերոյ որ յերկինս է. զի զարեգակն իւր ծագէ ՚ի վերայ չարաց եւ բարեաց, եւ անձրեւ ՚ի վերայ արդարոց եւ մեղաւորաց)։

Ըստ. Որ ձեր երկնաւոր հօրը որդիքը եղած ըլլաք, վասն զի. անիկայ իր արեւը չարերուն վրայ ալ կը ծագէ ու բարիներուն վրայ ալ. եւ անձր-

բեւը արդարներուն վրան ալ կը բերէ ու մեղաւորներուն ալ վրայ կ'ելլէ։ Ա Յովհ. 5 գլուխ 47 հատ։ Ուստի մենք ալ որ իր ըստեղծած ծառաներըն ենք նէ բնաւ երբէք մարդ չը պիտի որոշենք թէ աղէկ ու թէ գէշ պիտի սիրենք, որովհետեւ մեզ նման մարդ է։ Աղէկը գէշը որոշել Աստուծոյ վերաբերեալ բան է։

հց. Ինաք ասիկայ է ուրեմն։

պէ. Ինաք ասիկայ չէ շատ պատուէրներ կան աւելի. վասն զի հին օրէնքը մարդ մի մեղցներ. (Ով որ մարդ մեղցընէ դատաստանին պարտական կ'ըլլայ կ'ըսէ) բայց՝ Քրիստոս ըսաց (Եթէ ամենայն որ բարկանայ եղբօր իւրում տարապարտուց՝ պարտաւոր լինի՝ ի դեհենն հրոյն)։

Քէպ. Ով որ պարապ տեղը իր եղբօրը բարկանայ նէ դժոխքին կրակին պարտական կ'ըլլայ կ'ըսէ։ Ա Յովհ. 5 գլուխ 22 հատ։ Ուստի եթէ մենք մարդ չը մեղցընենք նէ հրէից հաւատար կ'ըլլանք, ապա մենք հիչ պիտի չը բարկանանք որ անոնցմէ աւելի ըլլայ։ Ցաւ որ մեր բարկութիւնը անոնց մարդասպանութիւնէն աւելի բծոտած է։

հց. Ընէ ուրիշ պատուէր կայ մի աւելի։

պէ. Ծոհէտ շատ պատուէրներ կան աւելի, բայց՝ բոլորն ալ մէկիկ մէկիկ գրուցել աւելորդ տեսնցինք ձեզի ձանձրութիւն չը տալու համար. սակայն սա մէկ պատուէրը շատ հարկաւոր ըլլալուն համար կ'ուզեմ որ ասիկայ ալ հասկըցընեմ։ Որովհետեւ հին օրէնքը աչք հանողին աչքը՝ եւ ակռան հանողին ակռան հանելու կը հրամայէ, բայց՝ Քրիստոս կը հրամայէ (Ա'ի կայ հակառակ չա-

րին. այլ եթէ ոք ածիցէ ապաւակ յաջ ծնօտ քո դարձո՛ նմա եւ զմիւսն)։

Նախ. Ձարուեթիւն ընդդէմ չարուեթիւն մ՚ըներ, հապա մէկը աջ երեսէդ ապտակը զարնէ նէ միւս երեսըդ դարձո՛ւր կըսէ։ Մատթէոս 5 գլուխ 39 համար։ Ուստի եթէ մեզի զարնողնուրուն մենք ալ անոնց զարնենք նէ հրէից հաւասար կըլլանք, ապա մենք միւս երեսնիս պիտի դարձընենք որ մեր արդարուեթիւնը անոնցմէ աւելի ըլլայ։

ՀԱՒԻՂ ԺԲ.

հց. Ընտուծոյ օրէնքը եւ պատուիրանքը քանի՞ հատ են։

պէ. Տասը հատ է, որ Սինեական լեռը Մովսէս մարգարէին ձեռօքը տուաւ Ընտուած քարեղէն տախտակին վրայ գըրուած։

հց. Ինչպէս պատուէրներ են անգամ մը ըսէ որ լսեմ։

պէ. 1. Ես եմ քու Տէր Ընտուածդ, ինձմէ ի-ղատ Ընտուած չունենաս։

2. Կուռք չը շինես ու պաշտես։

3. Իմ անունս պարապ տեղը չը յիշես ու սուտ վկայ բռնես։

4. Զ՝աբաթ օրը սուրբ պահէ։

5. Հայրդ եւ մայրդ պատուէ։

6. Զ՝նութիւն մը՛ներ։

7. Պոռնկութիւն մը՛նէր։

8. Ա՛րդ մի՛ մեռցընես։

9. Սուտ վկայութիւն մը՛ներ։

10. Քու ընկերոջդ ունեցած բաներուն մի՛ ցանկանար. ոչ տանը. ոչ արտին. եւ ոչ այգիին. ոչ ապրանքին եւ ոչ նզանը. եւ ոչ իշուն. ոչ տըղուն եւ ոչ աղջկանը. ոչ կնոջը եւ ոչ ծառային. եւ ոչ աղախնին. եւ բոլոր քու ընկերոջդ ունեցած բաներուն պիտի չը ցանկանաս կըսէ։ Ելից 20 գլուխ 1 համար։

հց. Ո՞ւն օրինաց պատուէրներուն բոլորն ալ մեզի պահել հարկաւոր է մի։

պէ. Պահելիք պատուէր ալ կայ ու չը պահելիք ալ։

հց. Պահելիք եւ չը պահելիք պատուէրները որո՞նք են։

պէ. Ո՞րը պատմած տասը պատուէրը անշուշտ պիտի պահենք. որովհետեւ Քրիստոս կը հրամայէ (Ո՛չ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս այլ՝ լնուլ)։

Նպտ. Օրէնքները ու մարգարէութիւնները աւերել չեկայ, հապայ անոնց պակասը լըմընցընել եկայ կըսէ։ Մատթէոս 7 գլուխ 17 համար։

հց. Չը պահելիք պատուէրներո՞րը որոնք են։

պէ. Ընչէից մէջ իրեք մեծ օրէնք կար. նախ շաբաթը՝ որ մենք կիրակին կը պահենք, Քրիստոսի յարութեան պատիւի համար. որովհետեւ կիրակի լուսնալիք գիշերը յարութիւն առաւ, երկրորդ թլփատութիւն, եւ երրորդ՝ զոհը, որ աս եօթի երկու պատուէրը մեզի պահել հարկաւոր չէ։

հց. Ըս երկու պատուէրը հրէից մէջ շատ մեծ օրէնք էր, մենք ինչո՞ւ չենք պահեր արդեօք։

պէ. Թլփատութիւնը մէկ հոգւոյ փրկութեան օրէնք մը չէր, հապա ազգի որոշումի համար դըրուած օրէնք մ՚էր, որովհետեւ Ընտուած ամհամնած էր որ փրկիչը հրէից ազգէն գայ, պէտք էր այն ազգը այնպիսի օրէնք ունենալ որ ուրիշ ազգերէն զատուէր, եւ Քրիստոս աշխարհ գալէն եօթը ազգի որոշում պէտք չեղաւ, այս օրէնքն ալ թաւիանեցաւ. որ մեզի Թլփատուիլ հարկաւորութիւն չունի, ինչպէս որ Պօղոսն ալ կը պատուիրէ (Եթէ Թլփատիք Քրիստոս ձեզ ինչ ոչ օգնէ. այսինքն՝ Թէ որ Թլփատուիք նէ Քրիստոս ձեզի հիչ օգնութիւն չըներ, Գաղատացւոց 5 գլուխ 2 համար։ Եւ (2) կրկին կըգըրէ Պօղոս (Թլփատեալ ոք կոչեցաւ. մի ցանկասցի անթլփատութեան, յանթլփատութենէ ոք կոչեցաւ մի Թլփատեսցի)։

Ընդ. Ընչից հաւատացողները. հեթանոսներուն Թող չը ցանկան. հեթանոսներէն հաւատացողներն ալ Թող չը Թլփատուին կըսէ։ Ընտրին Կորնթացւոց 7 գլուխ 18 համար։

հց. Օ՞ն հինգ ինչու չենք ըներ ասո՞ր պատճառը ինչ է։

պէ. Հին օրինաց զոհին տեղը Քրիստոս ինքը մօրթուեցաւ։ Ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (Գատիկ մեր գէնաւ Քրիստոս)։

Ընդ. Քրիստոս մեր գատիկը մօրթուեցաւ կըսէ։ Առաջին կորնթացւոց 7 գլուխ 15 համար։ Եւ (2) հին օրինաց մարդիկը՝ ամէն մարդ իրենց մեղացը համար զոհ, այսինքն (պատարագ) կընէին որ գրուածէ թուոց 15 գլուխ 17 համար, բայց՝ այն պատարագներուն տեղն ալ Քրիստոս պատարագ եղաւ, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ. (Քրիստոս մի անգամ մատուցեալ պատարագ, առ՝ի բառնալոյ զմեղս բազմաց)։

Ընդ. Քրիստոս մէկ անգամ մը պատարագ եղաւ շատերուն մեղքերը վերցընելու համար կըսէ։ Ա։ Պետրոսէցւոց 9 գլուխ 28 համար։ Եւ այն պատարագներուն տեղը մեր անձը պատարագ պիտի ընենք։

Հց. Ա՛ր անձը ի՞նչպէս պատարագ պիտի ընենք պիտի մօրթուի՞նք մի։

պէ. Ինչո՞ւ պիտի մօրթուինք, մենք բանաւոր կենդանի ենք. բանաւոր կենդանի պատարագ պիտի ըլլանք։

պէ. Կենդանի պատարագ կըլլայ մի։

պէ. Հայ՛, ահա Պօղոս կը սորվեցընէ (Ղաչեմ զձեզ եղբարք գթութեամբն Աստուծոյ պատրաստել զմարմինս ձեր պատարագ կենդանի սուրբ հաճոյ Աստուծոյ զիմաստուն պաշտօնդ ձեր)։

Ընդ. Կաղաչեմ ձեզի եղբարներ, Աստուծոյ ողորմութեամբը ձեր մարմինը կենդանի պատարագի պատրաստեցէ՛ք սուրբ ու Աստուծոյ հաճոյ ձեր աղօթքը։ Հռովմայեցւոց 12 գլուխ 1 համար։

Հց. Ուրեմն կենդանի պատարագը մեր աղօթքը կըլլայ կոր. Հապա ինչո՞ւ մարմիններդ պատրաստեցէք տէր կաղաչէ պօղոսը։

պէ. Այ՛ծը (գ) շաւղին մէջ չըսաՆք մի թէ (մենք դենդանի տաճար ենք, Աստուած մեր սըրտին մէջ կըբնակի. թէպէտ այն ատեն քանի մը խրատներ ըրուցեցինք ալ նէ պակաս մընաց, լիուվին չըկըրցերէինք հասկըցուցեր, եւ խոստացանք որ յարմար ժամանակի մը անոր թեերին լեցընենք, ահա հիմայ է յարմար ժամանակը. եթէ կամիս նէ անոր թեերին լեցընենք, քանի մը օրինակներ եւ պատուէրներ կան քեզի հասկըցընենք։

Հց. Այ՛ծ նայիմ ինչպէս օրինակներ են։

պէ. Առաջ բան մը հարցընեմ. մէկ բորոտ ու վիրաւոր մարդ մը քեզի ուտելու կերակուր մը տայ իր բերանէն եւ կամ ձեռքովը, այն կերակուրը կընդունիս մի չըս մի գարշիր, եւ կամ ժանկռոտ եւ աղտոտ ամանի մը մէջ անուշ կերակուր մը լեցուընեն ու բերեն առաջըդ դընեն նէ կըրնաս մի ուտեր զանիկայ։

Հց. Որքան անուշ կերակուր կուզես ըլլայ, տուող մարդը բորոտ ըլլայ եւ կամ ամանը մաքուր չըլլայ ամենեւին սիրտըս չի քաշեր, անօթի մեռնելու ըլլամ մէկ պատառը բերանս չեմ կըրնար դըներ։ Ըէ թէ կերակուրին գէշութեանը՝ հապա տուող մարդը եւ կամ ամանը մաքուր չըլլալուն համար կը պըշկամ։

պէ։ Նըշայր՝ հապա դուն մարդ ես՝ ու բորոտ մարդոց ձեռացը եւ կամ ժանկռոտ ամանին միջէն կերակուրը առնել ուտելու սիրտըդ չի քաշեր կը-

պըշկաս. որ դուն ալ այն բորոտ մարդոյ պէս մարդ, եւ կամ ժանկռոտ ամանին պէս ամաո՞ն ես։ Հապա այն ամէնաբաարի. եւ ամենամաքուր. եւ ամենասուրբ Աստուած, մեր աս մեղօք վիրաւորուած ձեռացնուս ողորմութիւնը եւ ժանկռոտած գարշահոտ սըրտերնուս ու բերաննուս եղած ազօթքը ինչպէս կընդունի նորայր։

հց. Ա՛ողքը վէրքի՞ օրինակ է։

պէ. Շա՛տ, ահա նոտին կը դըրէ (Ա՛ստ ազգի մեղաւորի՝ ժողովուրդ որ լի է մեղօք, յոտից մինչեւ ցգլուխ չիք ինձմա առողջութիւն, վէրք՝ այտուճ եւ հարուածք խխայթեալք)։

ընթ. Ա՛յ մեղաւորներուն որ մեղքով լեցուն են, ոտից մինչեւ գլուխնին առողջ տեղ մը չունին, բոլորը ուռեցած ու թարխուսած վէրքով լեցուն են կըսէ 1 գլուխ 4 եւ 6 համար։

հց. Ա՛ողաւորներուն ազօթքը եւ ողորմութիւնը Աստուած չընդունիլը ուսկէց յայտնի է։

պէ. Հայ Աստուած ինքը ըսաց (Ժորժամ համառնայցէք գձեռս ձեր դարձուցից գերեսս իմ ի ձէնջ. եւ եթէ յաճախիցէք յաղօթս ոչ լսեայց ձեզ՝ զի ձեռք ձեր լիք են արեամբ)։

ընթ. Ուրեմն ձեռքերնիդ վեր վերցընէք նէ ես ալ իմ երեսս ձեզմէ պիտի դարձընեմ. որքան աղօթքնիդ շատցընէք նէ չըպիտի լըսեմ ձեզի, ինչու որ ձեռքերնիդ մաքուր չէ մեղօք պղծուած է կըսէ 1 գլուխ 15 համար։

հց. Ասկէց հասկըցուեցաւ որ մեղաւորին աղօթքը չընդունիր աստուած. Հապա ողորմութիւնը չընդառնի՞լը ուսկէց յայտնի է։

պէ. Ընդ նոսայի կրկին կը գըրէ (Ընօրէնն եթէ մատուցանիցէ զեզն պատարագ՝ այնպէս է որպէս թէ ոք հարկանիցէ զկատաւի մարդոյ. եւ եթէ մատուցանիցէ զոչխար պատարագ, այնպէս է որպէս թէ ոք զշուն մօրթիցէ):

Ընդդէմ. Ընօրէն մարդը եթէ եզ մը պատարագ ընէ նէ, իբր թէ մարդուսմը գլուխ զարնած կըլլայ. եւ թէ ոչխարմը պատարագ ընէ նէ, շուն մը մօրթած պէս կըլլայ 66 գլուխ 5 համար:

հդ. Ընդ ուրիշ տեղ գրուած կայ մի:

պէ. Ընդ որ տեղ գրուած կայ, բայց՝ բոլորն ալ ընդունելը ձեզի ձանձրութիւն կուտայ: Ընդ նոսայի 59 գլուխ 1 համար կը գըրէ, ասկայ որ ըսեմ նէ բաւական է, բոլորը կը հասկընաս. (Մի թէ ո՞չ ինչ կարող ձեւն տեսան փրկել. կամ ծանրացո՞յց ինչ զունկն իւր զի մի լուիցէ. այլ մեղք ձեր ո՛րոշեն՝ի մէջ ձեր եւ՝ի մէջ Ընտուածոյ. եւ վասն անօրէնութեանց ձերոց դարձոյց զերեսս իւր՝ի ձէնջ՝ զի մի ողորմեսցի. զի ձեռք ձեր պղծեալ են արեամբ, եւ մատունք ձեր՝ի մեղս, շրթունք ձեր խօսեցան զանօրէնութիւն. եւ լեզուք ձեր խոհան զանիրաւութիւն):

Ընդդէմ: Մի թէ տիրոջը ձեռքը ձեզի փրկելու կարող չէ՞ մի. եւ կամ իր անկաճը ամուրցո՞ց մի ձեր ձայնը չըլլսելու համար. ապա ձեր մեղքերն են ձեզի ատուածմէ հեռուըցընողը. եւ ձեր մեղքերուն համար իր երեսը ձեզմէ դարձուց որ չըպիտի ողորմի, վասն զի. ձեր ձեռքերը արիւնով պըղծուած են. ձեր մատները միշտ մեղաց մէջ են. ու ձեր բերանը եւ ձեր լեզուները միշտ անօրէ-

նուիրուն կը խօսին ու անիրաւութիւն կը մաածեն. կըսէ։ Տեսար մի եղբայր որ մեղք վիրաւորուած սրտին եւ բերանէն ելած աղօթքը՝ ու ձեռաց ողորմութիւնը Աստուած չընդունիլը Ծօզոս աղէկ հասկընալով, կաղաչէ մարմիններ պատրաստեցէք տէր։

Հց. Ո՞նչպէս պիտի պատրաստենք մարմիններս։

Պէ. Ահա Պետրոս կը ստիպեցընէ մարմին պատրաստելուն կերպը (Ու դուք երբեւ զվէմն կեն-դանիս չինիք տաճար հոգեւոր յանարատ քահանայութիւն մատուցանել ՚ի հոգեւորն պատարագ, հաճոյ Աստուծոյ ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի)։

Նոյնպէս. Ու դուք կենդանի քարերու պէս հոգեւոր տաճար պիտի շինուիք յանարատ քահանայութիւն. Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով Աստուծոյ հաճոյ պատարագ պիտի ընէք կըսէ։ Առաջին կաթուղիկեաց 2 գլուխ 5 համար։ Տեսար մի ինչ պատուական բան ենք եղեր, քարաշէն ու փայտաշէն նիւթական եկեղեցին չեմս մի նայիր որքան կըզգուշանանք սուրբ ու մաքուր պահելու, վասն զի տուն Աստուծոյ է, այն տեղ Աստուծոյ աղօթք կըլլայ տէր. հապա մեզի որքան զգուշանալ պէտք է մեր անձը մաքուր պահելու, ինչու որ մենք կենդանի տաճար ենք, Աստուած մեր սրտին մէջ կը բնակի։ Ինչպէս որ վերը ըսած ենք. նաեւ Պետրոսն ալ կը պատուիրէ (Ա՛ի կերպարանեալք առաջնովք ձերովք անգիտութեան ցանկութեամբ, այլ ըստ սրբոյն որ կոչեացն զձեզ. եւ դուք սուրբք յամենայնսեան վարուցդ ձեր լինիջիք, վասնորոյ գրեալ է. եղերուք սուրբք զի ես սուրբ եմ),

Ղաբգ. Ձեր առաջուայ անգիտութեան առնին գործած մեղքերուն մի՛ նմանիք, ապա ձեզի կանչող աստուծին պէս դուք ալ սուրբ պիտի ըլլաք ամէն գործքի ու ամէն շարժմունքի մէջ. վասն զի գրուած է թէ ես սուրբ եմ դուք ալ սո՛ւրբ եղէք կըսէ Ընտուած։ Ընտրին կաթուղիկեաց 1 գլուխ 14 համար։ Ու մեզի գինուորեալ եկեղեցի կըսվի, որ բերանովքիս Ընտուծոյ հետ պիտի խօսինք ու Ընտուծոյ ամենամաքուր անունը պիտի յիշենք, ոչքան մաքուր սիրտ ու մաքուր բերան պէտք է որ ամենազօր Ընտուծոյ ամենասուրբ անունը յիշենք Ըն՞ս մի նայիր՝ մէկ հասարակ մարդու մը անունը յիշելու ըլլանք նէ՝ երբեմն կը պատահի որ կամապաշտ եւ ծաղրածու մարդիկները կըսեն թէ, առաջ բերանդ լուա՛ ու ետեւ այն մարդուն անունը բերանդ առ։

Կց. Յիրաւի որ ատպէս է, շատ անգամ պատահած կայ ինձի, բայց՝ ինձի սորվեցո՛ւր ինչպէս մաքուր բերան եւ սուրբ սիրտ պէտք է նէ։

Պե. Ընդ օրինակը առաջըդ է ատկէց բան մը չէը հասկըցար մի. որովհետեւ մէկ հասարակ մեղաւոր մարդու անունը յիշելու ըլլաս նէ յառաջ բերանդ պիտի լուանաս ու ետեւ այն մարդուն անունը պիտի յիշես, ալ գընա՛ մըտածէ տե՛ս թէ աս բոլոր արարածքը ոչինչէն գոյացընող ամենազօր Ընտուած, որ երկինք եւ երկիր, հրեշտակք եւ մարդիկ անորմէ կը դողան. եւ մինչեւ անգամ դեւերն ալ, ինչպէս որ Յակոբոս կըսէ (գու հաւատաս թէ մի է Ընտուած քարոզ առնես, եւ դեւք հաւատան եւ սարսին),

Ղուկ. Դուն կը հաւատաս Աստուած մէկ մընէ տէր աղէկ կընես, եւ դեւերն ալ կը հաւատան ու կը սարսափին) 2 գլուխ 19 համար։ Ինչ գընամ մըտածէ հասկըցիր այն Աստուծոյ անունը յիշելու ըլլաս նէ որքան լուանալ պէտք է բերանդ նէ լուա՛ ու ետեւ անունը յիշէ։

Ցո. Ինչո՞ւ պիտի լուանամ բերանըս, թէ որ ջրով պիտի լուանամ նէ շատ դիւրին է. մէկ օրը քանի անգամ կերակուր ուտեմ նէ բնաւ կը լուամ ջուրով ու օճառով[1]) եւ ասկէց աւելի քանի անգամ ուզեմ կընամ լուանար բերանս։

Ցո. Ձիւայր իրաւ ես ջրով կը լուացուի, բայց՝ քու ըսածդ աղբիւրի ջուր է, ատ ջուրը մարմինդ աղտերը կը լուանայ, դուն հասկըցար թէ բերանդ մէջի աղտը պիտի լուացուի որ աղբիւրի ջուր կը ցըցընես։

Ցո. Ապա ի՞նչ աղտ է։

Պէ. Մեր ըսածը հոգւոյ աղտեր են, այն աղտերը պիտի լուացուի, ատ քու ըսած ջուրըդ չկընար ատ աղտերը լուար. անոր ջուրը ուրիշ է։

Ցո. Հոգւոյն աղտերը որո՞նք են։

Պէ. Ընդ նախ Պետրոս կը գրէ (Ա բաց թողթ. ե. 19) թէ Քրիստոսի պատուական արեամբ փրկուեցէք այսուհետեւ չաստուածային չարութիւն, եւ չաստուածային նենգութիւն, եւ չաստուածային չարախօսութիւն եւ չկեղծաւորութիւն։

Պէ. Մէկ դի ձըգեցէք ասկէց ետեւ բոլոր չարութիւնները ու նենգութիւնները ու գէշ խօսքե-

1. Օճառ. Սապոն։

ը ու կեղծաւորութիւնը : Ընդհին կաթուղիկեաց 2 գլուխ 1 համար : Եւ (2) պօղոս կը գըրէ (Ի քաց ընկեցէք զսուտն եւ խօսեցարուք ճշըմարտութիւն) Եփեսաց 4 գլուխ 25 համար :

Նոթ. Սըտութիւնը մէկ դի ձըգեցէք ու ճշմարիտը խօսեցէք ըսելէն իզաա 5 գլուխ 4 համար կըսէ (Այլ պօռնկութիւն եւ ամենայն պղծութիւն կամ ագահութիւն մի անուանեսցի ի մէջ ձերում զազրութիւն . կամ խօսք յիմարութեան , կամ խեղկատակութիւն որ ոչ վայելէ , այլ մանաւանդ գոհութիւն) :

Նոթ պօռնկութիւն պղծութիւն . կամ ագահութիւն թող չը յիշվի ձեր մէջ . պչկալիք խենդութիւնդ խօսքեր , մարդ ծաղր ընել ամենեւին չի վայելեր ձեր բերանին , ապա միշտ գոհութիւն տալ պէտք է կըսէ : Տեսաք մի հոգւոյն ատղերը . ահա աս մեղքերը պիտի զղջաս խոստովանիս ու բերանիդ մօտ եղած աղբիւրին ջրովը պիտի լուանաս մաքրես :

Հց . Բերանիս մօտ աղբիւրը ո՞րն է :

պէ . Բերանիդ մօտ աղբիւրը քու աչքերդ են . ատ աղբիւրին ջրովը կը լուացուի հոգւոյն ախտերը . եւ այն ատեն բոլոր անդամներըդ կը մաքրըվին , այնկէց ետեւ Աստուծոյ անունը յիշելու կարող կըլլաս :

Հց . Անդամներս մաքուր չըլլան նէ Աստուծոյ անունը չ՚պիտի կրնամ յիշեր :

պէ . Դաւթին խօսքին նայինք նէ չը պիտի կրնաս անոր անունը յիշեր եւ կամ սքանչելիքները պատմել ուրիշներուն թէ (Աստուած կարող է .

Ըստուած զօրաւոր է Ըստուած ողորմած է, չըպիտի կըրնաս ըսես. բայց՝ դուն խօսք մըտիկ չես ընես, որովհետեւ քու բերանիդ սովորութիւնն ըրեր ես ամէն խօսքի մէջ Ըստուծոյ անունը յիշել, Ըստուծոյ անունը միայն թէ աղօթքի մէջ. եւ կամ հոգեւոր խրատ մը տալու ըլլաս մէկու մը նէ այն տանն պիտի յիշես, բայց՝ դուն տարբ հակառակը կըսես, վասն զի դուն՝ ուրիշներուն խրատ տալու կարողութիւն չունիս, որովհետեւ դուն դեռ հոգեւոր խրատի կարօտ ես, եւ աղօթքն ալ կամայ ակամայ սիրտըդ չուզելով՝ աչքըդ բերանըդ ծըռելով մէկ քանի խօսք պիտի խօսիս, անոնց մէջն ալ Ըստուծոյ անունը կամ կայ եւ կամ չկայ, վասն զի դուն սուրբ գիրքերուն հըմտութիւն չըլլալուդ համար, Ըստուծոյ ընդունելի աղօթքին կանոնը չես գիտեր, հապա տղայութեան ժամանակիդ պատահանց մէ քանի մը սըխալ բաներ սորված ես, զանիկայ աղօթքի տեղ կը զրուցես, զանիկայ՝ ի՛նչ բնէ չիպիտի լըսէ Ըստուած, որքան կըրնաս զըրուցէ կայնէ, բայց՝ դուն աստուծոյ անունը յիշելը մէկ տեղ մը շատ ի՛նչ շարունակես, մէկ պարզամիտ մարդ մը խաբելու ըլլաս սուտ խօսքերով նէ, այն տանն ըստէպ ըստէպ Ըստուծոյ անունովը երդում կընես, եւ այն քու խաբերայ գործոյդ Ըստուած վըկայ կըբըռնես՝ այն մարդը հաւտզելով խաբելու համար, բայց՝ անգամ մը անկաճ դէր Գաւխթին տես ինչ կըսէ քեզի։ (Ասկայն մեղաւորին ասէ Ըստուած, իսկ դու ընդէ՞ր ընաւ պատմես զարդարութիւն իմ կամ առնուս զուխտս իմ ի բերան քո. զի դու ատեցեր զկրթութիւն եւ յե-

տըս ընկնցեր զաւանական բանս բերանոյ իմոյ)։

Ընդ. Ա՛ երդաւորին պիտի ըսէ Ը.աստուած. դուն ինչո՞ւ զիս բերանըդ կառնես ու իմ արդարութիւնըս ես ընքանջելիքներս կը պատմես. վասն զի դուն իմ խրատներս ատեցիր. ու իմ բերանէս եղած խօսքերուն թոլորը ետ ձըգեցիր։ Սաղմոս 49 գլուխ 16 համար։

Հց. Ը.ապա մենք ինչո՞ւ չենք վախնար այն հըզօր Ը.աստուծմէ։

պէ. Ը.աստուած ինքը երկայնամիտ ու բազում ողորմ ըլլալով՝ ան աշխարհիս մէջ մեղք գործած ատեններս մեզի չի պատժեր, մենք ալ անոր համար չենք վախնար. բայց՝ դատաստանին օրը պիտի ըսէ Ը.աստուած. (Օ՛այս ամենայն արարքը ես լռեցի քեզ՝ կարծեցեր անօրէնդ 'ի մոռի քուս թէ ես եմ քեզ նմանիցիմ. արդ յանդիմանեցից ես կացուցից զայս ամենայն առաջի քո)։

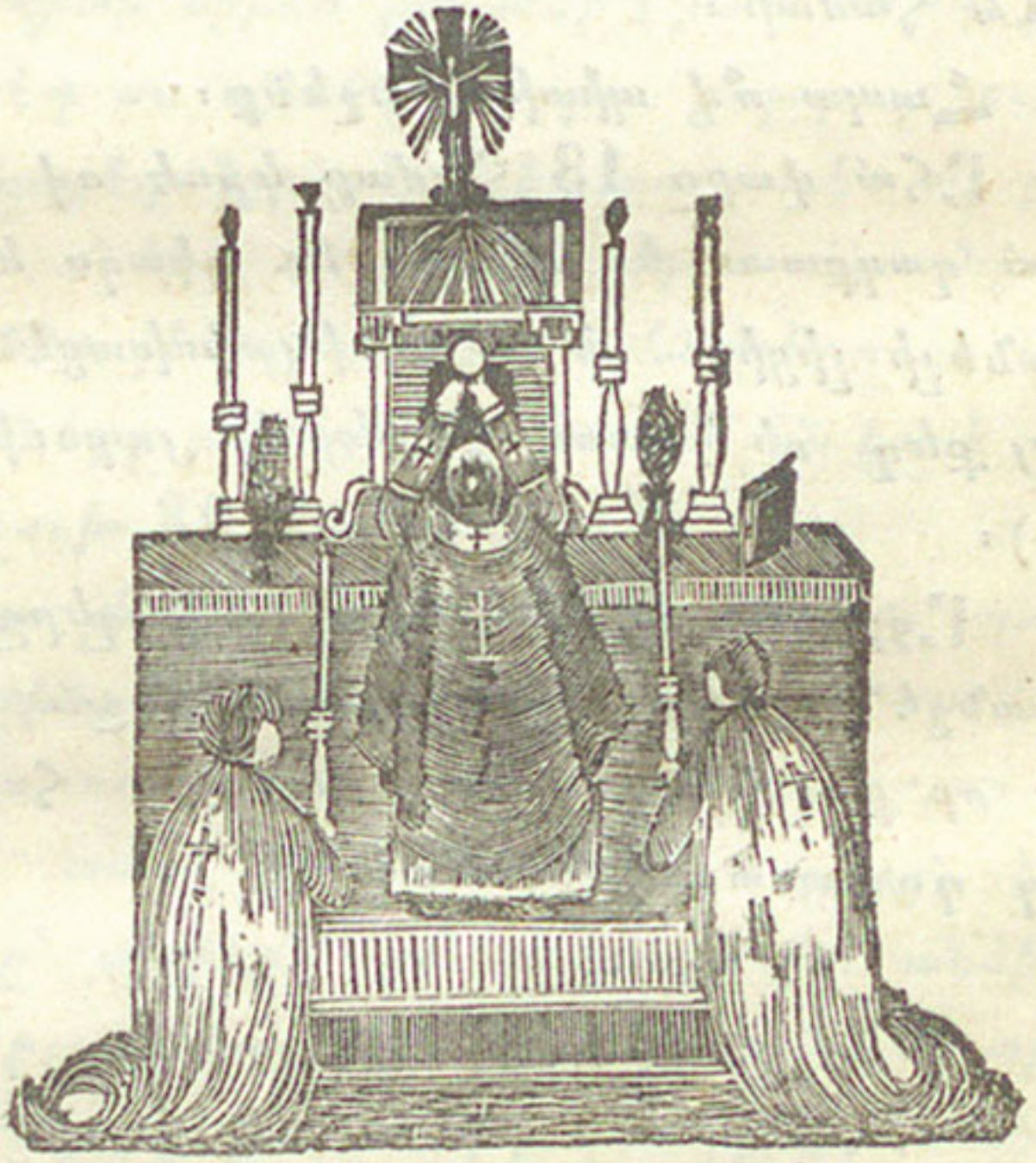
Ընդ. Ա՛ ըսլոր բաներըը ըրիր՝ ես ալ լուռ կեցայ բան չըսի. դուն քու մտօքդ կարծեցիր թէ ես ալ քեզի նմանեցայ. հիմայ քու ըրած բաներըդ դուրս պիտի հանեմ ու դիմացդ կայնեցընեմ կըսէ։ Սաղմոս 49 գլուխ 22 համար։

ԸԱՒՂ ԺԳ.

Հց. Ի՛ասկըցանք որ հին օրինաց պատարագին տեղը մեր՝ անձը պատարագ պիտի ընենք, հապա քահանային ինչու պատարագ կընէ։

պէ. Մեր քահանայից ըրածը հին ուխտ չէ հապա նոր ուխտ է. վերը (Զ) շաւղին մէջ պատմեցինք նէ չը հասկըցար մի, աթիկա Ս.ըթմիաին ը-

ասծն է (Ընդ օրեր կուտան որ Իսրայէլին տանի հետ նոր ուխտ մը պիտի ընեմ կըսէ Տառուած) ահա այն նոր ուխտը որ պատարագ նէ որ Քրիստոսի արիւնովն է, եւ ինքը պատուիրեցեր է (Ընդիկայ միշտ ըրէք զիս յիշելու համար) ինչպէս որ վերը երկար պատմեցինք, ասոր համար քահանայքն եկեղեցին պատարագ կը մատուցուի։

հց. Ասպա մատաղ ինչու կընծներ եւ կամ ժամ կառնեն ընդ Տիկայ էլ վերցուր մի։

պէ. Ան մեր երածը հին օրինաց զոհին պէս չէ։ Հապա աղքատաց կերակուր է։

հց. Ընդիկայ ալ գրուած կայ մի։

պէ. Ընդ Քրիստոս կը հրամայէ (Յորժամ առնիցես ճաշ կամ ընթրիս՝ մի կոչեր զբարեկամս քո

և մի զերդաստ քո, և մի զդրացիս քո և մի զաղգականս քո և մի զմեծամեծս, զի մի և նոքա փոխարէն կոչիցեն զքեզ և լինիցի քեզ հատուցումն)։

Նոպէ. Երբոր կերթակուր ընես նէ քու բարեկամներըդ, քու եղբայրներըդ ու քու դրացիներդ, և կամ քու ազգականներըդ մի կանչեր որ անոնք ալ քեզի կանչեն ու վճարուին։ Ղուկաս 14 գլուխ 12 համար։

Հց. Ըսպա ով պիտի կանչենք։

պէ. Ընա վարը 13 համար կըսէ ով կանչելդ. (Կոչեա զաղքատս և զխեղս և զկաղս և զկոյրս, զի երանելի լինիս. զի ոչ ունին փոխարէն հատուցանելոյ քեզ. զի հատուսցի քեզ ի յարուխեան արդարոց)։

Նոյնպէս. Ընդքատներըը. խեղերը1). կաղերը և կոյրերը կանչէ՝ որ երանելի ըլլաս. ինչու որ անոնք չունին որ քեզ կանչեն ու վճարուին հապա դուն վարձքդ դատաստանին կառնես։

ԸՆԻԿ ԺԴ.

Հց. Ըտակըցանք որ Ընառուծոյ պատուէրը տասը հատ են, բայց՝ ասոնց մէջ մեծ ու փոքր կայ մի արդեօք թէ բոլորն ալ մի ու նոյն հաւասար են։

պէ. Ծնէպէտ բոլորն ալ մեծ են՝ Ընառուծոյ պատուէրը ըլլալնուն համար. բայց՝ ասոնց միջէն երկու պատուէրը մեծ ու առաջին ըսած Քրիստոս

1. խեղ։ Ստգաի։

հց. Ո՞ր պատուէրն է մեծ ըսածը։

պէ. «Նախ՝ (Սիրեացես զտէր Աստուած քո յաւիտենական սրտէ քումմէ եւ յաւիտենական անձնէ քումմէ եւ յաւիտենական զօրութենէ քումմէ եւ յաւիտենական մտայ քոյ, եւ երկրորդն՝) սմին նման սիրեացես զընկեր քո իբրեւ զանձն քո, մեծ քան զսոսա պատուիրան ոչ գոյ, զի աւետարանք եւ մարգարէք ի սմանէ կախեալ կան։

ՂԱԶ. Պիտի սիրես քու տէր Աստուածդ քու բոլոր սրտովդ ու անձովդ ու քու բոլոր զօրութեննովդ ու քու մտքովդ։ Երկրորդ՝ եւ ասոր պէս ալ քու ընկերդ քու անձիդ պէս պիտի սիրես. ասոնցմէ մեծ պատուիրանք չի կայ, բոլոր օրէնքները ու մարգարէութիւնները ասոնցմէ կախուած են կըսէ։ Մարկոս 9 գլուխ 30 համար։

հց. Ես շիտակ կը խօսիմ. ատ երկու պատուէրին առաջինը հաստատ պահեր եմ. որովհետեւ ես իմ Աստուածս բոլոր սրտով ու բոլոր մտքով կը սիրեմ ատոր կասկած չի կայ. բայց՝ երկրորդ պատուէրը՝ այսինքն՝ իմ ընկերս իմ անձիս պէս չեմ սիրեր, ասիկայ մեկ ՁԱաս մը ունի՞ մի արդեօք։

պէ. Ընկերդ քու անձիդ պէս չը սիրես նէ Աստուած կը սիրեմ ըսելդ սուտ խղած կըլլաս, ահա ատիկայ է վնասը. ալ ատկէց մեծ ՁԱաս կըլլայ մի։

հց. Սուտ ըլլալս ինչ գիտես։

պէ. Ինչ Յովհաննէս Առաջին Համառօտիկոսի 4 գլուխ 20 համար կը գըրէ։ (Եթէ ոք ասէ եթէ սիրեմ զԱստուած. եւ զեզբայր իւր ատէ սուտ է)։

ՔՆԱՐՓ. Ա՛յն որ աստուած կը սիրեմ կըսէ ու իր եղբայրը կատէ նէ սուտ է կըսէ։

ՀՅ. Եղբայր ատ ի՞նչ վախնալիք խօսք էր որ ըսիր։

ՊՔ. Ո՞նչ վախնալիք խօսք ըսի որ կը վախնայի կոր, վախնալիք խօսքը դեռ ետքն է. Հոգեհանգիստին կը գըրէ թէ (Ա՛մենայն որ սատէ զեղբայր իւր մարդասպան է)։

ՔՆԱՐՓ. Ով որ իր եղբայրը կատէ նէ մարդասպան է կըսէ։ Առաջին կամուղիկեաց 3 գլուխ 15 հատմար։

ՀՅ. Ասկի ես վախցուցիր զիս, ամէն ընկերս էսպէրելով սըտահոս ես մարդասպան ըրիր մեզի։

ՊՔ. Ես խօսքերը ես ինձմէ կը հնարեմ կատածես. էնչ ինձմէ. ապա քրիստոսի ու անոր աշակերտին խօսքէրն են որ քեզի կը հասկըցընեմ կոր. տակաւին ինչ պատուէրներ կան. բայց՝ քեզի ձանձրութենէն կըլլայ տէր Յոլորն ալ ըսել աւելորդ սեպցինք, սակայն Քրիստոս ամէն վախնալիք խօսքմըն ալ կըսէ. կուզես նէ անիկայ ալ ըսեմ որ լըսես։

ՀՅ. Ըսէ նայիմ ի՞նչ պատուէր ես ինչ խօսք է, ճան զի, Ըստուծոյ պատուէրներուն անկած չը դընող մարդը՝ Դաւիթը օձու կընմանցընէ կըսեն, բայց՝ պատճառը չեմ գիտեր ի՞նչ է։

ՊՔ. Իժ ես քարէ ըսած օձերը՝ երբոր Թուղթէը[1]) տեսնան նէ. ամէն անկածնին հոգին կուտան, ես ամէն անկածնին ալ ապիռնիին կը գոցեն որ չըլ-

1 Թուղթ։ Սպրունճաս։

լայ թէ թուվէչին ձայնը անկաճնին լըսելով թըմբլին որ մէկուն չը կրնան կճեր. ինչպէս որ Մատմոս 57 գլուխ 4 համար կը գըրէ (Որպէս իժի ու քարըի զի խցեալ է զականջս իւր զի մի լուիցէ նա ղձայն թուվչի):

Ընտ. Իժ ու քարը օճերուն պէս իրենց անկաճը կը գոցեն թուվչին ձայնը չը լըսենք տէր։ Նոյնպէս աշխարհասէր կամապաշտ մարդը՝ ուրտեղ Աստուծոյ պատուէրը քարոզուի նէ անկէց կը փախչի, ու կամ անկաճ չի դըներ որ չըլլայ թէ անկաճըս լըսելով խղճմըտանքըս արթըննայ որ չարութիւնմը ու կամ մէկու մը վընաս մը չը կըրնամ ընել ու իմ չար կամքս կատարեր, ու կամ աշխարհային ուրախութեանս ու փափկութեանս արգելք ըլլայ։

Հց. Ինչ ու ես ատոր համար Աստուծոյ պատուէրներուն անկաճ չը դըներլու կը վախնամ. գուցէ օճու կը նմանիմ տէր. ուստի որքան պատուէրներ կան նէ ըսէ որ անկաճ դըներմ որ ես ալ օճի չը նըմանիմ։

պէ. Ընելիքս ասիկայ է, որովհետեւ դուն մեր սըտախօս ըսելուն բարկացար, հապա Քրիստոս՝ սըտախօս մարդուն ատեանայի որդի կըսէ ատոր ինչ պիտի ըսես։

Հց. Ես իմ Աստուածըս բոլոր սրտով կը սիրեմ ատ տեղ սուտ չըկայ որ ատեանայի որդի ըլլամ. ատոնց ես չըկամ. սըտախօսները Թող Հոգան։

պէ. Հիմայ քեզի լաւ մը հարցընեմ։ Քու առունդ մէկ պատուաւոր մարդ մը գայ, ու քու վրայ շատ երախտիք ունենայ, պէտք է որ անոր աւելի պատիւ ընես. որովհետեւ անիկայ իր երախտեաց

փոխարէն պաաիւ կը խնդրէ քեզմէ իր մըտօքը, եւ դուն ալ անոր երախտեացը վայելուչ պատիւմը չընես, ոչ գինի եւ ոչ օղի1), ոչ օշարակ2) եւ ոչ սուրճ3). եւ ոչ կերակուր. ապա միայն լեզուով զրուցես այն մարդուն թէ՝ ես զքեզ շատ կը սիրեմ, մեր տունը գալուդ վըրայ շատ ուրախացայ, իմ սիրտս քու վրայէն ընաւ չի պիտի վերցընեմ. աշխարհիս մէջ քեզմէ աւելի սիրած մարդ չունիմ ըսես նէ արդէօք այն մարդը քու խօսքիդ կը հաւաաայ ու, որովհետեւ ծախքով պատիւը խնայեցիր՝ որ աչքով կը տեսնուէր ու ձեռքով ալ կը բռնուէր, հապա ատ քու բերանէդ ելած հովին կը հաւատայ ու, որ բերանէդ կելլայ ու օդը կը ցըրուի. ոչ կը տեսնուի եւ ոչ կը բռնուի, այն մարդը քնզմէ շատ պատիւ կը խնդրէր, դուն մէկ ըստակ մը ծախք չըրած բերանէդ ելած հովովը գըլխէդ ձամբեցիր գընաց, ալ ես քեզի շատ կը սիրեմ ըսելուդ կը հաւատայ ու քեզ հարցնեմ։

հց. Ըտ օրինակըդ մէկ յարմար օրինակ մը կը բերեմ կոր, կուզեմ որ ատոր միտքը հասկըցընես ինձի։

պէ. Ա՛ արդեօք միայն մարդոց երեսը կը նայի ոք դեղեցիկ է թէ տըգեղ է զանիկայ կըրնայ գիտնալ սիրտը ամենեւին չի կըրնար քըննել. բայց՝ իրեն պատիւ ընդունէլիք տեղաց իր անձին վայելուչ պատիւ չը տեսնայ նէ բերանով կը սիրեմ ըսելուն չի հաւատար. հապա մեր ամէնաբարի եւ ամէնա-

1. Օղի. Ըռախի։
2. Օշարակ. Շէրպէթ։
3. Սուրճ. Գահվէ։

գէտ Աստուած, որ մեր վերայ ողբան երախտիքներ ունի. ու մեր սրտին խորհուրդները կը քննէ, եւ իր երախտեաց փոխարէն մեզմէ պատիւ կը խնդրէ, եւ մեք բնաւ երբէք պատիւ մը ըրած չենք. իր պատուէրները պահեր չենք. հիմայ միայն լեզուով գըրուցենք (Աստուած կը սիրեմ, Աստուծոյ երախտիքը չեմ մոռանար) բսես նէ արդեօք Աստուած կը հաւատայ մի ատ բերանէդ ելած ու օդը ցըրուած հովին. ինչպէս որ Մաղաքիա կըսէ (Որդի փառաւոր առնէ զհայր. եւ ծառայ երկնչի՛ ի տեառնէ իւրմէ. եթէ հայր եմ ո՞ւր է փառքն իմ. եւ եթէ տէր եմ ո՞ւր է երկիւղն իմ ասէ տէր)

Ընթ. Որդին իր հօրը պատիւ կընէ, ու ծառայ նալ իր տիրոջըմէ կը վախնայ, եթէ ես ձեր հայրն եմ նէ ո՞ւր է իմ պատիւս, եւ եթէ ձեր տէրն եմ նէ ո՞ւր է ինձմէ վախերնիդ կըսէ Աստուած: 1 գլուխ 6 համար: Ու ասկէց իզատ մեր Քրիստոս տէրն ալ կը հրամայէ, (Ո՞ւր գոչէք զիս Տէր Տէր եւ զոր ասեմն ոչ առնէք):

Ընթ. Ինչո՞ւ ինձի Տէր Տէր կը կանչէք ըսած խօսքերըս չէք պահեր նէ կըսէ: Ղուկաս 6 գլուխ 46 համար: Տէս որ խօսքը լաւ չըլլար կոր՝ գործ-

հց. Ճչ եղբայր՝ Աստուած ով կարող է տես-
նալու։

պխ. Ասպա Աստուած տեսած չունիս ու կարող
ալ չես տեսնալու. ինչպէս որ դուն վկայեցիր։
Ու եղբայրդ ալ քու աչացդ առաջ է միշտ կը տես-
նաս. ու Աստուած ալ քեզի պատուիրեր է քու ըն-
կերդ քու անձիդ պէս պիտի սիրես տէր։ Ասոր
դուն Աստուծոյ պատուէրը չես պահեր. քու միշտ
տեսած եղբայրդ չես սիրերնէ հիչ էլ տեսած աստ-
ուածդ ինչպէս պիտի սիրես, ինչպէս որ Յոհան-
նէս կը դըրէ (Որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր զոր տես-
սանէ զաստուած որ ոչն ետես զի աւրդ կարիցէ սի-
րել)։

Ցարգ. Ա իշտ իրեն տեսած եղբայրը չի սիրեր նէ
հիչ էլ տեսած Աստուածը ինչպէս կըրնայ սիրեր
կըսէ։ Առաջին կաթուղիկեաց 4 գլուխ 20 համար։
Ասոր հասկըցաը ժի որ Աստուած սիրելուն նը-
շանը եղբայրսիրութիան մէջ կերեւնայ կոր։

ՇԱՒՂ ԺԵ.

հց. Ինչո՞ւ համար տասը պատուէրին մէջէն աս
երկու պատուէրը՝ այսինքն՝ Աստուած սիրել ու
ընկերը սիրելը մեծ ու առաջին ըսաց Քրիստոս։

պխ. Նէթէ աս երկու պատուէրը հաստատ պա-
հես նէ տասը պատուէրն ալ կը կատարուի։

հց. Ինչպէ՞ս պատճառաւ երկու պատուէր պահելով
տասը պատուէր կը կատարուի։

պխ. Նէթէ քու աստուածդ լաւլը սրտով սիրես
նէ, նախ՝ անոր անունը պարապ տեղը բերանդ չես
առներ ու սուտ բանի համար Աստուած վկայ չես

բաներ. (2) կուռք չես շիներ. (3) շաբաթը սուրբ կը պահես այսինքն՝ կիրակին. մարմնաւոր գործերէն ետ կայնելով հոգեւոր գործի կը պարապիս (4) հայրդ եւ մայրդ կը պատուես։ Տեսար որ հինգ պատուէրը կատարեցաւ։

Հց. Փառք Աստուծոյ ես կռապաշտ չեմ որ կուռք շինեմ, կուռքը կռապաշտները կը շինեն։

Պե. Ըսա կը պարծենաս կոր կռապաշտ չեմ տէր բայց՝ Պօղոսին խօսքին նայինք նէ, մեծ ագահութիւն որ ունենաս կարծեմ թէ ան ալ կըռապաշտութիւն է որ կըսէ (Ագահ տեղեկացեալ գիտասջիք եթէ ամենայն պօռնիկ կամ պիղծ կամ ագահ, որ է կռապաշտութիւն, ոչ ունի ժառանգութիւն յարքայութեան Քրիստոսի եւ Աստուծոյ։

Նորէ Ասիկա ազէկ գիտցէք որ բոլոր պօռնիկները, ու պիղծերը ու ագահները, որ կըռապաշտութիւն է, մեր Քրիստոս Աստուծոյ արքայութեան մէջ բաժին չունին կըսէ։ Եփեսացւոց 5 գլուխ 5 համար։

Հց. Հապայ ինչ ընենք եղբայր անօթի ու մերկ պատմունք վատառակ չըլնինք մի։

Պե. Անօթի ու մերկ ինչո՞ւ պիտի պըտըտիս, քու տպրուստիդ համար առեւտուրիդ մէկ արդիւնքը մը չըկայ տուրբ գիրքերուն մէջ. ինչպէս որ Պօղոս կըսէ։

Հց. Պօղոս ինչ կըսէ։

Պե. (Հայհալածատ մեծ Աստուածպաշտութիւն է բաւականութեամբ1) հանդերձ)։

1. Բաւականութիւն։ Գանահատ։

ՔԱՐԿ. Հաւանականութեամբ աս եւ տուրը մեծ Ընտանեածծախաշտուելիութիւն է կըսէ։ Ուրիշին Տիմէթէոս 9 դլուխ 6 համար։

ՀՅ. Պօղոս աս խօսքը ըսեր է շատ բաներ, բայց՝ իմին ծախքս շատ կըլլայ ինչպէս քիչ վաստկով բաւականանամ։

ՊՔ. Պօղոս՝ քու շուայլ(1) ըլլալդ եւ աստէն ըսելդ գիտէ եղեր որ կըսէ թէ (Օ՛ի ոչ բերթաք ինչ յաշխարհ եւ ոչ տանիլ ինչ կարասցուք, այլ ունիմք զհանդերձ եւ զկերակուր այնու շատացուք. իսկ ովք կամին մեծանալ՝ անկանին ՚ի փորձութիւն եւ յորոգայթ)։

ՔԱՐԿ. Ես աշխարհքըս բան մը չը բերինք ու քանմըն ալ չենք կրնար տանիր, հապա ուտելու կերակուր եւ հագնելիք լաթեր ունինք անով բաւականանանք, ով որ մեծնալ կուզէ նէ փորձութեան եւ որոգայթի մէջ կ՚իյնի կըսէ։ Ես՛հա Պօղոսին մըտքէն ասիկայ կը հասկըցուի թէ, քու փորըդ կըշտանալու չաի կերակուրի. եւ մերկութիւնըդ ծածկելու չաի լաթի որ բաւականանաս նէ շատ ծախք չես ունենար որ քիչ վաստակով կրնաւականանաս. ագահութիւն եւ արծաթասիրութիւն պէտք չըլլար որ ընես. բայց՝ քու ծախքդ չափաւոր ուտելիքիդ ու չափաւոր հագուելիքիդ համար չէ։

ՀՅ. Ապա ինչո՞ւ համար է։

ՊՔ. Ես՛հա անկաճ դիր որ քու ծախքերուդ աեղը քեզի ցոյց տամ նայիր գիտեմ՛ թէ էլ գիտեմ, նախ՝ չափէ աւելի անուշ եւ պարապ կերակուրներ ու-

տել խաճել գինէտուններըը՝ քնարներով1)· սըրինգ-
ներով2) ու թըմբուկներով3)· եւ խաղացող տը-
ղայքներով, եւ տեսակ տեսակ խմելիքներով։ Եւ (2)
չաթէ աւելի ծանրագին լաթեր պիտի հագուստ.
անդամանդ4) մատանի, եւ կամ ծանրագին ժա-
մացոյց5), եւ կամ ծանրագին մուշտակ6) պիտի
հագուստ եւ այլն։ Եւ (3) գեղեցիկ տարպաններ7) եւ
սեներականներ պիտի շինես. ու փառաւոր պարտէզ-
ներ8) պիտի զարդարես։ Եւ (4) առ աշխարհիս մէջ
մեծ անուն պիտի ժառանգես ու մեծ պատիւ գըտ-
նալու համար շատ ըստակներ պիտի ցըրուես։ Եւ (5)
աղքատներուն բարկանալով անոնց վրայ դատողու-
թիւն ընես· կուսակալներուն9) դուները կաշառ
կերցընես այն մարդը յաղթելու, եւ քու խօսքդ
քալեցընելու եւ չար կամքդ կատարելու համար։
Եւ (6) քու կինդ, կամ աղջիկդ եւ կամ հարսդ
պիտի զարդարես կուռքի պէս, ոսկիով արծաթով,
անդամանդ ծաղիկներով եւ մատանիներով, եւ մե-
տաքսեղէն10) լաթերներով, որ տեսնողներուն
աչքին աղուոր գեղեցիկ երեւնալով հաւնին ու
ցանկութեան կրակին բորբոքի որ մեծ մեղաց

1· Քընար· Սանթուր։
2· Սըրինգ· Ղաւալ· նէյ։
3· Թմբուկ· Տաւուլ· թէնք։
4· Անդամանդ· Էլմաս։
5· Ժամացոյց· Սահաթ։
6· Մուշտակ· Քիւրք։
7· Տարպաս· Ղօնախ· սէրայ։
8· Պարտէզ· Պահչէ։
9· Կուսակալ· Փաշայ։
10· Մետաքս· Իբէք։

մըն ալ պատճառ ըլլաս ու այլն։ Ինչ ասոր հա-
մար է քու ծախքդ, ասոնք իրենց ընտակով կըլ-
լան, ու քիչ ատակով ալ չի քալեր քու բունաց գոր-
ծըդ եղբայր. աշխարհիս իրար ոսկին ու արծաթը
քեզի որ տան աչքըդ չի կըշտանար դեռ պակաս
կուգայ քու ծախքիդ, ասոր համար քիչ վաստակով
չես բաւականանար։ Ինչ հասկըցար մի կռապաշտ
ըլլալըդ. վերը պարծեցար թէ ես կռապաշտ չեմ.
ինչպէս որ Յովհաննէս ալ կըսէ։

հց. Յովհաննէս ինչ կըսէ։

պխ. Որդեակք պահեցէք զանձինս ի կռապաշտու-
թենէ։

ընթ. Որդեակներ ձեր անձը կռապաշտութենէն
եւս պահեցէք կըսէ։ Առաջին կամուղիկեաց 5 գլ-
խուն 21 համար։ Ա՛ս խօսքը չը կարծես թէ կռա-
պաշտներուն գրուած է՝ հապա քրիստոնէից գրուած
է, որ միտքը մեր ըսած արծաթասիրութենէն ու
վերը պատմած չափազանց ծախքերէն զգուշացըն-
լու համար կը գըրէ։ Նաեւ Պօղոս ալ կըսէ (Օ՛ի
արմատ ամենայն չարութեան արծաթասիրութիւնն
է)։

ընթ. Ոսկի մեղաց արմատը արծաթասիրութիւն է
ըսելէն իզատ, աս մարդկային բնութիւնը միշտ
մեծութեան ցանկացող ու մեծամիտ ըլլալը գիտ-
նալով՝ Տիմոթէոսին կը գըրէ (Ա եծատանց որք
են յայսմ աշխարհի պատուէր տալիր մի հպարտա-
նալ՝ եւ յուսալ ի մեծութիւն անոտի, այլ Ա՛ստ-
ուած. զբարիս գործել մեծանալ գործովք բարու-
թեան։ Զանձել անձանց հիմն բարի, եւ ի հան-
դերձեալսն զի բուռն արկանիցեն զճշմարիտ կենացն)։

ՔԱՀԿ. Ես աշխարհիս մեծատուններուն պատուէրը տժուր որ չը հպարտանան, ու իրենց սուտ ու փուճ մեծութեան չը յուսան. հապա յոյսերնին Աստուծոյ թող դընեն. ու բարեգործութիւն թող գործեն ու բարեգործութիւնով թող մեծնան. այն աշխարհքին մէջ ճշմարիտ կենաց գանձ թող պատրաստեն կըսէ: Առաջին Տիմէթէոս 6 գլուխ 17 համար:

ՀԱՒՒՂ ԺԶ:

Հց. Նշդայր հասկըցայ որ տասը պատուէրին հինգը Աստուած սիրելով կը կատարուի կոր. հապա հինգ պատուէրը ինչով կը կատարուի:

Պէ. Հինգ պատուէրն ալ ընկերդ սիրելով կը կատարուի:

Հց. Ամէկ ընկերը սիրելով հինգ պատուէրը մի կը կատարուի:

Պէ. Այո, նախ՝ եթէ ընկերդ քու անձիդ պէս որ սիրես նէ, անոր կընոջը հետ շնութիւն չես ըներ. (2) անոր ապրանքը չես գողնար (3) զանիկայ չես մեռցըներ (4) անոր համար սուտ չես վկայեր (5) անոր ունէցած բաներուն աչք չես տընկեր ու ցանկար: Տեսար մի որ հինգ պատուէր կատարուեցաւ:

Հց. Ամէկ մարդ մը առ տասը պատուէրն ալ լըման կըրնայ մի պահեր, որքան ջանայ մէկ երկու պատուէր պակաս կը մընայ, ատիկայ վնաս ունի՞ մի:

Պէ. Ա՛ռ բանը ինձի մի հարցըներ հապա Յակոբոսին հարցո՛ւր որ քեզի պատասխանէ թէ (Որոք

զամենայն օրէնսն պահէցէ եւ միւսով իւիք ինչ գըլմիցէ՝ եղեւ ամենայն օրինացն պարտապան)։

Ընտ. Ով որ բոլոր պատուէրները պահէ ու մէկ տեղ մը խոր թողու նէ բոլոր օրէնքին պարտապան կըլլայ։ 2 գլուխ 10 համար։

Հց. Ընանկ է նէ իմ բանս շատ դըժուար է, վասն զի թէպէտ ես շնուելիւն չեմ ըներ. պղծութիւն չեմ ըներ, մարդ չեմ մեռցըներ, ու սուտ չեմ վըկայեր, բայց՝ ոսկիի արծաթի եւ աշխարհս բաներուն կը ցանկամ ու կը սիրեմ, անանկ է նէ բոլոր օրէնքին պարտական եղեր եմ։

պէ. Ըտ աշխարհասիրութեանդ պատասխանը թող կենայ. ատոր համար վերջը պիտի խօսիմ քու հետ, սակայն ատկէց առաջ [էորս բան պարծեցար չեմ ըներ տէր. կարծեմ անոնց բոլորն ալ կընես ու ընելըդ ես գիտեր անոր համար կը պարծենաս չեմ ըներ տէր։

Հց Ես սուտ չեմ պարծենար, յիրաւի որ սա էորս մեզքերը գործեր չեմ ընաւ երբէք։

պէ. Պուն գողութիւնը ծրը կը կարծես։ Ղեռները մարդ մեռցընել ապրանքը առնել. եւ կամ տանը պատը ծակել միջի ապրանքը գողնալ մի կը կարծես, մինակ ատիկայ չէ գողութիւնը. Հապա. մէկ դրամի չափ զրկողութիւն ընես գիտութեամբ ուրիշին ապրանքը քու կողմդ անցընես, կամ պարզամիտ մարդ մը քովըդ գայ նէ ուրիշին տուածէդ եւ կամ արժածէն աւելի տաս, որ այն մարդը քեզի յանձնուեր է. ապրանքին դինը չը գիտնալով որ խաբեցիր. եւ կամ գէշը աղէկի տեղ տուիր, եւ կամ կանգուընը պինտ քաշելով չափե-

ցիր. Եաթե աւելի պակաս չաւ այսինքն՝ կենդի-
նար1). լիտր. Հոնայ դրամ. կըշիռ կանգուն գոր-
ծածելիր նէ՝ ասոնց չոլորն ալ վերը պատմած գո-
ղութեան հաւասար գողութիւն են։

հդ. Ըստէս միքը լանճին ալ մեծ գողութեան
հաւասար են։

պէ. Ըյո՛, ահա Պրիատոս կը հրամայէ (Ալ՛ի
միքսեն անիրաւ է ու՛ի լազվին անիրաւ է)։

ԸՈՒԹ. Մին լանչն անիրաւ եղողը շատին ալ ա-
նիրաւ կըլլայ կըսէ։ Ղուկաս 16 գլուխ 10 հա-
մար։ Ղուն աղէկ գիտես որ լուռները մարդ մեռ-
ցընել ապրանքը առնել. ու կամ տանը պատը
ծակել մէջի ապրանքը գողոպտելը շատ դըժուար
լան է. ու մանաւանդ վտանգաւոր, կարելի է որ
ըլռնուխս ձեռք անձնիս, կամ մեռցընեն ու կամ
շըղթաներով կապուած լանտը դընեն շատ ժամա-
նակ կը լայտատուակեն. որ անոր համար կը վախնաս
ատպէս գողութիւն ընելու, չէ թէ Ըստուծմէ վա-
խի համար, հապա լռնաւորի վախի համար, ու
կամ պատիւդ հոտրելուն համար կը վախնաս, բայց՝
ատպէս զրկագութեամբ ծածուկ գողութիւն ըն-
լու չես վախնար, ինչու որ դիմացի խաբած
մարդըդ չը գիտե քու գողութիւնդ որ վախնաս
ու կամ ամաչես պատիւս կը կոտրի տէր հոգ ու-
նենաս, անոր համար մեծամեծ գողութեան հաւա-
սար են, ինչպէս որ Սօղոմոն կըսէ. (Կշիռ մեծ
ու միքը՝ պիղծ են առաջի Ըստուծոյ երկոքեան)։

ԸՈՒԹ. Մեծ ու միքը չափերը, երկուքն ալ Ըս-

տուծոյ առաջ պիտի են կըսէ։ Ուսակաց 20 գլուխ 10 համար։

Հց. Սուրբ գիրքերուն՝ եւ քու ըսած խօսքերուդ որ նայինք նէ հիչ մեկ մարդ մը առանց գողութենէն ազատ չէ, ուրեմն որ առ եւ տուրն մէջ է, եւ հիմայ հասկըցայ որ գողութիւն կըսենք եղեր. մեր վրայ հաստատեցիր գողութիւնը, վասնամ թէ ուրիշ պարծեցածներըս ալ մէկիկ մէկիկ վրանիս պիտի հաստատես, բայց՝ մարդ չեմ մեռցուցեր ամենեւին, նայինք ատոր ինչ պիտի ըսես. կարծեմ ատոր պատասխան չպիտի կրնաս տալ։

պէ. Իմ վկայներըս հասարակ մարդիկ չեն որ չընդունիս. ահա անկաճ դիր տես Յոհաննէս չըսաներ մի թէ (Ով որ իր եղբայրը կատէնէ մարդասպան է) դուն կը կարծես թէ մարդ մեռցընելը միանակ թուրով, դանակով մորթել. եւ կամ հրացանով(1) պարնել. եւ կամ վիզը սրխմելով խեղդել նէ, որ բռնաւորէն կը վախնաս ատ բաներըը ընելու՝ գիս ալ կը մեռցընեն տէր. բայց՝ եղբայրդ ատելու եւ չը սիրելու չես վախնար. որով հետեւ բռնաւորը ատոնց բան չըսեր, ատ տեղ բռնաւորի վախ չըկայ. միայն աստուած կը բարկանայ, Աստուծոյ մէկ ալ վախ չունիս իսկզբէն. լըմընցաւ բանը. տեսաւ մի որ հիչ չը պիտցած տեղդ մարդասպանութիւնն ալ վրադ հաստատեցաւ։ Ու (2) զրկողութիւնն ալ մարդասպանութիւն է։

Հց. Զրկողութիւնը ինչ է հասկըցուր ինձի.

պէ. Մարդոց վրայ դատողութիւն ընել, զըր-

պարտուքիւն ընել, գէշ անուն հանել, բանուորին վարձքը կտըրել. խեղճ միամիտ մարդոց ունեցած ապրանքը, տունը, արտը, եւ կամ այգին, անիրաւութեամբ ձեռացը առնել. եւ կամ խեղճ աղքատները միշտ ինձմէ վախնան տէր հանապազ կերեքել սիրտը ցաւցընելը մեծ սպանութիւն է. ինչպէս որ Յակոբոս կըսէ։

հց. Յակոբոս ի՞նչ կըսէ։

պէ. Ընչուհետեւ մեծատունք լացէք եւ ողբացէք ի վերայ թշուառութեանցն որք գալոց են ի վերայ ձեր, զի մեծութիւնք ձեր ոչ ինչ են, եւ հանդերձ ձեր ցկերակուր ցեցոյ, արծաթ ձեր եւ ոսկի ժանգահար. եւ ժանգ նոցա կերիցէ զմարմինս ձեր. զրկեցիք եւ սպանիք զարդարն որ ոչ էր ձեզ հակառակ) Յ գլուխ 1 համար։

ՔԱՐԶ. Ընկէց ետեւ ուվ մեծատուններ լացէք ու ողբացէք ձեր վրայ գալու թշուառութիւններուն համար. վասն զի ձեր մեծութիւնը ոչ ինչ են, ձեր լաթերը ցեցը պիտի ուտէ. ու ձեր արծաթը եւ ոսկին պիտի ժանգուռտին ու անոնց ժանգը ձեր մարմինը պիտի ուտէ, ինչուս որ ձեզի դէմ չըքայնող խեղճ աղքատները զըրկողութիւնով ըսպաննեցիք կըսէ։

ԸԱՒԻՂ ԺԷ.

հց. Ինչո՞ւ համար զրկողութիւնը մարդասպանութիւն սեպած է,

պէ. Ա՛ էկ մարդ մը որ մեռցընես նէ մէկ անգամ մը կազատի աշխարհքէս. բայց՝ մէկու մը անունը կոտրես որ պատիւէն վար իյնելով առեւ

տուր չը կրնայ ընել. եւ կամ ունեցած ապրանքը անիրաւութեամբ ձեռքէն առնես. որ վերջին աղքատութեան տակ կ՚իյնի, այն մարդը քանի անգամ կորնչացուցած ապրանքը կամ պատիւը միտքը գայ նէ, այնքան անգամ կը մեռնի սրտին կըսկծուն, անոր համար ըսպանութենէն սեպաճ է։

հց. Ինչպէս որ վերը ըսինք թէ, առաքինութենէ հիչ մէկ մարդ մը աղատ չէ, նոյնպէս ամէնուն մարդասպանութենէն աղատ քիչ մարդ կըգտնուի, ըսաց՝ նայինք սա մեր թերանով վկայած աշխարհասերութեանը ինչ պիտի ըսես արդեօք։ Որովհետեւ խոստացար որ ամէն պատասխանը վերջը պիտի տայիր։

պէ. Ես ինչ պիտի ըսեմ գուցէ իմ ըսածիս չը հաւատաս։ Գրնաւ Յակոբոսին ու Յոհաննէսին քով. անոնք լիուլին գըրեր են ինձի ըսել հարկ չէ, անոնցմէ սորվէ։

հց. Ես անոնք ոչ տեղ գըտնամ ու հարցընեմ, ես քու ըսածիդ ալ կը հաւատամ, չ՚ես նայիր մինչեւ վերջ հիմայ ինչ որ ըսիր հաւատացի ու ընդդէմ չը կեցայ, ամէն ալ կը հաւատամ գուն հասկըցուր ամէնուն ալ։

պէ. Յակոբոս կը գըրէ (Ընացողը ո՞չ գիտէր որ աշխարհիս այսպիսի թշնամութիւն է ան Ընտուածէ, ո՛չ ոք կարենայ երկու տիրոջ ծառայել, թշնամի առնէ զանձն Ընտուծոյ)։

Նապ. Ա՛մ շնացողներ չը գիտէք որ աշխարհասիրութիւնը Ընտուծոյ դէմ թշնամութիւն է, ոմ որ աշխարհքը սիրել կուզէ՝ նոքա գինքը Ընտուծոյ թշնամի կընէ կըսէ. Ի գլուխ Ի համար ալ

գինա մտածէ տե՛ս թէ ուրբան վախնալիք բան է ; ինչու որ՝ մէկ մարդու մը թշնամութիւնը Աստուծոյ հետ ըլլայ նէ՝ ալ անոր վերջի վիճակը ինչ խեղճ կըլլայ. վասն զի՝ տասը պատուէրին (ինը) պահած ըլլաս նէ ինչ օգուտ. աս մէկ աշխարհա-
սիրութիւնդ բաւական է զքեզ Աստուծոյ թշնամի ընելով կորսընցընել :

Հց. Յակոբոսին ըսածը հասկըցանք, նայինք Յոհաննէս ինչ կըսէ :

Պէ. Մի սիրէք զաշխարհս եւ մի որ ինչ յաշխարհի է, որ ոք սիրէ զաշխարհս, ոչ է՛ն նմա սէր հօր. այլ յաշխարհէ աստի է) :

Նոթ. Աշխարհքը մի սիրէք ու աշխարհիս մէջ ինչ որ կայ նէ մի սիրէք, ով որ աշխարհքը կը սիրէ նէ հօր Աստուծոյ սէրը անոր սրտին մէջ չի կենար. հապա աս աշխարհիս վրայ է սէրը կըսէ : Ուաջին Կաթուղիկոսաց 2 գլուխ 15 համար : Տեսաք մի Յոհաննէսն ալ Յակոբոսին պէս կըսէ, ու Յակոբոսին խօսքը աստղ կատարեցաւ (Ուոլոր պատուէրը պահես ու մէկ տեղ մը խոր ըմոդուսնէ բռնէ՛օրէնքին պարտական կըլլաս) կըսէ :

ՀԱՒՈՂ ԹԸ.

Հց. Ուրիշ ինչո՞ւ համար աշխարհասէր մարդոց չնաշխող կըսէ Յակոբոս :

Պէ. Ես առաջ քեզի բան մը հարցընեմ, հապաղակ չնաշխող ասի՞ կըսեն, որ պատուէրը ուժ չունի :

Հց. Ով որ իրաւունքին վրայեն սէրը վերցընէ

ու ուրիշ մէկու մը վրայ ձըգէ ու սիրէ նէ անոր շընացող կըսանն ։

պէ. Ընդէկ պատասխան տուիր . ահա մենք ալ քոլոր սրտով զՆստուած սիրելու պարտական ենք . այն սէրը Նստուծոյ վրայէն վերցընենք ու աս աշխարհիս ոչ մէնչ բաներուն վրայ ձըգենք նէ մենք ալ շնացող ըլլանուս կասկած մը կը մընայ մի արդեօք քեզի հարցընեմ ։

հց. Նստուծոյ սէրն ալ այր եւ կնոջ սիրոյ կընմանցընես ։

պէ. Ես ինձմէ կըսեմ կը կարծես , ահա Նստո- մի կը գըրէ (Օրօրինակ ուրախ լինի միեսայ առ հարսին իւրում , այնպէս ուրախ լինի տէր Ի քեզ) ընթց. Ինչպէս որ միեսայն իր հարսին հետ կուռ բախանայ , նոյնպէս տէրը քու հետ պիտի ուրախա- նայ կըսէ 62 գլուխ 5 համար ։ Եւ (2) Յոհան- նէս Ա ընկրտիչ Քրիստոսի համար կըսէ աշակերտ- ներուն (Որ ունիցի հարսն նա է միեսայն) ։

ընթց. Ով որ հարս ունի նէ միեսայն անիկայ է կը- սէ, Յոհաննու 3 գլուխ 28 համար։ Եւ (3) Պօղոս կըգըրէ (Ասացայց զձեզ առն միում իբրեւ զկոյսն մի սուրբ յանդիման կացուցանել Քրիստոսի , բայց՝ երկնչիմ՝ գուցէ որպէս օձն խաբեաց զեւայ խորա-

մանկութեամբն իւրով, ապականեցին միտք ձեր ի միամտութենէն որ ի քրիստոս)։

ընթ. Պիտի նշանեմ ձեզի մէկօր մը, աւելը կոյտ մը պէս Քրիստոսի դիմաց պիտի կայնեցընեմ։ բայց՝ կը վախնամ, չըլլայ որ ինչպէս օձը իր խոտրանկութիւնովը մեր նախամայրը եւաե խաբեց՝ նէ՝ ձեր միտքն ալ կը շեղուիցընէք Քրիստոսի վերայօք։ Կորնթացւոց 11 գլուխ 2 համար։

հց. Ա՛ռ ըսած հարանու փեսային ո՞վ պիտի ըլլայ։

պէ. Ես խօսքերը չը կարծես թէ մարմնաւոր խօսքեր են, ապա հոգեւոր խօսքեր են. հարս ըսածը մեր հոգին է. ու փեսայն ալ Քրիստոս է. դատաստանի օրը Քրիստոս արդար դատաւորը գայ դատաստան ընելու. այն ատեն արդարներուն հոգին նոր հարսի պէս պիտի զարդարէ լուսեղէն լաթերով, ինչպէս որ Յայտ կըսէ (Յնծասցէ անձն իմ՝ ի տէր զի զգեցոյց ինձ հանդերձ փրկութեան եւ պատմուճան ուրախութեան. իբրեւ փեսայի եդ ինձ պսակ եւ իբրեւ հարսն զարդու զարդարեաց զինս)։

ընթ. Իմ անձըս տիրոջմով պիտի ցընծայ։ ինչու որ ինձի փրկութեան լաթեր ու ուրախութեան պատմուճան հագուեցուց. փեսայի պէս իմ գլուխս պսակի դրաւ. ու հարսի պէս լաթերնեորով զիս զարդարեց կըսէ, 61 գլուխ 10 համար։ Ու այն հարսի պէս զարդարուած հոգիներուն փեսայն Քրիստոս է, ու իր հետը կառնէ կը տանի արքայութիւնը իր խոստացած տեղը՝ ու միշտ անոնց վրայ կու-

ման գայ արմէք ընդ առաջ նորա. եկն փեսայն եւ գըտաւ (այս՝ ի մէջ գիշերի եղեւ բարբառ. ահա փեսան կու գայ՝ ելէք ընդ առաջ նորա) պատրաստքն մտին ընդ նմա՝ ի հարսանիսն եւ փակեցաւ դուռն)։

Նոյնք. Գիշերուան մէջ ձայն մը եկաւ թէ ահա փեսայն կու գայ կոր առաջը ելէք, փեսայն եկաւ. պատրաստ գըտնուողները անոր հետ՝ ի միասին հարսնիքին տունը մըտան ու դուռը փակուեցաւ։ 25 գլուխ 5 համար։

Հց. Ասոնց խելքըս հասաւ, բայց՝ հարցմունք մըն ալ ունիմ, արդեօք ինչո՞ւ աշխարհասէր մարդոց համար Աստուծոյ թշնամի կըլլայ կըսէ Յակոբոս։

Պե. Հոգի վերը պատմած էրիկը եղեր եւ կամ կընիկը եղեր, իր բնական սէրը վերցընէ ու ուրիշի մը վրայ ձըգէ նէ զիւրաւ կատաղ թշնամի կըլլան. զորօրինակ ան մարդկային բնութիւնը՝ ի բուն հետէ աղէկ լսանի եւ գեղեցիկ եւ անուշ լսանի ցանկացող է, ինչպէս որ մեր նախահայրը Ադամ կըսաւ (այս եռանս կինն զի տարի է ծառն՝ ի կերակուր, եւ հաճոյ աչաց հայելոյ, եւ գեղեցիկ՝ ի տեսանելն եւ էառ՝ ի պտղոյն եւ եկեր)։

Նոյնք. Կնիկը նայեցաւ որ ծառը շատ պիտի

ու աչաց գեղեցիկ կերեւնայ. անոր համար պտուղ-
ջէն առաւ ու կերաւ կըսէ, Յովնունդոց 3 գլուխ,
9 համար։ Եւ (2) Դաւիթն ալ Աստուծոյ որ-
քան գեղեցիկ ու անուշ խօսքեր ունենալը մեզի
կիմացընէ (որ աղէկ բան փընտրող ենք նէ զանի-
կայ սիրենք ու անոր անուշ ու գեղեցիկ պատ-
ուէրներուն հետեւինք (Հանկալի է նա քան զոս-
կի եւ քան զականս պատուականս. քաղցր է նա
քան զմեղու խորիսխ)։

Ընդ. Ընիկայ ցանկալիք է քան ոսկիէն ու քան
անդամանդ քարերէն. եւ մեղրէն ալ անուշ է կըսէ։
Սաղմոս 18 գլուխ 11 համար Եւ (3) դպիրին մէ
կը Յիսուսին հարցուց (Վարդապետ քարի ի՞նչ
գործեցից զի զկեանս յաւիտենականս ժառանգեցից)։
Ընդ. Ո՛վ քարի վարդապետ՝ ի՞նչ ընեմ որ յաւի-
տենական կեանք ժառանգեմ) Քրիստոս նայեցաւ
որ ատ մարդը աղէկ բան կը փընտրէ կոր. ալ հարկ
եղաւ Յիսուսին՝ աղէկը ով ըլլալը հասկըցընել
ու ըսաց. (Ձիք ոք քարի բայց՝ մի Աստուած հայր)
այսինքն՝ հօր Աստուծոյ մէ իզատ հիչ մէկ աղէկ
մը չըկայ կըսէ։ Մարկոս 10 գլուխ 17 համար։
Եւ որովհետեւ աղէկ բան կը փընտրես կոր նէ ա-
նիկայ է ըսելով պատուիրեց Թէ (Պիտի սիրես քու
տէր Աստուածըդ քու բոլոր սրտով. բոլոր ան-
ձով. ու բոլոր մըտօք եւայլն)։ Տեսար մի ի՞նչ-
պէս Աստուածային կը պատուիրէ զԱստուած պիտի սիրես
տէր, տես որ բոլոր զգայարանքներով զԱստուած
սիրելու կը հրամայէ. կերեւի որ բոլոր զգայա-
րանքներով զԱստուած սիրելու պարտական ենք.
հապա ատ սէրը Աստուծոյ վրայէն վերցընենք ու

աս աշխարհիս ոչինչ բաներուն վրայ ձըգծնիք նէ Ը.ստուծոյ թշնամի ես ընացող չըլլար մի. ահա այս համար Յակոբոս աշխարհասէր մարդոց ընացող՝ ես Ը.ստուծոյ թշնամի ըսաց։

հց. Յետպէտ ես զԸ.ստուած բոլոր սրտով կըսիրեմ, ասոր կասկած չունիմ. բայց՝ քիչմը աշխարհիս փառքն ալ կը սիրեմ ասիկայ վնաս ունի մի։

պէ. Ո՞երը ըսինք Քրիստոսի ըսածը թէ՝ բոլոր զգայարանքներով կը հրամայէ զԸ.ստուած սիրելու. դուրսը մէկ զգայարանքմըն ալ չի թողուր որ անով ալ աշխարհքի բան մը սիրես, եթէ աշխարհքն ալ որ պիտի սիրես նէ. բոլոր սրտով զԸ.ստուած սիրած կըլլա՞ս մի քեզի հարցընեմ։ Ի՞նչ ըսած չէ՞ս մի Քրիստոսի ըսածը թէ (Ոչ ոք կարէ երկուց տէրանց ծառայել, կամ զմինն ատիցէ եւ զմիւսն սիրիցէ. ոչ կարէք Ը.ստուծոյ ծառայել եւ մամոնայի)։

ըսբ. Ի՞նչ մէկը երկու տիրոջ ծառայութիւն չի կըրնար ըներ, կամ մէկը պիտի ատէ ու միւսը սիրէ, չէք կըրնար Ը.ստուծոյ ծառայել ու ապրանքի ալ կըսէ։ Ա ատթէոս 6 գլուխ 24 համար։

հց. Երկու տէր կը յիշէ Քրիստոս, հասկըցանք որ մէկը Ը.ստուած է, արդեօք մէկը որն է։

պէ. Մէկ մարդ մը որու ծառայէ նէ անիկայ անոր տէրը կըլլայ, եթէ դուն Ը.ստուծմէ իզատուրիշ մէկումըն ալ կը ծառայես այսինքն՝ սատանայի, համարէ թէ տիրոջըդ մէկն ալ սատանայն է։ անգամ մը մտածէ՝ տես, այս երկու տիրոջըդ ինչպէս ծառայութիւն պիտի ընես, ինչու որ մէկըզմէկու հակառակ են, միաբանութիւն չունին,

ինչպես որ պօղոս կըսէ (Օ՛ւր ինչ միաբանութիւն է Քրիստոսի ընդ բեղիարայ) այսինքն՝ ի՞նչ միաբանութիւն ունի Քրիստոս՝ Բեղիարին հետ։ Երկրորդ կորնթացւոց 6 գլուխ 15 համար։ Եւ ասոնք մէկզմէկու հակառակ կը հրամայեն իրենց հնազանդող ժողովրդոց։

հց. Ո՞նչպէս հակառակ կը հրամայեն։

պէ. Քրիստոս կը հրամայէ թէ քու թշնամիդ սիրէ. եւ ասոր հակառակ սատանայն կըսէ՝ քու սիրելիք ընկերդ ատէ, Քրիստոս կը հրամայէ՝ քու ունեցած ապրանքդ աղքատներուն բաշխէ. եւ սատանայն ալ կըսէ՝ աղքատներուն ձեռքը գըտնուած բաներն ալ ատ ձեռքերնուն, Քրիստոս կըհրամայէ մէկ երեսէդ որ զարնեն նէ միւս երեսըդ դարձուր, սատանայն ալ կըսէ՝ քեզի ապտակողը ձեռքէդ պայ նէ մեռցուր։ Քրիստոս կը հրամայէ՝ նեղ դուռը մըտիր որ լայն եւ ընդարձակ արքայութիւնը երթաս. եւ սատանայն ալ կըսէ թէ, լայն դուռը մըտիր որ նեղ եւ անձուկ մուխ եւ խաւար դըժոխքը երթաս. տեսար մի ինչպէս հակառակ են. դուն ասոնց որո՞ւ ըսածին պիտի հնազանդիս ու կամքը կատարես, հնար չէ որ ասոնց երկուքին ալ հաճոյ ըլլաս. հապա անշուշտ ասոնց մէկը պիտի բարկացընես։

հց. Բա՛ւ լեզի ես Աստուածը չեմ բարկացըներ՝ հապա սատանայն կը բարկացընեմ ու Աստուծոյ ալ կը հնազանդիմ։

պէ. Դուն սատանայն չես բարկացըներ հղբայր. կը կարծես թէ սատանայն կը բարկացընեմ, բայց՝ քու բարկացուցածդ Աստուած է ու չես գիտեր.

վասն զի քու բռնած գործերուդ մոլորը սատանայ-
ին կամացը Հաճոյ գալիք բաներ են. վ՚ստուած
միայն լեզուով կը սիրես ու գործքով ալ սատա-
նայն կը պատուես. ասոր Համար Նեսայինն ըսածը
շատ յարմար կուգայ քու գործդ։

Հց. Նեսայի ինչ ըսեր է։

պէ. (Ժողովուրդս այս շրթամբք պատուէ զիս եւ
սիրտք նոցա Հեռացեալ ժէկուսի են ինէն)։

ընդ. Ա՛ս ժողովուրդը՝ բերանով կը պատուեն
զիս, ու սիրտերնին շատ Հեռու է ինձմէ կըսէ,
21 գլուխ 19 Համար։ Տեսար ովի եղբայր, լեզու-
ով վ՚ստուած պաշտող, ու գործքով ալ սատանայ-
ին կամքը կատարող ժողովըրդոց Համար Ա՚ստուած
ինչպէս գանկատ կընէ։

ԸՆՏՈՂ ԺԹ.

Հց. Նեղբայր Հապա ես ինչ պիտի ընեմ, սա
ըսած մեղքերուդ ես ինձի ազատ կը կարծէի, ու-
րուիհետեւ չէի գիտեր թէ զրկողութիւնը եւ կամ
եղբայրը սատելը մարդսպանութիւն է, եւ կամ
աչխարհասիրութիւնը, շնութիւն եւ Ա՚ստուծոյ
Թըշնամութիւն ըլլալն ալ չը գիտէի, նաեւ աւե-
լի պակաս չաւի, կենդինար. լիտր. Հոխայ, տիրէմ,
կշիռ, կանդուն գործածելը մեծամեծ գողութիւն
ըլլալն ալ չէի գիտեր. վասն զի ինձի խրատ տու-
ողներըը։ ատպէս միտքը բաներէն չէին զգուշացը-
ներ որ գիտնայի ու զգուշանայի երբայր։

պէ. Ի՛նչ ըսեմ ի՛նչ ըսեմ ատ քեզի խրատ տու-
ողներուն. ատ ցաւը իմ գլուխս ալ կայ եղբայր։

ի՝ ախտամ թէ ուստ մարգարէներու հանդիպե-
ցար։

Հց Ես եղբայր ուստ մարդարէ էի զիս խըրա-
տողը, հապա իմ ծընողքըս էին, հիչ մէկ օր մը
չըսին ինձի թէ այս բանը մեղք է մընար, այլ միշտ
խրատու կը պատուիրէին թէ ըստակ շահիր։

պէ. Երանի քեզ որ ծնողքըդ մեղաց չեն զգու-
շացըներ եղեր, հապա ծնողք կան որ իրենց զաւ-
կըներուն մեղաց չզգուշացնելէն իզատ մեղք ալ
կը տրվեցընեն իրենց զաւկին։ վասն զի քանի որ
փոքրիկ տղայ է որ դեռ նոր լեզու կելլայ կոր,
կըսկըսին ծնողքը կամ եղբայրը՝ եւ կամ քոյրը,
կամ հօր քոյրը, եւ կամ մօր քոյրը եւայլն։ Տը-
ղային՝ Աստուծոյ անունը չը տրվեցուցած, հայ-
հոյութիւն եւ անարգել տրվեցընել, եւ շատ
աշխատանքներով, շաքար եւ կամ ուրիշ բան խոս-
տանալով. սա մարդուն կընողը անարգ եւայլն,
երբոր տըղայն կը տրվենայ ու կանարգէ կը հայ-
հոյէ իրենց կամացը համեմատ, այն ատեն շատ
խընդալով ու ծիծաղներով տըղային բերանը կը-
պադնեն ու խոստմունքնին ալ կը կատարեն. թէ-
պէտ իրենց զուարճախօսութեան եւ զբօսանաց
համար կընեն այս բաները, բայց՝ այն տղային
սիրտը՝ ճերմակ եւ կակուղ մետաքսի կընմանի, ին-
պէս ներկ որ դըպչի նէ կը բըռնէ կայնի ալ թող
չի տար, եւ մանաւանդ իր ծընողացը մէն առած
ներկը շատ դըժուար թող կուտայ, զորօրինակ աշ-
խարհօրէն կըսեն թէ (մարդոց կիրքը1) հոգւոյն

1 Կիրք. Խուժ. Թաւալահաճ։

ներքին կըլլայ) ահա հոգւոյն տակը եղած սովորեալ կիրքը ծընողացըմէն սովորած բաներն են. որբնաւ չելլար մինչեւ որ հոգին ելլայ։ Եւ երբոր տըղայն քիչըմը մեծնայ դպրոց երթալու ժամանակը գայ. հայրը կառնէ տըղայն դպրոց կըտանի. եւ ոմանք ալ վարժապետին կը պատուիրեն թէ սա տըղային հոգ տար, ես շատ կարդացող չեմ ուղղեր, Տէր Տէր չ'պիտի ընեմ, միայն թէ գըրին ու թուաբանութեան եւ հաշիւին աղէկ ջանք ըրէ մեղի ատիկայ պէտք է, մէկ օր առաջ դըպրոցէն հանելըդ նայէ կըսէ ու կը ձըգէ կերթայ։ Ինչպէս որ մենք ալ երեսնի դպրոց կը նըստէինք որ աղէկ տեղեկութիւն ունինք ատ բաներուն։ Եւ երբոր քանի մը ժամանակ դպրոց երթալ գալով քիչ մը գիր եւ հաշիւ սորվի նէ շուտ մը դպրոցէն կը հանէ անմեղ տըղայն ու կը տանի իր դողութեան տունը այսինքն՝ խանութը, եւ կըսկըսի իրեն րոլոր դողութեան եւ նենդութեան ճամբաները սորվեցընել տըղային։ Նախ՝ շուտ խօսիլ եւ շուտ երդումներով համոզել ու գէշը աղէկի տեղ տալ։ Եւ (2) կանդունը պինտ քաշել։ Եւ (3) ծանըր եւ կամ թեթեւ լիտր դործածել. ծանըրով առնել ու թեթեւով տալ. եւ այսպէս շատ բաներ կը սորվեցընէ. վասն զի հօրը ջանքը սակայ է. տըղայն ըստակ թող շահի՝ ինչպէս կուզէ թող ընէ, կուզէ արքայութիւն երթայ կուզէ դժոխքը. իր հոգը չէ, ըոլոր մարդիկ գաւկի համար կը ջանան ու կը փափաքին, ոչ թէ գաւակը՝ Աստուծոյ պատուէրը պահէ ու արքայութիւնը երթայ, հապա առ եւ տուր ընել սորվէնայ ու

ըստակ շահի որ հանգստութեամբ կեանք վարեմ։

հց. Ընդհակառակն, ըսայ՝ վերը ըսի թէ սուտ մարգարէի հանդիսքեր ես. սուտ մարգարէ ալ կըլլայ։

պէ. Ըլլայ, սուտ մարգարէ ալ կըլլայ։

հց. Սուտ մարգարէն ինչպէս ճանչնալու է ուրկ ընշան մը ունի՞ մի։

պէ. Ով որ արքայութիւնը երթալու լայն ճամբայ ցոյց կուտայ նէ անիկայ սուտ մարգարէ է։

հց. Ընդհակառակն արքայութիւնը լայն ճամբայ ունի՞ մի։

պէ. Քրիստոսի խօսքէն կիմացուի որ շատ նեղ է արքայութեան ճամբան, որ Ա տրթէոս կը գըրէ (Մտէք ընգ նեղ դուռն, քանզի արձակ է դուռն եւ համարձակ ճանապարհ որ տանի՛ ի կորուստ եւ բազումք են որք մտանեն ընդ նա. քանզի անձուկ է դուռն եւ նեղ ճանապարհ որ տանի՛ ի կեանս եւ սակաւք են որք գտանեն զնա) 7 գլուխ 13 համար։

Ըստէ՝ նեղ դուռը մըտէք. վասն զի. լայն դուռը եւ համարձակ ճամբան որ դժոխքը կը տանի այնտեղ մըտնողները շատ են. ու նեղ դուռը եւ նեղ ճամբայն որ արքայութիւնը կը տանի. զանիկայ գըտնողները քիչ են ըսէ։ Ցե՛ս որքան նեղ է՝ եւ՝ղեր որ փընտռելով հազիւ1) կը գըտնուի։

հց. Իմ կարծեօքս արքայութիւնը շատ մեծ լայն ընդարձակ տեղ մըն է. ատքան լայն տեղաց դուռը ատքան նեղ կըլլա՞յ մի։

պէ. Ընդա քեզի օրինակ մը տամ որ խելքդ հասց-

1. հազիւ. Գլժուար։

նի , աշխարհիս մէջ շատ մեծ փառաւոր քաղաքներ կան . թէ Եւրոպայի մէջ եւ թէ Ասիոյ մէջ , սակայն քաղաքներուն ոմանց ճամբայն շատ նեղ ու քարաժայռ1) եւ վտանգաւոր2) կըլլայ . սակայն այն երթալու փառաւոր քաղաքին սիրուն համար . այն ճանապարհին վրիշտը եւ նեղութիւնը յանձնառու կըլլաս այն լաղձալի քաղաքը մտնալ եւ անոր բարիքը վայելելու յուսով . զորօրինակ Պօլիս քաղաքը , թէպէտ շատ մեծ ընդարձակ փառաւոր քաղաք է . բայց՝ երեք կողմը թէ սեւ ծովը եւ թէ ձերմակ ծովը ներսատ ըլլալով . Եւրոպային , Ասիայէն3) , Յարաբիայէն4) , եւ Հայաստանէն եւ Պարսկաստանէն5) . եւ կամ Ասորեստանէն Պօլիս գընացող մարդոց՝ հնար չէ որ ծովը չը մտած ու այն վտանգաւոր կիրճերը6) չանցած Պօլսոյ մէջ մտնան , տակայն այն Պօլսոյ սիրոյն յոյսն է որ այն ահագին ծովուն ու ահագին ալիքներուն7) մէջ եւ վտանգաւոր նաւերուն աշխատանքը եւ վիշտը յանձնառու կընէ մարդը : Ու երբ այն վըտանգներուն միջէն անվնաս անցնի ու Պօլսոյ մէջ մտնայ ու բարեւթիւնը վայելէ նէ կուրախանայ , ու իրեն քաշած նեղութիւնները կը մոռանայ :

1· Քարաժայռ· — Գայալըք ։
2· Վտանգաւոր· — Թէհլիքէլի ։
3· Ասիայ· — Ասիոլը ։
4· Յարաբիա· — Արապիստան ։
5· Պարսկաստան· — Աճամիստան ։
6· Կիրճ· — Պօղազ ։
7· Ալիք· — Տալկայ ։

հց. Ընթայութեան ձամբանաչ մի ծուլ կայ որ աս ծուլեղերքի քաղաքը օրինակ տուր։

պէ. Այո, արքայութեան ճանբանալ ծուլ կայ, բայց՝ շատ տարբեր է աս ծուլերէն. վասն զի աս ծովը մինակ մարդոց մարմինը կըընայ խեխտեր կոխընցուններ, բայց՝ այն ծովը մարմին նալ ու հոգի նալ ’ի միասին կըընայ կորսընցընել, նաեւ, աս ծովէն շատ գեղեցիկ հաւերդ ձուկեր կելլան ուտելու, բայց՝ այն ծովէն օձու եւ կարձի նման մեծ նաւտր սողուններ կելլան մարդոց հոգին խայթելու։ Եւ այն ծովը՝ ոչ ինքը մարդոց աչքին կերեւնայ եւ ոչ անոր մէջ քալող նաւերը՝ որ քեզի ցըցընեմ։

հց. Աչքի չերեւնար նէ դուն ինչ գիտես, հարկաւ մեկը քեզի հասկըցուցեր է դուն ալ մեզի որ հասկըցընես շատ աղէկ կըլլայ։

պէ։ Ես աշխարհիս մեղաց ծովէն է, որ կը ծըփանք կոր մէջը, ու ահագին ալիքներըը միշտ կըզարնեն մեր հոգւոյ նաւին ու խորտակելու եւ ընկղմելու կը ջանան, ասոր համար արթուն կեցնալու է միշտ որ մեր հոգւոյ նաւը չընկըղմինք. հապա անշնաս անցընելով բոլոր աշխարհիս յոյս դըրած ու փափաքած արքայութիւնը հասնելու եւ անվախճան փառքը վայելելու ջանադիր ըլլանք։

հց. Հասկըցանք, որ ծուլ ըսածդ մեղաց ծովն է, հապա նեղ դուռը եւ նեղ ճանբան. որն է արդեօք։

պէ. Նեղ դուռը չը կարծես թէ աս աշխարհիս տան դըռներն են որ դուխըդ ծըռելով ներս մըտնաս ու նստիս։

Հց. Ըսպա ինչպէս դուռ է,

Պէ. Ըս աշխարհիս մէջի հոգեւոր նեղութեան դռներն են՝ որ խոնարհութեամբ գլուխդ ծռելով պիտի՛ հընազանդիս, ինչպէս որ Քրիստոս ըսաց. (Յաշխարհի աստ նեղութիւն ունիցիք) այսինքն՝ Ըս աշխարհիս մէջ նեղութիւն պիտի ունենաք կըսէ, Յովհաննու 16 գլուխ 33 համար։

Հց. Ինչպէս նեղութիւն է արդեօք Քրիստոսի ըսածը, ես կարծեմ երբեմն առ եւ տուր չըլլար, ապրանքի տէր եղողն սիրտը կը նեղուի, եւ կամ ապրանքը աժան կը ծախուի սիրտը կը նեղուի վաստակ քիչ եղաւ տէի. եւ կամ տօնավաճառ1) գընացած առեւնը ճանբան դողերէն վախէն հանգիստ չի կրնար քնանար ապրանքըս կը գողնան տէի արթուն կը կենայ սիրտը կը նեղուի. եւ կամ տունը կերակուրը իր ախորժակին չի գար, անուշ ու պարարտ չըլլար սիրտը կը նեղուի, եւ կամ մէկ կամք մը կունենայ կատարելու չի կրնար կատարեր սիրտը կը նեղուի, արդեօք ասո՞նք են միւս

Հց. Ըէ եղբայր՝ ատոնք քու մարմնիդ հանգըստութեան. եւ կամ ըստակ շատցընելու համար քաշած նեղութիւններ են. ատոնք օգուտ չունեն՝ նալէն ի զատ մեծ մեղք ալ են։ Քրիստոսի ըսած նեղութիւնները ատոնք են։ Նախ՝ քու թշնամիդ սիրել։ (2) մէկ երեսէդ զարնեն նէ միւս երեսըդ դարձընել։ Եւ (3) քեզի զիշութիւն ընողներուն դէմ աղէկութիւն ընել։ (4) քեզի անիծողները օրհնել։ Եւ (5) քեզի բանբասողները-

1. Տօնավաճառ։ Քանայիր։

րուն համար ապօթք ընել. Եւ (6) քեզի գրպարտութիւն ընելով գէշ անուն մը հանեն ու պատիւդ կոտորեն նէ չը բարկանալով համբերել. ծոմ պահել. ապօթք ընել, ապրանքներէդ կարօտներուն ողորմիլ: Ահա ատոնք են Քրիստոսի ըսած նեղութիւնները, ինչպէս որ մեր տան դրուները որքան նեղ ըլլայ՝ մեր կամաւը գլուխնիս խոնարհեցընելով ներս կը մտնանք, նոյնպէս ալ այս վերը պատմած նեղութեան դրուներէն յօժարութեամբ գլուխնիս խոնարհեցընելով պիտի մտնանք ու արքայութիւնը երթանք:

հց. Ըտ լոլոր նեղ դրուներէն ալ անցնիլը ինձի շատ դժուար կերեւի:

պէ. Ուրեմն քու միտքդ արքայութիւն երթալ չէ, հապա պարապ տեղը զիս կը հօդնեցընես, թէ որ քու միտքդ արքայութիւն երթալ է նէ՝ սիրով եւ յօժարութեամբ կըրնաս ամէն տեսակ նեղութիւններուն համբերելով ատ դրուներէն անցնիլ արքայութիւնը երթալ, լայն՝ նեղ դուռն է եւ նեղ ճամբայն անցնող մարդը՝ պէտք է որ իր կըռնակը ծանր բեռ չունենայ որ դիւրաւ անցնի նեղ դրուներէն:

հց. Ո՛ւր ուր պիտի տանին. անդի աշխարհքն ալ բեռ կերեւի:

պէ. Մեր ըսած բեռը քու տեսած բեռներդ չէ, անիկայ ոչ աչքի կերեւնայ եւ ոչ կըռնակէն վար կիջնայ, այն աչքի երեւցած բեռները որ բեռնակիրները[1] կը վերցընեն, շատ հեռու տանին նէ կէս ժամ եւ կամ ամբողջ ժամ մը կը տանին կը ձըգեն կըռնակ-

1. Բեռնակիր. Համալ:

ներնուն ու կը հանդըստանան։ Հայց մեր ըսած աչքի չերեւած բեռը. ոչ ցորեկը կըռնակէն վար կնայ եւ ոչ գիշերը. ինքը կը ննջէ, բեռը կըռնակն է, չէ թէ կենդանութեանը՝ հապա մինչեւ անդամ մեռնի ալ նէ այն բեռը իր հետը կերթայ։

Հց. Կռնակի բեռը ինչ է։

Պէտ. Կըռնակը բեռ չտանեցող մարդ չըլլար, թէ արդար եւ թէ մեղաւոր. արդարներուն բեռը թեթեւ. եւ մեղաւորներուն բեռը ծանր կըլլայ։

Հց Ընդարնները բեռ ունենալը ուսկից յայտնի է,

Պէտ. Ըհա, Քրիստոս կը վկայէ. (Եկայք առ ամենայն վաստակեալք եւ բեռնաւորք եւ ես հանգուցից զձեզ)։

Ընդդ. Իմ քովը եկէք բոլոր բեռ շալկող ու խոնջեցողներ՝ ես ձեզի պիտի հանգչեցընեմ կըսէ։ Մատթէոս 11 գլուխ 28 համար։

Հց. Քրիստոսի ըսած բեռը ինչ է արդեօք։

Պէտ. Քրիստոսի ըսած բեռը շատ թեթեւ է ու շատալ անուշ է որ կըսէ (Օ‍ղ լուծ իմ քաղցր է. եւ բեռն իմ թեթեւ է)։

Ընդդ. Իմ բեռըս թեթեւ է ու անուշ ալէ կըսէ։ Մատթէոս 11 գլուխ 36 համար։

Հց. Ըս բեռը ինչ է արդեօք որ անուշ է։

Պէտ. Ըստուծոյ պատուէրներ են, որ Սաղմոս 118 գլուխ 103 համար կը գըրէ. (Որպէս զի քաղցր են ի քիմս իմ բանք քո քան զմեղր բերանոյ իմոյ)։

Ընդդ. Քու խօսքերդ իմ բերանիս մէջ մեղրէն անուշ են կըսէ, Տեսաք որ մեր բեռը Ըստուծոյ

պատուէրները պիտի ըլլայ։ Ար շատ թեթեւ ու ա-
նուշ են, եթէ Աստուծոյ պատուէրներուն բնդ
շալկես նէ շատ դիւրաւ կանցնիս նեղ դռներէն ու
քարաժայռ ճամբաներէն ու արքայութիւնը կերթաս,
ինչու որ քու ճամբաներուդ լոյս կուտան որ չես
գըլորիր ու չես մոլորիր ու մեղայ ծովուն մէջ
իյնար։

Հց. Աստուծոյ խոսքերը ի՞նչպէս ճամբաներուս
լոյս կուտան։

Պե. Ահա Սաղմոսը կը վկայէ (Անդ են բանք
քո ոտից իմոց եւ լոյս տան շաւղաց իմոց։

Ընդ. Քու խոսքերդ իմ ոտից ճրագ են ու
ճամբաներուս լոյս կուտան կըսէ։ 118 գլուխ 105
հատար։ Նո (2) Սաղմոն ալ կը գըրէ (Օրի ճրագ
են պատուիրան օրինացն եւ լոյս)։

Ընդ. Երկնքին պատուէրները ճրագ ու լոյս են
կըսէ։ Առակ 6 գլուխ 23 հատար։ Տեսար մի եղ-
բայր՝ արքայութեան ճամբան գըտնալդ մարդը՝
Աստուծոյ պատուերները պահելով. եւ ամէն տե-
սակ նեղութիւններուն համբերելով պիտի երթայ,
ինչպէս որ Պօղոսնալ կըսէ (Բազում նեղութեամբ
պարտ է մեզ մտանել յարքայութիւն Աստուծոյ)։

Ընդ. Հապա նեղութիւն քաշելով պարտք է մե-
զի Աստուծոյ արքայութիւնը մտնալ։ Գործոց 14
գլուխ 22 հատար։ Տեսար մի եղբայր՝ առանց նեղու-
թեան արքայութիւն չերթացուիր, որու որ հարցընես
ատ պատասխանը կուտան. թէ Քրիստոս եւ թէ ա-
ռաքեալները ըսելն ալ նեղութիւն ցոյց կուտան։

ՀԱՒԱՔ Ի՝

Հց. Ո՞եղ դուռը հասկըցանք որ աշխարհիս մէջի հոգեւոր նեղութիւններն են, արդեօք լայն դուռը եւ լայն ճամբային որն է որ դժոխքը կը տանի։

Պէ. Ո՛վ ասիկայ ալ չը հասկըցար որ կը հարցընես, ահա յայտնի կըսէ թէ դժոխքը կըտանի։ գիտցիր որ դժոխքին դուռն ու ճամբան են։

Հց. Դժոխքին դուռը ինչո՞ւ լայն կըլլայ արդեօք։

Պէ. Դժոխքին դուռը հարկաւ լայն ըլլալ պէտք է. ատ դըռնէն ո՛վ պիտի անցնի գիտցիս մի արդեօք։

Հց. Ես ի՞նչ գիտեմ ով անցնիլը. դուն գիտես նէ ըսէ։

Պէ. Չը կարծես թէ ատ դըռնէն մըտնողները՝ աս աշխարհիս մէջ բարեգործութիւն գործող, ամէն տեսակ նեղութեան համբերող, ու իր չար կամքը զըսպող, ծոմով ու պաքով եւ աղօթքով իր անձը մաշեցընողները պիտի մըտնան որ ոլքան նեղ ըլլայ նէ սըղմին։

Հց. Ա՛պա որո՞նք պիտի մըտնան ատ լայն դըռնէն։

Պէ. Ա՛ռլաց փուշի բեռներ շալկող մարդիկը պիտի մըտնան, որովհետեւ փուշի բեռ շալկող մարդը՝ նեղ դըռներէն ու նեղ ճամբաներէն չի կրնար անցնիր. հապա լայն դուռ պէտք է որ սըղմի։

Հց. Ա՛ռլաց փուշերը որոնք են։

Պէ. Ըհա Պօղոս կը համրէ (Օ՛ի յայտնի են

գործք մարմնոյ այսինքն՝ շնութիւն, պօռնկութիւն, պղծութիւն, գիշերութիւն, կռապաշտութիւն, կախարդութիւն, թշնամութիւն, հեռ նախանձ, բարկութիւն, հակառակութիւնք, երկպառակութիւնք հերձուածք, չարակնութիւնք, սպանութիւնք, արբեցութիւնք, անառակութիւնք, եւ որ ինչ սոցին նման են. զոր յառաջագոյն խոկ ասեմ ձեզ որպէս կանխաւն ասէի թէ՝ որք զայսպիսի ինչ գործեն զարքայութիւն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն):

Ղ. Մարմինն գործքերը յայտնի են: Շնութիւն, պօռնկութիւն, պղծութիւն, գարշութիւն, կռապաշտութիւն, կախարդութիւն, թշնամութիւն, քէն նախանձ, բարկութիւն, հակառակութիւն, երկպառակութիւններ1), գէշ նայուացքներ, ըսպանութիւններ, գինովութիւններ, անառակութիւններ, եւ ինչ որ սոնց նման են. հիմակուց ձեզի կը զգուշցնեմ. ինչպէս որ առաջուց ալ կըսէի թէ որոնք որ այսպէս բաներ կընեն՝ Աստուծոյ արքայութիւնը չեն կրնար ժառանգեր:

Ա. Մեղքը մարդոյ բեռ ըլլալուկէց յայտնի է:

Պէ. Ընչա՞ Դաւիթ կըսէ (Անօրէնութիւնք իմ բարձրացան քան զգլուխ իմ. եւ որպէս բեռն ծանր ծանրացան՞ի վերայ իմ):

Ղ. Իմ մեղքերըս գլուխէս վեր բարձրացան, ու ծանր բեռան պէս իմ վրայ ծանրացան կըսէ. Սաղմոս 38 գլուխ 5 հատոր:

1. Երկպառակութիւն. Նէվանիէթ:

հց. Անեղբը ծանր լեռ ըլլալը հասկցայ, բայց՝ փուշի բեռ շալկողը նեղ դըռնէն չի կրնար անցնիր ըսիր, ատոր իմ խելքըս չը պատկեցաւ։

պէ. Հիմայ վերը պատմած մեղաց փուշերը շալկես, ու մարմինդ ալ նեղ դըռները չը մտցընես, ընաւին ծոմ՝ պաք չը պահես։ Հապա միշտ պարարտ ու անուշ կերակուրներով մարմինդ ուժովցընես ու հաստըցընես. այն ատեն մեղաց փուշի շալակովդ, ու աս դիրացած ու պարարտացած մարմինովդ. ինչպէս արքայութեան նեղ դուռը պիտի մտնաս, ինչու որ չես սըղմիր, հապա միայն դըժուխքին դռնէն կը սըղմիս շատ լայն ըլլալուն համար։

հց. Դըժուխքին դըրան ատքան լայն ըլլալուն ես կը զարմանամ կոր։

պէ. Ինչո՞ւ կը զարմանաս եղբայր. աշխարհօրէն էն ըսեր մի թէ ուղտապանին 1) հետ բարեկամ եղող մարդուն բակին դուռը մեծ ըլլալ պէտք է, գուցէ օրմը ուղտապանը իր ուղտերովը իր բարե-

1) Ուղտապան։

կաւին տունը գալ հարկաւորի. եթէ բակուն դուռը նեղ ըլլայ նէ ուղտերը չեն սըղմիր՝ այնպէս դժուխքը երթալու մարդիկը. բոլորն ալ հպարտ ուռէցք ու հաստ. եւ մէծամէծ ծանր բեռներ շալկած ուղտերու պէս, անոր համար լայն դուռ պէտք է անոնց մըտնալու։

Հց Ո՞ղքը փուշի՞ որինակ է ան։

պէ. Այո՛, ահա նոյն կը գըրէ (Այդի եղեւ սիրելւոյն Յանկեան՝ ի տեղւոջ պարարտութեան. ձանկով փակեցի ամրութեամբ պարսպեցի. ձորաբարձ զարդարեցի. եւ տնկեցի՝ ի նմա որթ սարեկ, աշտարակ շինեցի՝ ի մէջ նորա եւ գուբ հնձան փորեցի՝ ի նմա, եւ ճնացի զի բերցէ խաղող եւ ե՛բեր փուշ)։

Ընդ. Ո՛ւր բարելի տեղ մը այգի մը տընկեցի աղուր ճիւղերով ու բոլորտիքը պատ քաշեցի, ձորղերով զարդարեցի, մէջը աշտարակ շինեցի ու հոր եւ հնձան1) փորեցի, ըսպասեցի խաղող կուտայ տէր, բայց՝ խաղողի տեղ փուշ տուաւ կըսէ։ 5 գլուխ 1 համար։

Հց. Այդի ըսածը ով պիտի ըլլայ։

պէ. Ես մարդկային բնութիւնն է, որ աշխարհիս մէջ ծառի նման տընկուած է, խաղողը բարեգործութեան պտուղն է, ու փուշն ալ մեղաց պտուղը։

Հց. Այդի ըսածը մարդոց համար ըլլալը ինչ գիտես։

պէ. Ես հոգւոյ կրկին կը գըրէ։ 7 համար

1. Հնձան. Էլիսանէ։

Էյդի տեառն զօրութեանց տունն իսրայէլի է. եւ մարդն Յուդա նորատունկ սիրելի. ինձի զի արասցէ զնրաւունս եւ արար անիրաւութիւն):

Ընդ. Օձրաց տիրոջը այգին իսրայէլին տունն է. ու Յուդայի մարդիկը նոր տընկուած ճիւղերն են. ըսպասեցի արդարութիւն կընէ՝ տէր բայց՝ արդարութեան փոխարէն անիրաւութիւն ըրաւ կըսէ.

Հց. Ա՛ռղքը ինչո՞ւ փուշի օրինակ տուած է.

պէ. Փուշը խոցոտիչ է՝ մարմինիդ որ տեղը դըպչի կը խոցոտէ ու կը վիրաւորէ. նոյնպէս մեղքը մեր հոգին միշտ կը խոցոտէ, եւ մանաւանդ դիւրաւատ է շուտ կը ըրտնկի. անոր համար մեղքը փուշի օրինակ ըներ է. որովհետեւ դժոխքը դընացողները ամէն մարդ իր գործած մեղաց կըրակովը պիտի այրին ու ըրտընկին: Ընդ հասկըցա՞ր մի նեղ դուռը եւ լայն դուռը, եթէ քու հոգիդ արքայութեան կը փափագի նէ վերը պատմած նեղ դրռները մըտիր, ըսկսր նեղութիւններուն համբերէ, անշուշտ կերթաս արքայութիւնը, չէ որ նեղութեան չըպիտի համբերես ու միշտ մեղաց մէջ պատաղիս. ուստի խըմել ուրախութիւնով ու ցընծութիւնով կեանքդդ անցընես նէ դըժոխքին մէջ չը մարելիք կրակին ու անքուն որդերուն կերակուր ըլլալուդ հիչ մէկ կասկած մը չըկայ, վասն զի այս տեղ ուրախացող ու խընդացողները՝ այն աշխարհքը պիտի լան ու սըգան. նոյնպէս այս աշխարհքը լացողները ու սըգացողները այն աշխարհքը պիտի խընդան ու ուրախանան:

Հց. Ո՞նչ գիտես ստպէսիչ ըլլալը:

պէ. Ընդ Քրիստոս կըսէ (Ա՛յ ձեզ որ ծի-

ծաղիքդ այժմ զի սպայեք եւ լայեք։

Ընթ. Ա՛յ ձեզի որ հիմայ կը ծիծաղիք. եւս պիտի լաք ու սըգայք կըսէ։ Ղուկաս 6 գլուխ 26 համար) եւ 22 համարն ալ կըսէ. (Երանի որք լան այժմ զի ծիծաղեսցին։

Ընթ. Երանի հիմայ լացողներուն որ եւս պիտի ծիծաղին կըսէ։ Տեսաք մի, Քրիստոս այստեղ ծիծաղողներուն վայ կուտայ ու այստեղ լացողներուն ալ երանի կուտայ եւս պիտի ծիծաղին տէր։

Հց. Աղբայր անանկ է նէ մեր բանը շըտկեցաւ. աս տեղ ինձի մեծ յոյս մը ցոյց տուիր, վասն զի աս տեղ լացողները այն աշխարհքը պիտի ծիծաղին նէ, անշուշտ ես այն ծիծաղողներուն մէջն եմ, ինչու որ իմ աչացըս արցունքը հիչ ցամքած չէ միշտ կը վազէ. հայրս եւ մայրս կը մեռնի կուլամ. աղբայրս կը մեռնի կուլամ. կինս կը մեռնի կուլամ։ զաւկըներէս մէկը կը մեռնի այնքան կուլամ որ խելքըս կը ցընորի. ազգականներէս մեռնող կըլայ կուլամ. բարեկամներէս մեռնող կըլայ կուլամ, Ընդրանքըս կը գողցուի կուլամ. եւ կամ տունըս եւ ապրանքս կայրի կուլամ, Մէկ սիրելի անբան անասուն. ձի. ջորի. ուղտ կամէշ. կով. ինչ եւ իցէ. ասոնց կորսուելուն ալ կուլամ, մէկ մարդու մը սաստիկ բարկանամ ու վըրէժըս չը կընամ առներ նէ ձեռքէս բանմը չիգար. իմ չար կամքըս չը կընալ զըսպելուս համար կըսկըսիմ կուլամ, սաստիկ ցաւ մը կուննենամ կուլամ. մինչեւ անգամ ախորժակով ծիծաղած ատենըս ալ աչացըս արցունքը կը վազէ. ասոր համար

Յոյս ունիմ որ այն աշխարհքը պիտի ծիծաղիմ ու. խընդամ ։

պէ. Ընիտա՞ս քու խնլացըդ, քու աղդականներուդ եւ ապրանքներուդ համար թափած արցունքըդ բարեգործութիւն սեպեր ես. ատիկայ օգուտ մը չունենալէն իզատ շատ մեծ ալ վնաս է քեղի հողբայր, վասն զի Քրիստոս վայ կուտայ աս տեղ ծիծաղողներուն, եւ դուն անոր հրամանին ընդդեմ որքան ախորժակով ծիծաղեր ես որ աշխարհքը վազերէ ու բարեգործութիւն սեպեր ես ։ Եւ (2) Քրիստոս հրամայեր է. ունեցած ապրանքդ աղքատներուն տուր, դուն անոր հրամանին ընդդէմ՝ աղքատներուն չըտալէդ՝ իզատ անոնց դողցուելուն ալ լացեր ես ։ Եւ (3) Քրիստոս հրամայեց թէ ով որ պարապ տեղը բարկանայ նէ դժոխքին պարտական կըլլայ, դուն անոր հրամանին ընդդէմ այնքան սաստիկ բարկացեր ես որ կամքըդ չըկրնալ զըսպելուդ համար լացեր ես ու վարձք ալ սեպած ես ։ Եւ մանաւանդ քու մեռելըդ Թողուցեր ու ուրիշին մեռելը կուլաս ։ ատ քու լացած մեռելդ աշխարհիս խակըզքէն հետէ վճռեց Ընտուած՝ պիտի մէռնիք տէր, բայց՝ քու մեռելդ քեզի անմահ տուաւ Ընտուած՝ որ դուն մեռցուցիր. հիմայ քու մեռելըդ չես լարու, Ընտուծոյ պիտի մեռնիք տէր վըճռած մեռելը կուլաս, ուրեմն յայտնի կերեւի որ՝ Ընտուծոյ կըսըրճտոդիս ինչու իմ սիրելիս մեռցուց եւ կամ ատ փորձանքը իմ գլուխս բերաւ ։ եւ ձեռքէդ ալ բան մը չի գար. դուն ալ քու կամքըդ չըկրնալ զըսպելուդ համար կըսկըսիս կուլաս. ասիկայ մեծ վը-

նաս չէ՞ մի. եղբայր։

հց. Իմ մեռելըս ո՞վ է։

պէ. Ո՞ մեռելըդ քու հոգիդ է։

հց. Ո՞գիս մեռած որ ըլլայ նէ ի՞նչպէս կեն-դանի կը պըտըտիմ։

պէ. Դուն քեզի կենդանի՞ կը կարծես թէ որ մեղաւոր ես նէ։

հց. Ո՞նչպէս կենդանի չեմ կարծեր, չի՞ տես-նար որ քու հետ կը խօսիմ կոր, մեռած մարդը ձայն կը հանէ։

պէ. Աշխարհիս մէջ շատ տեսակ կենդաներ կան, թէ գազան թէ անասուն եւ թէ թռչուն եւ այլն, եւ անոնց ըսլուն ալ ձայն կը հանեն, բայց՝ անոնց ճիշտ կենդանի չըսուիր. որովհետեւ հոգի չունին միայն շունչ ունին, որ անոնց շընչա-ւոր կենդանի կըսուին. նոյնպէս մեղաւորին հո-գին մեղաց մէջ վշտանալով նըր մեռած կըհամար-ուի ու մարմինը մէկ շնչով կը պըտըտի, նըր շըն-չաւորներուն պէս։

հց. Ասկէց յայտնի է ատ բանը։

պէ. Հիմա ծնողաց առաքեալ՝ որ Յուդա կըսուի, անիկայ կը գըրէ։ (Օ՛ի ասէին ձեզ եթէ՝ ի յետին ժամանակս եկեղեցին մարդիկ արհամարհողք երթեալք ըստ իւրեանց ախտարշտութեանց ցանկութեանց, սոքա են նշաւակեալք շնչաւորք՝ որք զոգին Աստուծոյ ոչ ունին)։

Նախ Ձեզի կըսէին թէ ետքի ժամանակի մար-դիկը՝ Աստուծոյ օրենքը ոտից տակ առնող՝ ու իւ-րենց ուզածնուն պէս չար ցանկութեան ետեւէ գընացող պիտի ըլլան, ատոնք ինքը. զինքնին խոյ-

ատուկող շնչաւոր են, Աստուծոյ հոգին չունին կըսէ։ 1 գլուխ 18 համար։ Եւ (2) պօղոս կը-դըրէ (Շնչաւոր մարդ ոչ ընդունի զհոգւոյն Աստուծոյ)։

Ընդ. Շնչաւոր մարդը Աստուծոյ հոգին չընդունիր կըսէ, ահա շնչաւոր ըսածը հոգին մեղքէ մեռած մարդոց կըսէ։

Հց. Ես հոգին անմահ կը կարծէի պաուն կըսես թէ կը մեռնի։ Ա՛ս ի՞նչ բան է։

Պէ. Թէպէտ հոգին ալ կը մեռնի բայց՝ մարմինի մեռելի պէս չէ, վասն զի հոգւոյն մեռելը եթէ որ կամիս նէ չուտով կրնաս որ կենդանացընես, բայց՝ մարմինիդ որ մեռնի նէ օրքան ջանաս կարող չես կենդանացընելու՝ ինչպէս որ պօղոս կը դըրէ։ (Ա՛ինչդեռ մեռեալն էաք ի մեղս մեր՝ կենդանիս արար զմեզ ի Քրիստոս)։

Ընդ. Երբոր մեր մեղաց մէջ մեռած էինք։ կեն-դանացուց զմեզ Քրիստոսով։ Եփեսացւոց 2 գլուխ 1 համար, ահա տես երբեմն մեռած էինք կըսէ նէ հոգւով մեռեալ է չէ եթէ մարմնով։

Հց. Հոգիս մեղաց մէջ մեռած ըլլալը հասկը-ցայ՝ հապա ես ի՞նչ պիտի ընեմ ինձի ի՞նչ խրատ կուտաս։

Պէ. Ի՞նչ խրատ պիտի տամ, քեզմէ գատ։ քեզ-մէ հեռու մարդոց մեռելը լալուդ, քեզի մօտ քեզ-մէ անբաժ հոգւոյդ մեռելը լայ։

Հց. Ես օտարներուն համար չեմ լար՝ հապա ազգականներէս մեռնող ըլլայ նէ անոր կուլամ։

Պէ. Պաուն քու հոգւոյդ մէ մօտ մերձաւոր ո՞վ ուրիմ կը կարծես. հայրդ եթէ մայրդ. եղբայրդ

Թէ գաւառներըդ, գրացիներըդ Թէ բարեկամներըդ, իւ մանաւանդ կիներըդ. որ Աստուծոյ մէկ հրաման կայ ծնողացդ մէկ բաժնուիլ ու կնոջըդ մէկ էլ պիտի բաժնուիս, սակայն՝ անիկայ ալ քիզի օտար է, մահը պիտի բաժանէ իրարմէ, ու այն աշխարհքն ալ իրարու օգուտ մը պիտի չունենաք, Թէ պէտ հոգիդ ալ մահը կը բաժանէ մարմինէդ ժամանակ մը, բայց՝ երբոր Աստուծոյ վճռած ժամանակը լըրանայ նէ կրկին պիտի միաւորին ու անբաժանելի պիտի մընան յաւիտեանս յաւիտենից. Թէ արքայութիւն երթան եւ Թէ դժոխքը: Տեսաւ մի եղբայր. հոգւոյդ մէկ իզատ մերձաւոր բան մը չունիս եղեր, զանիկայ ալ մեղացուցեր ես ու հոգ ալ չունիս, աչքէդ մեկ կաթ արցունք ալ չես հաներ. այն քու լացած մեռելներըդ որ օգուտ մը չունի, որքան լաս եւ որքան ազազակես կարող չես ողջունցընելու, պարապ տեղը այնքան կուլաս կը պօռաս, մազերդ կը փէտես, լաթերդ կը պատռես, երեսըդ կը ճանկռտես. չափէ աւելի արցունք կը թափես. եւ շատ ժամանակ սուգ կը պահես կարող չես ողջունցընելու, բայց՝ քու մեռած հոգիդ քանի մը կաթ արցունքով կրկին ողջընցընելուն հնարը կայ նէ, դուն բնաւ երբէք հոգ չես ըներ. աչքէդ արցունք չըհանելէդ իզատ երեսըդ անգամ չես տրտմեցըներ եղբայր:

Հց. Աստեղ ինձի յոյս մը տուիր. որովհետեւ մեղօք մեռած հոգիս՝ աչաց արցունքով որ կողջունանայ եղեր նէ Աստուծով ես դժոխքը չեմ երթար, լալով եւ սըգալով մեռած հոգիս կողջընցուներեմ ու արքայութիւնը կերթամ. ես յոյս չեմ կըտրեր:

պէս. Հատ բարի յոյսդ մի կըտրեր, լալով կըրնաս որ մեռած հոգիդ կրկին ողջընցըներ, բայց՝ ինըր պիտի լաս, երեկուան օրը անցաւ գընաց ալ ձեռք չանցնիր. ու վաղեան աւուր հասնելու ալ ձեռքդ ձեռապիր մը չունիս. թէպէտ գալ շաբթու աս աւուրս ալ՝ աս աւուր անունը կուտան, բայց՝ չը կարծես թէ աս օրըս է հապա եօթը օր ալ պակսած կըլլայ քու կենացըդ, ու եօթը աւուր ճամբայ ալ մօտ գընացած կըլլաս մահուան դըրանը:

Հց. Ինչէն վրաս վախ մը. եկաւ մահուան դուռը որ յիշեցիր, հապա ես ինչ պիտի ընեմ:

պէ. Ի՞նչ պիտի ընես՝ աշխարհօրէն չինն ըսեր մի թէ (երեկոյի դործը առտուան մի ձըգեր): Ընդա ես քեզի խրատ մը տամ, օրէ օր մի ձըգեր, հոգիդ ողջընցընելուն առենը հիմայ է, ինչպէս որ Սիրաք կըսէ (Ա՛ի յառաջիկը դառնալ առ տէր. եւ մի՛ ձըգեր յօրէ յօր, զի յանկարծակի եկեսցէ բարկութիւն նորա, ի ժամանակի վրէժխնդրութեան քայքայեսցէ զքեզ):

ընթ. Մի ուշայըներ ու օրէ օր մի՛ ձըգեր ընտուծդ դառնալ ապաշխարելըդ, վասն զի անոր բարկութիւնը յանկարծակի կուգայ, ու վրէժ առնելու առենը զքեզ կը քայքայէ կըսէ: Տեսար մի որ հոգիդ ողջունցընելու ժամը ըրոպէն ասիկայ է, հիմայ ըսած առենը եւ ըրոպէն կանցնի կերթայ ալ չի գըտնուիր, աս կարդացած եւ հարցուցած ըրոպէն ալ չենք կըրնար գըտնար, մեր կենաց առնուը հիչ չի գիտնիր միշտ կը դառնայ ժամացոյցին քայքայեցէ զքեզ):

անուին 1) պէս. մինչեւ որ շղթայն կըտրուի, ալ անկէցետեւ կը կայնի ալ էն դառնար, թէպէտ ժամացոյցին չըղթայն կըտրուի ալ նէ. անոր վարպետ ժամագործը 2) կըրնայ անոր նորէն շըղթայ անցընելով անիւնները հետըզհետէ շուտ շուտ դարձընել, բայց՝ մեր կենաց շղթայն անդամ մը որ կը տըրուի նէ, ալ մարդ կարող չէ անոր նորէն շըղթայ անցունէ ու քալեցընէ, հապայ անանկ խորտակած եւ աւերած կը կենայ ժամանակ մը, միայն թէ մեր կենաց անիւնները եւ կամ շըղթաները ոչինչէն գոյացընող ճարտարապետ, եւ ամէնարուեստ եւ ամէնախնամ Աստուած, երբոր իր վըճռած ժամանակը լըրանայ նէ, այն մեր խորտակած եւ աւերած անիւնները նորէն կը շինէ ու բնաւ երբէք չը կըտրուիլ նորէն շըղթայ անցունելով կը քալեցընէ, յաւիտեանս յաւիտենից։ Հիմայ հասկըցար մի մեր կենաց արագընթացն) ըլլալը, ուրեմն հասկըցար նէ, այսօր ըսկըսիր մեռած հոգիդ նորէն ողջընցընելուն ջանք ըրէ լալով ու սըգալով որ գժոխքը չերթաս եղբայր։

ՀԱՒՈՂ ԻԱ.

հց. Եղբայր վեր ըսիր թէ. արքայութիւնը երթալու լայն ճամբայ ցըցունողը սուտ մարգարէ է, սուտ մարգարէն ինչպէս լայն ճամբայ ցոյց կուտայ։

1. Անիւ.	Չարք։
2. Ժամագործ.	Սահաթճը-
1. Արագընթաց.	Ըուտ վազող։

պէ. Գիտէի կըսէ՞թէ, եկեղեցին երթալ, խոստովանանք ընել, եւ պահք պահելը՝ մեղք են. ապաշխարանք քաշելը օգուտ մը չունի, պատարագ չը կայ, սուրբերը բարեխօս չեն կրնար ըլլար անոնք մեռած են, պարապ տեղը մի ծախք ըներ ուխտ երթար եւայլն։ Տեսար մի լայն ճամբայն, կամապաշտ եւ անձնասէր մարդոց հաճոյ չի գար մի աս խօսքերը քեզի կը հարցընմ։

հց. Ա՛հկ բան մը կը մըտածէի աղէկ միտքըս ձըգեցիր, աս պաք ըսածդ ծո՞մ է թէ ուրիշ բան մըն է։

պէ. Սուրբ գիրքերուն մէջ պաք տէի ծոմին կըսէ, մինչեւ անգամ առաքելոց ժամանակն ալ ծոմ էր. բայց՝ հայրապետները, կանոն դըրին որ (այսքան) օր միսէ խուղէ, գինի է, եւ բոլոր մարմինի ուժ տուող կերակուրներէն հեռանան, ու ասնուժ, հունդ եղէն եւ խոտեղէն կերակուրներ ուտեն, որ հիմայ մենք անոր պահք կըսենք։

հց. Ծոմին համար ըսելիք չըկայ, սուրբ գիրքերէն շատ կը լըսենք, բայց՝ այս կերակուր որոշելը հին օրինաց մէջն ալ դար մի որ հայրապետները կըցեր էին համարձակիր ատ կանոնը դընել։

պէ. Ա՛հա նախ՝ Ընտուած՝ Ադամին որ ըսաց թէ բոլոր ծառներուն պտուղէն կեր ու աս մէկ ծառին պտուղէն մի՛ուտեր ըսելը կերակուր որոշել է, որ աս պաքը կիմացուի, չէ թէ ծոմ. եթէ ծոմ ըլլար նէ բոլոր պտուղն ալ կարգելէր, պըտուղը չէր որոշեր։ Եւ (2) Դանիէլ կը գըրէ (ես Դանիէլ էի՝ ի սուգ երիս եօթներորդս ա-

ուրից, հայց ցանկութեան ոչ կերր, ինս եւ գինի ոչ եմուտ ի բերան իմ)։

Ցաչք. Ես Դանիէլս այն օրերը սուգի մէջ էի, 21 օր սրտիս ուզած կերակուրը չէր կերայ, միս ու գինի բերանս չէր մտաւ կըսէ։ 10 գլուխ 2 համար։ Ընդ այսիկայ ալ կերակուր որոշել է, ծոմ ըլլար նէ բերանս հիչ բան չէր մտաւ կըսէր։

ՇԱԻԻՂ ԻԲ.

Հց. Ինչո՞ւ համար լայն ճամբայ ցոյց տուողը սուտ մարգարէ է կըսես։

Պէ. Սուտ կը խօսի, անուշ խօսքերով պարզաւիտ մարդիկը կը խաբէ. անոր համար սուտ մարգարէ կըսեմ։

Հց. Ինչպէս կըրնայ խաբեր անուշ խօսքերով։

Պէ. Ինչի կըսէ թէ ուտել խմելը մեզք չէ, եթէ մեզք ըլլար նէ Աստուած չէր ըստեղծներ ու կերէք չէր ըսեր, եւ Պօղոս ալ կըսէ (Կերակուր որովայնի, եւ որովայն կերակրոյ)։

Ցաչք. Կերակուրը փորուն է. ու փորն ալ կերակուրին է. նաեւ Աստուած ալ (Կերակուր ոչ պըղծէ զմարդ) կըսէ ըսելով քու միտքդ կը շեշտուածնէ որ դուն ալ կերակուրներէն չես վախնար, կըսկսիս պաքդ ուտել, ոչ պաք կը պահես եւ ոչ ծոմ. միշտ ուտելու խմելու նոյն ըլլալով կըլլաս մեծ կուապաշտ մը։ Տեսար ի՞նչ անուշ խօսքով խաբելը։

Հց. Ինչ ըսիր եղբայր, ուտել խմելն ալ կուապաշտութիւն է։

պէտ. Ջատիտաւոր ուտել խմելը կուապաշտութիւն է. հապա ամենեւին ծոմ պահ էլ պահել, միշտ ուտել խմելու եռանդ կըլլայ միտքդ դիշեր ցորեկ, անիկայ է կուապաշտութիւնը։

Հց. Ընդհակառակն ըլլալը ինչ գիտես։

պէտ. Ընդհակառակն կըսէ (Ղալատ. ասեմ ըզ-քեզնամեաց խաչին Քրիստոսի՝ որոց կատարածըն կորուստ է եւ որոց զԱստուած որովայն է)։

Ընդ. Ղալատ կըսեմ Քրիստոսի խաչին թշնամիներուն համար, որ անոնց վերջը կորուստ է ու անոնց Աստուածը՝ իրենց փորերնին է կըսէ։ Փիլիպպեցոց 3 գլուխ 18 համար։ Եւ (2) կըրկին կըսէ պօղոս (Ընդհակառակն զձեզ եղբարք գիտել զայնպիսիան ոք զհերձուածս եւ զդայթակղութիւնս առնեցեն արտաքոյ վարդապետութեան զոր դուքն ուսայք. եւ խօրշեցարուք ի նոցանէ զի այնպիսիքն տեառն մերոյ Քրիստոսի ոչ ծառայեն, այլ իւրեանց որովայնի. եւ քաղցրաբանութեամբ պատրեն զսիտս անմեղաց)։

Ընդ. Պահեմ ձեզի եղբայրներ։ Գիտցէք այնպէս մարդիկները, որ հերձուածողութեան ու դայթակղութեան խօսքեր կը զրուցեն ձեր սորված-նեբէն դուրս. անոնցմէ վախցէք ու մէկ դի քաշուեցէք. վասն զի անանկները մեր տիրոջը Քրիստոսի ծառայութիւն չեն ըներ, հապա իրենց փորնուն ծառայութիւն կընեն. ու անուշ խօսքերով պարզամիտ մարդիկները կը խաբեն կըսէ, Հռոմայեցւոց 16 գլուխ 17 համար։ Եւ (3) պօ-

գոա կըսկին կը գըրէ, (Ո՛ւ որով պարծեցեն եւ նո-
քա իւրեւ զմեզ գըտանիցեն. զի այնպիսիքն են
սուտ առաքեալք մշակք նենգաւորք, կերպարանին
՚ի կերպարանըս առաքելոցն Ք՚րիստոսի. եւ չեն ինչ
զարմանք՝ քանզի եւ ինքն սատանայ կերպարանի ՚ի
հրեշտակ լուսոյ, եւ ոչինչ է մեծ թէ եւ պաշտօն-
եայք նորա կերպարանին իւրեւ պաշտօնեայք արդա-
րութեան՝, որոց կատարածն եղիցի ըստ գործոց
իւրեանց):

Ընդ. Ընտանք կը պարծենան իրը թէ մեզի պէս
են. բայց՝ անոնք սուտ առաքեալ եւ խաբեբայ
մըշակներ են, որ Ք՚րիստոսի առաքեալներուն կեր-
պարանքը վրանին առեր են, բայց՝ զարմանալու
բան մը չէ. ինչու որ ինքը սատանան կըրնայ լու-
սեղէն հրեշտակի կերպարանքը մըտնար նէ, անոր
պաշտոնեաներն ալ արդարութեան պաշտօնեայ ձե-
ւանալնին մեծ բան մը չէ, սակայն վերջը իրենց
գործքերուն համեմատ հատուցում պիտի ըլլայ
կըսէ: Երկրորդ կորնթացւոց 11 գլուխ 12 հա-
մար: Եւ (4) պետրոս կը գըրէ (Նոյա զգաստու-
թիւն խոստանան. եւ իրքեանք ապականութեան
ծառայք են):

Ընդ. Ուրիշներուն կը խոստանան ձեզի կապա-
տեանք տէր ու իրենք մեղաց ծառայ են կըսէ: Երկ-
րորդ Կաթուղիկեաց 2 գլուխ 22 համար: Եւ
(5) պետրոս կրկին կը գըրէ (Զինէին եւ սուտ
մարգարէք ՚ի ժողովրդեանն, որպէս եւ այժմ ՚ի
ձեզ լինելոցին սուտ վարդապետք, որք սպրդեալ մուծա-
նեն հերձուածս կորստեան. եւ զոր տէրն գնեաց
գնոսա, ուրացեալք ածեն ՚ի վերայ անձանց զա-

բագահան կորուստ, եւ բազումք անկեալք երե-
ելիցեն զհետ նոցա անաւակութեանց, վասնորոյ
ձշմարտութեան ճանապարհ հայհոյեսցի, եւ ագա-
հութեամբ մոացածին բանիւք առնիցեն զձեզ վաճա-
ռանդի, որոց դատաստանն՝ ի բնէ ոչ դատարկա-
նայ, եւ կորուստն նոցա ոչ նիրհեսցէ։

Նոքք. Յորովհետեւ մէջ ստուտ մարգարէներ ալ
կային, ինչպէս որ հիմայ ձեր մէջն ալ ստուտ քարո-
զիչներ պիտի ըլլան, որ գաղտնի պիտի մըտցունեն
հոգի կորստական երձակութիւն, որ զիրենք
ծախու առնող տէրը ուրանալով՝ իրենց վրայ արա-
գահաս1) կորուստը պիտի բերեն, եւ շատերը ա-
նոնց անառակութեան ետեւ պիտի իյնան երթան,
եւ որոնց պատճառաւ ճշմարտութեան ճամբան պի-
տի հայհոյուի, ագահութիւնով մըտքէ հընա-
րած խաբեբայ խոսքերով ձեզի իրենց վաճառաշահ
պիտի ընտանան, որոնց համար պատրաստուած
կորուստը չի ուշանար կուգայ։ Երկրորդ կաթու-
ղիկեաց 2 գլուխ 1 համար։ Եւ (9) մեր Քրի-
ստոս տէրը անոնցմէ առաջ զրուցած է, (Յ.գուշ
եղերութ՝ ի ստուտ մարգարէից անտի որք գան առ
ձեզ հանդերձիւք ոչխարաց եւ՝ ի ներքոյ են գայլք
յափշտակողք, ՝ի պտղոց նոցա ծանիջիք զնոսա)։

Նոքք. Յգուշացէք այն ստուտ մարգարէներէն որ
ձեր քով կուգան ոչխարի մօրթիով ու ներսերնին
պատըռող գայլ են, անոնց պտուղներէն ճանչցէք
զանոնք կըսէ։ Ա տաթէոս 7 գլուխ 15 համար։
Տեսաք ի ստուտ մարգարէներուն նիշանները եւ
խաբեբայութիւնները։

1) Արագահաս. Շուտ հասնող։

ԷԱՒԼ ԻԳ.

հց. Ըս ինչպէս բան է եղբայր, ես իմ մըտօքըս կը կարծէի թէ վերը պատմած տաքը պատուէրին գոնէ1) կէսը պահեր եմ, բայց որ պատուէրը ձեռք առնէք պարծեցանք պահեր եմ տէի նէ. տեսակ տեսակ օրինակներով մեզի անիրաւ ու սուտ հանելով ձեռքերնուս ձըգել տուիր. հիմայ խելքս հասաւ որ տաքը պատուէրին (ինը) պահեր չեմ. վինակ սա տեղ մէկ պատուէր մը կայ ձեռքերնիս որ ատիկայ պահեր եմ. եթէ ասկէց ալ բան մը չը հանես նէ:

պէ. Որ պատուէրն է պահածըդ ըսէ նայիմ:

հց. Ես ամէնեւին դատարանը2) չեմ գընացեր սուտ վկայութիւն տալու համար: Ըսոր վրայ կը-խընդամ որ գոնէ սա մէկ պատուէրը ուրիմ ձեռքըս որ պահեր եմ:

պէ: Ըտքան մի պարծենար, գուցէ3) ատիկայ ալ երթայ ձեռքէդ:

հց. Ինչո՞ւ պիտի երթայ ձեռքէս, ամենեւին ես դատարանը չեմ գընացեր սուտ վկայութեան համար կըսեմ չեն հաւատար մի:

պէ. Սուտ վկայութիւնը մինակ դատարանը կըլ-լայ, դուն հիշմի հարուստ մարդոց զրուցած սուտ խօսքերուն՝ մարդահաճութեան համար՝ իրաւ ես ատպէս է ըսեր մի:

1. Գոնէ. պարէ. հիչ օլմասզա.
2. Դատարան. Մահքեմէ:
3. Գուցէ. պէլքի. օլայ չէ.

Հց. Ըստր խօսքը կըլլայ, հազիւր անգամ ալ մի ըրած չեմ ատ բանը՝ բայց՝ ես ատիկայ ստուտ վկայութիւն ըլլալը չէի գիտեր, մի թէ ատիկայ ալ ստուտ վկայութիւն է։

Պէտ. Ըյո՛, ստուտ վկայութիւն է.ու ասիկայ դատաբանը երթալէն շատ գէշ է. վասն զի այն դատաբանը գնացող ստուտ վկայութիւն տուողները՝ քանի մը դրամի կարօտ ըլլալով եւ անոնց ապահովելով իրենց հոգին յաւիտենական կրակին կերակուր կընեն, բայց՝ մարդահաճութեան համար կեղծաւորելով հարուստ մարդոց աչաց հաճոյ երեւնալու համար, անոնց զրուցած ստուտ խօսքերուն հրամեցեա ատ պէս է ըսողներուն չըն մի նայիր Քրիստոս ոըքան վայ կուտայ, եւ պօղոս ալ (կեղծաւոր մարդը ալքայութեան մէջ բաժին չունի ըսելէն իզատ՝ (նէթէ մարդկան հաճոյ լինէի Քրիստոսի ծառայ ոչ էի)։

Նոյնպէս. Նէթէ ես մարդոց հաճոյ լինէի Քրիստոսի ծառայն չէի կըսէ։ Գաղատացւոց 1 գլուխ 10 համար։ Տեսար մի որ մարդոց հաճոյ երեւնամ ըսող մարդը Քրիստոսի ծառայութենէն պիտի զըրկուի։

Հց. Ուղեայր ես մինակ ատ պատուէրին յոյս դըրեր էի պահածեմ տէի. ահա ատիկայ ալ ձեռքէս առիր, եւ ամէն կողմանց յոյսս կըտրեցիր. աղէկ հասկըցայ որ տասը պատուէրին հինգ մէկն ալ պահեր չեմ, ու միշտ Ըստուծոյ կամացը հակառակ գործեր եմ. անոր համար կաղաչեմ զքեզ եղբայր, սա մեղքերէն ազատելուն մէկ ճամբայ մը կայ նէ ցոյց տուր որ մեղքերէն ազատիմ։

եա ալ Կրիատոսի աշակերտ ըլլամ , վասն զի շատ կը վախնամ կոր ։

պէ. Ու՞թէ մինչեւ հիմայ չը գիտնալով մեղանչեր եա նէ մի վախնար ու յոյսդ ալ մի կլտըրեր ։

հց Ո՞նչպէս չը վախնամ մեղաւոր եմ նէ ։

պէ. Ա՛րգարէներուն խրատը պահես նէ շուտ կազատիս քու մեղքերէդ , ու կարդարանաս ։

հց. Ա՛րգարէները ի՞նչ խըրատ կուտան ։

պէ. Ո՛հ՛ , նախ Ե՛սայի կը գըրէ (Խնդրեցէք զՏէր , եւ յորժամ գտանիցէք կարդացէք առ նա, եւ իբրեւ մերձենայի առ ձեզ՝ թողցէ ամբարիշտ զճանապարհս իւր . եւ այր անօրէն զխորհուրդս իւր , եւ դարձցի առ տէր եւ գտցէ զողորմութիւն, եւ առ Ե՛ստուած մեր զի բազմապատիկ թողցէ զանօրէնութիւնս մեր) ։

Ղուկ. Տէրը փընտրեցէք . ու երբ գըտնաք նէ՝ աղաչեցէք անոր , ու երբ ձեզի մօտկընա նէ , մեղաւորը թող իր չար ճամբէն եւ քաշուի . ու անօրէնը իր չար խորհուրդները թող ձըդէ . ու Ե՛ստուծոյ թող դառնայ որ ողորմութիւն գըտնայ , վասն զի մեր տէր Ե՛ստուածը , մեր շատ մեղքերը կը ներէ կըսէ 55 գլուխ 6 համար ։ Եւ (2) Ե՛մսիա կը գըրէ (Դարձ իսրայէլ առ տէր Ե՛ստուածքո , զի տկարացար յանօրէնութիւնս քո , առէք ընդ ձեզ բանս եւ դարձարուք առ տէր Ե՛ստուածձեր , եւ ասացէք ցնա , կարող ես թողուլ զմեղս մեր ։

Ղուկ. Ո՛ւր տէր Ե՛ստուծոյդ դարձիր ով իսրայէլ , մեղաց մէջ ընկըղմեցար , ձեր տէր Ե՛ստու-

ծոյ դարձէք ու ըսէք անոր թէ կարող ես մեր մեղքերը. ներելու 14 գլուխ 2 համար։ Եւ (3) նայի կրկին կը գըրէ (Լուացարո՛ւք սրբեցարո՛ւք ընկեցէք զչարիս յանձանց ձերոց առաջի աչաց իմոց դադարեցէք ՚ի չարեաց ձերոց)։

Ղուկ. Լուացուեցէք սրբուեցէք ու ձեր մեղքերը ձըգեցէք իմ աչացս առաջ. ու չարութիւնները եւս քաշուեցէք կըսէ։ Տեսար մի մեղաց ազատուելուն ձամբան։

հց. Ըս մարգարէներուն խրատը որ պահեմ նէ, Ըստուած զիս կընդունի՞ մի։

պէ. Ըյո՛, անշուշտ կընդունի, ինչպէս որ Ըստուած ինքը խոստացեր է նայիին բերնով (նեթէ իցեն մեղք ձեր իբրեւ զձանձախաւրիմ սեւ՝ իբրեւ զձիւն սպիտակ արարից)։

ՂՈՒԿ. Թէ որ ձեր հոգին մեղօք սեւցած մուրի պէս ալ որ ըլլայ նէ ձիւնի պէս ձերմակ կընեմ կըսէ։ Եւ (2) նզեկիէլ կը գըրէ (Ընօրէնն եթէ դարձի յաւիտեան անօրէնութեանց իւրոց զոր արար. եւ պահեսցէ զամենայն զպատուիրանս իմ. եւ արասցէ զարդարութիւն եւ ողորմութիւն, կեսցէ եւ մի մեռցի, ամենայն յանցանք նորա զոր գործեալ էցէ. եւ ամենայն անօրէնութիւնք նորա զոր անիրաւեալ էցէ մի յիշեսցին, այլ արդարութեամբն իւրով զոր արար կեցցէ)։

ՂՈՒԿ. Ընօրէնը իր անօրէնութենէն դառնայ ու իմ բոլոր պատուէրներըս պահէ, ու արդարութիւն գործէ ու ողորմութիւն տայ, անոր առաջի մեղքերը չը պիտի յիշուին, հապա ըրած արդարութիւնովը պիտի փըրկուի։ 18 գլուխ 20 համար։

Եւ (3) Նապաստակը կը գըլխէ (Օվ ահաւասիկ ջնջեցիկ իըրեւ զամպ զանօրէնութիւնս քո, եւ իբրեւ ժէպ զմեղս քո, դարձ առիս եւ փրկեցից ըզքեզ):

Ընդդէմ. Ընդհա՜ս ես քու մեղքերըդ ամպի ա՛ւ ժէպի1) պէս պիտի ջընջեմ. դուն ինձի դարձիր որ ես ըզքեզ ազատեմ կըսէ։ 44 գլուխ 22 համար։

Հդ. Ըտ ըսածներդ շատ մեծ յոյս մըն է ինձ նման մեղաւորներուն, բայց՝ ասկէց առաջ գործած մեղքերս ինչպէս թափելու է ճամբան չեմ գիտեր։

Պէ. Ըռաջ բոլոր մեղքերդ կը մտածես միտքդ կը բերես ու կը զըղջաս ի խորոց սըրտէ. կերթաս կը խոստովանիս կատարեալ զղջմամբ, միտքդ ալ կը դընես որ անգամ մըն ալ ամենեւին այն մեղքերուն մասնակից չըլլաս, քահանայն ալ սուրբ գիրքերէն վկայութիւններով կը խրատէ ու կը զըգուեցընէ այն մեղքերէն որ ամենեւին ալ ձեռք չես զարներ այն մեղքերուն, եւ մեղացդ յարմար ապաշխարանք կը դընէ, եւ ապաշխարանքըդ ալ լալով եւ ողբալով կը քաշես կը լըմընցուննես. այն ատեն մեղացըդ կազատիս։ Տեսար մի մեղաց ազատուելուն ճամբան։

Հդ. Ընդհա հիմայ գըտանք մեռնք դիւրիւն ճամբայն, ատ բսածըդ շատ ախորժելի եկաւ իմ անկաճիս, միշտ մեղքը կը գործեմ ու կերթամ կը խոստովանիմ թողութիւն կառնեմ, ատկէց դիւրիւն բան չըլլար. ասիկայ աղէկ որ ըսիր, ես շատ

կը վախնայի կոր մեղք գործելու. որովհետեւ վեր-
րը ըսիր թէ (նախ՝ Յովհաննէս Մկրտիչ, եւ ե-
տեւ Յիսուս, երկուքն ալ քարոզութիւն ընկըսե-
ցին նէ (Ապաշխարեցէք երկինքին թագաւորութիւ-
նը մօտկըցած է ըսին) ես ատկէց կը վախնայի
թէ, դուք մինչեւ հիմայ աշխարհիս թագաւորը
սատանային կը ծառայէիք, այն մեղքերը ապաշխա-
րեցէք, ալ ասկէց ետեւ երկինքին թագաւորու-
թիւնը մօտկըցաւ՝ անոր պիտի ծառայէք, անոր
ջօրք պիտի ըլլաք կըսէ, որ ես ատկէց կը վախնա-
յի թէ երկինքին թագաւորին ջօրք ըլլանք նէ մեր
բանը դըժուար է, վասն զի անիկա արդար է.
եւ անոր ջօրքերն ալ արդար պէտք է ըլլալ, հապա
մենք ի՞նչպէս մեղքէն ետ պիտի քաշուինք տէր դի-
շեր ցորեկ ատիկա կը մըտածէի, եւ մանաւանդ
դուն ալ որ առաջ մեզի վախցուցիր քրիստոնէու-
թիւնը դըժուար է տէր, այն վասն ալ կար իմ
սրտիս մէջ բայց՝ հիմայ կը հասկընամ կոր որ զիս
խաբեր ես, որովհետեւ քրիստոնէութեան մէջն ալ
մեղք գործելու սովորութիւն կայ եղեր նէ ալ
ատկէց դիւրիւն բան չըկայ, ասկէց ետեւ մեղքէն
ալ չեմ վախնար, դիւրիւն ճամբան դըտայ.

պ. Հապա ատքան մի խնդար եղբայր, մենք
քեզի մեղաց թողութիւն ըսինք նէ չը կարծես թէ
վաղնան գործելիք մեղացդ է, հապա երեկուան
գործածիդ ու կատարեալ դղջմամբ ապաշխարածիդ
է, եթէ խոստովանանքին յոյս դընելով մեղան-
չես նէ, շատ խեղճ վիճակի մէջ կը մընաս եղբայր
ինչու որ՝ ամենեւին այն մեղացըդ թողութիւն
չըլլար, մեղքը միտք դընելով պիտի չըլլայ, ինչ-

պէտ որ սիրաք կըսէ (Ա՛սան. քաւութեան մեղաց մի՛ լինիր թարց տրտմութեան, եւ մի՛ յաւելուցուս մեզս՝ ի վերայ մեզաց՝ եւ մի՛ ասիցես գթութիւն տեառն մեծ է. բազմութեան մեղաց իմոց ողորմեացի, զի զօղորմութիւն եւ բարկութիւն յայնմանէ փուխով մերձաւորին):

Ընտէ Ա՛ղաց թողութեան համար անհոգ մը՛լար. ու մեղքը մեզաց վըրայ մի՛ աւելցըներ ու մը՛սեր թէ Ա՛ստուծոյ ողորմութիւնը շատ է, իմ շատ մեղքերուս կողորմի, վասն զի անոր ողորմութիւնն ու բարկութիւնը շուտով իրարու քով կըմօտկընան կըսէ: 5 գլուխ 5 համար:

հց. Ա՛ՙրը ըսածիդ պէս կատարեցալ զղջմամբ լալով խոստովանիմ ու ապաշխարեմ նէ ետեւ ինչ պիտի ընեմ:

պէ. Ա՛տ ըսածիդ պէս որ մաքրուխս նէ, այն ատեն արժանի կըլլաս ճաշակ առնելու, եւ կերթաս ահիւ եւ դողութեամբ ճաշակ կառնես:

հց. Ա՛ղացըս չը մաքրուած ճաշակ պիտի չառնեմ մի:

պէ. Զեռքդ բըռնող չըլլալ կառնես, բայց՝ անկաձ դի՛ր տես ինչ կըսէ քեզի Պօղոս:

հց. Պօղոս ինչ պիտի ըսէ ինձի:

պէ. (Ա՛յսուհետեւ որ ուտիցէ զՀացս կամ ըմպիցէ զբաժակս տեառն անարժանութեամբ, պարտական եղիցի Ա՛արիւնոյ եւ Ա՛րեան տեառն. փորձեսցէ մարդ զանձն՝ եւ ապա՛ ի հացէ անտի կերիցէ եւ ի բաժակէն արբցէ. զի որ ուտէ եւ ըմպէ անարժանութեամբ՝ դատաստան անձին իւրում ուսէ եւ ըմպէ:

Ընտէ. Ա՛կէց ետեւ ով որ անարժանութեամբ

տիրոջը հացը ուտէ ու բաժակը խըմէ նէ. տիրոջը Պարմինին ու Ըրիւնին պարտական կըլլայ. մարդ թող իր անձը փորձէ ու նոյնպէս այն հացէն թող ուտէ ու բաժակէն ալ խըմէ, ով որ անարժանութեամբ ուտէ ու խմէ նէ՝ իր անձին դատապարտութիւնը կուտէ ու կը խըմէ կըսէ։ Ըռաջին Կորնթացւոց 11 գլուխ 27 համար։

ԸՆԿՈՒՆ ԻԴ։

հց. Ընձին դատապարտութիւնը կուտէ ըսելը ինչ պիտի ըլլայ։

պէ. Ես բանը առանց օրինակի չեմ կրնար հասկըցընել քեզի, օրինակ մը տամ որ խելքըդ հասնի։

հց. Օրինակը ցոյց տուր նայիմ ինչ է։

պէ. Ընենք թէ կելլաս Պօլիս կերթաս, ու շատ աշխատանքներով հրովարտակ[1] մը կը հանես որ թըշնամիդ յաղթես, կամ գլուխը կըտրել տաս եւ կամ աքսորշ[2]) խրկես, շատ խնդալով կուգաս քու հայրենի երկիրըդ, այն հրովարտակիդ ապահովեցնելով թշնամիդ հետը դատաստանի կը կայնես, ու ես հրովարտակ ուզիմ ըսելով դուրս կըհանես որ կարդացուի առեանը. եւ երբոր կարդացուի կը նայիս որ թշնամիդ համար առած հրովարտակըդ քեզի համար եղած կըլլայ։ Թշնամիդ պիտի աքսորէիր նէ քեզի աքսորելու հրովարտակ կըլլայ, այն առեն դատաւորը բարկանալով կըսէ.

1. Հրովարտակ. Ֆէրման։
2. Աքսոր։ Սուրկիւն. քիւրէք։

Ըն չ իրաւունքով առ հրովարտակիդ ապաւինելով թշնամիդ հետ դատաստանի կայնեցար ուվ անօրէն այնտեղ քու լեզուդ կը պապանձի . ու ոտքերդ եւ ձեռքերդ դողալ կըսկըսին , ու ամաչելով գլուխդ վար կախած գետինը կը նայիս : Եւ դատաւորը հրաման կընէ որ ոտքդ եւ ձեռքդ կապուած քեզի աքսոր կը խրկեն ժէկ անծանօթ երկիր մը յաւիտենական յաւիտենից :

հց. Ա՞ս օրինակիդ միտքը կուզեմ որ ինձի հասկըցընես . վասն զի ժէկ վախնալիք օրինակ մը կերեւնայ կոր :

պէ. Ա՛րդ ինչպէս ըսինք թէ մեղացդ պիտի մաքրուիս ու ետեւ ճաշակ պիտի առնես , բայց՝ ասոր հակառակը՝ մեղաց չը մաքրուած մեղաց աղտով կերթաս ճաշակ կառնես , ու կը խընդաս ալ թէ փառք Աստուծոյ ճաշակըս առի , իբր թէ անով քու թշնամիդ սատանան պիտի յաղթես , բայց՝ դատաստանին օրը քու դատաստանըդ կը տեսնուի , կը նայիս որ քու անարժանութեամբ այն ճաշակին մօտկընալըդ քեզի մեծ յանցանք եղեր է , ու մեծ դատապարտութիւն եղեր է չէ թէ սատանային . եւ այնքան ապաւիներ էիր այն ճաշակին որ սատանան պիտի յաղթէիր ու դուն արքայութիւնը պիտի երթայիր , բայց՝ հիմայ ալ արքայութիւնը չերթալուդ հաձեալ ես , գոնէ դժոխքը յաւիտենական աքսոր չերթայիր նէ :

հց. Ա՞ս ինչ վախնալիք բան էր որ ըսիր եղբայր :

պէ. Վա՛խնալիք բանը դեռ ետքը պիտի լըսես . երբոր ամէն կողմանց յանցաւոր գըտնուիս նէ .

Քրիստոս արդար դատաւորը՝ այն ատեն ամենուն բարկութեամբ պիտի ըսէ (Անկէր ի՛ւր անիծեալներ յայր ի՛ւնչ ոչ ունէիր զՀանդերձս Հարսնեացդ)։

Նոյնպէս. Անկեր ինչո՞ւ աս տեղ մնաք Հարսնիքի լաթեր չունէիր նէ։

Այսինքն՝ ինչո՞ւ մեղաց չըմաքրուած, եւ Հոգեւոր լաթերը չը նորոգած աս ճաշակին մօտկըցար։ Ա ատենս 22 գլուխ 12 Համար։ Այն ատեն լեզուդ կը պապանձի, ատրճդ ձեռքդ կըսկսին դողալ. ամաչելով գլուխդ վար կախած գետինը կընայիս. նաեւ Քրիստոսէն կրկին պիտի լըսես (Կապեցէ՛ք զոտս եւ զձեռս եւ Հանէք զդա՛ ի խաւարն արտաքին անդ եղիցի լալ եւ կրճտել ատամանց)։

Նոյնպէս, Ասոր ոտքերնուս ձեռքերը կապակէց ու դուրսի մուխին, այսինքն՝ (դժոխքին) մէջ ձըդեցէք որ այն տեղ երթայ լայ ու ակռաները կըրճըցընէ կըսէ։ Եւ այն ըսած ըրսպէին անոր ըսպասաւորները Հրամանը կը կատարեն, կը խըրկեն քեզի աքսոր, յաւիտենական դժոխքին մէջը։ Ո՛ւմ սաւ մի եղբայր անարժանութեամբ ճաշակ առնուդ դուն գլուխը ինչ փորձանքներ պիտի գայ։

ԵԱՒԻՂ ԻԵ.

ՃԿ. Ա՛տ բսածներդէդ շատ վախցի. ասկէց ետեւ մեղացըս չը մաքրուած ճաշակ չեմ առներ, բայց՝ Հապա անկէց ետեւ կրկին մեղանչեմ նէ ի՞նչ պիտի ըլլայ։

Պ. Ել ատ բանը ինձի մի՛ Հարցընեք, ատոր

պատասխանը ես չեմ կրնար տալ, հապա Պետրոսին եւ Սողոմոնին հարցուր ու անկէց սորվիլ ատ լանը։

Հց. Պետրոսը եւ Սողոմոնը ես ո՞ւր տեղ գըտնամ ու հարցընեմ, աս լանն ալ դուն հասկըցուր ինչպէս որ ուրիշ լաներըը մեզի հասկըցուցիր։

պէ. (Դուն դառնայ անդրէն 'ի փախած իւր, եւ խոզ լուացեալ ընդ տիղմն Թաւալեալ)։

Ղաբգ. Շունը կը դառնայ իր փըսխածը կրկին կուտէ, խոյն ալ կը լուացուի ու կրկին տըղմին[1]) մէջ կը Թաւիլտի կըսէ։ Պետրոս, Երկրորդ կաԹուղիկեաց 2 գլուխ 22 համար։ Եւ (2) Սողոմոն կը գըրէ (Որպէս շուն յորժամ դառնայ 'ի փսխած իւր առելի լինի, նոյնպէս անզգաստն իւրոյ չարեօքն յորժամ դառնայ անդրէն 'ի մեղս իւր)։

Ղաբգ. Ինչպէս որ շունը կը դառնայ իր փըսխածը կուտէ նէ առելի կըլլայ, նոյնպէս ալ մեղաւորը դառնայ իր ղղջացած մեղքը կրկին որ գործէ։ Ա՛ւետ 26 գլուխ 11 համար։ Տես մեղքը խոստովանող ու եռեւ կրկին մեղանչողը ինչ գարշելի դազաններու նմանցուցեր են։

Հց. Ըրեօք ինչո՞ւ կրկին մեղանչողը անոնց նմանցուցեր են, ի՞նչ է ատ գազաններուն բընութիւնը։

պէ. Պատճառը ատ է, որովհետեւ շանը ձեռքը կերակուր մը որ անցնի նէ անյապաբար շուտ շուտ

1։ Տիղմ։

կը կըլլէ ապահովով փորը կը լեցընէ, ու փորը կը սթմանէ ըստամոքսը1) կաւրի՝ որ կերածը փըսխել կը հարկաւորի, երբոր փըսխէ նէ քիչ մը կը հանգըստանայ, բայց՝ երբոր կը տեսնայ փորը տարտըկեր է, գուցէ շուտով ձեռքըս կերակուր չանցնիր ու անօթի կը մընամ տէր, իսկոյն2) կերթայ այն փըսխածը նորէն կուտէ ու փորը կը-լեցունէ, նոյնպէս մեղսասէր մարդը՝ միշտ մեղաց մէջ կը պատաղի3) մինչեւ տաղտուկ մը գայ, ծնունդ եւ կամ զատիկ, այն ատեն իր խղճմտանքը կար-թըննայ ու սիրտը կը սթմռտի. մինչու որ կը տես-նայ ուրիշները կը խոստովանին կապաշխարեն, ին-քըն ալ անոնց նայելով կերթայ կը խոստովանի մեղքերը կը փըսխէ, քիչ մը կը հանգըստանայ մեղ-քըս թաւիեցի տէր, բայց՝ կը տեսնայ որ մեղաց ամաններըը տարտըկեր են. մեղաց գործիքներըը պարապ մընացեր են, իսկոյն կըսկըսի այն փըս-խած մեղքերը նորէն գործել մինչեւ որ տաղտուկ մը գայ, մեղաց չափը կը լեցընէ այն գաղանին պէս, §եսաւ մի կրկին մեղանչողուն բընութիւնը ինչ-պէս շանը կը յարմարի կոր։

հց. Ըտ քանին իմ խելքս աղէկ հասաւ. որով-հետեւ միշտ իմ ըրած քանըս ատիկայ է, ծընըն-դին մեղքերըս կը խոստովանիմ. քանի մը օր կանց-նի կըսկըսիմ նորէն մեղք գործել մինչեւ զատիկ. եւ զատկին կըրկին կը խոստովանիմ, կը նայիմ որ

1. Ըստամոքս. Միտք։
2. Իսկոյն. Շուտմը. անիտ։
3. Պատաղի. Պըղըշտըկի. մեղքի հետ ըլլալ։

ծընընդին խոստովանած մեղքերս են որ բոլորը նորէն գործեր եմ, հիւ մեղքմը պակաս Թողեր չեմ, ասպէս սովորութիւն ըրած եմ, շարունակ մեղքը կը գործեմ ու կը խոստովանիմ հիւ էի պակսեր մեղքերըս միշտ մէկ չափ է։

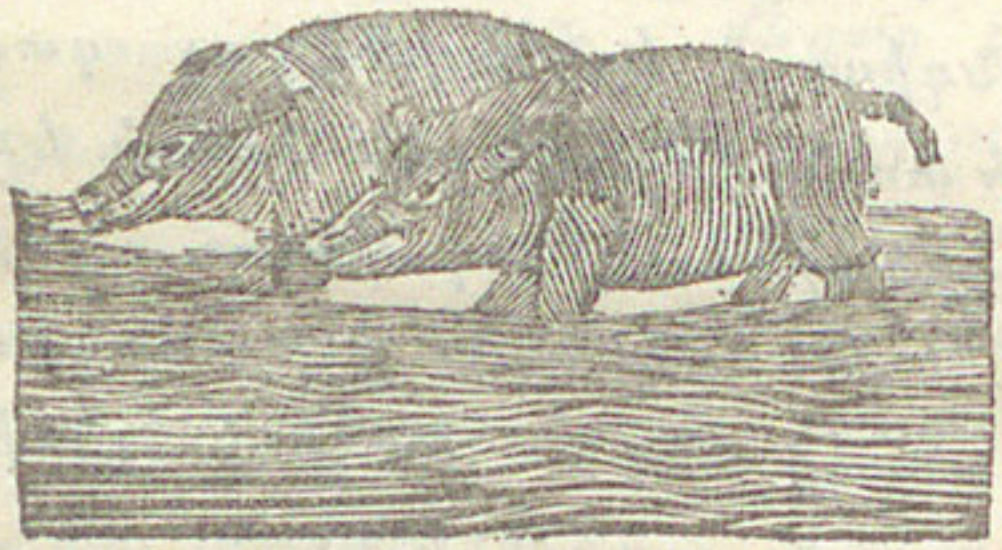
պե. Երանի Թէ մեղքըդ միաչափ կենար ու չաւելնար. վասն զի կրկին մեղանչողուն մեղքը առաջի չափովը չի մընար կաւելնայ. ինչպէս որ Քրիստոս 38 տարուայ անդամալոյծը որ բժըշկեց Է. պատուիրեց Թէ (Ընհաւասիկ ողջացար մի նոս մեղանչեր զի մի չար նս ինչ լինիցի քեզ)։

Նոփ. Ընհա ողջացար. ալ մի մեղանչեր որ աւելի գէշ բան մըն ալ չըլլայ քեզի։ Յովհաննու 5 գլուխ 14 համար։ Տես որ կրկին մեղանչողը մարդուն վիճակը գէշ կըլլայ եղեր. ինչպէս որ Քրիստոս մէկ օրինակով մը հասկըցուց։ (Յորժամ այսն ելանէ ի մարդոյ՝ շրջի ընդ անջրդին տեղւոջ. խնդրէ հանգիստ. եւ չգտնէ. ասէ դարձայց ի տունս իմ անդրէն ուստի եկի. եւ գայ դտանէ մաքրուած եւ յարդարուած, յայնժամ երթայ առնու եօթն այլ այսն չար նս քան զինքն. եւ մտանէ բնակի անդ. եւ լինի յետին մարդոյն այնորիկ չար քան զառաջինն)։

Նոփ. Երբոր մարդոյ օրէն սանանան կ'երթայ։ կըպըտըտի զոր տեղերը. ու հանդիստ կը փընտրէ, ու երբոր հանդչելու տեղ չը գըտնայ նէ, կըսէ Թէ նորէն դառնամ իմ առաջի ելած տունս երթամ. ու հոգայ կըննայ որ այն մարդուն սիրտը եւ միտքը պարպեր է, Ընտուծոյ պատուէրներն չէն հիւ մէկ ձշան մը մընացեր չէ, բոլորը կոր-

սընցուցը է, ալ անտեղ ինքը մինակ չի կենար, հապա կերթայ եօթը հատ դեւ ալ կառնէ քան ղինքը գէշ, ու կուգայ այն մարդուն սրտին մէջ կըբնակին. որ այն մարդուն վերջը շատ գէշ կըլլայ քան զառաջը, տեսար մի որ մեղքը առաջն չափով չի մընար, զորօրինակ Հիւանդին կրկնուսմը1) գէշ կըլլայ, քան թէ նոր հիւանդութիւնը, նոյնպէս պիտի հասկընաս մեղքերն ալ: Ղուկաս 11 գլուխ 24 համար,

հց. Ո՞նը բնութիւնը հասկըցանք որ մեղսաւէր մարդոց յարմար է, եթէ կամիս նէ խողին բնութիւնն ալ մեզի հասկըցուր նայինք անկից ինչ վարուց տեր է,

պէ. Խողը Ի բնէ տղմասէր է, միշտ տղմերու ու ցեխերու մէջ կը թաւիլտի, զարշելի բաներ կուտէ ու զարշահոտութիւն կը սիրէ, մաքրութիւն եւ

1. Կրկնուսմ Հիւանդին. Խոցելութիւն:

անուշահոտութիւն չի սիրեր բնաւ երբէք, բայց՝ երբեմն կնոջմայ գեղը կը մըտնայ ու կը լուացուի կը մաքրուի, բայց՝ իր ուզած բանը չէ ատ մաքրութիւնը հապա ինքը միշտ անմաքրութիւն կը սիրէ, երբ որ կը նայի վրայի գարշահոտ ցեխերը եւ գարշահոտութիւնները գընացեր են քըլթին առաջէն. խակոյն իր հանգըստութիւնը անհանգստութեան կը փոխուի ու շուտ մը կնոջմայ կըրկին ցեխերուն մէջ կը թաւիլըլտի, որ ցեխերուն գարշահոտութիւնը քըլթին դըպչելով կուրախանայ ու կըզուարճանայ։ Նոյնպէս մեղսասէր մարդը՝ որ միշտ մեղքը սիրող ու արդարութիւնը ատողէ նէ, միշտ մեղաց մէջ կը պատաղի, եւ երբեմն խղճմտանքը զինքը տանջելով կնոջմայ կամայ ակամայ կը խոստովանի կապաշխարէ ու կարդարանայ, բայց՝ իր սիրած բանը չէ արդարութիւնը, հապա. իր ուզածը միշտ մեղաց մէջ պատաղիլ է, եւ երբոր մեղաց գարշահոտութիւնը քըլթին առաջէն որ պակսէ նէ. իր հանգըստութիւնը կաւրի, կըսկըսի նորէն այն գաղաններուն պէս իր փըսխածը ուտել, եւ մեղաց տղին եւ ցեխերուն մէջ թաւիլըլտիլ, ահա ատոր համար խոստովանած մեղքը կրկին գործող մարդը ատ գաղաններուն նըմանցուցեր են Պետրոս եւ Սողոմոն։

ԸԱՒՂ ԻԴ։

Կդ. Եղբայր վերը ըսիր թէ, սուրբերը բարեխոս չեն կըրնար ըլլար ըսողը ատա մարգարէ է, ատոր ես ալ կասկած ունիմ թէ մեռած մարդը ինչպէս բարեխոս կըրնայ ըլլար։

պէ. Դուն ատ սուրբերը մեռած կը հարծես։

հց. Ինչո՞ւ մեռած չը կարծեմ. անոնք ալ հո-ղեղէն էրկրն մի, եւ Ա.ստուծոյ վճիռը անոնց ալ էրը մի որ հող պիտի դառնան ըսաց Ա.դամին։

պէ. Իրաւ ես անոնք ալ հողեղէն էրն ու Ա.ստուծոյ վճիռովն ալ մեռան, բայց՝ անոնց մեռնիլը մինակ մարմնով է՝ չէ թէ հոգւով. վասն զի մեղաւորներըը հոգւով ալ մեռած ըլլալովնին. իսկ եւ իսկ մեռելը անոնք են, բայց՝ արդարներըը հոգւով կենդանի ըլլալնուն համար անոնց մեռած չըսուիր։

հց. Ո՞նչ դիտես, այնդի աշխարքին երկոդ մը եղաւ մի որ ատ լուրը քեզի բերէր սուրբերուն ոդջ ըլլալը։

պէ. Ընդ աշխարքէն եկողը ի՞նչ պիտի ընես, ահա երկինք եւ երկիր ոչինչէն գոյացընող Աստուած ինքը վկայեց մարենիին միջէն Պողսէսին ու ըսաց։ (Ես եմ Աստուած Աբրահամու, Աստուած Իսահակայ, եւ Աստուած Յակոբայ, եւ չէ Աստուած, Աստուած մեռելոց, այլ կենդանեաց)։

ՂՀ. Ես եմ Աբրահամին ու Սահակին ու Յակոբին Աստուածը, Աստուած մեռելներու Աստուած չէ հապա ողջերուն կըսէ։ Ելից 3 գլուխ 6 համար։ Ասկէց յայտնի կերեւնայ սուրբերուն կենդանի ըլլալը։ Ուստի անոնց մեռնելուն 400 տարին աւելի եղած էր, բայց՝ դեռ կենդանի են՝ ես կենդանիներուն Աստուածն եմ մեռելներուն Աստուածը չեմ կըսէ,

հդ. Սուրբերուն հոգւով կենդանի ըլլալնուն նեղբըս հասաւ, բայց՝ բարեխօս կըրնաՀն մի ըլլար արդեօք։

պէ։ Քեզի մէկ բան մը հարցընեմ, մէկ մարդ մը գանկատ ընելու կարող ըլլայ նէ, բարեխօս ալ ըլլալու կարող է մի թէ ոչ։

հդ. Ատոր ի՞նչ խօսք, մէկ մարդ մը գանկատ ընելու կարող ըլլայ նէ, հարկաւ բարեխօս ալ կըրնայ ըլլար, բայց՝ սուրբ գիրքերէն կըրնաՀ վկայեր սուրբերուն գանկատ ընելը։

պէ. Ընդ Քրիստոս վկայեց (Ի՛ր համարիք եթէ ես չարախօս ինչ իցեմ զձէնջ առ հօր, զոյ որ չարախօս կայ զձէնջ Պողսէս, զոր դուքն յուսացեալ էք. եթէ հաւատայիք. Պողսէսի հաւատայիք արդեօք եւ ինձ, զի նա վասն իմ խօսէ[զբրեաց)։

ՂՀ. Ի՛ր կարծէք թէ ես ձեր վրայօք գանկատ

ընօղ եմ իմ հօրս՝ ձեր վրայ գանկատ ընդղ կայ Պովհէսը, որ դուք անոր ապաւիներ էք. եթէ Պովհէսին հաւատաւիք նէ թերեւս ինձի ալ կը-հաւատաւիք; ինչու որ անիկայ ինձի համար շիտա-կը գրեց: Յօհաննու 5 գլուխ 45 համար: Եւ (2) յայտնութեան 6 գլուխ 9 համար կը գըրէ (Եւ յորժամ եբաց զկնիքն հինգերորդ՝ տեսի ՚ի ներքոյ սեղանոյն զհոգի սպանեալ մարդկան զբնեբլոց վասն բանին եւ վասն վկայութեան նորին զոր ունէին, որք սպէին ՚ի ձայն մեծ, մինչեւ ՚ի երբ տէր սուրբ եւ ճշմարիտ, ոչ դատես եւ խնդրես զվրէժ արեան մերոյ ՚ի բնակչաց երկրին):

Ընդ. Երբոր հինգերորդ կընիքը բացաւ նէ Ը-տուծոյ խօսքին ու անոր վկայութեան համար մըռնուած մարդոց հոգիները տեսայ սեղանին տակը. որ մեծ ձայնով կըսէին. մինչ սուրբ ճշմարիտ տէր. մինչեւ ի՞րը չը պիտի դատես ու մեր արիւնին վրէժը պիտի չուզես երկրիս բնակիչներէն: Եւ (3) երեսիա կը գըրէ (երանի է մեզ ի՞սրայէլ զի հաճոյքն Ըստուծոյ ծանօթք մեր են):

Ընդ. Երանի մեզի ոչ ի՞սրայէլ, Ըստուծոյ հաճոյ մարդիկը մեզի ծանօթ են կըսէ: Յարուբ 4 գլուխ 4 համար: Ըսկէց կիմացուի որ երանի տա-ալը՝ բարեխօս կըլլան տէր է ուրիշ բան չէ:

Հց. Ըղէկ որ իմ խելքս հասցուցիր, ասկէց ետեւ ալ ես սուրբերուն քղանձը պիտի փակչիմ ու անոնք բարեխօս ըլլան որ միշտ իմ մեղացս համար Ըստուծոյ աղաչեն:

Պէ. Հաւատ աղէկ, սուրբերը բարեխօս ըլլան, բայց՝ մեղաց ետ պիտի քաշուիս: եթէ շարունակ

մեղք գործես ու անհոգ ըլլաս, սուրբերը ինձի համար Աստուծոյ կաղաչեն ըսելով ձեռքըդ մեղքէն էլ քաշես նէ, սուրբերը քեզի չեն սիրեր որ քեզի համար Աստուծոյ աղաչեն, վասն զի անոնք Աստուծոյ պատուէրը պահելով սուրբ եղեր են, ու քեզի ալ դրեր են թէ Աստուծոյ պատուէրը պահէ, դուն անոնց գըրածը ընդուներ չես, Աստուծոյ պատուէրը չես պահեր, եւ քու չար կամքըդ չես կըրնար դըսպեր ու սուրբերուն քղանցը[1] վակչեր ես որ քեզի պաշտպանութիւն ընեն որ մեղք գործես նէ անհոգ ըլլաս, գործնական՝ մէկ հուսկալ մը մէկ գողմարդու պաշտպանութիւն ընէ նէ, ալ այն գողը հինչ վախ չունենար շարունակ գողութիւնը կընէ, մէկ մասը կուսակալին կուտայ, մէկ մասն ալ կը պահէ, բայց՝ վերջը թագաւորը որ իմանայ նէ շատ մեծ պատիժ կը կրէ թագաւորէն, կուսակալն ալ ու այն գործն ալ։ Այնպէս՝ դուն ալ այն սուրբերը սա կուսակալին պէս մարդիկ կը կարծես։ որ գողութիւնները եւ ամէն անօրէնութիւնները ընես ու քանի մը դըրամ տաս սուրբերուն կամ ուխտ երթաս եւ կամ եկեղեցին մոմ վառես, ու սուրբերուն ըսես, ահա աս ընծաս ընդունեցէք, ու Աստուծոյ աղաչեցէք որ ինձի յաջողութիւն տայ, ահա ես նորէն գողութիւնը կերթամ կոր. ձեզի ալ բաժին կը հանեմ, դուք ինձի օգնութիւն ըրէք։ Եւ մանաւանդ Աստուած ալ չուզեր որ այն սուրբերը քեզի պէս գէշ մարդուն համար իրեն աղաչեն։ Ինչպէս որ Երեմիան

1. Քղանց. փէշ։

ըսաց Ղատուած (նե դու մի կալ յաղօթս՝ ի վե-
րայ ժողովրդեան այդորիկ, եւ մի խնդրեր՝ ի վե-
րայ դոցա աղօրմութիւն, եւ մի անկանիր առաջի
իմ վասն դոցա զի ոչ լսեմ քեզ)։

Նարբ. Պատուն առ ժողովրդոց համար աղօթք մը-
ներ, ու առոնց համար աղօրմութիւն մուզեր, իմ
առաջըս մի կայնար ու աղաչեր առոնց համար, ին-
չու որ չըպիտի լըսեմ քեզի կըսէ։ 7 գլուխ 16
համար։

Հց. Ասիկա ինչպէս ընելու է որ սուրբերը
բարեխօս ըլլան ու Ղատուած ալ ընդունի։

Պե. Ասկէց առաջ գործած մեղքերըդ կը ղղջաս
ու կը խոստովանիս, ապաշխարել կըսկըսիս, այն
ատեն սուրբերը բարեխօս կը ըլլան որ անոնք ալ
օգնութիւն կընեն, Ղատուած ալ կընդունի, ո-
րովհետեւ մէկ գօրապետ մը, մէկ մահապարտ
գէշ մարդումը պաշտպանութիւն ընելու ըլ-
լայ նէ, պիտի երթայ թագաւորին ըսէ թէ՝ սա
մարդը իր չարութենէն ձեռքը քաշեց՝ ալ մանակից
պիտի ըլլայ, ասկէց առաջ ըրած չարութիւննե՛րը,
կը խնդրեմ որ մեզի շնորհք ընես ու ներես, ար-
դեօք կընայ մի ըսեր թէ աս մարդը շարու-
նակ աս չարութիւնը պիտի ընէ՝ ու դուն ալ պիտի
ներես։ Ոչինպէս հասկըցիր սրբոց բարեխօսութիւ-
նըն ալ։

ՀԱՒԻՂ ԻԷ.

Հց. Եղբայր՝ իմ կարծեօքըս Ղատուծոյ բոլոր
պատուէրները սորվեցայ, Ընդեօք չը գիտցած պատ-

ուեր մընաց մի որ անոնք ալ սորվեցընէին , դի-
տեմ շատ գլխացաւութիւն կընենք կոր ձեզի տեսակ
տեսակ հարցմունքներով. բայց՝ ինչ ընեմ կուզեմ որ
քրիստոնէից հարկաւոր եղած բաները ըլլլրը սոր-
վէնամ. անոր համար մանրամասնաբար կը հարցընեմ
մէկիկ մէկիկ , կը յուսամ որ չէք բարկանար :

պէ. Ես չեմ բարկանար բան հարցընելուդ ու
պատասխան տալու ալ չեմ ձանձրանար , որովհե-
տեւ Քրիստոս իր աշակերտներուն պատուիրեց որ ,
իր սորվեցուցած բաներուն բոլորը՝ իրեն հաւատաց-
եալներուն սորվեցընեն . ինչպէս որ վերը ըսինք
(Ը) շաւղին մէջ . ասոր համար ինձի պարտք եղած
է Քրիստոսի կամքը քեզի հասկըցընելու . եւ չը-
գիտցողներուն ալ կը պատուիրէ Եւթմիա ու կըսէ
(կացէք ՚ի ձանապարհի եւ դիտեցէք եւ հարցէք
յաւիտենական շաւղաց տեսուն , եւ տեսէք որ է
ճանապարհ բարի եւ գընացէք ընդ նա , եւ գըտ-
ջիք զարբութիւն անձանց ձերոց ասէ տէր) :

ՆԱԹ. Ա՛մէնուն վրայ կայնեցէք հայեցէք ու
հարցուցէք տիրոջը յաւիտենական ճամբուն հա-
մար . ու տեսէք թէ ճամբան աղէկ է նէ այնտեղ
գընացէք որ ձեր անձին մաքրութիւն գըտնաք կը-
սէ Ըստուած , 6 գլուխ 16 համար : Տեսաք մի որ
մինչեւ ճամբուն վրայ կայնեցէք ու տիրոջը ճամ-
բան հարցուցէք կըսէ նէ հապա դուն ատեղ տա-
նը մէջ չը՞պիտի հարցընես , հարցընելուդ չեմ
բարկանար , բայց՝ դեռ շատ պակաս կայ քու սոր-
վածներուդ մէջ , շատ պատուէրներ կան քեզի
հասկըցընելիք որ կատարեալ քրիստոնեայ ըլլաս ,
որովհետեւ Քրիստոս կը հրամայէ (Ըդ եղերութ

դուք կատարեալք որպէս եւ Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է)։

Նոյնպ. Պարտք կատարեալ եղէք ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հայրը կատարեալ է կըսէ) Մատթէոս 5 գլուխ 49 համար։

Հց. Պակաս մընացած պատուէրները որո՞նք են։

պէ. Քրիստոնեայ եղողը խոնարհ պիտի ըլլայ, ընաւ երբեք հպարտութիւն պիտի չը գտնուի իր վրայ, որովհետեւ Քրիստոս ինքը զինքը մեզի օրինակ ցոյց տուաւ (Ուսարժէք ինձմէ զի հեզ եմ եւ խոնարհ)։

Նոյնպ. Ինձմէ սորվեցէք ես խոնարհ եմ կըսէ, տես որ խոնարհութիւնը Քրիստոսէն պիտի սորվինք։ Եւ (2) Յակոբոս կըսէ (Խոնարհեցարուք առաջի տեառն եւ բարձրացուսցէ զձեզ)։

Նոյնպ, Տիրոջը առաջ խոնարհեցէք որ ձեզի բարձրացընէ կըսէ։ 4 գլուխ 10 համար։ Եւ (3) Պետրոս մէկ բան մը կը գըրէ, անիկայ որ ըսեմ նէ բաւական է, եւ ասկէ մէկ խօսքը քեզի բոլորը հասկըցընել կարելի է, ալ ուրիշ գըրուածներուը ըսել չի հարկաւորիր, գուցէ ձեզի ձանձրութիւն[1] կըլլայ։

ճց. Պետրոսին ըսած խօսքը ի՞նչ է։

պէ. Ամենքին ընդ միմեանս զխոնարհութիւն ունենալիք, զի Աստուած ամբարտաւանից հակառակ կայ, տայ շնորհս խոնարհից)։

Նոյնպ Ամէնքդ ալ իրարու խոնարհութիւն ընէք, ինչու որ Աստուած՝ ամբարտաւանի հպարտ մարդոց հակառակ է ու խոնարհներուն շնորհք կուտայ կըսէ։ Տեսար մի Պետրոսը մէկ կարճ խօսքով մը

1. Ձանձրութիւն. Յոգնեցուցիչ։

որքան վախնալիք բաներ հասկըցուցեր է մեզի։

հց. Ըստր միջի ո՞րն է վախնալիք ըսօքը։

պէ. Ըստուած՝ հպարտ մարդոց հակառակ է բաց ըսօքն է վախնալիքը, վասն զի մէկ մարդուն Ըստուած ըլլայ նէ՝ այն մարդուն վիճակը ի՞նչ խեղճ ու դէշ կըլլայ արդեօք, ալ ուրիշ մէկ բարեկամ մը կըրնա՞մի գըտնար քեզի հարցընեմ. Ըստուծոյ Թշնամիին ո՞վ կըրնայ բարեկամ ըլլար, որ Յօղոմանն ալ կըսէ (Պիղծ է առջի Ըստուծոյ ամենայն մեծամիտ)։

ընթ. Ընդր հպարտ մարդիկը Ըստուծոյ առաջ պիղծ են կըսէ։ Ընդակաց 16 գլուխ 5 համար։

հց Ինչո՞ւ համար Պետրոս եւ Յօղոման՝ հպարտ մարդը շատ դէշ ցոյց տուեր են։

պէ. Հպարտութիւնը սատանային հնարքը եւ արուեստքն է. որ անով սատանայ եղաւ, չէ թէ խակըզբնէն սատանայ ըստեղծուած է, հապա՝ լուսեղէն հրեշտակ ըստեղծեց Ըստուած իրեն ըսպասաւորի համար, բայց՝ սատկելը ամէնուն գլուխը ըլլալով, իր փառացը վրայ հպարտացաւ ու ըսաց, իմ աթոռըս քիչ մը վեր դընեմ նէ ես ալ Ըստուծոյ հաւասար կըլլամ, ուստի Ըստուած սաստիկ բարկանալով երկինքէն վար թափեց զոլոր իրեն հնազանդող հրեշտակներով ի միասին, ու դժոխքին պահապան ըրաւ. եւ միշտ հակառակ է Ըստուած՝ սատանային, եւ հպարտ մարդոց հակառակ է Ըստուած կըսէ Պետրոսըն ե՛ս ատոր համար է. որովհետեւ հպարտ մարդը սատանայէն մէկ տարբերութիւն մը չունենար, վասն զի մէկ տըղայ

մը արհեստիմը երթայ, դընենք թէ ոսկերչու-
թեան աշակերտ երթայ, այն արհեստը սորվէնայ
ու գործածէ նէ անոր անունը ոսկերիչ կը կանչեն,
նոյնպէս մեկ մարդ մը սատանային արհեստը սոր-
վէնայ ու գործածէ նէ հարկաւ անոր ալ սատա-
նայ ըսել կերեւի։

Հց. Սատանան հպարտանալով երկինքէն վար
թափիլը, սուրբ գիրքերը կը վկայե՞ն մի։

Պէ. Ո՛չ, ահա նախ Եսայի կը դըրէ (Ցոյս ա-
սէիր ՚ի մտի քում երթալ յերկինս ՚ի վերոյ քան
զաստեղս երկնից, արկից զաթոռ իմ եւ նստայց
՚ի լերին բարձու ՚ի վերայ լերանց հիւսիսոյ, երթից
՚ի վեր քան զամպս՝ եղէց նմանող բարձրելոյն, արդ
ահաւասիկ ՚ի դժոխս իջցես ՚ի հիմունս երկրի, որք
տեսանիցեն զքեզ զարմացին ՚ի վերայ քո եւ ա-
սացեն, այս այն այր է որ զայրացուցանէր զերկիր
եւ շարժէր զթագաւորս որ առնէր զաւենայն տի-
եզերս աւերակ)։

Նոյն. Դուն քու մտօքդ կըսէիր թէ երկինքը
կելլամ ու ամպերէն եւ աստղներէն վեր աթո-
ռըս կը դընեմ կը նըստիմ որ ես ալ Աստուծոյ
կը նմանիմ, բայց՝ ահա դըժոխքը պիտի իջնաս
գեհենին տակը, որ քեզի տեսնողները քու վրայ
զարմանալով պիտի ըսեն, սա մարդը անի՞կայ է
որ բոլոր աշխարհքը տակնուվրայ կընէր, թագա-
ւորները կը դըրդէր որ բոլոր աշխարհքը կապակա-
նէին կըսէ։ 14 գլուխ 13 համար։ Եւ (2) պետ-
րոս կը դըրէ (Ի հրեշտակսն յանցուցեալս Աստ-
ուած ոչ խնայեաց, այլ խաւարային կապանօք ար-
կեալ ՚ի տարտարոս՝ եւ պահել ՚ի դատաստանի)։

Նոթ. Երեշտականերուն միջի յանցաւորները Աստուած էրեսնայեց, հապա մուխ կապերով ձըգից դըժոխքին մէջ, ու դատաստանին պահել տուաւ կըսէ։ Ներկրորդ կաթուղիկեաց 2 գլուխ 4 համար։ Եւ (3) Թադէոս՝ որ Յուդա կըսուի, կը գըրէ (Եւ գիրեշտակս որք ոչ պահեցին զիւրեանց իշխանութիւն, այլ թողին զիւրեանց բնակութիւն, ի դատաստանի մեծի աւուրն մշտնջենաւոր կապանօք պահեաց ի խաւարի)։

Նոթ։ Երեշտակաները որ իրենց իշխանութիւնը էը պահեցին ու իրենց բնակարանէն դուրս ելան. մշտնջենաւոր մուխի կապերով դատաստանին մեծ աւուրը պահեց։ 1 գլուխ 6 համար։

հց. Խոլքըս հասաւ որ հպարտութիւնը սաաանայէն հնարուած է, բայց՝ վերը ըսիր թէ հպարտ մարդը սատանայէն տարբերութիւն մը չունի, ատոր իմ խոլքըս էը պատկեցաւ, ինչու որ՝ շատ թէ քիչ ես ալ հպարտութիւն կընեմ բայց՝ շատ տարբեր է սատանային հպարտութենէն։

պէտ. Ո՞ւ հպարտութիւնդ ինչ տեսակ է որ տարբեր կըլլայ։

հց. Սատանայն՝ Աստուծոյ նմանիլ ուզեց։ Հիմա ես ասպէս անպատճառ գործ կընեմ, ձեռքըս էը հասնելու տեղը չեմ երկընցըներ, հապա ես ինձ նման մարդոց վրայ կը հպարտանամ որ ձեռքըս ալ կը հասնի. ոտքըս ալ կը հասնի ու ուժըս ալ։

պէտ. Կարծեմ դուն ասիկայ մեղաց տեղ դըրիր էես։

հց. Մեղք էէ չեմ կըրնար ըսեր, Թէպէտ

մնդք սեպեր եմ , բայց՝ հապա սատանային հպարտութեան հաւասարը է մի ։

պէ. Դուն ինչ իրաւունք ունիս քեզ նման մարդոց վրայ հպարտանալու , ինչ աւելի բան ունես անոնցմէ , հարուստ ես ատոր համար կը հպարտանաս աղքատներուն վրայ ։

հց. Ըլլայ, ատոր համար կը հպարտանամ ,

պէ. Ըտիկայ տուտ ես, ատ ապրանքը քու չէ որ ատոր վրայ հպարտանաս , ուրիշին ապրանքին վրայ ինչ իրաւունք ունիս հպարտանալու ։

հց. Իմ ապրանքըս որո՞ւ է որ քու չէ կըսես ։

պէ. Ապրանքը քու ըլլար նէ մեռած ատենըդ քու հետ կը տանէիր , աս տեղ ձըդել երթալէդ կիմացուի որ քու չէ եղեր ։ Ես կամ կըտրիճ ես անոր համար կը հպարտանաս ։

հց. Ըլլայ, ատոր համար կը հպարտանամ տըկար , անուժ մարդոց վրայ ։

պէ. Ըհա առիւծը1) քեզմէ զօրեղ ուժով է ։ Ես կամ անուշ ձայն ունիս անոր համար կը հպարտանաս ։

հց. Ըլայ, ատոր համար կը հպարտանամ խաւնաձայն մարդոց վրայ ։

պէ. Ըհա օխակը2) քեզմէ աղուոր ձայնաւորէ , ես կամ աղուոր գեղեցիկ լաթերը հագուերը ես ատոր համար կը հպարտանաս հին լաթ հագուողներուն վրայ ։

հց. Ըլայ ատոր համար կը հպարտանամ ։

1· Առիւծ· Առիւծ ։
2· Օխակ· Պուլպիւլ ։

պէ. Ընդ սիրամարգը1) քեզմէ աւելի գեղեցիկ շողշողուն փետուրներով զարդարուած է, քու լաթերուդ ցոցը պիտի ուտէ, որ Յակոբոս վկայեց։ Ու կամ շատ արուեստաւո՞ր2) ես ատոր համար կը հպարտանաս անդէտներուն վրայ։

հց. Ըլլայ, անոր համար կը հպարտանամ։

պէ։ Ընդ մեղուն ու ապրուշումին որդը. քեզմէ աւելի արուեստաւոր են, որ անոնց արուեստին քու խելքդ ամենևին չի հասնիր։ Ու կամ արագընթաց ես շո՞ւտ ճամբայ կը քալես ատոր համար կը հպարտանաս։

հց. Ըլլայ, անոր համար կը հպարտանամ։

պէ. Ընդ այծեամը3) եւ նապաստակը4) քեզմէ աւելի արագընթաց են։ Ու կամ գործունեայ5) ես անոր համար կը հպարտանաս ծոյլերուն վրայ։

հց. Ըլլայ, անոր համար կը հպարտանամ։

պէ. Ընդ մրջուկը6) ու մեղուն քեզմէ աւելի գործունեայ են, ինչպէս որ Սողոմոն կը գրէ. (Երթ առ մրջիւնն ո՛վ վատ եւ նախանձեաց ընդ ճանապարհ նորա. եւ չէր իմաստնագոյն քան զնա. զնորա ոչ գոյ հոգապործութիւն. եւ ոչ հարկապիր, եւ ոչ ընդ տէրամբ է, եւ պատրաստէ յամարայնի զկերակուր... եւ կամ Երթ առ մե-

1. Սիրամարգ. Թաւուզ ղուշ։
2. Արուեստաւոր. Մարիֆէթլիւ։
3. Այծեամ. Ճերան։
4. Նապաստակ. Դաւշան։
5. Գործունեայ. Ղայրէթլու։
6. Մրջիւն. Ղարնճա։

դուն եւ ուսիր զի աւրդ գործունեայ է)։

Ընթց. Ա ըրջուվին քով գնա ու ծոյլ, ու անոր ձամբուն նախանձիր, ու անոր իմաստուն եղիր. վասն զի անիկայ հոդագործութիւն չունի, իրմէ առաջ ուղղ չիկայ, ու իշխանութեան տակ՝ալ չէ, եւ իր կերակուրը ամառուանէ կը պատրաստէ . . ։ եւ կամ մեղուին քով գընա ու տրիմիր ինչպէս գործունեայ է կըսէ։ Եւ կամ աչքերդդ աղուոր կը տեսնան անոր համար կը հպարտանաս բլշականը1) վրայ։

հց. Ես, անոր համար կը հպարտանամ։

պխ. Ես հա գայլը եւ արծիւը2) քեզմէ աւելի սըրտոտ են։ Եւ կամ անկաճներդդ աղուոր կը լըսէ անոր համար կը հպարտանաս խուլերուն վրայ։

հց. Ես, անոր համար կը հպարտանամ։

պխ. Ես հա իշուն անկաճը քեզմէ աւելի կը լըսէ։ Եւ կամ շատ գիտնականն ես անոր համար կը հպարտանաս տըգէտներուն վրայ։

հց. Ես անոր համար կը հպարտանամ։

պխ. Ես հա օձը քեզմէ աւելի գիտնականէ, ինչպէս որ Աովսէս կը վկայէ (Օձն էր իմաստնագոյն) նաեւ Քրիստոս ալ իր աշակերտներուն պատուիրեց (Եղերուք խորագէտք իբրեւ զօձ)։

Ընթց. Օձի պէս խելօք եղէք։ Ա առթէոս 10 գլուխ 16 համար։ Տեսար ու եղբայր. դուն քեզ նման մարդոց չէիր հաւնիր, անոնք ինձմէ վար են, անոնց վրայ կը հպարտանայիր ինձի չեն կըր-

1. Բլշակ. Աչքը ցաւուռ. խախուտ։
2. Արծիւ. Ղարաղուշ։

նար հասնիր տէր, հիմայ հասկըցայ մի որ չէ թէ մարդոց, հապա լեռներուն գազաններէն, ու երկինքին թռչուններէն, եւ կամ գետինին սողուններէն ու միջատներէն1) ալ վար մընացիր ու ասոնց չէիր կըրցեր հասեր, ինչ որ պարծեցար նէ անունք քեզի յաղթեցին, թէ ուժով. թէ ձայնով եւ թէ արուեստիւ, թէ գեղեցկութեամբ, եւ թէ գիտութեամբ, անոնցինը քեզմէ աւելի եկաւ, տես որ վերը կը պարծենայիր թէ, (ես ինձ նման մարդոց վրայ կը հպարտանամ որ ձեռքս ալ կը հասնի ու ուժըս ալ կը հասնի) հիմայ տես քանը որ չէ թէ մարդոց, հապա մինչեւ անգամ քու ատիցըդ տակի սողուններուն չըկրցեր էիր հասեր ոչ խըլճալի, ալ ասկէցետեւ իրաւունք ունիս մի քեզ նման մարդոց վրայ հպարտանալու։

Կց. Ա. ինչ պարշելի բան է եղեր հպարտութիւնը որ մարդը սատանայի նմանցընելէն իզատ բան անասուններէն ու գազաններէն, եւ կամ թռչուններէն ու սողուններէն ալ վար կընէ կոր։ Աիտա իմ խելացս որ ասքան ատեն հպարտութիւն ըներ եմ. շատ աղէկ ըրիր որ իմ խելքըս հասցուցիր, ասկէց ետեւ բնաւ երբէք հպարտութիւն չեմ ըներ, հայց՝ ինչ ընեմ որ իմ վրայ հպարտութիւն չկայ։

պէ. Աիրեր մտքէդ հպարտութիւն մը գայ նէ, շուտ մը գետինը նայիր ու մտածէ որ սա քու ոտիցըդ տակի հողէն ըստեղծուած ես, ու կըմտիկնես հող պիտի դառնաս ու ոտից տակ պիտի երթաս ու

1. Միջատ. պէտէկ։

կոխկըտուտիս։ Ան (2) մէկ մը աշխարհք եկած օրըդ, եւ մէկմըն ալ աշխարհքէն երած օրըդ մըտածէ տես թէ հիշ մէկ մարդ մը իրաւմէ տարբերութիւն ունի՞ն մի։ Ան աղքատ եւ թէ հարուստ. թէ խեղճ եւ թէ հիմար. թէ դեղեցիկ եւ թէ տըգեղ, թէ գօրեղ. եւ թէ տկար, բոլորին ծնիլն ալ ու մեռնիլն ալ հաւասար են, ինչպէս որ առոնց բոլորն ալ լալով եւ տրտմութեամբ աշխարհք կուգան, առտանային կը մըխիթարէ մի աշխարհք կուդան, առտանային կը մըխիթարէ մի պէս ըրէ ըսելով կը խաբէ. նաեւ ինչպէս մերկ եկան աշխարհք նոյնպէս մերկ պիտի երթան, իրենց հետը բան մը տանելու կարող չեն, ոչ հարուստը իր ապրանքը կըրնայ տանիլ, ոչ գեղեցիկը իր գեղեցկութիւնը. ոչ գօրեղը իր գօրութիւնը. բոլորն ալ ունեցածնին հոս տեղ պիտի ձըգեն երթան մեղքէն իզատ։ Ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (Աշխարհքը բան մը չէ բերինք ու բան մըն ալ չենք կրնար տանիր)։ Տեսար մի որ հիշ մէկ մարդ մը իրաւմէ տարբերութիւն չունին. թէ ծընած օրը եւ թէ մեռած օրը. ինչպէս որ Սողոմոն կըսէ (Ան մուտ է ամենեցուն յաշխարհ եւ ան դ հատարակաց) այսինքն՝ բոլոր մարդոց աշխարհք գալն ալ ու աշխարհքէն երալն ալ մէկ է կըսէ։ Ինչպէս ոսկեղ ձուքը. չէ մը ապրանք կանցնի տղայոց խաղալիքին պէս, առտանան անոր հետը կը խաղցընէ ժամանակ մը ա ապրանքն ալ քուկըդ է ու ա աշխարհքն ալ քուկըդ է, գուն քու գործանքդ եւ ուրախութիւնդ նայէ ձեռքէդ ինչ որ կուգայ նէ մէկը ետ մի թողր, գուն Աստուծոյ հաճոյ մարդ երեւայիր նէ

աս հարստութիւնը քեզի չէր տար Աստուած , դուն
մի վախնար քեզի դէմ մարդ չի կընար ելլուցիը,
ես քու կընակըդ կայներ եմ զքեզ պաշտպանելու
ըսելով կը խաբէ , այն խեղճն ալ սատանային թե-
լադրութեան հաւատալով ու խաբվելով այն ապ-
րանքին պատճառաւը շատ մեղքեր կը գործէ անոր
ապաւինելով , ու երբոր գանիկայ աշխարհք խրկողը
կանչէ տէր ես քա դարձիր ուկո , այն ատեն խեղքը
կը ցընորի1) ինչ ընելը չի գիտնար , սատանան ալ
կը պատասխանէ թէ ես սա բանին չեմ խառնըվիր
ու ես կը քաշուի , կըսկսի այն խեղճը ծընած ա-
ւուրը պէս կընակին վրայ պառկիլ ու լալ , բայց՝
ինչ օգուտ. ընտանիքներն ալ երես դարձուցեր են
ու բարեկամներն ալ , ծընած օրը կը խընդային
կոր . ասօրըս կուլան կոր , ծնած օրը լաթեր հապ-
ուելընելու կը ջանային բարեկամները , այսօր լա-
թերը մերկացընելու ջանք կընեն , ուրիշ բան մը
չի դար ձեռքերնուն , ու մարդը կը նայի որ հիչ
մէկէ մը օգնութիւն չըպիտի գըտնայ՝ ինքն ալ
յուսահատելով քրանձքը կը թօթվէ ու կելլայ
ապրանքին միջէն՝ կերթայ անդի աշխարհքը . ու
այն ապրանքէն հիչ մէկ բան մը տանելու կարող
չէ իր հետը , միայն թէ այնքան քաշած աշխատան-
քին փոխարէն մէկ պատանք մը վարձք ունի կառ-
նէ կը մըտնայ հոգին տակը : Օհպէտ ոմանց ձեռ-
քը այն պատանքն ալ չանցնիր , ոըքան հարուստ
մարդիկ առանց պատանքի գընացած են . վան զի
ոմանք լեռները ու դաշտերը2) կը մեռնին որ մար-

1· Ցնորիլ՝ խելքը թռցնել· չըլսըմիշ ընել։
2· Դաշտ՝ Օվայ։

մինին գազաններն ու թռչուններըը կուտան, եւ ոմանք ծովը եւ կամ գետերուն մէջ կը խեխտըվին՝ ձուկերու կերակուր կըլլան. այն սովորական մահուամբ մեռնող ու պատանքով թաղուած մեռելը երանիելի կը սեպեն, վերջապէս քեզի հասկըցընելիքըս ասիկայ է, մէկ պատանքէն լզատ բան մը տանելու կարող չէ իր հետ. եւ այն ապրանքին պատճառաւ գործած մեղքերն ալ կը պահուին մինչեւ դատաստան, այն ատեն այն մեղքերն ալ կըշալկէ կերթայ դժոխքը՝ ապրանքները կը մընան ատեղ, որովհետեւ իր հետը չը բերաւ որ իր հետը տանի, հապա ատ տեղ գըտաւ եւ ատ տեղ կը ձըդէ կերթայ։

հց. Հապա ես ինչ ընեմ որ ապրանքըս ատ տեղ չըթողում ու իմ հետըս տանիմ։

պէ. Քու հետըդ բան չես կրնար տանիր, հապայ քեզմէ առաջ պիտի խրկես քու երթալու տեղըդ, որ երթաս նէ պատրաստ գըտնաս այն տեղ ապրանքըդ։

հց. Ապրանքըս ինչպէս ինձմէ առաջ կրնամ խրկեր։

պէ. Ատ հարցանդ յարմար պատմութիւն մը կայ՝ թէպէտ քիչ մը երկար է, բայց՝ քու հարցմանդ շատ յարմար կուգայ, եթէ քեզի ձանձրութիւն չի տար ու անկաճ կը դընես նէ ատ պատմութիւնը ըզուցեմ, վասն զի կարելի է ատ պատմութեան միջէն շատ բաներ տրվէնաս։

հց. Որքան երկար պատմութիւն կուզես ըլլայ ինձի ձանձրութիւն չի տար երբէք, որովհետեւ ապրանքըս ատ տեղ չը թողուլ՝ ու հետըս տանե-

լու խրատ պիտի լըսեմ, անոր համար չեմ ձանձըրանար, ըսէ որ լըսեմ. ու նայիմ ինչ պատմութիւն է նէ ես ալ սորվեննամ ու ան ապրանքըս ան տեղ չը թողում երթամ։

պ։ Մէկ ապգի մը մէջ սովորութիւն մը կար, որ իրենց թագաւորը մինչեւ տարի մը կընատեցընէին. երբոր տարին լըրանար նէ, թագաւորը կը մերկացընէին ու մէկ կըղզի(1) մը կաքսորէին որ կերթար այն տեղ անօթի ծարաւ մեռնէր, եւ անոր տեղը ուրիշ մըն ալ կը նըստեցընէին, եւ երբ անոր տարին ալ որ լըրանար նէ զանիկայ ալ միւս թագաւորին պէս կը նէին, ու տեղը ուրիշ մը կը նըստեցընէին, ետեւ մէկ խելօք մարդ մը թագաւոր նըստաւ, ու ըսկըսեց մտածել թէ իմ տարիս ալ որ լըրանայ նէ, անշուշտ ինձմէ առաջ եղող թագաւորներուն հանդիպած փորձանքը իմ գլխուս ալ պիտի հանդիպի, անոնց պէս մերկ պիտի աքսորեն, ըսելով ապրանքըս ան տեղ կը մընան, ես պիտի երթամ այն տեղ անօթի ծարաւ մեռնիմ, ուստի ասոր աղէկը. քանի որ իշխանութիւնը իմ ձեռքըս է՝ իմ գանձարանիս(2) միջի ըստակները տակին բոլորը այն իմ աքսոր երթալու կղզին խըրկեմ. որ ետեւ մերկ ալ երթամ նէ հոգ չէ. ըսելով ըստակըս հոն տեղ կըլլայ ըսելով ըսկըսեց հետզհետէ գանձարանին միջի ըստակները խըրկել այն իր աքսոր երթալու կղզին հաւատարիմ մարդոց ձեռօք. եւ ինքն ալ շատ ուրախ էր, ինչու որ

1. կըղզի։ Ասայ։
2. գանձարան։ Խաղնէ։

հոգ չունէր թէ ինչ մերկ կաքսորեն ու ապրանքը սա տեղ կը մընայ միւս թագաւորներուն պէս , հապա այն տեղ ասկէց աւելի հանգիստ կեանք կը վարեմ տէր `կուրախանար , երբոր այն տեղ ունեցած ապրանքը միտքը կուգար : Ա՛րջապէս ատոր տալին ալ որ լըրացաւ նէ վերը պատմած թագաւորներուն պէս մերկացուցին ու աքսոր խրկեցին այն կըղզին , բայց՝ միւս թագաւորներուն պէս տրտում չէր երթար հապա ուրախութեամբ կերթար , ինչու որ այն երթալու տեղը յոյս ունի , պատրաստութիւն տեսած տարտսը շինած է , գընաց նայեցաւ որ շատ գեղեցիկ ապահով տեղ մըն է : Ասկէց անկէց մարդիկ բերել տուաւ ու բազմամարդ երկիր մը շինեց ու կրկին թագաւոր եղաւ յաւիտեան) :

ԿԹ. Ես պատմութիւնդ շատ ախորժելի եկաւ իմ անկաճին , թէպէտ այն առաջի անմըտութեամբ կտրտուող թագաւորներուն համար քիչ մը տըրտմեցայ , բայց՝ ա՛ս մէկ թագաւորը շատ աղէկ խելք բանեցուցեր է , ու ինչ յիրաւի շատ ուրախացուց . ուստի կուզեմ որ ատոր միտքըն ալ ինձի հասկըցընես եթէ կը հաճին նէ :

ՊԲ. Ամէն մարդ իր անձին թագաւոր է . ուրիշ հետեւ Աստուած՝ անձնիշխան ըստեղծեց մարդը , ինչպէս որ Սիրաք կըսէ (Մարդն իսկըզբանէ անձնիշխան կամ ստեղծ Աստուած . ինչու եւ ղըւսր եղ առաջի իւր՝ ուր եւ կամի մնեսցէ ըզձեռս իւր) :

ՆԱՓՓ. Աստուած իսկըզբէն մարդը անձնիշխան ըստեղծեց, ու կրակը եւ ջուրը առաջը դընաւ որ

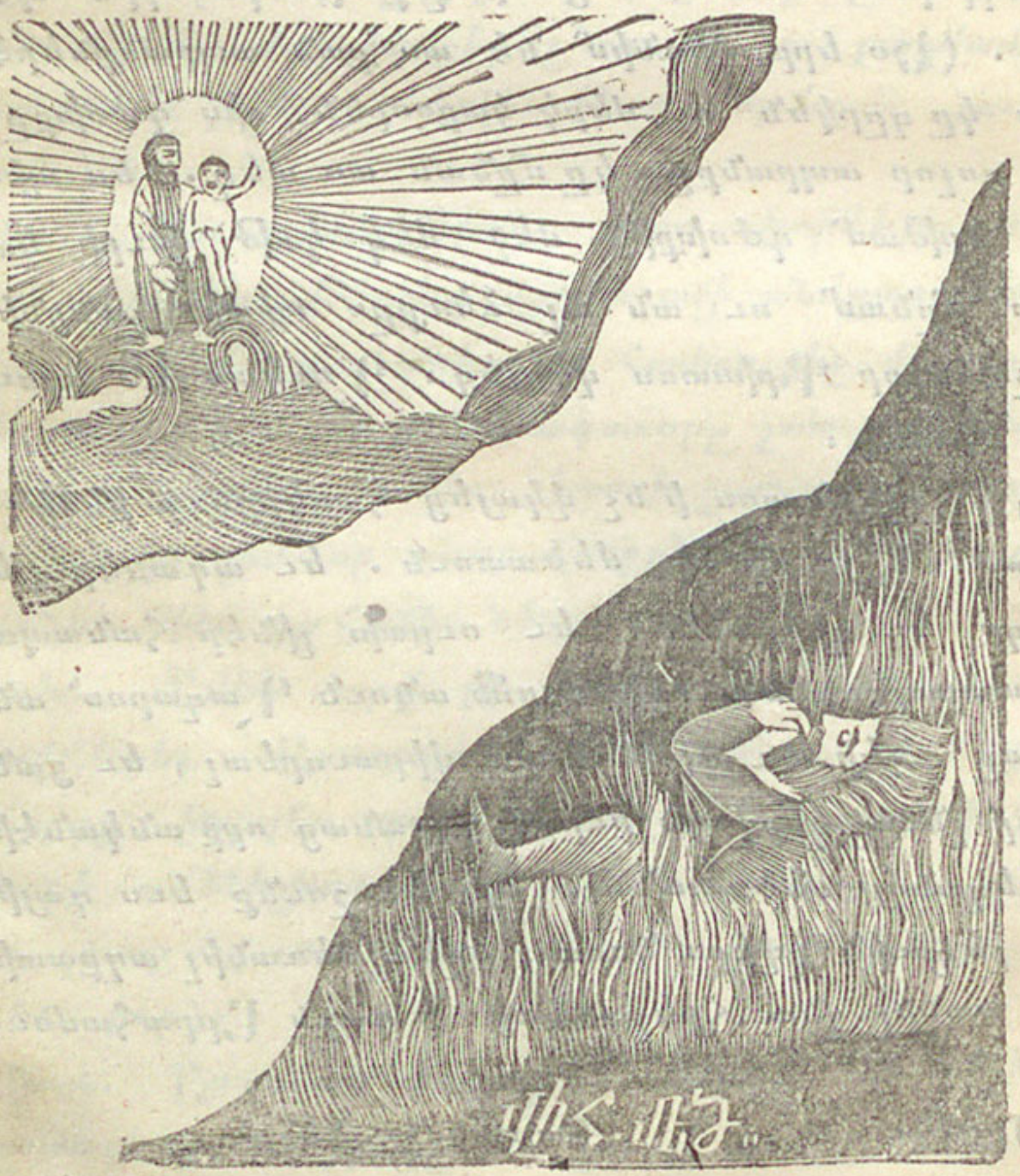
որէն ախորժի նէ ձեռքը անոր մէջ խօթէ կըսէ։ Ապց՝ երբոր մեռնի նէ՝ ալ աչքնիշխան չէ։ Եւ կամքը իր ձեռքը չէ։ Հապա կենդանի մընացողնեռւն ձեռքն է կամքը. երբոր մեռնիս նէ, վերը պատմած Թագաւորնեռւն պէս շուտ մը կը մերկացընեն ու կը խրկեն քեզի կամ արքայութիւնը եւ կամ դըժոխքը, որէն որ ախորժեցիր նէ, Սիրաքին ըսածին պէս (Կրակն ու ջուրը առաջը դրաւ որ ախորժածնին ձեռքը մըխէ1) ահա ջուրը արքայութիւնը՝ եւ կրակը դժոխքը կիմացուի, բայց՝ պէտք է որ դեռ ատ փորձանքները գլուխնիդ չը հանդիպած մտածես այն խելօք Թագաւորին պէս թէ. (Ես երբ մեռնիմ նէ ատ քան ապրանքներէս զիս կը զըրկեն ու մերկ կաքսորեն զիս դժոխքը. եւ բոլոր ապրանքըս կը մընան ատ տեղ. ես պիտի երթամ դժոխքին մէջ մէկ կաթ ջուրի կաթոտ մընամ ու ան ալ ձեռքըս պիտի չանցնի, ինչպէս որ Քրիստոս վկայեց։ Ղուկաս 16 գլուխ 19 համար։

Հց. Քրիստոս ինչ վկայեց հասկըցուր ինձի։

Պէ. Նայր մի էր մեծատուն. եւ ագանէր բեհեզ եւ ծիրանիս, եւ ուրախ լինէր հանապազ առատապէս, եւ աղքատ ոմն անուն Ղազարոս՝ անկեալ դնէր առ դրան նորա վիրաւորեալ, եւ ցանկայր լնուլ զորվայն իւր ի փշրանաց որք անկանէին ի սեղանոյ մեծատանն, այլ եւ շունք եւս գային եւ լեզուին զվէրս նորա, եղեւ մեռանիլ աղքատին եւ տանիլ զնա հրեշտակաց ի գոգն Աբրահամու,

1. Մըխել, Տալտըրմիշ ընել։

ձեռաւ եւ ձնծաւտունն եւ թաղնցաւ, եւ ՚ի գէ-
ժոխեան ամբարձ զաչս իւր մինչ ՚ի տանջանան էր,
ետես զԵբրահամ ՚ի հեռաստանէ, եւ զ՚Ղազարոս
՚ի գոգ նորա հանգուցեալ, եւ նա աղաղակեաց եւ
ասէ, Հայր Եբրահամ ողորմեաց ինձ՝ եւ առաք-
քեա զ՚Ղազարոս. զի թացցէ զծատ մատին իւրոյ ՚ի
ջուր՝ եւ զովացուսցէ զլեզու իմ, զի պատակիմ
՚ի տապոյ աստի, եւ ասէ Եբրահամ ցնա՝ ժրդեակ
յիշեա զի ընկալար անդէն զբարիս քո ՚ի կեանան
քումմ, եւ զ՚Ղազարոս նոյնպէս զչարչարանս, արդ
ես առ մխիթարի եւ դու այդր պատակիս։

ըսէք Մէկ հարուստ մարդ մը կար, բեհեզէ) ու ծիրանիշ) լաթեր կը հագուէր, ու միշտ ու հանապազ ուտել խմելով աւելի ուրախութեամբ կեանք կը վարէր, ու Ղազարոս անուն աղքատ ու վիրաւոր մարդ մըն ալ կար որ առ հարուստ մարդուն դըրանը քով ինկած պառկած էր, ու այն հարուստ մարդուն սեղանէն վանած փըրշուներովը իր փորը կըշտացընելու կը ցանկար, ու երբ առ աղքատը մեռաւ նէ, հրեշտակները անոր հոգին առին տարին Աբրահամին գոգը հանգըստացուցած, ու մեծատունն ալ մեռաւ ու թաղուեցաւ, դժոխքին ու տանջանքին մէջէն աչքերը վերցուց նայեցաւ ու շատ հեռուէն Աբրահամը տեսաւ, որ Ղազարոսը անոր գոգը հանգիստ նըստեր է, ազաչելով կանչեց անոր ու ըսաց, ով Հայր Աբրահամ ողորմիր ինձի, Ղազարոսը խըրկէ որ իր մատին ծայրը ջուրը թաթիլէ ու իմ լեզուս թըրջէ. վասն զի կրակիս մէջ լալիս կոր առ տանջանքին տակէն, ու Աբրահամ պատասխան տուաւ ու ըսաց անոր (Ով որդեակ այն աշխարհքի ուրախութիւն ու ցընծութիւնդ միտքդ բեր, ու Ղազարոսին ալ քաշած նեղութիւնները միտքդ բեր. դուն քու բարութիւնըդ այն աշխարհքը վայելեցիր. ուստի ով ուրախութեամբ, ու Ղազարոսն ալ այն աշխարհքը ցաւերով, ու նեղութիւններով անօթի ծարաւ իր կեանքը մաշեցուց, անոր համար հիմայ ասիկա առ տեղ պիտի մխիթարուի ու ուրախանայ, ու դուն

1. Բեհեզ։ Տիւլպէնտ։
2. Ծիրանի։ Ալ՝ շարապի։

ալ ատ տանջանքին մէջ պիտի այրիս ու բըռնկիս կըսէ։ Տեսար մի եղբայր, ինչպէս գեղեցիկ յայտ-մար օրինակ ցոյց տալով մեզի ղուշացուցեր է Քրիստոս Թէ. իրեն ապրանքին ապաւինող, եւ ա-նոր վրայ Հպարտացող, աղքատներուն չողորմող, եւ ինքը միշտ ուտելով ու խըմելով մարմինը պա-ըարող1), եւ իր կեանքը միշտ ուրախութեամբ ու փափկութեամբ անցընող, եւ իր բոլոր ունեցած ապրանքը ատ տեղ ձըգող ու գընացող մարդոց վերջի խեղճութիւնը մեզի իմացուցեր է, որ մէկ կաթ ջուրի կարօտ կը մընայ ու այն ալ ձեռքը չանայնիր։ Ինչպէս որ վերը ըսինք Թէ. (Ըս տեղ խընդացողը այն աշխարհքը պիտի լայ։ ու ատ տեղ մեղացը համար լացողն ալ, այն աշխարհքը պիտի խընդայ)։

Հց. Հապա ես ինչ պիտի ընեմ ինչ խրատ կուտաս։

պէ. Խրատը Քրիստոս տուեր է ինձի ըսել հարկ չէ, եթէ անոր խրատը պահես շատ ուրախ կըլ-լաս, ատ աշխարհքն ալ ու այն աշխարհքն ալ։

Հց. Քրիստոս ինչ խրատ կուտայ։

պէ. (Մի գանձէք ձեզ գանձս յերկրի՝ ուր-ցեց եւ ուտիճ ապականեն. եւ գողք ական հատա-նեն եւ գողանան, այլ՝ գանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս. որ ոչ ցեց եւ ուտիճ ապականեն, եւ ոչ գողք ական հատանեն եւ գողանան. զի ուր գանձն ձեր է, անդ եւ սիրտք ձեր եղիցին)։

Ըսէք, Ձեր ապրանքը գետինին մէջ մի պահէք

1) Պարարել. Պիտղեմիշ ընել։

որ ցեցը ուտէ եւ կամ գողերը պատը ծակեն ու գողնան . Հապա՝ ձեր ապրանքը երկինքին մէջ պահեցէք որ՝ ոչ ցեցը կըրնայ ուտել , եւ ոչ գողերը պատը կըրնան ծակել ու գողնալ , ինչու որ ձեր ապրանքը ուր տեղ է նէ ձեր սիրտն ալ հոն տեղ կըլլայ : Ա՛ տթէոս 6 գլուխ 19 համար :

հց. Ես իմ ապրանքըս ի՞նչպէս երկինքը կըրնամ որ այնտեղ պահուի , երկինքը գընացող կարաւան կայ մի :

պ՛. Այո՛, երկինքը գընացող կարաւանը դեռ տունին վըրայէն շատ է , վասն զի երեւմն կըլլայ որ քաղաքէ քաղաք գընացող կարաւան չէ գըտնուիր որ վաճառականներուն բեռները գետինը կը մընան , բայց՝ երկինքը գնացող ճամբորդը հիչ պակաս չէ , որ ժամանակ փընտրես կըրնաս պատրաստ գըտնար ու ապրանքդ խրկել :

հց. Երկինքը տար վեր գընացող ճամբորդները որո՞նք են :

պ՛. Աղքատները , խեղճերը , կոյրերը , ժերկերը , եւ կաղերն են , ապրանքդ ատոնց որ յանձնես նէ անշուշտ կը տանին Քրիստոսի կը յանձնեն, որ այն տեղ կը պահուի . ու դատաստանին օրը Քրիստոսէն կառնես :

հց. Եղբայր աս լսած մարդիկդ , գետինին վրայ տուր տեղը շիտակ քալել չեն գիտեր , վասըն զի ոմանց աչքը չի տեսնար , ոմանք կաղ են , եւ ոմանք ժերկ են՝ ցրտէն վաղէն դուրս չեն կըրնար ելլալ . եւ ոմանք ալ անօթի ծարաւ ծուռնկերնին տըկարացեր է , ի՞նչպէս ատոնք իմ ապրանքըս երկինքը տարվեր պիտի հանեն :

պէ. Ո՞ւ խեղճերը. քու ապրանքըդ էլ պիտի շալկեն ու երկինքը երթան. Հապա՝ աս տեղ կուտեն կը հագուին, ու Քրիստոսի վրայ փոլիցայ կը քաշեն, որ Քրիստոս հաշուատուումարին 1) ժէջ կը գըրէ այն խեղճերուն տուած ողորմութիւնըդ ընդունելով, ու դատաստանին օրը քեզի կը վճարէ իր պարտքը։

հց. Ընչաքաղցերուն տուածը Քրիստոս կընդունի մի։

հց. Կընդունի ըսինք էլ լսեցիր մի. Եթէ մեղաց որ զգուշանաս նէ, դընենք թէ դուն մէկու մը փոլիցայ քաշես, եւ այն մարդն ալ քու

1. Հաշուատուումար. Թէֆթէր։

հրամայած տեղէդ ըստակը վըճարէ նէ դուն չես մի ընգուներ քա՛ւ փոխ[ի]ցած, ինչպէս որ Սօղոմոն կը գըրէ (Փոխ տայ Ա՛ստուծոյ որ ողորմի աղքատին, ըսա տրոց նորա հատուսցէ նմա . . . մի ասիցես թէ ոչ ճանաչեմ զնա եւ ոչ նա զիս ճանաչէ, գիւտասջիք . զի տէր զսիրտս ամենեցուն ճանաչէ, եւ որ ստեղծ զշունչ ամենեցուն նա գիտէ զամենայն եւ հատուցանէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր):

Ընդ. Ով որ աղքատին կողորմի նէ Ա՛ստուծոյ փոխ կուտայ, ու իր տուրքին հաւեմատ կը վճարէ անոր . . . ու մը՛սեր թէ ես գանիկայ չեմ ճանչնար, ու անիկայ ալ զիս չի ճանչնար, գիտցած եղիր որ Ա՛ստուած ամէն մարդոց սիրտը կը ճանչնայ, ու ամէնուն շունչը ըստեղծող տէրը լսլորը գիտէ, ու ամէն մէկուն գործքին հաւեմատ հատուցում կընէ ։ Ա՛ռակաց 19 գլուխ 17 համար ։

հց. Ա՛ն ինչ վերը քեզի հարցուցինք թէ, աղքատներուն տուածըս Քրիստոս կընդունի՞ մի, դուն ալ աշխարհօրէն փոխ[ի]ցայ մը օրինակ ցոյց տուր ։ ես աղէկ գիտեմատ փոխ[ի]ցային գործերը որ աշխարհային բաներ են, երկնային գործն ալ աշխարհային գործոց կը նմանցընես ։

պ. Ըհը՛, փոխ[ի]ցային քու հարցմանըդ պատասխան յարմար մէկ օրինակ մըն է, բայց՝ դուն ատոր միտքը չես հասկըցեր, վասնամ թէ մեր աշխատանքը ոչ ինչ պիտի ըլլայ ։

հց. Ո՞ւչ ըը հարցուցած սոսկ[ի]նայի նէ քեզի ի՞նչ պիտի հարցընէի, ես ինձմով կը հասկընայի, դուն հիչ պէտքը չէիր ինձի, բայց՝ ատ օրինակը իմ միտքիս ըը պատկեցաւ. կուզեմ որ հասկըցընես։

պէս. Քրիստոս մեզի փրկեցաւ ցոյց տուած է (Ա՛րմ վաճառեա զամենայն ինչս քո եւ տուր աղքատաց եւ ունիցես գանձս յերկինս)։

Ընթ։ Պէտք կու ունեցած բոլոր ապրանքըդ ծախէ ու աղքատներուն տուր որ երկինքին մէջ ապրանք ունենաս։ Մատթէոս 19 գլուխ 21 համար։

Հմայ մենք իր հրամայածին պէս որ ընենք նէ էլ՞ ընդունիր մի, եւ անոր փոխարէնը մեզի էլ տար մի, ինչպէս որ ինքը խոստացեր է անշուշտ կընդունի։

հց. Ո՞նչ խոստացեր է Քրիստոս։

պէս. Օգի քալեցեայ եւ հետը քենձ ուտել, ծաղրաւեցայ եւ արբուցիք զիս, մերկ եւ զգեցուցիք զիս եւ այլն։

Ընթ. Ընեմի էի կերցուցիք, ծարա էի խմցուցիք, եւ մերկ էի հագուեցուցիք պիտի ըսէ Քրիստոս՝ արդարներուն դատաստանին օրը, եւ անոնք ալ պիտի ըսեն (Ո՛վ տէր ճրը զքեզ անօթի, ծարաւ, եւ կամ մերկ տեսանք որ առ բարութիւննեըը քեզի ընինք) այն ատեն Քրիստոս կրկին պիտի պատասխանէ (Որովհետեւ արարիք ՚ի միում փոքրկանցս այսցանէ ինձ արարիք)։

Ընթ. Որովհետեւ ասոնցմէ պըզտիկներէն մէկուն ընիք նէ ինձի ըրած եղաք։ Մատթէոս 25 գլուխ 40 համար։ Տեսար մի որ աղքատները երկինքը գընացող կարաւան են, անոնց որ յանձնես ապրանքըդ նէ, Քրիստոս ընդունիլը, եւ անոր փոխարէնը քեզի տալուն հաւատացիր մի։

հց. Ա՛ս բաներուն աղէկ խելքըս հասաւ, բայց՝ վերը ըսիր թէ, քու ապրանքըդ աղքատներուն

ձեռքովը երկինքը խըրկես նէ, շատ ուրախ կըլլաս, ես ատքան աշխատանքներով՝ ձեռք բերած ապրանքըս ինչպէս աղքատներուն ձեռքը ձըդեմ ու ես ալ ուրախ ըլլամ, ես լաւ յոյս ատ ապրանքին վըրայ դրեր եմ, ու խելքըս միտքըս ատոր վրայ է դիշեր ցորեկ, ես ինչպէս զանիկայ աջացըս ա-ռաջէն հեռուըցընեմ ու ուրախ ալ ըլլամ եղբայր։

պէտ. Ընդա Քրիստոս՝ քու սիրտըդ ու միտքըդ, ապրանքիդ հետը կապուած ըլլալը գիտնալով, քեզի հրամայեր է թէ ատ քու սիրած ապրանքըդ երկինքը խըրկէ որ քու սիրտըդ ու միտքըդ ալ ա-նոր հետ երկինքը ելլան, որ միշտ երկինքին ար-քայութիւնը մտածես ու անիկայ զրուցես, ինչ-պէս որ Պօղոս կըսէ (Ա Կորնթացւոց ԺԳ գլուխ եւ մի զայս որ յերկրի աստ է)։

Ըտպէ. Ա՛րի բաները մտածեցէք, աս երկրիս վըրայի բաները մի՛ մտածէք կըսէ։ Կողոսացւոց 3 գլուխ 2 համար։ Տեսար մի որ մեր միտքը միշտ երկինքը պիտի ըլլայ։

հց. Ատոր իմ խելքըս չի հասնիր. չը տեսած տեղըս ինչպէս միտք պիտի բերեմ ու մտածեմ։

պէ. Ընդ ըսածըդ շիտակ է. չը տեսած տեղըդ չես կըրնար մտածել, որովհետեւ դուն երկինքը չես տեսած, ու ապրանք մըն ալ խըրկեր չես, որ այն ապրանքին պատճառաւ երկինքը միտքըդ բե-րէիր աւդեօք ապրանքըս ինչ եղաւ տէր. ահա քե-զի աշխարհօրէն օրինակ մը ցոյց տամ, զորօրինակ. աս աշխարհիս մէջ շատ մեծ ու փառաւոր քաղաք-ներ կան, թէ Եւրոպայի մէջ եւ թէ Ասիայի մէջ (Լօնտրայ. Խարիզ, Ինկիլթէրէ, Պօլիս, Եգիպ-

տոս, Դամասկոս, Կերիա, եւ Բաբիլոն եւ այլն։ Եթէ ան փառաւոր քաղաքներուն մէջ, առեւ տուր մը չունենաս, ու մէկ փոքր գիւղի մէջ շատ ապրանք եւ առնելիք ունենաս նէ քու միտքդ ո՞ւր տեղ կըլլայ. ան փառաւոր քաղաքներուն վրայ կըլլայ թէ, ան փոքր գիւղին վրայ կըլլայ։

Կ՚ուիկայ Հարցընել Հարկ չէ, յայտնի բան է որ իմ ապրանքըս ուր տեղ ըլլայ նէ, միտքըս ալ ան տեղ կըլլայ, ան ապրանք մը չունեցած քաղաքները ինչո՞ւ պիտի միտքըս բերեմ ու մըտածեմ, բայց՝ փոքր գիւղի մը մէջ ապրանք ունենաս նէ գիշեր ցորեկ միտքըս այն գեղին մէջ կըլլայ, ու կարտորամ ալ թէ ճրը պիտի առնելիքիս օրերը լըմընայ եւ կամ ձամբաները բացուին որ երթամ առնելիքներըս առնեմ։

պէ. Ըստ աղէկ պատասխան տուիր, նոյնպէս դուն ալ քու ապրանքըդ վերը պատմած աղքատներուն ձեռքովը երկինքը խըրկես որ ան տեղ պահուի նէ. նախ եւ առաջ քու ըտլոր վախերդ կըվերնայ վրայէդ, որովհետեւ ան ապրանքը քովըդ եղած ատենը շատ բաներ կ՚վախ կունենաս, թէ դողէն, եւ թէ ցեցէն, թէ ջուրէն, եւ թէ կըրակէն, թէ բռնաւորներէն եւ թէ զրպարտիչ մարդիկներէն, եւ այլ շատ բաներէ վախ կը քաշես ապրանքըս կը կորսընցընեմ տէի։ Բայց՝ երկինքը խըրկես նէ ատ՚վախերը ըտլորովին կը վերնայ, որովհետեւ Քրիստոս ինքը վկայեց թէ (Ա՛ն ցեցը կըրնայ ուտել, եւ ոչ գողերը կըրնան գողնալ). եւ երբոր երկինքին արքայութիւնը միտքդ գայ նէ ան տեղ ունեցած ապրանքդդ մտածելով կուրա-

խանաս, եւ (2) մեռնելէն ալ չես վախնար. վասըն զի մեռնելէն վախցող մարդիկը, երկինքը ապրանք մը եւ մէկ յոյս մը չունին, հապա՝ ապրանքնին ալ եւ յոյսերնին ալ աս տեղ է, որ մեռնէ նէ գիտէ որ իր սիրելի ապրանքէն պիտի բաժնուի. ու այն երթալու տեղն ալ բան մը չունի. կը հասկընայ որ ինքը մերկ պիտի երթայ, անոր համար, երբոր մեռնելու խօսք մը որ լսէ նէ աշխարհքը գլխուն մութ կուգայ։ Հայց՝ եթէ դուն այն խեղճ թափառողին պէս քու ապրանքըդ ճգմէ առաջ երկինքը խըրկես նէ, աս աշխարհս մէջ քու գըլուխըդ ինչ փորձանքներ գայ, (թէ հիւանդութիւն թէ աղքատութիւն, եւ թէ ձախորդութիւն) եւ կամ թէ ամէն տեսակ նեղութիւնները). հիչ ամենեւին չես տրտմիր. ինչու որ աս աշխարհիս, թէ ըստացուածքը, թէ աղքատութիւնը թէ ցաւ եւ տըրտմութիւն. եւ կամ ուրախութիւն, բոլորը անցաւոր են ու վերջ ունին. ժահը կը խափանէ առանց բոլորը, բայց՝ այն աշխարհքը յաւիտենական է եւ վերջ չունի, կը տեսնաս որ յաւիտենականութեան մէջ ապրանք ունիս. զանիկայ մըտածելով կուրախանաս, եւ կուզես որ օր մը առաջ մեռնիս երթաս վարձքըդ առնես փառքըդ վայելես։ ու ժառանգես։ Ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (Ցաճելալ եմ ելանել ի մարմնոյ աստի եւ ժառանգել առ Քրիստոս)։

Թուղթ. Կուզեմ որ աս մարմինէն ելլամ ու Քրիստոյ քով երթամ կըսէ։ Երկրորդ Կորնթացւոց 5 գլուխ 8 համար։ Տես ահա երկինքը յոյս ունեցող Պօղոսը մեռնելու կը յաղձայ։

հց. Նշդրայր՝ իմին կարծեօքըս Պօղոս մէկ աղքատ մէկ մըն էր, ապրանք չունէր որ երկինքը խըրկէր ու անոր յոյս դնելով մեռնիլ ուզէր։

պէ. Պօղոսին ապրանքը աւետեան շատ էր, վասըն զի չը կարծես թէ երկինքը խըրկելիք ապրանքը մինակ ոսկի, արծաթ, եւ կամ աղուոր լաթեր են որ աղքատներուն ձեռքը չը դըտնուի. եթէ ատ պէս ըլլար նէ. կարելի էր որ ըտկոր Հարուստ մարդիկը աւքայութիւնը երթային՝ ու աղքատներէն ալ քնաւ երկէք աւքայութեան երես տեսնող չըլլար, բայց՝ չէ ատ պէս հապա՝ աւուր հացի կարօտ աղքատներն ալ երկինքը խըրկելիք ապրանք ունին։

հց. Աղքատներուն ապրանքը ինչ է երկինքը խրկելիք։

պէ. Նախ՝ իրեն աղքատութեան յօժարութեամբ սիրով, յանձնառու ըլլալով դոհ ըլլալ Աստուծոյ մէջ, ու չը նեղուի ու չը դժդոհի թէ ինչու զիս ատպէս ըրեր է (2) մեղաց զգուշանայ (3) ծոմ եւ կամ պաք պահէ (4) աղօթք ընէ (5) տըկէտ մարդը խըրատելով մեղաց զգուշացընէ (6) ըտկոր նեղութիւններուն համբերէ ու այլն. ահա ատոնց ըտկորը առանց ըստակի, երկինքը խրկելիք բարեգործութեան ապրանքներ են, եւ Պօղոս աս ապրանքները ունենալով մեռնիլ կուզէր։ Հիմայ դուն ալ քու ունեցած ապրանքներէդ ըստ կարեացըդ, կարօտներուն ողորմիս, մեղաց զգուշանաս, ժամանակ ժամանակ ծոմ եւ կամ պաք պահես, ու աղօթք ընես, մեղսասէր մարդիկը խրատելով մեղաց զգուշացընես, եւ միշտ ատպէս բարեգործութիւններուն պարապիս, եւ Աստուծոյ ըտկոր

պատուէրները անթերի կատարես նէ, Պօղոսին պէս դուն ալ մեռնելու կարտարաս՝ թէ ճրլ պիտի մեռնիմ ու երթամ բարեգործութեանս փոխարէն վարձքըս առնեմ ու արքայութեան մէջ ուրախանամ։

հց. Վարձքըս առնեմ տէր քանի անգամ յիշեցիր, արդեօք ի՞նչ պիտի տայ, ապրանքնի՞ս մի պիտի տայ թէ ուրիշ բան պիտի տայ։ Ըլլայ որ մեզմէ ան տեղ ողջ լլման ըստակ առնէ ու անոր փոխարէն մեզի փըտած ըստակ տայ։ Այսկայ ինձի հասկըցուր որ հանգիստ ըլլամ։

պե։ Մի վախնար, փըտած ըստակ չը տալէն իզատ քեզմէ փըտած կառնէ ու քեզի առողջ ըստակ կուտայ, վան զի քեզմէ պըղինձ կառնէ ու փոխարէն ոսկի կուտայ, քեզմէ հին լաթեր կառնէ ու քեզի լուսեղէն լաթեր կը հագուեցընէ, քեզմէ հացի փշրանքները կառնէ՝ ու քեզի կենաց հացէն կը կերցընէ։ Քեզմէ դառաթով պաղ ջուր կառնէ՝ ու անմահական ջուրէն կը խմցընէ, քու մէկ կոյրի մը ձեռքէն բռնել ճամբայ ցոյց տալուդ փոխարէն՝ քու ձեռացըդ կը բռնէ ու արքայութիւնը կը-տանի, քու ծոմապահութիւն ընելուդ փոխարէն, կենաց ծառին պտուղէն կը կերցընէ, տեսաը մի քեզի տալիք ապրանքները։

ՀԱՒՈՂ ԻԸ.

հց. Աղէկայ ատ ի՞նչ գարշելի բան է եղեր հըպարտութիւնը, որ մարդը սատանայի կը նըմանցընէ, ու ասքան խօսքեր ու պատմութիւններ անոր վրայ ըլուցուեցաւ, մեծապէս շնորհակալ եղայ քեզմէ

որ իմ խելքըս հասցուցիր, ալ ես ասկէց ետեւ
բնաւ երբէք հպարտութիւն չեմ ըներ որ սատանայի
չեմ նմանիր։

պէ. Շատ լաւ է, հպարտութիւն մը՛նէր որ սա-
տանայի չը նմանիս, բայց՝ ասոր նման երկու հատ
գարշելի մեղքեր ալ կան որ մարդը սատանայի կը
նըմանցընէ. եթէ այն երկու մեղքերէն չը զգու-
շանաս նէ, հպարտութիւն ալ որ չընես՝ անշուշտ
սատանային որդեգրութիւն պիտի ըլլաս, վասն զի
մէկ ճըշմարիտ մը, մէկ ոտիցն ալ ծուռ(1)
ըլլալու նէ չի կրնար փախչիլ ու երկու ոտիցն ալ.
բանը սատանային ծուռ մկը չի՛նալն է եղբայր։

հց. Ո՞ր ըսած մեղքերըդ որո՞նք են։

պէ. Ա՛յո՝ նախանձութիւնը. ինչպէս որ վերը
ըսինք թէ հպարտութիւնը սատանային հնարքն է,
նոյնպէս նախանձութիւնն ալ անոր հնարքն է, ա-

1. Ծուռ մկան պէս։

նոր համար նախանձ մարդն ալ սատանայէն տարբերութիւն չունենար, որովհետեւ սատանան կը-պարտանալ՝ ու իրեն լուսեղէն փառացը զրկուելէն ետեւ՝ շուտ մը Ադամին փառացը նախանձեցաւ ու զանիկայ ալ իր փառացը զրկեց, ու բոցեղէն սրով՝ ասպիշաւէց երկիրը աքսորելով մահուան վճիռը արձանացոյց մարդոց վրայ, ինչպէս որ Սողոմոն կըսէ («Նախանձու բանսարկուէն եմուտ մահ յաշխարհ»).

Ընդդ. Սատանային նախանձութիւնովը մահը աշխարհիս մէջը մըտաւ կըսէ։

Հց. Նախանձութիւնը ճրն է ես չեմ գիտնար կոր։

պէ. Քու ընկերոջդ բարութեանը վրայ տըրտմիլ, եւ ձախորդութեանը վրայ խնդալ։ Ըսինքն՝ քու ընկերոջդ ունեցած պարանքին, կամ զաւակներուն, առեւտուրին յաջողութեան, ու երած վաստակին. եւ կամ ունեցած պատիւին եւ գիտութեանը, եւ այլ բոլոր քու ընկերոջդ օգտակար բաներուն վրայ տրտմիլ եւ հոգալ։ Ու ասոր հակառակը. ընկերոջդ զաւակ չունենալուն։ Ու կամ ունեցածը մեռնելուն, եւ պարանքը գողցըվելուն, եւ կամ առեւտուրին ձախորդութեանը, կամ պատիւը կոտրելուն, եւ կամ մէկ մորձանքի մը հանդիպելուն, եւ կամ հիւանդանալուն, եւ բոլոր քու ընկերոջդ գլուխը եկած պատահմունքներուն ներսէն ըլընդալ ու ուրախանալ։ Ըհա ասոնց բուլորը նախանձութիւն են, ու ասոնք վրան գործածող մարդը սատանայէն տարբերութիւն չունի։ Ու (2) մեղքն ալ բանբասանքն է, որ աս ալ սատանային հընարքըն է, որովհետեւ սատանայ Ադամին

փառացը որ նախանձեցաւ նէ, օձին միջնորդութեամբ մեր նախամօրը (Եւային) ըսաց (Օ՛ի՞ է զի ասաց Աստուած թէ յամենայն ծառոց ուր ինչն՝ ի՛ն ներքս՝ ի դրախտի այդր մի՛ ուտիցէք, եւ ասէ կինն ցօձն; ի պտղոյ ծառոց դրախտիդ կերիցուք, բայց՝ ի պտղոյ ծառոյն որ է՛ ի մէջ դրախտին՝ ասաց Աստուած մի՛ ուտիցէք ի՛նմանէ, եւ մի՛ հարկ լինիցիք զի մի՛ մեռանիցիք։

Ընթ. Ինչո՞ւ համար Աստուած ձեզի պատուիրեց թէ դրախտին միջի եղած ծառներուն պտուղէն մի՛ ուտէք. ըսաց Եւան՝ դրախտին ծառներուն պըտուղէն պիտի ուտենք, բայց դրախտին մէջ տեղը որ ծառ մը կայ, անոր համար ըսաց Աստուած թէ ատ ծառին մի՛ մօտկընաք ու ատոր պըտուղէն մի՛ ուտէք որ չըմեռնիք։ Սատանայն երբոր Եւային մէ աս խօսքը լըսեց նէ նայեցաւ որ ատոնք Աստուծոյ հնազանդ են, անոր պատուէրը պահեր են, ու չը պիտի ուտեն այն արգելած պտուղէն, այն աւետեն սատանայն ըսկըսեց զԱստուած բանբասել ու ըսել (Ա՛չ թէ մահու մեռանիցիք, զի գիտէր Աստուած թէ յորում աւուր ուտիցէք ի՛նմանէ բացին նայցեն աչք ձեր եւ լինիջիք իբրեւ զԱստուածս. ճանաչել զբարի եւ զչար)։

Ընթ. Ատ պտուղէն ուտելով չէ թէ կը մեռնէ՛ իք, հապա գիտէր Աստուած՝ որ երբ այն պտուղէն ուտէք նէ ձեր աչքերը կը բացուին, ու դուք ալ Աստուածներու պէս կըլլաք. ու բարին ու չարը կը ճանչնաք. անոր համար Աստուած ձեզի պատուիրեց թէ ատկէց մի՛ուտէք որ աչքերնիդ չը բացուի։

Հց. Տե՛ս որքան չարութիւն է սատանային՝ ըրած բանը։

պխ. Սատանային յանցանք կը գըտնաս կոր կարծեմ դուն բանբասանք չես ըներ։

Հց. Բանբասանք չընող մարդ քիչ կը գըտնուի. թէպէտ ես ալ բանբասանք կընեմ բայց՝ շատ տարբեր է սատանային բանբասանքէն։

պխ. Դու բամբասանքդդ ինչ կերպ է որ տարբեր կըլլայ կոր անորմէ։

Հց. Սատանան զՅաստուած բանբասեց, Յաստուած ձեզի խաբեր է տէր. քանի լեցի որ ես ատպէս անպատեհ գործ բռնեմ, ես զՅաստուած բանբասելու ինչ կարող եմ, միայն թէ ես՝ ինձ նըման մարդիկ կը բանբասեմ։

պխ. կարծեմ թէ դուն ատիկայ մեղք սեպած չես, ինչպէս որ վերը մարդոց վրայ Հպարտանալը մեղք սեպած չէիր։ կերեւի թէ բանբասանքէն ալ

վախ չունիս եղբայր։

Հց. Վախը բնաւին չեմ վերցուցեր ; քիչ մը վախ կը քաշեմ , բայց՝ հապա մարդ բանբասելը , զՅստուած բանբասելու հաւասար է մի ։

Պէ. Ըհիչ մէկ տարբերութիւն մը չունի , թէ մարդ բանբասերես , եւ թէ զՅստուած . մի եւ նոյն են , որովհետեւ Յստուած իր պատկերը ըստեղծեց մարդը . անոր համար մարդոց անարգանքը Յստուծոյ կը վերաբերի ։ Ըմէս մի տեսնար աշխարհային թագաւորներուն դրամին որ անարգես նէ ամհապարտ կըլլաս ու կը դատապարտուիս, այն դրամին վրայ թագաւորին պատկերը եւ կամ անունը կայ տէր , հապա մարդոց վրայ Յստուծոյ պատկերը կենալէն իզատ Քրիստոսի անունն ալ կայ որ քրիստոնեայ կըսուինք նէ , մարդոց անարգանքը Յստուծոյ չի՞ վերաբերիր մի ։ Ինչպէս որ Պօղոս կըսէ ։ (Որ անարգէ՝ ոչ զմարդ անարգէ այլ Յստուած) ։

Յոյգ. Ով որ կանարգէ նէ չէ թէ մարդոց է անարգանքը հապա Յստուծոյ է կըսէ ։ Յառջին Թէսաղոնիկեցւոց 4 գլուխ 8 համար ։

Հց. Ես պարապ տեղը մարդ չեմ բանբասեր . մարդոց ըրպարտութիւն չեմ ըներ . հապա՝ մէկ մարդ մը գէշ բան մը ընէ նէ գանիկայ շատ կըբանբասեմ , ասիկայ մէկ միաս մը ունի՞ մի ։

Պէ. Ըհա անկաճ դիր տես ինչ կըսէ քեզի Պօղոս (Ասանորդ առանց պատուհասի տալոյ ես ոմ մարդ որ գատիսդ , զի որով գատիս զընկերդ՝ գանձըն քո գատապարտես , զի դու զնոյն գործես որով գատիսդ , քանզի գիտեմք եթէ Յստուծոյ գա-

տաստանն ճշմարտութեամբ է՝ ի վերայ այնոցիկ որք գայնպիսիսն դործեն, իսկ արդ՝ խորհեացի՞ս գայս ում մարդ որ դատիսդ գայնոսիկ որք գայնպիսիսն դործեն եւ դու գնոյն գործես, եւ թէ դու ապրելո՞ց իցես՝ ի դատաստանաց անտի Աստուծոյ)։

Ընդդ. Աստր համար պատասխան չես կրնար տալ ում մարդ, որ մարդ կը բանբասես, ինչ բանի վերայ քու ընկերդ կը բանբասես նէ. քու անձդ կը դատապարտես. ինչուր որ դուն ալ անոր ըրածը կընես, արդեօք կը մտածես մի ում մարդ, որ այնպէս բան ընողները կը բանբասես ու դուն ալ անոր ըրածը կընես նէ, գիտենք որ Աստուծոյ դատաստանը ճշմարտութեամբ կը հասնի այնպէս բան ընողներուն վերայ, բայց՝ դուն պիտի ազատիս մի Աստուծոյ դատաստանէն կրսէ, Հռովմայեցւոց 2 գլուխ 1 համար։ Տեսար մի որ ըսածդդ շիտակ ալ որ ըլլայ նէ կարող չես բանբասելու. ինչուր՝ դուն ուրիշը բանբասես նէ իրր թէ դուն ատ պէս դործ ըրուած պիտի չըլլաս, դուն քեզի անարատ պիտի ձեւացնես որ տեսնողները զքեզ արդար մէկ մը կարծելով պատիւ ընեն, անոր համար Կրիստոս ատիկայ կեղծաւորութիւն սեպած է որ կրսէ (Ովմ տեսանես զշիւղ յականի եղբօր քո եւ ի քում ականդ զգերանդ ոչ տեսանես, կամ զի՞նչպէս ցեղբայր քո թող հանից զշիւղդ յականէ քումմէ. ահաւասիկ ի քում ականդ գերան կայ, կեղծաւոր՝ հան նախ զգերանդ յականէ քումմէ եւ ապա հայեացիս հանել զշիւղն յականէ եղբօր քո)։

Ընդդ. Քու եղբօրդ աչքը շիւղը (1) ինչո՞ւ կը տես-

նաս ու քու աչացըդ մարթակը չես տեսանար, եւ կամ ինչպես կըրնաս ըսել եղբօրդ թէ. Թո՛ղ տուր որ աչացըդ շիւղը հանեմ, ահա քու աչքըդ մարթակ կայ, ո՛վ կեղծաւոր՝ առաջ քու աչացըդ մարթակը հանէ ու ետեւ եղբօրդ աչաց շիւղը հանելու հայիր կըսէ։ Ա տոթէոս 7 գլուխ 2 համար։

Կդ. Ինձի չը դըպչիդ ես ալ բան չեմ ըսեր, բայց՝ իմ անունս կոտրող եւ զիս բանբասող ըլլայ նէ ձեռքես եկածին չափ ես ալ անոր անունը կոտրելու եւ բանբասելու կը ջանամ, ասիկայ վընաս մը ունի մի արդեօք։

Պէ. Ա՞ըրը (ԺԱ) շաւղին մէջ Քրիստոսի խօսքը ըսինք թէ (Ձարին դէմ հակառակ մի կայնիր) դուն այն խօսքին հաւատացեր չես, ահա ատիկայ է՝ պնաասը. ալ ատկէց մէծ պնաս կըլլայ մի. ջքնդ սիրտդ սիրես, ատոդ ընաբասես. ջքնդ գովդ գովես ու բանբասողներն ալ որ բանբասես նէ, քու քրիստոնեայ ըլլալդ ուսկէց յայտնի պիտի ըլլայ եղբայր, աս քու ըրած բանդ անհաւատներն ալ կընեն, ինչպէս որ Քրիստոս վկայեց որ վ՚ըրը պատմեցինք, նաեւ Պետրոս ալ կը գըրէ Քրիստոսի ըսածին պէս (Ա՛ր չար փոխանակ չարի հատուցանել, կամ բանբասանս ընդ բանբասանաց. այլ նորին հակառակը օրհնել. զի յայս իսկ կոչեցարուք զի զօրհնութիւն ժառանգիցէք)։

Ըտէ. Ձըլլայ որ չարութեան փոխարէն չարութիւն ընէք. կամ բանբասանքին դեմ բանբասանք, հապա անոր դիմաց օրհնել, վասն զի անոր համար կանչուեցաք որ օրհնութիւն ժառանգէք)։ Ա՛ռաջին Պաճուճիկեաց 3 գլուխ 9 համար։ Եւ (2) պօ-

ղոսըն ալ քանի տեղ կը գըրէ Պետրոսին ըսած պէս։ Տեսար մի՛ եղբայր, մինչեւ անգամ մեղի բանբասողն ալ՝ կարող չենք բանբասելու մըն՛ա մեղի՝ չը բանբասողները։

հց. Ա՛յս չը բանբասողը ես ալ չը բանբասեմ, իմ անուանս չը կոտրտուն անունը չը կոտրեմ, շատ աղէկ, բայց՝ հապա զիս բանբասող ու անուանս կոտրտողներուն ի՞նչպէս համբերելու է։

պէ. Իմա՛յ դուն Քրիստոսի հաւատացեր ու աշակերտ եղած ես. Քրիստոս հրամայած է թէ (Ինձի հաւատացողը իմ ետեւէս պիտի գա, դուն ալ Քրիստոսի աշակերտ եղար նէ պէտք է որ անոր ճամբան բունես երթաս որ անոր քով հասնիս. ա՛նկայ հրէից՝ բոլոր նախատինքներուն եւ բանբասանքներուն համբերեց, պէտք է որ դուն ալ համբերես եղբայր ուրիշին բանբասանքին։

հց. Քրիստոսը ի՞նչպէս բանբասեցին։

պէ. Ուրեմն՝ կախարդ, սամարացի՝, ըսին, նաեւ դեւին իշխանութիւնովը կը հանէ կոր դեւերը ըսին, եւ ասոնց հիչ մէկն ալ չիկար վրան որ բոլորովին սուտ էին; բայց՝ ինքը համբերեց ու փոխարէն ինքն ալ չը բանբասեց, ինչպէս որ Պետրոս կ՚ըսէ (Բանբասեալ՝ եւ ոչ փոխարէն բանբասէր, չարչարեալ եւ ոչ պահէր սպառնալիս)։

ընդ. Բանբասուեցաւ ու փոխարէն ինքն ալ չէր բանբասեր, կը չարչարուէր ու ոչ չէր պահեր կըսէ։ Ա՛ռաջին կաթուղիկեաց 2 գլուխ 23 համար։ Տեսար մի եղբայր՝ որ վերը պատմած իրեք մեղքերը, (հպարտութիւն, նախանձութիւն, եւ բանբասանք) սատանային հնարքը եւ՝ արհեստն են,

ձրտվհետեւ ինքը ըսկսեց աս մեղքերը, թէպէտ բալոր մեղաց պատճառը սատանան է, բայց՝ աս իրեք մեղքէն իզատ ուրիշ մեղքերը ինքը չի գործեր հապա ուրիշին գործել կուտայ, վանի ալ (շնութիւն, գողութիւն, հայհոյութիւն, եւ կամ ապահուսթիւն) եւ այլն, ուրիշին գործել կուտայ ու ինքը չի գործեր։ Նայց՝ աս իրեք մեղքերը ինքը հնարեց գործեց ու ուրիշներուն ալ սորվեցուց, աստր համար աս իրեք մեղաց որուն ձեռք երկընցընես նէ անշուշտ սատանայի պիտի նմանիս, եթէ որ սատանայի ալ որ նմանիս նէ, անոր բնակարան մութ ու խաւար դժոխքին բնակիչ ըլլալուդ հիչ մէկ կասկած մը չը կայ եղբայր։

ՀԱՒԻՂ ԻԹ։

Հց. Ալ իմ կարծեօքս բալոր բաները սորվեցայ, ասկէց ետեւ ես ալ ուրիշին խրատ կուտամ։

Պե. Հ՚ատ աղէկ՝ դուն ալ խրատ տուր, բայց՝ առաջ դուն պիտի պահես ու ետեւ քարոզես։ Ինչ որ դուն չըպահես ու ուրիշին սորվեցընես նէ պօղոսին մէ յանդիմանութիւն կը լըսես (Ուսուցանես ընկերդ եւ զանձն քո ոչ ուսուցանես, ասես չշնալ՝ շնաս, ասես չգողանալ՝ գողանաս)։

Ընկ. Ընկերօջդ կըսորվեցընես ու քու անձիդ չես սորվեցըներ, շնութիւն եւ գողութիւն մըննէք կըսես ու դուն կըննես կըսէ։ Հռովմայեցւոց 2 գլուխ 21 համար։ Տեսար մի որ առաջ դուն պահել պէտք է, ու ետեւ ուրիշին խրատ տալ։

Հց Ախկայ ես չը գիտէի, անանկ է նէ ինձի քա-

ըոզուլթիւն պէտքը չէ, ես իմ դլուխը աղատեմ
նէ ձեռք կուտայ, դեռ մենք խրատի կարօտ ենք
եղեր, ալ ինչ պդուշանալիք բաներ կայ նէ մեզի
հասկըցունելդ նայիր։

պէ. Քրիստոնեայ եղողը ամէն կողմանց անհատաններին տարբեր պիտի ըլլայ, ինչպէս որ Պետրոս կըսէ (Գործ ձեր ի մէջ հեթանոսաց պարկեշտ ցուցանել)։

ընդ. Անհատաններուն մէջ աղէկ վարք ցըցուցէք կըսէ։ Ընտրելի կամուրջիկեաց 2 գլուխ 12 համար։ Ընկերց կը հասկըցուի որ քրիստոնէին հիւ մէկ գործը անհատաններուն պիտի չընամնի. թէ հագուածքը. եւ թէ զրուցուածքը. եւ ամենէն աւելի լեզուն մաքուր ըլլալ պէտք է, թէ հայհոյանքէն, եւ թէ անեծքէ, թէ բանբասանք է. եւ թէ պիղծ եւ զազիր խօսքերէ. եւ կամ խաղերէ եւ հէքէթներէ, որ չի վայելեր քրիստոնէից բերանին։

հց. Ինչու՞ համար քրիստոնէից բերանին առքան զգուշութիւն պէտք է արդեօք։

պէ. Քրիստոնէից բերանը՝ մեր ամէնասուրբ եւ ամէնամաքուր Աստուծոյ ճամբան է, անկէց պիտի մըտնայ ու մեր սրտին մէջ պիտի բնակի, անոր համար մաքուր ըլլալ պէտք է, վերը ըսինք նէ չը հասկըցաը մի որ նորէն կը հարցընես։

հց. Ինչկայ հասկըցայ ու դեռ անոր վրայ զարմանալով կը մտածեմ թէ այն ամէնազօր Աստուծոյ ինչպէս բնակարան պիտի ըլլանք։

պէ. Եթէ խորին մտօք զննելու ըլլանք նէ յիրաւի շատ վախնալու, եւ մանաւանդ անհնարին

բան մըն է, այլ՝ ինքը ողորմած ու մա լդ աս է Աստուած ըլլալով չի գարշիր մեր սրտին մէջ բնակելու եթէ որ մաքուր ըլլայ։

հց. Ատիկա ալ հասկըցայ, ալ ուրիշ զգուշանալիք ինչ բան կայ նէ անոնք ալ հասկըցուր։

պէ. Ծոյզ նայինք ինչ հասկըցար, լեզուին խօսքերը նոր ըսկըսեցինք, ասոնք լըմընցաւ կըկարծես որ ուրիշ բաներու ձեռք կերկընցընես։

հց. Ես կարծեցի թէ լեզուին վրայօք խօսքերը լըմընցաւ, անոր համար ուրիշ բան հարցուցի. ուրեմն որ լըմընցեր չէ նէ ըսէ՝ որ լըմըննայ։

պէ. Որքան երկար պատմութիւններ ալ որ ընեմ նէ հազիւ կըրնամ հասկըցունել մեր լեզուին անկարգ վարմունքները, բայց՝ ձեզի ձանձրութիւն չըտալու համար, պատմութիւններ չընենք. միայնակ սա կուզեմ հասկըցընել որ՝ Յակոբոս մեր լեզուն կրակի նմանցուցեր է, դուն սա կրակը բերանիդ մէջ պահեր ես ու վախ ալ չունիս բերանըս կայրուի էն, բայց՝ կարծեմ թէ չես գիտեր լեզուդ կրակ ըլլալը, եթէ գիտնայիր նէ լեզուդ կըկտըրէիր ու կը ձգէիր։

հց. Լեզուն ինչպէս բերան կայրէ որ վախնամ։

պէ. Ընայ գընա՝ Յակոբոսին քով որ քեզի հասկըցընէ ինչպէս այրելը։

հց. Ես յակոբոսը ո՞ր տեղ գըտնամ, դուն հասկըցուր, ես քեզի չեմ հաւատար մի։

պէ. (Ու լեզու հուր զարդ անիրաւութեան հաստատեալ յանդամն մերը, որ զամենայն մարմին ապականէ եւ վառէ հրով, եւ բորբոքեալ տոչորի ի գեհենին)։

ՆՈՒՔ Կրակի նման լեզուն անկրաւ գործիք մը որ մեր անդամներուն մէջ հաստատուած է, որ ամբողջ մարմինը կապրէ ու դժոխքին մէջ կը բորբոքի ըսնէ կըսէ։ Յակոբոս 3 գլուխ 6 համար։

Հց. Ինչո՞ւ համար լեզուն կրակի նմանցուցեր է. ատոր իմ խնդիքս չի հասնիր, ինքը միշտ թաց տեղ է, թաց տեղը կրակ կը պահու՞ի մի, նաեւ ասքան ատեն հիչ լըսուած չէ թէ մէկուն լեզուն բերանը այրեր է։

Պե. Գուն խնդիքը կարճ մարդ մը կերեւնաս կոր՝, քեզի մէկ օրինակ մը ցոյց տամ որ խնդիքդ հասնի, զոր օրինակ, քայլախաղը1) ջուրին մէջ որ իյնա նէ անոր միջի կրակը կը մարի՞ մի, ջուրէն հանես ու հրահանգ2) զարնես նէ կրակ չե՞լլար մի, եւ քու ծոցըդ կը պահես շատ ժամանակ ու ծոցըդ ալ չայրիր, վասն զի թէպէտ մէջը կըրակ կայ, բայց՝ առանց հրահանի կրակը ցոյց չի տար, եւ երբոր հրահան մը զարնես նէ, իսկոյն միջէն կրակ կը ցոլայ ու շատ վնասներ գործելը կարելի է. ինչպէս որ Յակոբոս կըսէ (Ընհատակ սակաւ ինչ հուր զոր պիտի զանտառս հրդեհէ)։

Պե. Ընդ քիչ մը կրակը ինչ պէս անտառները կայրէ կըսէ, 3 գլուխ 5 համար։ Նոյնպէս մեր լեզուն քայլախաղի պէս մէջը կրակով լեցուն կը-կեղնայ բերանին մէջ, քանի որ իր քով մարդ չիկայ ու ինքը մինակ է նէ լեզուին միջի կըրակը չերեւ-

1. Քայլախաղ. Ձաքմաք Թաշը։
2. Հրահան. Ձաքմաք։

նաբ ու մէկ ձկնաս մըն ալ չի գործեր լուռ կը կե-
նայ, քովը մարդ չը կայ որ խօսին, ինքը զինքն ալ
զրուց չըլլար, անոր համար խելօք կը կենայ. և-
երբ որ քովը մէկ մը գայ ու մէկ անվայել գէշ
խօսքով մը հրահանգ պէս ատոր անկաճին դպչե-
լուն պէս իսկոյն կը տեսնաս որ լեզուին միջի կը-
րակը կըսկըսի դուրս ցոլացընել, թէ հայհոյանք,
թէ անեծք, և թէ անարգանք, թէ բանբասանք,
և թէ պիղծ և ջաղիր խօսքերով իր անձը կապա-
կանէ:

հց. Ատոր խելքս հասաւ. յիրաւի որ մարդ ա
լեզուին ձեռքը շատ նեղութիւններ կը քաշէ ու
շատ փորձանքներու կը հանդիպի:

պէ. Երանի թէ մարդիկ ա աշխարհիս մէջ նե-
ղութիւն քաշէին լեզուին ձեռքը ու մեռնէին նէ
ազատէին, բայց՝ չէ ատ պէս, հապա ատեղ շատ
տեսակ տեսակ նեղութիւններ քաշելէն ղկնի, մեռ-
նելէն ետեւ դժոխքին կրակին ալ կերակուր կըլնէ
մարդը ա լեզուն:

հց. Եղբայր յիրաւի որ շատ գէշ բան է եղեր
լեզուն:

պէ. Որ մէկ գիշութիւնը լըսեցիր, Յակոբոս՝
լեռան գազաններէն ալ գէշ բերեր է, ինքը չը-
զբսպուռդ չար գործիք մըն է որ կըսէ (Ամենայն
բնութիւն գազանաց եւ թռչնոց եւ սողնոց եւ որք
ի ծովու են հնազանդեալք են եւ հնազանդին
մարդկեղէն բնութեան, բայց՝ զլեզու մարդկան ոչ
ոք կարէ հնազանդել չչարն եւ զանկարգ եւ զլի
լիուն օք մահաբերին:

Ցակ. Ոչ որ գազաններուն ու թռչուններուն.

եւ տղայցող կնդանիներուն ընութիւնը՝ եւ մինչեւ անգամ ծովուն միջի ձուկերն ալ կը հրնազանդին ա մարդկային ընութեանը, բայց՝ մարդոց լեզուն հիւմկը չի կրնար իրեն հնազանդեցընել այն անկարգ, ու սատանային թունօք լեցուն չարը կըսէ 3 գլուխ 8 համար։ Եւ (2) Սիրաք կըսէ։ (Լեզու ընտանի գազան՝ ի բերանի իւրում, եթէ արձակէ ուտէ զինքն)։

Ըստ. Լեզուն մարդուն բերանին մէջը ընտանի գազանմըն է. եթէ որ թող տայ նէ զինքը կուտէ կըսէ 35 գլուխ 3 համար։

Հց. Ինչո՞ւ համար լեզուն գազանի նմանցուցեր են Յակոբոս ու Սիրաք։

Պե. Պատճառը ասիկայ է, որովհետեւ մէկ մարդ մը՝ շանը մէկ կըտոր մը հաց եւ կամ միս տալու ըլլայ նէ, ամենեւին ալ անոր չի խածներ ու չի ալ հաչեր, եւ մանաւանդ կըշարժէ ու ոտից կըքսուի պոչը շարժելով, չէ թէ այն մարդը գեղեցիկ աղուոր մարդ է տէի չի խածներ, հապա՝ իր տեսած օգուտին համար, այսինքն՝ կըտրմը հացին եւ կամ միսին համար, բայց՝ այն շանը կերակուր չը տուող մարդը՝ շանը աչքին գէշ կերեւնայ, կուզէ որ անոր խածնէ, եւ մանաւանդ հապա այն մարդը քար մըն ալ զարնելու ըլլայ, այն ատեն աւելի կը կատղի ու կուզէ որ անիկայ խածնէ ու պատռէ, եթէ չը կրնայ խածնել նէ կըսկըսի բերանէն աւելի հաչել, այն մարդուն դէմ եւ կամ ետեւէն. նոյնպէս՝ մարդը եթէ մէկ մը միշտ բարութիւն կը տեսնայ իր անձին համար, աղ

եւ լեզուովը անուշ կը խօսի ու կը շողոքորթել ա-
նոր այն գաղանին պէս. չէ թէ այն մարդը ա-
դար՝ աստուածապաշտ մարդ է տէր կըսիրէ, հա-
պա՝ իր տեսած օգուտին համար, եւ ատոր հակա-
ռակը՝ եթէ մէկէ մը օգուտ մը տեսած չէ նէ այն
մարդը աղէկ չերեւնար իր աչացը ու չի սիրեր գա-
նիկայ կատէ, չէ թէ այն մարդը մեղաւոր գէշ
մարդ է տէի կատէ՝ հապա իրեն օգուտ մը դըպչած
չէ. անոր համար չի սիրեր. եթէ մարդիկ զիրար
սիրելը եւ ատելը արդարութեան եւ մեղաւորու-
թեան համար ըլլար նէ պէտք էր որ քրիստոնեայ-
ները գէշ վարք ունեցող քրիստոնեայներուն հետ
չը խօսին ու տեսութիւն չընեն, բայց՝ այսպէս չէ,
հապա կը տեսնանք որ չէ թէ գէշ վարք ունեցող
քրիստոնեային՝ մինչեւ անգամ օգուտ տեսած ան-
հաւատներուն հետը աւելի սիրով կը վարուին քան
թէ օգուտ չը տեսած քրիստոնեայներուն հետ:
Ճապա այն իր չը սիրած մարդը փոքր միտս մըն
ալ որ հասցընելու ըլլայ իրեն՝ իսկոյն կը կատաղի
գաղանի պէս. կուզէ որ այն մարդուն տունը գլխուն
փլուցընէ ու շատ միտքը դըրածը չը կըրնայ ընել նէ, կը-
կըսէ այն գաղանին պէս բերանէն աւելի չար խօս-
քեր գրուցել, թէ հայհոյանք թէ անէծք, եւ թէ
բանբասանքներ եւ այլն:

հդ. Յիրաւի որ մարդոց լեզուն գաղանի բնու-
թիւն ունի:

պէ. Երանի թէ գաղանի բնութիւն ունենար,
վասն զի՝ շանը մէկ պատառ մը հաց որ տաս նէ
քեզ երկար ալ չի մոռնար, բայց՝ մարդը ապա-

էն, միշտ բարութիւն տեսնալ կուզէ, տասը անգամ բարութիւն տեսնայ ու մէկ փոքր վնաս մը որ տեսնայ նէ բոլորը ոտից տակ կառնէ, ու ալ այն փոքր վնասին եռեւ կկնա որ վրէժը առնէ։ Տես որ այն շանը պատառ մը հաց տուած ըլլաս օր մը քար մըն ալ որ գարնելու ըլլաս նէ ոխ չի պահեր, հապա այն առաջի տեսած պատառ մը հացին պատիւը կը պահէ, եւ մանաւանդ գազանը իր քովը մօտ չեղած մարդոց չի կըրնար խածնել։ Բայց՝ մարդոց լեզուն՝ իրմէ հեռուն, եւ իր աչքը չըտեսած մարդոց կըրնայ խածնել, որովհետեւ իր տունը կը նըստի ու աչքէն հեռու մարդիկը բանբասելով ու անոնց անունը կոտրելով. անոնց սըրտին մէջ անբժըշկելի վէրքեր բանալ գիտէ։ Եւ (2) շուներըը իրարու միս չեն ուտեր, բայց՝ մարդիկ զիրար կուտեն։

ՃՅ. Ա՛ոդիկ զիրար կուտեն տէր Հիւ լըսած չեմ։

պէ. Ընդ չես լըսած նէ Պօղոսին մէ լըսէ. (Նեթէ զմիմեանս խածատիցէք եւ ուտիքէք գուցէ՛ի միմեանց սատակիցիք)։

ՃՅ. Նեթէ զիրար խածըքտէք ու ուտէք նէ գուցէ մէկզմէկ կը սատկեցընէք կըսէ։ Գալատացւոց 5 գլուխ 15 համար։ Եւ ինչպէս որ Սիրաքն ալ կըսէ թէ (Լեզուն թոզ տայ նէ զինքը կուտէ)։ Տեսար մի որ Պօղոսն ալ ու Սիրաքըն ալ կը վըկայեն մարդոց լեզուին խածնող ըլլալը։

ՀՅ. Ընտր իմ խելքըս չը հասաւ. մարդոց լեզուն ինչպէս կըրնայ մարդ վիրաւորել, վէրքը

թուրով, դանակով, եւ տէգով[1]) եւ կամ ակռայով կըլլայ։ Լեզուն ոչ թուր ունի ոչ դանակ եւ ոչ ակռայ, ինքը մէկ կակուղ բան մըն է. ինչպէս կը վիրաւորէ։

պէտ. Դուն միշտ իմ խօսքիս հակառակ կերթաս, ահա անկաճ դիր Դաւիթ ինչ կըսէ (Արդարոց մարդկան առաքինք խրատանց զէն եւ նետք են, եւ լեզուք նոցա որպէս զսուր սուսերի)։

Ընդդ. Մարդոց ակռաները զէնք ու նետեր են. եւ լեզուներն ալ սրցուցած թուր են կըսէ։ Սաղմոս 56 գլուխ 6 համար։ Եւ (2) Մօղոմոն կը պըրէ (Ան որ բանիւք խրատանց խոցեն որպէս սրով)։

Ընդդ. Մարդիկ կան որ խրատոց խօսքովը կը վիրաւորուին թուրի պէս կըսէ։ Ղուկաց 12 գլուխ 18 համար։ Եւ մանաւանդ թուրը եւ դանակը ինչ կարող են որ լեզուի չափ վէրքեր բանան, ուրիշ մարդ կարող չէ բժշկելու հապա միայն թէ վիրաւորող լեզուն հազիւ կըրնայ բժշկել, ինչպէս որ պօղոս կը դըրէ։ (Եթէ ես տրամերցուցանեմ զձեզ. եւ ով է որ ուրախ

1. Տէգ. Սըպըրատ։
2. Վիրաւոյժ. Ճեռահ։

աւնիցէ զիս , եթէ ոչ որ տրամեցաւն յինէն) :

Ղաբփ. Ցոհ որ ես ձեզի տըրտամեցուռնեմ նէ , ինձմէ տըրտամոդէն իզատ ո՞վ կըրնայ զիս ուխտա-ցընել :

Հց. Ես մինչեւ հիմայ չը գիտէի լեզուին ատ քան չարութիւննեըը , ադէկ ըրիր որ հասկըցուցիր մեզի , արդեօք ալ դէշ վարմունքներ ունի՞ մի , զա-նիկայ ալ հասկըցընէիր մեզի :

պէտ. Ո՞ր մէկ անկարգութիւնը պատահեմ . ինքը մէկ պըզտիկ բան մըն է ու իր կարողութենէն վեր մեծ մեծ կը խօսի , ինչպէս որ Յակոբոս կը վկայէ , եւ մանաւանդ շատ վախնալիք տեղը ասի-կայ է , Յակոբոս կըսէ (Նախաւ օրհնեմք զտէր եւ զհայր , եւ նոյնաւ անիծանեմք զմարդիկ , որք ըստ նմանութեան Աստուծոյ արարան) :

Ղաբփ. Անոյշ Հայր Աստուած կօրհնենք ու անոյշ մարդիկ ալ կանիծենք , որ Աստուծոյ պատկերը ըստեղծուածէ կըսէ 3 գլուխ 15 համար : Եւ ասոր համար վարը 11 համարը զարմանալով կը հարցընէ (Ա՛ի թէ աղբիւր անդամին մի միոյ յականէ բըղխիցէ՞ քաղցր եւ դառն) :

Ղաբփ. Կարելի է մի աղբիւրին մէկ աչքէն երկու տեսակ ջուր բըղխել (անուշ ու լեղի) : Եւ (2) Պետրոս կըսէ (Մին օրհնող եւ մինն անիծանող , ո-րոյ ձայն լուիցէ Աստուած) :

Ղաբփ. Ա հկը զԱստուած կօրհնէ ու միւսը մարդ կանիծէ , ո՞ր ձայնը պիտի լըսէ Աստուած կըսէ : 34 գլուխ 22 համար : Եւ ասոր համար Գրիաոս կը հրամայէ (Ընդ ամենայն դատարկ բանից որք խօսիցեն մարդիկ տայցեն համարս յաւուրն դատաս-

տանին , զի ՚ի բանից քոց արդարասցիս եւ ՚ի բանից քոց պարտաւորեսցիս) ։

Նոյնք. Պարապ խօսքերը որ կը գրուցեն մարդիկները՝ բոլորին ալ հաշիւը պիտի տան դատաստանին օրը , ինչու որ քու լեզուովդ կը մեղաւորիս ու քու լեզուովդ կարդարանաս ։ Ա առթէոս 12 գլուխ 36 համար ։ Նու (4) Յօղոմոն կըսէ (Ա առ եւ կեանք ՚ի ձեռն լեզուի է) ։

Նոյնք. Դժոխքը երթալն ալ ու արքայութիւն երթալն ալ լեզուին ձեռքն է կըսէ 18 գլուխ 21 համար ։ Նե կրկին կըսէ Յօղոմոն , թէ (Որոգայթ բուռն են առն զշրթունք իւր եւ ըմբռնի բանիւ բերանոյ իւրոյ) ։

Նոյնք. Ա արդուն լեզուն իրեն մեծ որոգայթ1) մըն , էի ըմբռնէն եւած խօսքովը կը բռնուի կըսէ։ Ընակաց 6 գլուխ 2 համար ։ Տեսար մի եղբայր , (Յակոբոսին ըսածներուն վրայ կասկած ալ ունէին նէ ահա Պրիսաս ալ ու Յօղոմոն եւ Սիրաքն ալ վկայեր են լեզուին վնասակարութիւնը . ասոր համար Յակոբոս կըսէ (նախ ոք բանիւ ոչ յանցանիցէ նա է մարդ կատարեալ)

Նոյնք. Ով որ լեզուով մեղք չի գործեր նէ կատարեալ մարդ անիկայ է կըսէ 3 գլուխ 2 համար։

Հց. Մեր լեզուին վնասակար ըլլալը հասկըցանք, բայց ինչո՞ւ Պրիսաս կըսէ (Բոլոր պարապ խօսքեր որ կը գրուցեն մարդիկ , անոնց հաշիւը պիտի տան) եւ կամ լեզուովդ կը պարտաւորիս ու լեզուովդ կարդարանաս ։ Նե ասոնք պարապ խօսքերը

1· Որոգայթ ։ Տուզախ ։

ո՞րն են որ հաշիւ պիտի ուզվի ասոնք հասկըցո՛ւլ ինձի ։

պէ. Ղրնեննք թէ՝ ես եւ դու կըռիւ կըննենք , իրարու շատ գէշ խօսքեր կը զրուցենք , դըրսէն նայողներէն ոմանք զիս կը գովեն ադէկ խօսքը տեղը դըրաւ , շատ հաւնեցայ , եւ ոմանք ալ զքեզ կը գովեն լաւ ըսաց տէր , հիմայ զիս գովողները ինձի հետ դժոխքը կերթան , ու զքեզ գովողներն ալ քեզի հետ կերթան · եւ կամ ես շատ գէշ խօսքեր կը զրուցեմ՝ եւ դուն ալ Ա.ստուծոյ երկիւղը սրտիդ մէջ ըլլալով ամէնեւին պատասխան չես իտար , եւ ոմանք քու երեսըդ կը թուքնան թէ դուն մարդ չես մի ինչո՞ւ ատքան խօսքերը կըլլեցիր ու պատասխան մը չէիր կըրցեր տալ , եւ կամ ուն ալ կերթայ կը զրուցէ , այսպէս փուքով 1) արծարծելու 2) ու կրակը բորբոքցընելու

1· Փուք· Քէօրիւք ։
2· Արծարծել· Վառել ալաֆլանտըմիշ ընել ։

կը ջանայ, ահա ասոնց ըսլորը պարապ խօսքեր են, այն կըսուին մէջ ինքը հիւ մէկ գործը չունի, բայց՝ այսպէս պարապ խօսքերով այն կըսու ընդ-ներուն մեղացը մասնակից կըլլայ։

հց. Այն կըսու ընդները այնքան հայհոյութիւններ կընեն, ինչ զարմանք է որ անոնք հիւ հայհոյութիւն չըրած անոնց մեղացը մասնակից կըլլան։

պէս Թէպէտ անոնք հայհոյութիւն չեն ըներ կոր, բայց՝ անոնց հայհոյութեանը գործակից կըլլան որ՝ անոր համար մեղացն ալ մասնակից կըլլան, ինչպէս որ Պօղոս կը գըրէ։ (Օգնական ամէնայն անիրաւութեամբ պօռնկութեամբ, անզգամութեամբ, ագահութեամբ, չարութեամբ լի նախանձու ըսպանութեամբ, հեսիւ նեղութեամբ, չարաբարութեամբ, շողմոզք չարախօսք, աստուածատեացք, հշնամանողք, ամբարտաւանք, ամբարտաւաճք, գըտիչք չարեաց, զծնողս անարգուք, անմիտք, ուխտադրուժք, անաքորոյնք, աննուէրք, անողորմք. որք հասեալ էին Աստուծոյ իրաւանցն վերայ, նէթ որք զայնպիսիսն գործեն՝ արժանի են մահու. եւ ոչ միայն որ զայս առնեն, այլ եւ որ կամակից լինին գործելեացն)։

Ըսփ. Ամէն մեղքով լեցուն ք մարդիկները. անիրաւութիւնով, պօռնկութիւնով, անզգամութիւնով, ագահութիւնով, չարութիւնով, նախանձութիւնով, մարդասպանութիւնով, հակառակութիւնով, դէշ բնութիւններով, մատնութիւնով, դէշ խօսողներ, աստուած ատողներ, նախատողներ հպարտներ, մեղքեր հնարողներ, ծնողքը ատողներ, ան-

միտները, ուխտազանցները, գէշ կոպիտները, անզղրմները, որ Աստուծոյ ճշմարտութեանը վերահասու եղած են ու այսպէս գործեր կը բերեն՝ մահու այսինքն՝ դժոխքի արժանի են, ոչ թէ միայն գործողները, հապա անոնց համակից եղողներն ալ կըսէ, այն որ հաճութիւն կուտայ կոր անոր ըրած բանին։ Հռովմայեցւոց 1 գլուխ 28 համար։ Տեսաք որ անոնց կռիւին մէջը էր գըտնուող ուրիշ մը լեզուով ուժ տուող ու հաւնող մարդիկն ալ անոնց մեղացը մասնակից կըլլան կոր միայն մէկ պարապ խօսքով մը. վասն զի գողին հարցընես ինչո՞ւ գողութիւն ըրիր, կըսէ որ իր ընքաւորութիւնը պատճառ բռնելով պատասխան մը տալ, եւ շնացողին հարցընես՝ նոյնպէս իր մարմնոյ ցանկութեան բոլորքումը կըսէ պատճառել. այսպէս բոլոր մեղսասէրները։ Հայց՝ այս ուրիշին մեղքին լեզուով գործակից եղողներուն հարցընես թէ, անոնք երկու մարդ կըսիւ կըլլան գո՞ւն ինչ ուներ անոնց մէջը որ փուքով կը փըչես կըրակը բորբոքցընելու, անիկայ պատասխան չի կըրնար տալ, որովհետեւ բան մը չկայ ըսելու, նաքը պարապ է՝ յայտնի բան է որ պարապ տեղը գրուցեր է, ահա ասիկայ է Քրիստոսի բուծ պարապ խոսքերը՝ որ հաշիւը պիտի ուզուի դատաստանին օրը։

հց. Ու խօսքովդ կարդարանաս ու քու խօսքովդ կը պարտաւորիս ըսաց Քրիստոս՝ ասիկայ ինչ է։

պէ. Ահա Քրիստոս ատոր օրինակը ցոյց տուաւ. (Երբ երկու երկու եղին ի տաճարն կալ յաղօթս, մին՝ փարիսեցի եւ միւսն մաքսաւոր, փարիսեցին կայր՝

մէկուսի եւ զայս առանձին աղօթս մատուցանէր, Ո՛տառած իմ դոհանամ զքէն, զի ոչ եմ իբրեւ զայլս ի մարդկանէ՝ զյափշտակողն՝ եւ զանիրաւս եւ զշունս, կամ իբրեւ զայս մաքսաւորն, այլ՝ պահեմ զերկուից ի շաբաթու, եւ տամ տասանորդս յամենայն ստացուածոց իմոց։ Եւ մաքսաւորն կայր մէկուսի եւ ոչ կամէր եւ ոչ զաչսն ընդ երկինս համբառնայր, այլ՝ կոծէր զկուրծս իւր եւ ասէր ա՛ստուած քաւեա՝ զիս զմեղաւորս, ասեմ ձեզ էջ սա արդարացեալ ի տուն իւր քան զնա)։

Խոչդ. Երկու մարդ տաճարը երան աղօթք ընելու, մէկը փարիսեցի ու միւսը մաքսաւոր, փարիսեցին մէկ կողմը կայներ առանձին այսպէս աղօթք կընէր, շնորհակալ եմ քեզմէ ով տէր, ես ուրիշ մարդոց պէս չեմ, անիրաւութիւն ընող, ուրիշին ապրանքը յափըշտակող եւ կամ գողութիւն ընող, շնութիւն ընող մարդիկներէն չեմ, եւ կամ այս մաքսաւորին պէսն ալ չեմ, շաբաթը երկու օր ծոմ կը պահեմ, ապրանքիս տասանորդը կուտամ։ Եւ մաքսաւորն ալ զատ կայնած էր մէկ կողմը՝ չէր ուզեր որ աչքերը վեր վերցունէ հապա կուրծքին կը զարնէր ու կըսէր ով Ո՛տառած քաւեա՛ զիս զմեղաւորս. կըսեմ ձեզի՝ ասիկայ անոր մէ աւելի արդարացած դուն կընաց կըսէ։ Ղուկաս 18 գլուխ 10 համար։ Տե՛ս որ փարիսեցին գործած բարեգործութիւնները իր լեզուովը կորսընցուց, իր նպատը նպատակին առաջը ընկղմեց1). եւ մաքսաւորը ինքը զինքը մեղաւոր ճանչնալով ու իր մե-

1. ընկղմեց. Պաթըմիշ ըսաւ։

զացը Թողումին լանդրելով , ծովուն մէջ տեղը ալեկոծութեան1) բռնուած նաւը ցամաքը հանեց ան վրայ : Հայ նաւը ընկղմողն ալ լեզուն էր ու ազատողն ալ : Եւ ասկէց իզատ , երկու մարդ կըռիւ կընեն , ոմանք կը գրգռեն2) կռիւը դադրեցընելու համար , եւ ոմանք ալ խաղաղացընելու կը ջանան , այն գրգռողները սատանայի որդի կը կոչուին ու խաղաղացնողը Աստուծոյ որդի . ինչպէս որ Քրիստոս երանի ալ տուաւ (Երանի խաղաղարարներուն որ անոնք Աստուծոյ որդի պիտի կանչուին : Մատթէոս 5 գլուխ 9 համար : Տէս ասոնք ալ լեզուովնին արդարացան, եւ կամ մեղաւորեցան , մինակ լեզուով էր , հիչ մէկ գործակ մը ծախք չըլլին . եւ ասոր համար Սուրբ կը գըրէ (Կրակը փըչես նէ կը դադրի ու վըրան Թուքնաս նէ կը մարի , երկուքն ալ մեկ բանէն կելլան 28 գլուխ 14 համար : Եւ (2) Քրիստոսի հետը խաչը ելլող աւազակը , Քրիստոսը այն քան խեղճ աստիճանի մէջ տեսնալով չըդադարեցաւ ու հաստատ հաւատք մը ցուցընելով (Երբ որ քու թագաւորութեամբդ գաս նէ ինծի յիշէ) ըսելուն համար վրկուեցաւ : Ղուկաս 23 գլուխ 42 համար : Հայ ասիկայ է Քրիստոսի բուռ խօսքերէն (Քու խօսքովդ կարդարանաս, եւ քու խօսքովդ կը պարտաւորիս :

1· Ալեկոծութիւն. Ծուխթունայ:
2· Գրգռել Ծիծ տալ:

ԻՆՆՈՒՂ Ժ.

Հց. Ես կարծեմ ալ լմընցաւ լեզուին վերաբերեալ խօսքերը եւ խրատները։

Պէտ. Այժմ, անիկա լմընցաւ, բայց՝ մեծ զգուշանալիք բան մըն ալ կայ, թէ որ անկէց չը զգուշանաս ու քու վերայ գործածես նէ շատ խեղճ վիճակի մէջ կը մընաս. անոր համար ինձի հարկ է քեզի հասկըցունել, պիտեմ շատ կը դժուարիս, զոր օրինակ ջրդողեալ[1] հիւանդը շատ տարբերութեամբ կուներնայ, հիւանդին աչքերը միշտ պաղ ջուրեր եւ թըթու կերակուրներ կը պիտէշ), բայց՝ շատ ջերմակար են իրեն ցաւուն. եւ բժիշկն ալ անոնց ջերմակարութիւնը գիտնալով կարգելէ, պաղ ջուր մի խմեր եւ թըթու կերակուր մի՛ուտեր կըսէ, եւ այն բժիշկը՝ հիւանդին աչքերուն շատ գէշ կերեւնայ, բայց՝ բժիշկութենէն եռաե շատ կը խըմնդայ պաղ ջուր չը խըմելուն եւ կամ թըթու բան չուտելուն վերայ, եւ բժիշկին մէնէ ալ մեծապէս շնորհակալ կըլլայ։ Նոյնպէս մեզաց տարբերութեամբ ունեցող անձանց խրատ որ տաս նէ կը դժուարին, ինչպէս որ պօղոս կը դըրէ (Խրատ՝ ոչ աւ ժամայն քաղցր թուի, այլ տրտմութիւն. բայց՝ յետոյ պտուղ խաղաղութեան նոսա կրթելոցն հատուցանէ արդարութիւն)։

Կապէ. Խրատը առաջ նոյն ժամուն քաղցր չերեւնար, հապա տրտմութիւն, բայց՝ յետոյ խաղաղութիւն

1. Ջրգողեալ. Մըսխայ։
2. Պիտէշ. Կիօզեթմիշ ընել։

թևան պտուղ կուտայ անով վարժուողներուն կըսէ։ Երբայեցւոց 12 գլուխ 11 համար. որովհետեւ իր կամքը ըսպելը դժուար կերեւնայ, բայց՝ երբ որ մեղաց ետ քաշուի ու զղջայ նէ, այն ատեն կը գիտնայ օգուտը, ինչպէս որ Նասի կը գըրէ (Նա յորժամ դարձցին եւ հոգւոց հանիցես, յայնժամ կեցցես եւ գիտասցես թէ ուր իցես)։

Ընդ. Երբ որ Աստուծոյ գառնաս ու հառաչես ու ցաւիս մեղքերուդ վըրայ, այն ատեն կը փրկուիս ու կըգիտնաս ուր տեղ ըլլալըդ 30 գլուխ 15 համար։ Ու վերջապէս քեզի սա մէկ բանը պիտի հասկըցընեմ, ամէն մէկուն մեղքը ուրիշին աչքին աղէկ կերեւնայ քան թէ իր աչքին։ Ուստի ես ալ կը տեսնամ որ սատանային որոգայթը լարեր է ուիցըդ տակը՝ ու դուն ալ չես գիտեր անզդուշ կըքալես, անշուշտ որոգայթին կը բռնուիս, անոր համար քեզի խմաց կուտամ որ զգուշութեամբ քալես։

Կց. Ամէն մեծ զգուշանալիք բանը ո՞րն է որ այսքան երկարեցիր։

Պէտ. Յարկութիւնն է, որ քու վրայ գըտնուի նէ բնաւ երբէք յարկզործութիւն չես կըրնար գործել, ինչպէս որ Յակոբոս կըսէ (Յարկութիւն մարդոյ զարդարութիւն Աստուծոյ ոչ գործէ)։

Ընդ. Ա՛րդոց յարկութիւնը չի թողուր որ Աստուծոյ արդարութիւնը գործէ կըսէ, չըթողելէն՝ի գատ գործածն ալ ոչ ինչ կրնէ, ինչպէս որ Պրիստոս օրինակը ցոյց տուաւ (Ամենայն որ լսէ զբանս իմ եւ ոչ առնէ զսոսա՝ նմանեսցի առն յիմարի որ շինիցէ զտուն իւր՝ի վերայ աւազոյ, իջին

անձրեւը յարեան գետը, շինչեցին հոլմք, հարին զտունն եւ անկաւ, եւ էր կործանումն նորա մեծ յոյժ)։

Քարբ. Ով որ ասի իմ խօսքերըս կը լսէ ու չը՛ պահէ նէ, հիմար մարդուն կընմանի որ իր տունը աւազին վրայ շինեց, անձրեւը եկաւ ջուրերը շատցան, հովերը փըչեցին, եւ այն տանը որ գարկին նէ տակնուռ վրայ եղաւ տունը ու շատ մեծ ւան է տանը կործանիլը կըսէ։ Մատթէոս 7 գը- լուխ 26 համար։

Հց. Ըտ ըսած տունդ եւ կամ տանը գարնող ու տակնուռ վրայ ընող հովը ինչ է հասկըցուր։

պէ. Տուն ըսածըս բարեգործութեան տունն է, որ իւրաքրիստոնեաներուն պարտք է շինել, բայց՝ հաւատոյ հիմին վրայ պիտի շինուի, ինչպէս որ վե- րը ըսինք (Թ) շաւղին մէջ որ հասկըցար, այն տանը գարնող հովն ալ մարդոց բարկութիւն է, թէ պէտ ան ժամուս տուն մը կը շիներս, բայց՝ հաւա- տոյ հաստատ հիմ չունիս դեռ թերի է, ինչու որ Քրիստոս հրամայած է (Ով որ պարապ տեղը եղ- բօրը բարկանայ նէ դատաստանին պարտական կըլ- լայ)։ Դուն ան խօսքը լսեր ու հաւատացեր չես, հապա՝ քու մկրտութիւնդ քեզի փրկութիւն բա- ւական սեպելով բարեգործութեան հոգ տարեր չես. եւ եթէ շատէն քիչ բարեգործութիւն գոր- ծես ալ նէ քու միտդ տուրմ պիրքերէն խրատ- ներով հաստատուած՝ չըլալով, տատանան քեզի տան լանի մը համար կը գըտնէ), կամ աչքիդ

գէշ լան մը կերեւցընէ, եւ կամ անկաճուկդ գէշ խօսք մը լսել կուտայ, ու քու սիրտդ ալ իր ձեռքին մէջ կառնէ ու կը սլխամէ որ այն ատեն քու բարկութիւնդ կը բորբոքի Հնոցի1) պէս, միտքդ կը պղտորի գարնան գետերուն պէս, սիրտդ տակնու վրայ կըլլայ ծովուն ալեկոծութեան եւ մըրկին2) պէս, աչքերդ կը կարմրին կատաղի գազանի պէս, դէմքդ կայլայլի. շրթունքդ կը կապուտնայ, ու բերանդ կը փրփրի, ձեռքերդ եւ ոտքերդ կը դողան դիւահարի պէս, ու ակռաներդ կը կըրճտցընես. այն ատեն ոչ մահդ աչքիդ կերեւնայ, ոչ արքայութիւնը միտքդ կուգայ եւ ոչ դժոխքը, հապա կըսկսիս ամէն տեսակ չարութիւնները որնոր ձեռքէդ կուգայ՝ հիչ մէկը ետ չես թողուր, թէ հայհոյանք, թէ անէծք, եւ կամ սաստիկ կռիւի մէջ ծեծ պաաահիլ ու ըսպանութիւն ալ ըլլալը կարելի է, ասպէս քու բարեգործութեան տունդ կը փըլցընես տակնու վրայ կընես, այն ատեն սատանային կամքը կը կատարի. ալ սիրտդ թող կուտայ որ բարկութիւնդ կիջնայ, այն ժամանակը կը զըղջաս, բայց՝ ի՞նչ օգուտ քու տունդ աւերեցիր, գործինակ, ծովը երբեմն ալեկոծութիւն կընէ, մըրկելով կուռի ու կը կատաղի ու կը փրփրի, շատ նաւեր կը խորտակէ ու կընկղմէ, շատ ապրանքներ կը կորսընցընէ ու շատ ալ մարդիկ կը խեղդէ. թէպէտ քանի աւուր եւ կամ քանի ժամէն ետեւ հովը կը հանդարտի վար կիջ-

1. Հնոց. Քիւլհան։
2. Մըրիկ. Ցուրթունայ. փօթլըրիկ։

նայ առաջին պէս կըլլայ, բայց՝ անոր գործած վը-
նասները՝ այսինքն՝ խորտակած նաւերուն, կոր-
սընցուցած ապրանքներուն, եւ կամ խեղդած
մարդոց վնասը կը մընայ, ալ չի ողջանար։ Այն-
պէս քու բարկութիւնդ բորբոքելով շատ մեղքեր
եւ վնասներ կը գործես, եւ ետեւ բարկութիւնդ
անցնի նէ դուն ալ կը հասկընաս որ ըրած բանե-
րդ շատ դէշ բան է եղեր. ու կը զըղջաս. թէ ին-
չո՞ւ ես ատ բանը ըրի, բայց՝ ի՞նչ օգուտ գործած
մեղքերդ բացը կը մընան։ Տեսար մի զգուշանալիք
բանը եղբայր։

Հց. Բարկութիւնը գէշ բան ըլլալը հասկըցայ,
բայց՝ Քրիստոս որ ըսաց թէ (պարապ տեղը բար-
կացողը պարտական կըլլայ) անանկ է նէ պարապ
տեղը չըլլայ ու լեցունկ տեղը բարկանաս նէ
մեղք չէ։

Պէ. Ես որ բարկութիւնը ըստ տեղւոյն գոր-
ծածես նէ մեղք չէ, վասն զի մենք բարկութիւնը
սատանային դէմ եւ կամ հոգինուս վնաս գալիք
տեղը պիտի գործածենք, բայց՝ մենք ատոր հակա-
ռակը կընենք, սատանային դէմ չենք բարկանար
ու մեր անձին պէս սիրելիք ընկերնուս դէմ կը
բարկանանք, նաեւ հոգինուս վնաս գալու տեղը
չենք բարկանար, հապա մարմինուս եւ կամ ապ-
րանքնուս մէկ փոքր վնաս մը պատահի նէ այն ա-
տեն իբր կատաղի գազան կը դառնանք, անոր հա-
մար մեղք սեպած է Քրիստոս. որովհետեւ աս աշ-
խարհիս բոլոր բաներըը սուտ ու պարապ եւ ոչինչ
են, ուստի այս աշխարհիս ինչ բանի համար որ բար-
կանաս նէ պարապ տեղը բարկացած կըլլաս, որ գա-

տառատանին պարտական կըլլայ ըսածը այս խօսքն է։ Ընդ տեսաը մի որ բարկութիւնը ըստ տեղւոյն գործածելը միտս չիտար կոր. զորօրինակ մահադե-ղը՝ հիւանդ չէղող առողջ մարդը որ ուտէ նէ անպատճառ կը մեռցընէ, բայց՝ այն մահադեղը՝ (1 վարպետ բժիշկներուն ներկործութեամբ հիւանդը կը բժըշկէ։

հդ. Նոյեայր թոռ տուր ալ ձեռք կուտայ այսքան, մինակ ես պիտի երթամ արքայութիւնը որ այսքան կ'ջանաս ինս համոզելու, այսքան մարդիկ ինչ որ ըլլան նէ ես ալ նոյնպէս կըլլամ, հասարակութեամբ եղած բանը դիւրին է։

պե. Ըէ նոյեայր այդպէս մը՛սեր, ուրիշները քեզի օգուտ չունին, դընենք թէ դուն աստեղ ծուլութեան պատճառաւ ըստակ չը կըրնաս շահիր ալ նէ հօրըդ ու կամ նոյօրըդ շահած ըստակովը կապրիս ժամանակ մը, բայց՝ անդի աշխարհքը արքայութիւնը այսպէս չէ, ամէն մէկը ինքը յաւիրժ-տակելու 2) կը ջանայ, ոչ հայրը որդուն, ու ոչ որդին հօրը՛ ոչ նոյեայր նոյօրը, ու ոչ բարեկամ բարեկամի, ու ոչ կինը իր երկանը; ու ոչ էրիկը կընկանը կողորմին ու օգնութիւն կընեն, հապա ամէն մէկը ինքը յաւիրտակելու կը ջանայ, ինչպէս որ Քրիստոս հրամայեց (Նուռնք յաւիրտակեն) այսինքն՝ ուժով կառնուի Աստուծոյ արքայութիւնը ըսաց։ Ու ասոր համար պօղոս մէկ օրինակ մը կուտայ (Ու որք յաստարիցին ընթեանան, ընթ-

1, Մահադեղ։ Ջհիր • սիւմ եմանի։
2, Յաւիրտակել։ Խըլըլ • խաբմիշ ընել։

թանալ ամենեքեան ընթանան, քայց՝ մին առնու զյաղթութիւնն)։

Նոքք. Ընոնք որ առաքինին1) մէջ կը վազեն, վազելը ամէնքն ալ կը վազեն, քայց՝ յաղթութիւնը2) մէկ մարդ մը կառնէ կըսէ։ Ընտրին կորնթոսացւոց 9 գլուխ 24 հ համար։

հց. Ընառաքինին մէջ վազելը ինչ օրինակ է հասկըցուր ինձի։

պէ. Ընտրի աերութեանց մէջ սովորութիւն կար որ՝ երբեմն մէկ մեծ հրապարակի3) մէջ մէկ ծայրը բարձր տեղ մը յատկացնելով վրան մէկ ծանրադինէ4) անդամանդ քար մը կը դընէին, որ մարդիկ վազելով հերթային ով որ արագընթաց էր նէ անիկայ հերթար կառնէր քարը որ իրեն կըլլար, թէպէտ սահմանեալ ժամանակին բոլոր մարդիկ ոտք կելլային կը վազէին քարը առնելնք տէր քայց՝ ով որ աւելի արագընթաց էր նէ այն մէկ մարդը կառնէր յաղթութիւնը, ահա Պօղոսին ըսածը այն խօսքն է թէ (,,Վազելը բոլորն ալ կը վազեն, քայց՝ մէկը կառնէ յաղթութիւնը ըսելէն՝ի զատ կը պատուիրէ թէ,,) (Ընայէս ընթացարուք զի հասանիցէք)։

Նոքք. Ներքը մի մընաք, հապա յառաջ վազող քարը առնող մարդուն պէս վազեցէք որ հասնիք կըսէ։ Որովհետև Պօղոսին ժամա-

1. Առաքինի.
2. Յաղթութիւն.
3. Հրապարակ.
4. Ծանրադին.

Թէաթրօյ. մէ յոան։
Մէ յոան։
Մէ յոան. քայ աեղ.
Սուղնոց. սուղ։

նակի քրիստոնեայք՝ հաւատքը իրենք աշխատանքով ըստանալնուն համար շատ յարկի ըլլալովը, մեծ բաղձանքով բոլորն ալ կը վազէին արքայութիւնը նս յափշտակեմ տէր, եւ պօղոս հետ պիտէ շարունակ կըգըրէր յորդորականեր՝ ջերմեռանդութիւն շարժելու համար, որ չըլլայ թէ արքայութեան սիրոյ կրակը մարի մարդոց սըրտին միջի, բայց՝ մինք հաւատքը հօրերնուսմէն ժառանգ մընացածի պէս բանմը կարծելով չենք յարգեր, որովհետեւ աշխատանքով ձեռք բերած չենք որ յարդի ըլլայ. անոր համար արքայութիւնը նս յափշտակեմ տէր ջանք ընող քիչ մարդ կայ, հապա բոլորս ալ իրարու գըլխէն կըտակը յափշտակելու կը ջանանք: Վ՚ասն զի կը նայիս ոմանք դեռ պատկած խորտալով կը ննջեն հիչ մէկ բանի հոգ չունին, եւ ոմանք արթընցած են ու դեռ մահիճին[1] մէջ թըմրած նըստեր են, թմրութիւննին պիտի անցնի որ երլլան վազեն, եւ ոմանք կանուխ արթընցած ու առեւտուրի մէջ ըզբաղած[2] են ժամանակ չունին վազելու, ոմանք գինէտուն[3] եւ սըրճարաններո[4] ուտել խմել ուրախութեան նստեր են վազելը անոնց հիչ միտքը չըկայ, եւ ոմանք ալ թէպէտ ճամբայ երեր են, բայց՝ թութունեամբ հաճաց կամաց քալելով եւ յետին նայելով, հօգնած տեղերնին նըստելով, արտորնոք բան չիկայ

1. Մահիճ. Եաթախ:
2. Ըզբաղած. Տալմիշ եղած:
3. Գինէտուն. Մէյխանէ:
4. Սրճարան. Ղահվէ:

երբեմն երթանք կը հասնինք, այսօր վաղը չենք մեռնիր կոր ա. ամէնքը գընացին ու մենք մընացինք ըսելով կերթան. իսկ ոմանք ալ քղանցքը գօտին զարնելով կը վազեն սուրհանդակի1) պէս, ոչ ևտին եւ ոչ երկու կողմը նայելով, հապա միշտ անթարթ աչքով երթալու ճամբան դիտելով կը վազեն արքայութիւնը յաւիտականք տէր։ Նեսաթ մի եղբայր արքայութիւնը ինչպէս կերթացուի եղեր, գուն որ կայնէ այն խորհրդով քընացողներուն եւ կամ աշխարհի ըզբաղմունքի մէջ պատաղողներուն2) նայելով այն խօսքը ինձի զրուցելիր թէ (Ես աշխարհի մարդիկը ինչ որ ըլլան նէ ես ալ անանկ կըլլամ) գուն անունց նայելուդ՝ յաւաջ վազող մարդոց նայիր եղբայր, նեթ ուրիշին նայելով մեզանչես ու մեզաւոր մեռնիս նէ ալ այն տեղ իրաւունք չըլլար։ Գընանք թէ մէկ տան մէջ երկու եղբայր կըլլան, մէկ եղբայրը գործնայ՝ ըստակ շահող՝ ու միւսը ծոյլ՝ ամէնեւին ըստակ չի շահիր, սայց՝ այն գործնայ եղբօրը վաստակը՝ տան ընտանիքները բաւական կապրեցընէ։ Ըսպա՝ այն գործնայ եղբայրն ալ ծոյլ եղբօրը սրմռղելով ինչ կուզէ ըլլայ ըսէ ու չուանին ծայրը թող տանէ, վաստակը կը կրտըրի ու ալքատութեան տակ կը կենան, ու տան ընտանիքները լալոն ալ խնդձ վիճակի մէջ կըմընան։ Ցետոր մէկ մարդ մը չուանին ծայրը թող տուաւ նէ լալոր ընտանեաց՝ վշասը հասաւ։ Սայց՝ անդի աշ-

1. Սուրհանդակ. փոստայ. Թամբար։
2. Պատաղիլ. պըւզտըկիլ։

խարհքը ատպես չէ՝ մէկին մեղացը համար միւսը
չը պիտի պատժուի (Ընձն որ մեղիցէ զնոյն եւ
մեռցի)։

Ընդ. Ով որ մեղանչէ անիկայ դժոխքը պիտի ե-
թայ կըսէ։ Եգեկիէլ 18 գլուխ 4 համար։ Անիկայ
աղէկ միտք առ, քանի որ մարդըս կենդանի է իրա-
մէ օգնութիւն եւ կամ միւս կըրնայ գըտնալ,
բայց անդի աշխարհքը դատաստանին օրը՝ ոչ մե-
ղաւորները արդարներուն միւս կըրնան հասցունել
եւ ոչ արդարները մեղաւորներուն օգնութիւն կըր-
նան ընել, վասն մի այն ատեն ողորմութեան
դուռը գոցուած կըլլայ։

ՀԱՒԻՂ ԼԱ.

Հց. Ընանկ է նէ կրկին անկաճնիս բանանք
խրատ մըտիկ ընենք՝ ալ ուրիշները նայելու չէ,
ես իմ գլուխս ազատելու ջանք ընեմ, ըսէ նայիմ
ալ ի՞նչ խրատ պիտի տաս։

պէ. Ա՞ղբը պարծեցար թէ ես շնութիւն չեմ
ըներ, ես ալ լուռ կեցայ իրաւ ես տէր, բայց
ետեւ նայեցայ որ՝ ուրիշ պարծեցածներըդ սուտ
ելար՝ վախնամ այս պարծանքդ ալ սուտ կըլ-
լայ։

Հց. Ես սուտ չեմ պարծենար, ինչպէս որ ես
ուրիշի քով շնութեան գընացեր չեմ երբէք։

պէ. Շնութիւնը մինակ ուրիշի քով երթալն է
մի, չը լըսեցիր Յակոբոս աշխարհասէր մարդոց շը-
նացող չըսաց մի. նաեւ Քրիստոս չըսաց մի թէ
(Ան որ հայի ի կին մարդ առ ի ցանկանալոյ նմա՝

անդէն շնացաւ ընդ նմա ՚ի սրտի իւրում) ։

Ընդ. Ով որ ցանկանալու մտօք կին մարդու նայի՝ այն տեղ իր սըրտին միջովը անոր հետ շընուելիւն ըրաւ կըսէ ։ Մատթէոս 5 գլուխ 28 համար ։

Հց. Ըսպէս բաներ շատ կը պատահի ինձի ու շատ նեղուելիւն կուտայ , թէպէտ շնուելիւն չեմ ըներ , բայց՝ ցանկուելիւնս շատ կը բորբոքի , եւ ես ամենեւին չեմ ուզեր որ ատպէս ըլլայ , բայց՝ ժամանակ ժամանակ անանկ սաստիկ կը նեղէ զիս որ քիչ կը մընայ շնուելեան որոգայթին բռնուելու ։ Ըսիկայ մէկ դեղ մը չունի՞ ու եղբայր մեզի հասկըցընէիր ։

Պէ. Ըսիկայ ոչ դեղարան1) ունի եւ ոչ դեղ2) մինակ ատոր դեղը պաք է ։

Հց. Ես պաք շատ կը պահեմ բայց՝ օգուտ չըներ կոր ։

Պէ. Ընոր պաքը ուրիշ է դուն չես գիտնար կոր ։ Ըս ախտը3) բորբոքցընող հով փըչելու իրեք դուռ ունի անձըդ . ատ դռները գոցելու է որ անկէց հով չը փըչէ ու ցանկուելեան կրակըդ չը բորբոքցընէ ։

Հց. Ըս դռները որո՞նք են մեզի հասկըցուր որ գոցեմ ։

Պէ. Ա՛նախ՝ աչքերըդ . (2) անկաճներըդ . եւ (3) բերանըդ . աչքերովըդ դէշերուն կը նայիս ,

1 . Դեղարան . Էզախանէ ։
2 . Դեղ . Էզայ . Իլաճ ։
3 . Ախտ . Մարազ ։

անկաճռվըդ դէշերուն խօսքերը. եւ զազիր պիղծ խաղերը մըտիկ կընես, եւ բերանով կը խօսիս ըզնոյն զազիր խօսքերը, անշուշտ այն հովերը՝ պիտի երթան ցանկութեան կրակին դպչին ու բորբոքցընեն, թէպէտ քու միտքդ ատ տեղ չէ, չես ուզեր որ կին մարդոց նայիս, բայց՝ կանանց մէջ կը պըտըտիս, չես ուզեր որ դէշ խօսքեր լըսես, բայց՝ շնացողներու եւ գուսաններու1) հետ կը պըտըտիս, եթէ ըսածդիդ պէս շնութեան միաք որ չունիս նէ, ատ վերը պատմած իրեք դուռը միշտ գոց պահէ որ հանգիստ ըլլաս։

Հց. Ընտիկայ ալ հասկըցայ, ու Քրիստոսի համքերն ալ աղեկ հասկըցայ. եթէ իմ չը գիտցած ալ ուրիշ խրատներ կան նէ անոնց նայիմ։

պէ. Ընդա խրատ մըն ալ միտքըս եկաւ. որովհետեւ Քրիստոսի բոլոր համքերը հասկըցար նէ չըլլայ որ դառնաս նորէն, Քրիստոս չը ճանչցած ատենիդ պէս մեղքեր գործես, որ Քրիստոսի ըսած խօսքը զքեզ յանդիմանէ։

Հց. Քրիստոսի ըսած խօսքը ի՞նչ է։

պէ. Ծառայ որ գիտից է կամն տեառն եւ ոչ պատրաստեցէ ըստ կամաց նորա արբցէ գան բազում։

Ըսաւ. Ամէն ծառայ մը իր տիրոջը համքը հասկըցած ըլլայ ու անոր կամացը հակառակ շարժի նէ շատ ծեծ կուտէ կըսէ։ Ղուկաս 12 գլուխ 48 համար։

Հց. Քանի որ առաջ Քրիստոսի պատուէրները

1) Գուսան. Շարլատան։

կը սաստկացընես կոր , չեմ գիտեր վերջը ուր կը հասնի ։

պէ. Ըո ըսածներդ սաստիկ է մի , հապա Մատթէոսին գրածը կարդաս նէ ինչ կ'ըսես (Մատայ՝ չար եւ վատ՝ գիտէիր եթէ հնձեմ զոր ոչ սերմանեցի եւ ժողովեմ ուստի ոչ սփռեցի , պարտ էր քեզ արկանել զարծաթդ իմ՝ ի սեղանաւորս՝ եւ ես եկեալ տոկոսեօք պահանջէի զիմանն)։

Ղուկ. Ա՛վ չար եւ ծոյլ ծառայ , գիտէիր որ ես չը ցանած կը քաղեմ ու չը փըռած կը ժողովեմ , պէտք էր որ դուն իմ արծաթս սեղանաւորներուն քով ձըգէիր որ ես հիմայ գայի շահօք ուզէի իմըս։ Մատթէոս 25 գլուխ 26 համար ։

հց. Ըս խօսքերը ես չէի կըրցեր հասկըցեր, ասոնց միտքը ինձի հասկըցուր , նայինք ի՞նչ խօսք են , եւ կամ ճրըւ պիտի ըլլայ ։

պէտ. Ա՛յս խօսքին տակէն ասիկայ կը հասկըցուի, որովհետեւ Քրիստոս աշխարհք եկաւ նէ մարդոյմէ գործք չը փընտրեց միայն հաւատք ։ (Ա՛վ որ հաւատայ ու մկըրտուի նէ կը փրկուի ըսաց) բայց՝ հաւատքը հաստատելէն ետքը գործք ալ փընտրեց որ կը պատուիրէ թէ (Ձեր բարի գործքերը տեսնան ու ձեր երկնաւոր Հայրը փառաւորեն) ուստի յայտնի կերեւնայ թէ հաւատոյ շնորհքներ այսինքն՝ մկըրտութիւն եւ հաղորդութիւնը մեզի շնորհելէն ետեւ մեզմէ բարեգործութեան պտուղ կուզէ , ի՛ հարկէ պարտական եղած ենք , ինչո՞վ պիտի վճարենք այն երկնաւոր պարգեւներուն փոխարէն պարտքերնիս , ուրիշ բանով չէ միայն բարեգործութեան պտուղներով եւ Աստուծոյ պատուէրները

անթերի կատարելով կըրնանք վճարել նոյն պարտքերնիս, հապա մենք այդ պարտքերնիս վճարելու հոգ չը տանինք մեր կենդանութեան ե՛ս, դատաստանին օրը հարկաւ այն հաւատոյ շնորհաց պարգեւներուն հաշիւը մեզմէ պիտի պահանջէ1) Վրիստոս ու յանդիմանէ։

հց. Ա՛տիկայ աւելի նւա վախնալու բան է։

պէ. Ա՛սիկայ ալ վախնալիք բան չէ, վախնալիք խօսքը դեռ ետքը պիտի լըսես եթէ նոյն անհոգութեան աստիճանին մէջ գըտնուերես ե՛ս (Ա՛ոչ ինդամանէ զքանքարդ՝ եւ տուք այնմ որ ունիցի տասն քանքար, զի ամենայնի որ ունիցի տացի եւ յաւելցի, եւ որ ոչն ունիցի եւ զոր ունիցի բարձցի ի նմանէ, եւ զծառայդ անպիտան հանէք ի խաւարն արտաքին անդ նղիցի լալ եւ կրճտանել ատամանցն)։

Ընդ. Ա՛տոր վրայէն քանքար այսինքն՝ մկըրտութեան եւ հաղորդութեան երկնաւոր պարգեւաց շնորհքները առէք ու բարեգործ մարդոց տուէք, վասն զի ով արդար է՝ անոր փառքը պիտի աւելնայ, մէկին հարիւր, մէկին վաթսուն եւ մէկին երեսուն։ Ինչպէս որ Վրիստոս ըսաց. եւ մեղաւորները միանակ նրբնց մկըրտութիւնը փրկութեան բաւական սեպելով բարեգործութեան հոգ չեն տարեր ե՛ս, անոնց վրայէն մկրտութեան եւ հաղորդութեան շնորհքներն ալ պիտի առնուի որ ալ հիչ բանի չըլլան, եւ նոյնպէս պիտի ըսէ թէ առ անպիտան ծառայն դուրսի մութը հանեցէք որ այն

1) պահանջել։ Ուզել։

տեղ կըլայ լալն ու ակռան կըճրտցնելը կըսէ, տեսարի՛մի վախնալիք բանը։

ՀԱՒՈՂ ԼԲ.

ճչ. Խարեգործութիւնը ինչ է, հասկըցուր ինձի։

պէ. Նախ՝ ողորմած ու գթած պիտի ըլլաս, որ խեղճ աղքատները տեսնաս նէ գուրթըդ շարժելով անոնց պակասութիւնը հոգաս որ Քրիստոսի երանութեան մէջ մըտնաս որ կըսէ (Երանի ողորմածաց զի նոքա ողորմութիւն գտցեն)։

ՃՂԷ. Երանի ողորմածներուն որ անոնք ալ ողորմութիւն պիտի գըտնան։ Ու (2) պէք պիտի պահես։

հց. Ո՞նչափես պաք պիտի պահեմ, ծո՞մ թէ, իւղէ ու միսէ զգուշանալն է։

պէ. Ծոմ ալ պիտի պահես ու պաք ալ պիտի պահես, բայց՝ չէ թէ մինակ կերակուրի պաք պիտի պահես հապա՝ բոլոր զգայարանքներդ ալ ծոմ պիտի պահեն, զգաստ ու զգուշ պիտի ըլլան, թէպէտ ամէն ժամանակ զգուշ պիտի ըլլան, բայց ծոմ պահած օրըդ աւելի զգուշանալ պէտք է, ամէնէն մարմինի կամք պիտի չըլ կատարուի, ինչպէս որ Նայի կը պատուիրէ։

պէ. (Օի յաւուրս պահոց ձերոց գտանին կամք ձեր կատարեսցէք, ու կսկծեցուցանէք զամէնէսին որք ընդ ձեռամբ ձերով են, ՚ի հակառակութիւնս ու ՚ի կռիւս պահէք ու կռիւէք զանաւադան, իսկ զի՞նչ պիտոյ են ինձ այնպիսոյ յաւուր պահք, զալ

բողոքել ձեզ առիս եւ ինձ ոչ լսել՝ ձեզ, ոչ զայն պիսի պահս ընտրեցի ասէ տէր . . . այլ՝ լոյծ լըզկընճիռն անիրաւութեան եւ քակեա զխարդախութիւն ի վաճառաց քոց, եւ զամենայն մուրհակս անիրաւութեան պատառեա, լրդեա քաղցելոց զհացդ քո, եւ զաղքատս անյարկս տար ի տուն քո, եւ եթէ տեսանիցես զմերկն զգեցուցանիջիր, յայնժամ կարդասցես Ընտուած լուիցէ քեզ):

Ընթ. Ձեր պաք պահած օրերը մարմինուդ կամքն ալ կը կատարէք, ձեր ձեռքին տակ եղած ուժերնիդ հասած խեղճ մարդիկը կը ծեծէք ու սըրտերնին կը կըսկըծցընէք, իրարու հետ քէն կուխ կուռնէնաք ու խեղճ մարդոց գլխէն կը զարնէք, հիմայ ինչ պէտք է ինձի ատպէս պաք պահելով կուգայք ինձի կաղաչէք որ ես ալ չեմ լըսեր, ես ատ պէս պաք չեմ ուզեր կըսէ Ընտուած, հապա քու մեղացըդ հանգուցները քակէ. ու առեւտուրիդ միջի նենգութիւնները եւ գողութիւնները քակէ, ու բոլոր մեղացըդ ձեռագիրները պատռէ, անօթիներուն հաց կերցուր, տուն չունեցող խեղճ աղքատները քու տունդ տար, մերկ աղքատ տեսնաս նէ լաթեր հագուեցուր, այն ատեն կանչես նէ Ընտուած կը լըսէ կըսէ։ Եսայի 58 գլուխ 3 համար։ Իւ (3) աղօթք պիտի ընես։

հց. Ընդօթքը ինչպէս ընելու է։

պէ. Ուրբ սիրտ եւ մաքուր բերան ըլլալու է, ինչպէս որ վերը ըսինք (Դ) շաւղին մէջ, եւ խընդիրքներդ ալ հոգւոյդ շահաւոր պիտի ըլլայ, ու Ընտուծոյ կամացն ալ հաճելի, չէ թէ մարմնիդ օգտակար բան պիտի ուզես որ սատանային կա-

մաքը հաճելի ըլլայ։

հց. Ընդհատակի համար բան պիտի չուզե՞մ ըսել։

պէ. Այո, մարմինիդ պէտք ըլլալու հին բան պիտի չուզես, որովհետեւ մեր մարմինին պէտք ըլլալու բանը, մեր երկնաւոր Հայրը գիտէ ինչպէս որ Քրիստոս ըսաց (Ձի գիտէ Հայրն ձեր երկնաւոր զինչ պիտոյ է ձեզ. մինչեւ ձեր խնդրեսցեալ ինչ իցէ ի նմանէ)։

ՆԹՓ. Ձեզի պէտք ըլլալու բանը ձեր երկնաւոր Հայրը գիտէ, դեռ անոնք դուք չուզած ալ կըսէ։ Ա տաթէոս 6 գլուխ 8 համար։ Տեսար ու որ մենք չուզած ալ գիտէ ու կուտայ, բայց՝ կարծեմ թէ մենք որ ուզենք նէ չի տար՝ (Յակոբոսին խօսքին որ նայինք (Խնդրէք եւ ոչ առնուք վասն զի չարաչար խնդրէք, զի անդէն ի ցանկութիւնս ձեր մաշեսջիք)։

ՆԹՓ. Կուզէք ու չէք կըրնար առնել, վասն զի չար խընդիրներ կընէք, ու ձեր չար ցանկութիւնովը կը հալիք ու կը մաշիք կըսէ 4 գլուխ 3 համար։

հց. Չար խնդիրը ի՞նչ է արդեօք։

պէ. Չար խնդիրը ասիկայ է։ Որովհետեւ Քրիստոս հրամայեր է (Ա ի հոգւայք վասն հոգւոց ձերոց թէ զինչ կերիցուք եւ կամ զինչ արբցուք, եւ ի մարմնոց ձերոց թէ զինչ զգեցցուք)։

ՆԹՓ. Ձեր կերակուրին ու հագնելիքին համար մի հոգայք ըսելէն ետեւ՝ մարդոց սիրտը հաստատելու համար երկինքին թռչուններն ու լեռանը ծաղիկները օրինակ կուտայ։ (Հայեցարուք ի թռչունս երկնից, զի ոչ վարեն եւ ոչ հնձեն, եւ

ոչ ժողովեն իշտեմարանս, եւ Հայրն ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա) . . . Հայեցարուք ի շուշանն վայրենի որպէս աճէ, ոչ ջանայ եւ ոչ նիւթէ։

Ցարդ Երկինքին ծագերը նայեցէք, ոչ կը ցանեն. եւ ոչ կը քաղեն, եւ ոչ ամպարին մէջ ցորեն կը լեցընեն, ու ձեր երկնաւոր Հայրը զանոնք կը կերակրէ . . . Լուռանը շուշան ծաղիկն ալ նայեցէք ինչպէս կը մեծնայ ու կը շատնայ, ոչ կը մանէ եւ ոչ կը գործէ կըսէ։ Մատթէոս 6 գլուխ 25 համար։ Քրիստոս որ ասպէս ըսեր է նէ դուն անոր հրամանին ընդ դեմ մարմնաւոր բաներ ուզելդ չար չէ՞ մի։ Նաեւ Քրիստոս կը հրամայէ (Սիրեցէք զթշնամիս ձեր՝ բարի արարէք ատելեաց ձերոց, եւ աղօթս արարէք ի վերայ այնոսիկ որք լկեն զձեզ եւ հալածեն)։

Ցարդ. Ձեր թշնամին սիրեցէք, ձեզի գիշուխիւն ընողներուն աղէկութիւն ըրէք, ու ձեզի չարչըրող ու փախցընողներուն համար աղօթք ըրէք ըսելէն իզատ. (Ա՛հկ երեսէդ որ զարնեն նէ միւս երեսըդ դարձուր) ըսածդ է։ Մատթէոս 5 գլուխ 44 համար։ Դուն անոր կամացը հակառակ, Աստուծոյ մէ հարստութիւն մեծութիւն եւ կամ իշխանութիւն կուզես որ թշնամիդ յաղթես ու չար կամքըդ կատարես, ասիկա չար չի՞ մի։ կը նայիս որ Աստուած ալ չի տար քու ուզած հարստութիւնդ եւ իշխանութիւնդ որ թշնամիդ յաղթես, ալ անձար կը մընաս, ու Աստուծոյ կը հրամայես, Աստուած թող վրէժխնդիր ըլլայ իմ թշնամիս, աչքերը կուրցընէ, անկաճը խլացընէ, ձեռքերը եւ

«ոտքերը կոտրէ , եւ կամ լեզուն պապանձեցընէ , կամ խելքը ցընորէ եւ կամ ապրանքը կորսընցընէ , կամ զաւակը մեռցընէ , եւ այլն , քանի քանի շատ բաներ կըյորվեցընես Աստուծոյ , ու կը հըրամայես ձայն թէ ասպէս ըրէ՝ որ իմ սիրտս պաղըշաըկի , ասիկայ չար չէ՞ մի , որ Քրիստոս կըսէ թէ (Քեզի անիծողները օրհնէ) դուն ալ չօրհնելէն իզատ քեզի չանիծողները կանիծես ասիկայ չար չէ՞ մի . Ու երբ որ կընայիս ա՛ս քու խնդիրքներուդ հիչ մէկնալ չի տար Աստուած , որ քու կամքդ կատարի . իրեն ալ կը հրամայես ինքն ալ չըներ որ սիրտդ պաղըշտըկի : Դուն ալ յոյսդ կը կըտըրես ու այն քու չար ցանկութիւնովդ կը հալիս ու կը մաշիս եղբայր :

Հց . Ըսպա հիչ բան պիտի չուզենք մի .

պէ . Ա՛ եզի հարկաւոր խընդիրքը սորվեցուցեր է Քրիստոս (Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարդարութիւն նորա եւ այդ ամենայն յաւելցի ձեզ) :

Ցոփ . Նախ եւ առաջ Աստուծոյ արքայութիւնը ու անոր արդարութիւնը ուզեցէք առ քու խնդրքդ կաւելնայ ձեզի : Եւ մեր մարմնաւոր պիտոյքը (հայր մերին մէջ սորվեցուցեր է (Ա՛ եր ամէնաւուր հացը այսօր ալ տուր մեզի) : Տեսա՞ր մի որ մեզի պէտք ըլլալիք հարկաւոր բանը ա՛ս աւուր հացը պիտի ուզենք , չէ թէ վաղեանը , ինչպէս որ Քրիստոս կըսէ (Ա՛ի այսուհետեւ հոգայցէք վասն վաղիւն , զի վաղիւն վասն իւր հոգասցի) :

Ցոփ . Ընկէց եաեւ վաղեան հոգը մի՛ հոգայք հապա վաղեան հոգը վաղը հոգացէք : Ա՛ատեէոս

Ճ գլուխ 34 համար։

Հց. Ընկէց եռեւ վաղեան հոգը մի՛ հոգայք ըսելը ինչ պիտի ըլլայ, ասկէց յառաջ մարմնաւոր խնդիրքը մեզք չէր մի։

պէ. Քրիստոս աշխարհք գալէն առաջ, մարմնաւոր խնդիրքներու՝ արգելք չը կար, որովհետեւ անոնց թէ փառքը եւ թէ պատիժը մարմնաւոր էին, ինչպէս որ վերը պատմեցինք (Ջ) շաւղին մէջ. բայց՝ Քրիստոս աշխարհք որ եկաւ նէ՛ մեզի երկինքին թագաւորութիւնը քարոզեց, եւ շատ օրինակներով եւ առակներով մեզի հասկըցընելէն ետեւ, իրեն հաւատացողը ու իր պատուէրները պահողներուն, դատաստանին օրը կըրկին յարութիւն որ առնեն նէ այն երկինքին թագաւորութիւնը եւ անվախճան փառքը խոստացաւ, թէ՛ փառք եւ՝ թէ պատիժ հոգեւոր խոստացաւ, մեզի հիչ մարմնաւոր բան մը չը խոստանալէն իզատ՝ շատ առակներով ալ ատ աշխարհիս անցաւոր ըլլալը հասկըցուց, ու րովհետեւ մարմնաւոր են, մահը կը խափանէ առանց քարոզը, այլ՝ հոգին անմահ ըլլալուն համար, հոգեւոր փառք եւ պատիւ, թէ ուրախութիւն, թէ պատիժ եւ տրտմութիւն, յաւիտենական խոստացաւ քրիստոս, ուրեմն որ ատ բաները հասկըցանք նէ, ասկէց ետեւ վաղեան համար մարմնի հոգ հոգալ պէտքը չէ՝ հապա ատ աւուրը որ ուզէք նէ բաւական է տէր կը պատուիրէ։

Հց. Քանի որ ողջ ենք հիչ բան չուզել կըլլայ մի։

պէ. Ո՞նչ թերեւհաւատ մարդ ես եղեր. անօթի կը մընամ տէր լեզուդ կը փըրթի կոր, հիմայ մարմ-

նաւտր Թագաւոր մը քեզի խոստանայ Թէ, քա-
ժարմինիդ պէտք ըլլալու Թէ կերակուրդ ես Թէ
հագուստըդ ես կը հոգամ, դուն անհոգ եղիր ու
հոգիդ հոգայ ըսէ նէ, դուն այն Թագաւորին
խոստմունքին հաւատալով անհոգ չէ՞ր ըլլար մի
եղբայր։

Հդ. Ընտիկայ յայտնի բան է, Թագաւորը ա-
քան խոստանալէն ետեւ ես անհոգ կըլլայի ժարմը-
նաւտր հոգերէն, ինչու որ Թագաւորին խոստմուն-
քը հաստատ կըլլայ։

պխ. Ըս ժահկանացու Թագաւորին խոստմունքը
հաստատ կըլլայ տէր կը հաւատաս, հապայ մեր
երկնաւոր Հայրը Թագաւորաց Թագաւոր ու տէրը
քեզի խոստացեր է Թէ, քա ժարմինիդ պիտոյքը 1)
ես կը հոգամ, դուն միայն Թէ հոգւոյդ պէտք
ըլլալիք ալքայութիւնը ուզէ ըսեր է նէ, անո՞ր
ինչու չես հաւատար, ա՛ա քա խոստմունքին հա-
ւատացած Թագաւորդ որ մեռնի նէ անոր խոստա-
մունքն ալ կը մեռնի, բայց՝ մեր տէր Ընտուածը
միշտ կենդանի ու յաւիտենական Թագաւոր է,
պէտք է որ անոր խոստմունքին ետեւ աւելի հաւա-
տաս։

Հդ. Անդի ալ ինչ խրատ պիտի տաս բարեդար-
ծութեան վրայ։

պխ. Անինչու հիմայ քեզի գլուխցածներըս բա-
րեպաշտութեան վրայօք էր, ալ հարկ չէ որ նորէն
կրկնենք, բայց՝ սա տեղ պօղոս կըսէ Թէ (Լրուժն
օրինաց սէր է)։

1. Պէտք։

Քաղք. Ոչլոր պատուէրներուն կատարումը անկն է կըսէ)։ Հռովմայեցւոց 13 գլուխ 10 համար։ Ասկէց կիմացուի որ ոչլոր բարեգործութիւնները սիրով կը կատարուին, առանց սիրոյ բարեգործութիւնը ոչ ինչ է, ինչպէս որ պօղոս կը վկայէ)։ Առաջին կորնթացւոց 13 գլուխ 1 համար։

հց. Պօղոս ի՞նչ կը վկայէ։

պէտ. (Եթէ գլեզուաս մարդկան խօսիցեմ եւ հրեշտակաց, եւ զսէր ոչ ունիցիմ, եղէ ես իբրեւ պղինձ որ հնչէ կամ իբրեւ զննծղայս որք պոռանչին, եթէ ունիցիմ զմարգարէութիւն եւ գիտիցեմ զխորհուրդս ամենայն եւ զամենայն գիտութիւն. եւ եթէ ունիցիմ զամենայն հաւատս մինչեւ գլերինս փոխելոյ, եւ զսէր ոչ ունիցիմ ոչ ինչ եմ, եւ եթէ ջամբիցեմ զամենայն ինչս իմ աղքատաց. եւ մատնիցեմ զմարմինս իմ յայրուիլն, եւ զսէր ոչ ունիցիմ ոչ ինչ օգտիմ)։

Քաղք. Ես որ ըոլոր լեզուները կըսուցիմ, մինչեւ անգամ հրեշտակներուն ալ, սէր որ չունենամ նէ իմ ձայնս պղինձի ու ծլնծղայի ձայնի պէս կըլլայ, եթէ շատ գիտութիւն ունենամ ու. ըոլոր խորհուրդները հասկընամ, եւ մեծ հաւատք ունենամ լեռները տեղայն շարժելու չափ, սէր որ չունենամ նէ ոչ ինչ է, եւ եթէ ըոլոր ապրանքս աղքատներուն բաշխեմ, ու մարմինս ալ կրակին մէջ այրիմ, սէր որ չունենամ նէ հիչ օգուտ մը չեմ տեսնար կըսէ։ §Եսաիա մի նզիայր, թէպէտ մենք քեզի բարեգործութեան պարապանելը հասկըցուցինք, բայց՝ առանց սիրոյ բարեգործութիւնը ոչ ինչ է կըսէ, ուստի ամէն բանէն յառ

ւաջ սէրը պէտք է ու եռեւ աղօթք, ողորմութիւն, ծոմ պաք եւ այլն պէտք է։

ՀԱՒՈՂ ԼԳ.

հց. Ո՞ս պաքը ի՞նչ շատ յիշեցիր եղբայր, ա՛ս մարդոց կերակուրները Ո՞տուած տուաւ, ու բոլորը աստուծոյ ըսածները բաներն են, թէ պարտատ եւ թէ անուժ, ատոնց ուտելէն ի՞նչ վնաս պիտի գայ։

պ. Ատոնց վնասը քեզի հասկըցընեմ, բայց՝ առանց օրինակի չեմ կըրնար, օրինակով ալ հազիւ կը հասկընաս։

հց. Օրինակը տո՛ւր նայիմ ի՞նչ օրինակ է։

պ. Օրինակէն յառաջ բան մը հարցընեմ քեզի. բժիշկները հիւանդին նային ու դեղ տալու ըլլան նէ յառաջ ի՞նչ կը պատուիրեն հիւանդին, չէ՞ մի որ պաք կը դնեն, պարարտ եւ վնասակար կերակուրները կարգիլեն, ու անուժ շեկութեան1) համար կուտան, այն որ մարմինին ուժ չի տար հապա ուժը կը կըտրէ. որովհետեւ այն բժիշկը հիւանդին ցաւուն բորբոքումը2) եւ կրակը պիտի մարէ, չըլա նայիր, մէկ մարդ մը կրակ մը մարելու ըլլայ նէ պէտք է որ ալ այն կրակին մէջ փայտ չը ձըգէ որ դիւրաւ մարի կրակը, եթէ շարունակ կրակին մէջ փայտ ձըգելու ըլլայ նէ շատ դժուար կըլլայ այն կըրակին մարիլը, նոյնպէս մարդոց հիւանդութիւնը թէպէտ շատ բաներէ յառաջ կուգայ,

1 Շեկութեան անուժ. եաւաշ չօրպայ։
2 Բորբոքում հարեցկեր։

թէ պաղէն , թէ տաքէն , թէ արիւնէն եւ թէ մաղձէն , եւ կամ պալղամէն. բայց՝ այն բոլոր ցաւերը սաստկացընելուն պատճառը կերակուրն է . վասն զի , թէ արիւնին , եւ թէ մաղձին , եւ կամ պալղամին ուժ տուողը պարարտ եւ ճարպակար կերակուրներն են . եւ ըստուգապէս ասիրեք բանին ուժէն շատ ցաւեր պատճառելուն համար , բժիշկները յառաջ ասկերակուրները պաք չը դըրած հիւանդին ամենեւին գեղ չեն իտար։

հց. Ա՛տ օրինակէդ ես բան մը չը հասկըցայ , ատկէ ճնաս գայ ալ նէ մարմինին է , մարմինին ճնասը ինչ ընեմ , օր մը հիւանդնամ նէ միւս օրն ալ կառողջանամ , եթէ հոգեւոր ճնաս գալիք օրինակ մը կայ նէ տուր որ խելքըս հասնի։

պէ. Ա՛հա քեզի շոգենաւը1) օրինակ պիտի տամ . ասոր միջէն աղէկ կը հասկընաս հոգեւոր ճնասը , բայց՝ յառաջ բան մը հարցընեմ , շոգենաւին մէջ հարիւրաւոր ճախարակներ2) կան , ու բոլորն ալ կը դառնան , բայց՝ ինչով եւ կամ ինչ կերպ կը դառնան գիտես մի։

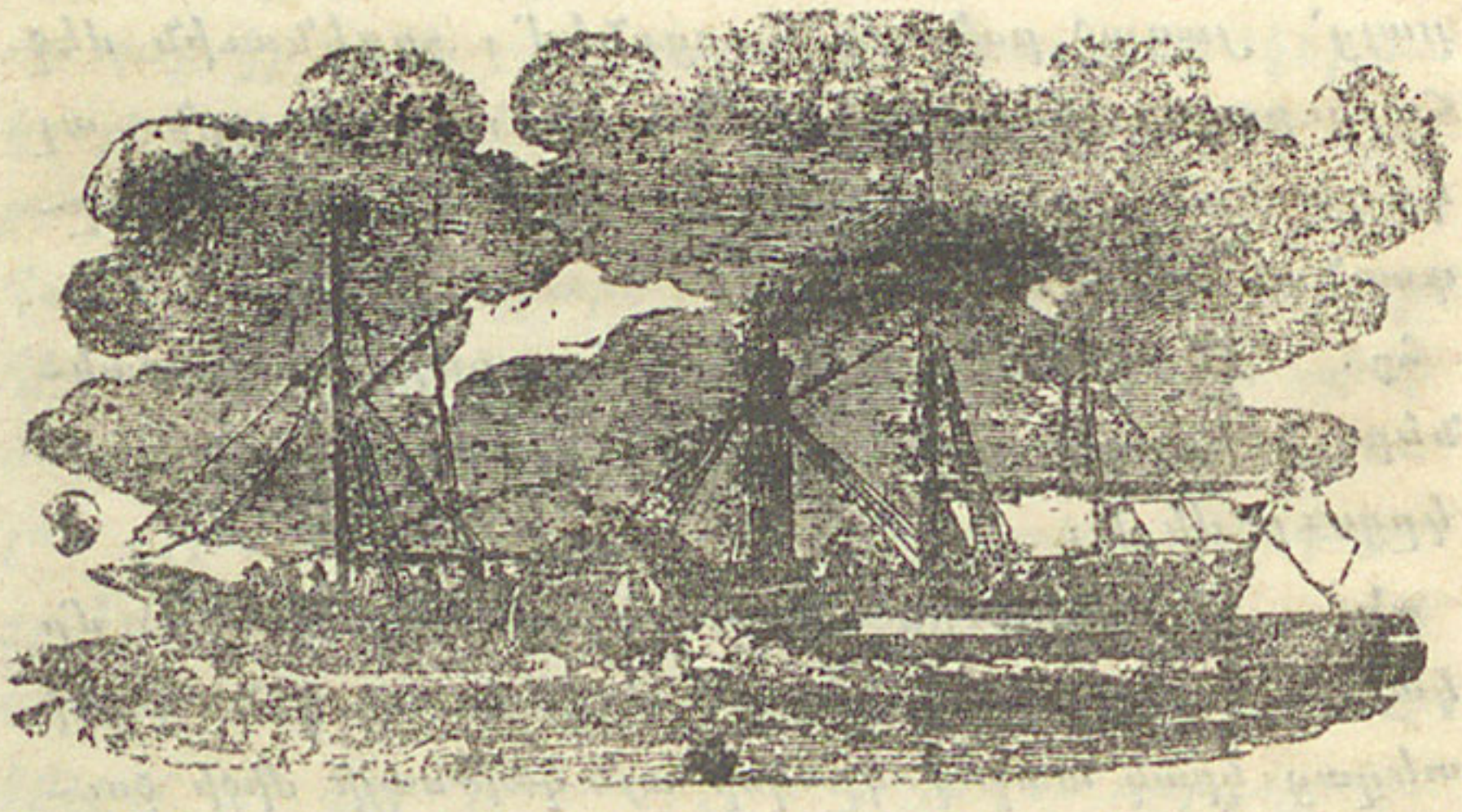
հց. Շոգենաւը տեսած եմ , բայց՝ ճախարակներուն ինչպէս դառնալը չեմ գիտեր , դուն հասկըցուր մեզի։

պէ. Շոգենաւին մեջը մէկ մեծ կաթսայ3) մը կայ ու մէջը ջրով լեցուն է , եւ տակէն քանի տեղայց կրակ տալով կըսկսի այն կաթսայի միջի ջու-

1. Շոգենաւ.
2. Ճախարակ.
3. Կաթսայ.

Վաքօռ։
Չարխ։
Ղազան։

ը սաստիկ կատաղութեամբ եռալ 1) եւ եփիլ, եւ ջուրին բոլոր շոգին 2) մէկ նեղ խողովակէ 3) ճամբայ կուտան, որ այն շոգին խողովակին միջէն սաստիկ ուժով մը կթռլայ ու ճախարակին մէկուն դըպչելով կը դարձնէ ճախարակը, եւ այն ճախարակն ալ ուրիշ ճախարակի մը կը դպչի ու զանիկայ ալ կը դարձնէ, ա՛ս պէս շոգենաւին միջի ճախարակները բոլորն ալ իրարու դպչելով զիրար կը դարձնեն, երբոր բոլոր ճախարակները՝ ի միասին դառնալ ըսկսին նէ, այն ատեն շոգենաւը ճամբայ կելլայ կը քալէ ծովուն մէջ, ու ալ մարդ կարող չէ որ անոր դէմ կայնի ու անոր քալելը արգիլէ, բայց՝ ասիկայ պիտի հասկըցընեմ քեզի աղէկ մըտքաւ, այն բոլոր ճախարակները դարձընելուն պատ-

1. Եռալը
2. Շոգի.
3. Խողովակ.
4. Կայնամիջ բլլալ:
5. Ծուռ:
6. Ծռուռ:

ձառը մէկ ճախարակ մըն էր, ու այն ճախարակը դարձընողն ալ ջուրին շոգին էր, ահա հասկըցար ալ շոգենաւին քալելը։

հց. Նոյնպէս հասկըցայ, բայց՝ ատկէց ալ հոգեւոր ինաս մը չեմ հասկըցուեցաւ, ատոր միտքը հասկըցուր մեզի նայինք միջէն ինչ կըհասկըցուի։

պէ. Ինչպէս վերը ըսինք թէ լոյսը մարմինին ուժ տուողը պարարտ կերակուրն է, հիմայ քեզի հարցընեմ. մարմինը որ ուժոնէ նէ անկէց ինչ կը պատճառի, չէ՞ ալ որ ցանկութիւնը կը լորլորքի, ու այն ցանկութեան լորլորքած ջուրին շոգին անշուշտ շնութեան ճախարակին կը դպչի ու զանիկայ կը դարձընէ ինչպէս որ Յակոբոս կը վկայէ (Յանկութիւն յղացեալ զմեղս ծնանի, ու մեղք կատարեալ զմահ ծնանի)։

ԸՆԵՔ. Յանկութիւնը յղանալով մեղքեր կը ծընանի, ու մեղքը լըմընած նէ մահը, այսինքն՝ դժոխքը երթալը կը ծընի կըսէ։ Յակոբոս 1 գլուխ 15 համար։ Ու այն շնութեան սէր որ ձըգեց նէ շատ ըստակ պէտք է որ այն շնութիւնը քալեցընէ ու միշտ իր չար կամքը կատարէ, ու արդար վաստակըն ալ չի բաւեր շնութեան ծախքին, անոր համար կը հարկաւորի որ շնութեան ճախարակը՝ սըտախօսութեան ճախարակին դպչի ու զանիկայ դարձընէ, ու սըտախօսութեան ճախարակն ալ՝ գողութեան ճախարակին դպչիլ ու զանիկայ դարձընել կերեւի, ու վերջապէս գողութեան ճախարակն ալ մարդասպանութեան ճախարակին դպչիլ ու դարձնելուն հիչ մէկ կասկած մը չըկայ, թէ ղրկողութեամբ ու թէ իսկ մարդասպանութեամբ.

ինչպէս որ Պաւլի մարգարէին վերայ երեւցաւ։ Քանի որ Սաւուղին ձեռքէն հալածմունք կը կրէր լեռնէ լեռ կը փախչէր շատ նեղութեամբ, ու խեղճութեան վիճակի մէջ էր ու (Նոյնք իմ տըկարացան ի պահոց) ըսած ժամանակը՝ էր թշնամի Սաւուղին գլուխին վերեւ գընաց գիշերով ու խնայեց1) զանիկայ չը մեռցուց, եւ երբ հանգըստացաւ ու մարմնոյ ցանկութիւնը բորբոքեցաւ նէ իր հաւատարիմ ծառայն Ալիա քեռացին չը խընայեց ու մեռցուց։ Տեսաք մի շոգենաւին օրինակին վիտքը, աղէկ մտածէ որ՝ թէ սըտախօսութեան թէ գողութեան, եւ թէ մարդասպանութեան ճախարակները դարձընողը մինակ շնութեան ճախարակըն էր, եւ շնութեան ճախարակը դարձընողն ալ ցանկութեան բորբոքած ջուրին շոգին էր, եւ ցանկութիւնը բորբոքցընողն ալ պարարտ կերակուրները են, տեսաք մի որ պարարտ կերակուրները մարդոց գլուխը ինչ փորձանքներ կը բերեն։ Եղեր։

Հց. Կարծեմ թէ անդի աշխարհքը պիտի հանդիսին փորձանքի, վասն զի աս աշխարհքը կերակուրի համար պատժուող լըսեր չէմ։

Պէ. Ուրեմն դուն աստուածաշունչ չես կարդացեր որ կերակուրի համար պատժուողները չես գիտեր, անշուշտ այն աշխարհքը պիտի պատժուին, բայց՝ Աստուած ամէնաբարին, աշխարհքիս իսկըզբէն ասդին քանի անգամ աս մարդկային բընութեան սաստիկ բարկանալով աս աշխարհքն ալ ան-

1) Խնայել. Խըղմիլ չըլլալ։

գամ պատժից նէ պատճառը կնրակուրն էր, ինչպէս որ ըսուեցաւ ժամանակը (նե եսոս տէր Աստուած եթէ բազմացան չարիք մարդկան ի վերայ երկրի, եւ ամենայն որ խորհէր ի սրտի իւրում ինամով ըչարիս զամենայն աւուրս, ստրջացաւ Աստուած զի արար զմարդն ի վերայ երկրի, եւ մտախոհ եղեալ ի սրտի իւրում եւ ասէ տէր Աստուած, ջնջեցից զամենայն մարմին զոր արարի յերեսաց երկրի ի մարդոց մինչեւ յանասունս, եւ ի սողունոց մինչեւ ի թռչունս երկնից, զի բարկացայ զի արարի զնոսա):

Նոյ. Աստուած նայեցաւ որ մարդոց չարութիւնը շատցաւ երկրիս վրայ, ամէն մարդ իր սրտին մէջ միշտ չարութիւն կը մտածէին, ըղջաց Աստուած՝ մարդը ըստեղծելուն համար ու ըսաց տէր Աստուած, պիտի ջնջեմ երկրիս վրայէն բոլոր մարդիկներէն մինչեւ անասուններըը, ու սողուններէն մինչեւ երկինքին թռչուններըը, վասն զի անոնք ըստեղծելուս բարկացայ ըսելով ջրհեղեղ հանեց, քառասուն ցորեկ եւ քառասուն գիշեր շարունակ սաստիկ անձրեւ գալով, եւ ծովերուն ջուրերը բարձրանալով, գետերուն եւ աղբիւրներուն ջուրերը յորդառատ բլխելով, բոլոր երկրիս երեսը ջուրով լեցաւ ու բարձրացաւ, մինչեւ աշխարհիս մէջ որքան բարձր լեռներ կան նէ անոնց մէն տասն եւ հինգ կանգուն բարձր եղաւ ջուրը՝ ու կորընցուց բոլոր մարդիկը ու անասուններըը. սողուններըը եւ երկինքին ծագերը ջընջեց ու վերցուց երկրիս վրայէն, մինակ Նոյ Նահապետ իր կընիկը եւ զաւակներըը ու հարսներուըը ի միասին ու-

հոդի նաւին մէջ մըտնալով ապրեցան, նաեւ հետը նաւին մէջ մըտնող գազաններէն ու անասուններէն, եւ կամ թռչուններէն եւ ամէն տեսակ կենդանիներէն ալ մէկ մէկ ջուխտ արու եւ էգ ապրեցան աշխարհքը նորէն շատնալու համար։ Ընտունդոց 6 գլուխ 5 համար։ Տեսար ի՞նչպէս բարկացեր է Աստուած անոնց։

հց. Իմայ աս մարդոց մեղաց պատճառը կերտակա՞ն էր ըսենք։

պխ. Դուն դեռ պիտի ըսես նէ Քրիստոս քեզմէ իբր 1832 տարի յառաջ ըսեր է։ (Ու որպէս եղեւ յաւուրսն Նոյի՝ նոյնպէս եղիցի յաւուրսն որդւոյ մարդոյ, ուտէին ըմպէին կանայս առնէին եւ արանց լինէին, մինչեւ յօրն յորում եմուտ Նոյ ի տապանն եկն ջրհեղեղն եւ կորոյս զամենեսեան)։

Քրտ. Ինչպէս որ Նոյին օրերը եղաւ նոյնպէս պիտի ըլլայ մարդուն որդուն օրերն ալ, կուտէին կը խըմէին, կընիկ կառնէին էրիկ կառնէին, մինչեւ Նոյը տապանը մըտաւ, ջրհեղեղը եկաւ ու բոլորը կորսընցուց կըսէ։ Ղուկաս 17 գլուխ 26 համար։ Ու (2) աւսպէս փորձանք մըն ալ Սոդոմացւոց ու Գոմորացւոց գըլուխը բերաւ պատրաստ կերակուրը, կուզես նէ աս ալ պատմեմ որ հասկընաս։

հց. Նէ նայիմ ի՞նչ փորձանք է։

պխ։ Նիգակ Սոդոմացւոց եւ Գոմորացւոց յաճախեաց, եւ մեղք նոցա մնծացան յոյժ, արդ՝ իջեայ տեսից եթէ ըստ աղաղակի նոցա որ յիսն հասանէ վճարիցե՞ն ինչ, հապա թէ ոչ՝ ի՛մ գիտացից։

. . . Եւ տէր տեղեաց ՚ի սոդոմ եւ ՚ի գոմոր՝ ծըծումբ եւ հուր ՚ի տեառնէ յերկնից , եւ կործանեաց զքաղաքսն զայնոսիկ , եւ զամենայն կողմանս . եւ զամենայն բնակիչս քաղաքացն , եւ զամենայն բոյս երկրին ։

Ընդ. Սոդոմացւոց ու Գոմորացւոց մեղաց ձայնը աւելցաւ ու շատ մեծցան մինչեւ ինձի հասաւ , հիմայ իջնամ ու տեսնամ իմ լըսածիս համեմատ բան մը պիտի վճարւո՞ն մի , հապա թէ չէ նէ պիտի գիտնամ զանոնք . . . Տէր Աստուած Սոդոմին ու Գոմորին վրայ երկինքէն կրակ ու ծըծումբ[1] թաւիեց , այրեց ու լափեց այն քաղաքները ու բոլորտիքը գըտնուած բոլոր մարդիկը ու անասուններըը կորսընցուց , բոլոր տուները ու բոլոր ծառներըը եւ բոլոր կանանչեղէններըը այրեց ու լափեց կըսէ ։ Ծննդոց 18 գլուխ 20 համար ։

Հց. Աստոնց մեղաց պատճառն ալ կերակուրն էր ։

Պէ. Այո՛, ահա նախ կը վկայէ Եզեկիէլ (Այս է անօրէնութիւն Սոդոմայ քեռ քո , ամբարտաւանութիւն՝ եւ լիութիւն հացի եւ յդիւթիւն գինւոյ , միաիկանայր ինքն եւ դստերք իւր) ։

Ընդ. Սոդոմին անօրէնութիւնը ասիկայ է , ամբարտաւանութիւն , եւ հացին ու գինիին շատութիւնը՝ որ անով կուրախանայր ու կուժոռքնար ինքն ալ ու իր աղջներն ալ կըսէ 16 գլուխ 49 համար ։ Եւ (2) Քրիստոս կըսէ (Եւ սրպէս եղեւ յաւուրսն Նոյեմայ , ուտէին ըմպէին գնէին վաճառէին , տնկէին , շինէին , յորում աւուր եմուտ Նոյեմ ՚ի Սո-

1. ծծումբ. Քիւքիւրթ ։

*պոմայ՝ տեղեաց հուր եւ ծծումբ յերկինից եւ կո-
րուս զամենեսեան)։*

*Քարք. Ինչպէս որ Պ՚ոմային օրերը եղաւ, կուտէին
կը խըմէին, կառնէին կը ծախէին, տուն կը շինէ-
ին ծառներ կը տընկէին, երբոր Պ՚ոմա Սոդոմէն
ելաւ նէ, երկինքէն կրակ ու ծըծումբ Թափից
Ըստուած Սոդոմին վրայ ու ըոլորը կորընցուց
կըսէ, Հասկըցաը ըլի որ առանց կորուստի պատ-
ճառն ալ կերպակուրը եղեր է, վասն զի ջրհեղեղի
ժամանակի մարդիկը, ուտելու ու խմելու եռանէ
ըլլալով մարմինին ուժովցաւ, ցանկութիւննին
բորբոքեցաւ, ու ինպախրութեան մեղաց պատճա-
ռաը ջրհեղեղով կորուսեցան, նոյնպէս Սոդոմա-
ցիները՝ ուտելու խըմելու եռանէ ըլլալով, արուա-
պիտուեան ցանկութիւնին բորբոքելով վերջա-
պէս կրակով ու ծըծումբով կորուսեցան, ինչպէս
որ Քրիստոս վկայեց որ սուտ չես կրնար ը-
սել։*

*Հց. Կերպակուրը ատքան չքաւոկար է եղեր նէ
պէտք էր որ առաքեալները մեզի զգուշացընէին որ
մեր գլուխն ալ փորձանք մը չի գար։*

*Պք. Առաքեալը մեզի զգուշացուցեր չէ՞ մի,
ահա Պօղոս Հռոմայեցւոց 16 գլուխ 18 համար։
Ես փիլիպպեցւոց 3 գլուխ 19 համար (Որովհետեւ
մարդիկը կռապաշտ են, ես անոնց Ըստուածը ի-
րենց փորերնին է) կըսէ։ Նաեւ (շատ ազէկ է
մես չուտելը եւ գինի չըխմելը) ըսելէն ետեւ
(Մի թէ ճչ ունիմք իշխանութիւն ուտել եւ ըմ-
պել) ըսելէն իզատ (Այլ ոչ՝ ի գործ ինչ արկաք
զիշխանութիւնս զայս, բայց՝ յամենայնի համբե-

ըսեմ զի մի խափան ինչ լինիցիմք աւետարանին Քրիստոսի)։

Պետ. Այդ՝ ապա իշխանութիւնը մենք գործ չածցինք, հապա ամէն բանի կը համբերենք, որ հետեւ Քրիստոսի աւետարանին արգելք ըլլանք կըսէ, Առաջին Կորնթացւոց 9 գլուխ 14 համար։ Տեսար մի եղբայր, իրեն քարոզութեան արգելք կըլլայ ուտել խմելը տէր որքան կը վախնայ կոր կերակուրէն, ինչպէս որ վարը 27 համար կը յայտնէ ինքը կերակուրէն վախնալը, (Այլ ձնշեմ զմարմինս իմ եւ հնազանդեցուցանեմ, զի գուցէ որ այլոցն քարոզեցի եւ ես ինքն անպիտան գտանիցիմ)։

Պետ. Ապա իմ մարմինը կը նեղեմ ու կը մաշեցընեմ որ հետեւ Թէ ես ուրիշներուն քարոզեցի ես բանի մը հետեւ։ Հիմայ հասկըցար մի կերակուրին վնասը, աշխարհքէն հրաժարուած ու Քրիստոսի հետեւող, եւ անոր համար մեռնիլը յանձնառու եղող, եւ Քրիստոսի հետը խօսակցութիւն ընող Պօղոսը ինչպէս կը վախնայ կոր կերակուրներէն որ իր անձը կը մաշեցընէ կոր, որ հետեւ Թէ մարմինը ուժանայ ու Աստուծոյ հետ հնազանդի, ինչպէս որ ինքը վկայեց։

Կց. Ինչպէս վկայեց Պօղոս։

Պէտ. Բանի խորհուրդ մարմնոյ Թշնամութիւն է առ Աստուած, զի օրինացն աստուծոյ ոչ հլնազանդի, նաեւ կարէ իսկ ոչ, զի որ մարմնաւք են՝ Աստուծոյ հաճոյ լինել ոչ կարեն)։

Պետ. Ա՛ մարմնին ուզած բանը՝ Աստուծոյ դէմ Թշնամութիւն է, ինչու որ Աստուծոյ օրէնքին չի

հնազանդիր , ու չի ալ կրնար , ու մարմինը սիրող մարդը Աստուծոյ հաճոյ չի կրնար ըլլալ կըսէ : Յիրաւի որ ատպէս է , Աստուծոյ հաճոյ ըլլալ , ըսող մարդը՝ Աստուծոյ բոլոր պատուէրները պիտի կատարէ , որ Աստուծոյ հաճոյ ըլլայ , եւ Աստուծոյ բոլոր պատուէրներն ալ մարմինէ հակառակ են. մարմինը սիրող մարդը ինչպէս Աստուծոյ հաճոյ պիտի կրնայ ըլլալ՝ պատուէրները որ չի կրնար պահեր նէ : Հռոմայեցւոց 8 գլուխ 7 համար :

հդ. Ասպա ինչ ընեմ եղբայր , կերակուր չուտեմ նէ անօթի կը մեռնիմ , ու կերակուր ուտեմ ալ նէ մարմինը կը զօրանայ ու շատ մեղքերու պատճառ կըլլայ , ինձի ինչ խրատ կուտաս :

պէ. Ես քեզի բան մուտեր չեմ կրնար ընել , վասն զի կերակուր որ չուտես նէ անշուշտ կը մեռնիս , ատիկայ Աստուծոյ հաճոյ բան չէ , Պօղոսը որ մարմինը կը ճնշեմ կըսէ նէ հիւ բան չէր ուտեր մի , անշուշտ կուտէր , բայց՝ շատ ժամանակ ծոմ կը պահէր ու պարարտ կերակուրներէն կը զգուշանար մարմինը չը զօրանայ տէր : Ուստի քեզի տալու խրատը ասիկայ է , եթէ հիւ ծոմ ու պաք չի պահես ու միշտ պարարտ կերակուրներով մարմինդ զօրացընես նէ , անշուշտ ցանկութիւնդ կը բորբոքի ու վերը պատմած մեղաց ճախարակները բոլորը ի միասին դառնալով՝ մարմինդ շոգենաւը մեղաց ծովուն միջէն դժոխքը իջնալուն հիւ մէկ կասկած մը չը կայ , բայց՝ եթէ ատեն ատեն (ծոմ եւ կամ պահք) պահելով մարմինդ զբսպես ու ժաշեցընես նէ շատ մեղքերէ ապատ կը մընաս , ինչպէս որ Պետրոս կըսէ (Ա՝ որ չարչարի մարմնո-

նով՝ դադարէ՛ ի մեղաց)։

Ընդդէմ. Ով որ մարմինով կը չարչարուի, մեղաց
ետ կը քաշուի կըսէ։ Ընդհանուր կաթուղիկեաց 4
գլուխ 1 համար։ Ու մեղքէն ձեռքը քաշելուն պէս
կըսկըսի բարեգործութիւն գործել, որովհետեւ
ծոմ պահած օրըդ կը նայիս որ քեզի մէկ յաւուրկ
օր մըն է, միտքդ Աստուծոյ վըրայ կըլլայ, իբր
թէ անօրը քու անձըդ Աստուծոյ նուիրեր պատա-
րագ կընես կոր Աստուծոյ, թէպէտ երեսըդ տըր-
տում կըլլայ բայց հոգիդ ուրախ կըլլայ, վասն
զի հոգիդ ուզած բանն է ատ ծոմը, անոր համար
ուրախ կըլլայ, եւ մարմինդ ուզած բանը՝ միշտ
ուտել խմել մարմնաւոր ուրախութիւններ է, երբ
որ ծոմի եւ կամ պաքի օր ըլլա նէ, մարմնասէր
մարդիկը երեսնին կը տըրտմեցընեն, անոր համար
Քրիստոս ըսաց (նայ յորժամ պահիցէք՝ մի լինիք
իբրեւ կեղծաւորան տրտմեալք),

Ընդդէմ. Երբոր ծոմ պահէք նէ կեղծաւորներուն
պէս երեսնիդ մի՛ տըրտմեցընէք կըսէ Մատթէոս
6 գլուխ 16 համար։ Ծոմ պահած օրերըդ մար-
մինըդ որ տըկարանայ նէ վերը պատմած մեղաց
ճախարակները կը կային ալ չեն դառնար, ինչու
որ շոգենաւին միջի, մեծ կաթսայի տակի կրակը
մարեցաւ։ կաթսային միջի ջուրը չէ կրնար որ անոր
շոգին ճախարակները դարձնէ, այն պէս անշարժ
կը մընան շոգենաւին միջի գործիքները, ու մար-
մինդ շոգենաւը կը կայնի ալ չի քալեր, այն տեղն
կըսկսի հոգւոյդ սիրոյ կրակը մորմոքիլ, ինչ-
պէս որ Քրիստոս ըսաց (նայ՛ ուր եկի արկանել
յերկիր եւ զինչ կամիմ թէ արդէն իսկ բորբո-

քիւր)։

Ղեւտ. Ուրկէ՞ս վրայ կըրակ ձըգել եկայ՝ եւ հի-
մակուց կուզեմ որ բորբոքի մարդոց սրտին մէջ
սիրոյ կրակը, Ղուկաս 12 գլուխ 49 համար։
լայց՝ մարմնասէր մարդոց սրտին մէջ չէ բորբոքիր
այն սիրոյ կրակը, ինչու որ մարմինին կրակը շատ
է, մինչեւ այն կրակը չը մարի նէ ատ սիրոյ կը-
րակը չի բորբոքիր, եթէ մարմինիդ կրակը քիչ
քիչ մարելու ջանք ընես միջի փայտերը մէկիկ մէ-
կիկ դուրս քաշելով, որ ըստ օրէ կըսկըսի մարմինդ
տկարանալ, եւ այն ատեն հոգիդ կը զօրանայ եւ
սիրոյ կրակը բորբոքիլ կըսկըսի, ու սիրոյ կաթ-
սայիդ միջի ջուրը կըսկըսի եռիլ, եւ այն ջուրին
շոգին քու հոգւոյդ օդապարիկդընդոյն1) ճախա-
րակները դարձընել շուտ շուտ, եւ վերջապէս
դէպի երկինքը թռչելով կերթայ արքայութիւնը։
Տնաւր ի նըմայր, քանի որ մարմինդ զօրեղ է՝ ա-
նոր շոգենաւին ճախարակները կը դառնան մեղաց
ծովուն մէջ՝ ու կերթաս դժոխքը, եւ եթէ մար-
մինդ կամքը ուից տակ առնես նէ օր ըստ օրէ
մարմինդ կը տկարանայ ու հոգիդ կը զօրանայ,
եւ անոր օդապարիկ գընդովը թռչելով կերթաս
արքայութիւնը։ Ընդ աստր Հայր «Օրհս կըսէ
(Եթէ մարմով կեցչիք մեռանելոց էք, եւ եթէ
հոգւով զգործն մարմոյ սպանանիցէք կեցչիք)։

Ղեւտ, Ճիշդ որ մարմինով կենաք նէ, այսինքն՝ մար-
մինդ կամքը կատարէք նէ դժոխքը պիտի երթաք,
հապա թէ հոգինիդ զօրացընէք ու մարմինդ

1. Օդապարիկգունդ. Հաւայ կեմիսի։

կամքը ոտից տակ առնէք նէ՝ աթքայութիւն պիտի երթաք կըսէ։ Հռովմայեցւոց 8 գլուխ 13 հատ։ Իմայ հասկըցաւ մի կերակուրին պէսը եւ ծոմին ու պաքին ալ օգուտը, աղէկ մտածէ՛։ Ասոնց գրուածներըը իմ մարմինիս վրայօք խորհներ եմ ու այնպէս կը գրուցեմ քեզի, վասն զի մէկ թագաւոր մը մինչեւ չը մեռնի նէ անոր քովը թագաւոր մըն ալ չեն նստեցըներ, ինչու որ մէկ երկրի մը երկու թագաւոր իշխելու ըլլայ նէ շատ խեղճ վիճակի մէջ կը մընան անոնց հպատակ ժողովուրդը, որովհետեւ մէկզմէկու հակառակ կը հրամայեն, ինչպէս որ վերը (ԺԸ) շաւղին մէջ ըսինք։ Նոյնպէս դուն ալ եթէ երկու թագաւորի ծառայ ըլլաս նէ շատ խեղճ վիճակի մէջ կրինաս, ուստի քեզի խրատ մը տամ անկաճ դիր. պէտք է որ դուն երկու թագաւորի ծառայ չըլլաս, հապա թագաւորիդ մէկը մեռցընես ու միւսին հնազանդիս, կամ հոգիդ մեռցընես ու մարմինիդ հնազանդիս, որ անոր շողեներուըը մեզայ ծովուն միջէն ոտքըդ ձեռքդ քարի չը դպչաց երթաս դժոխքը, եւ կամ մարմինըդ մեռցընես ու հոգւոյդ հնազանդիս որ անոր օդապարիկ դընդովը երթաս արքայութիւնը։

ՇԱՒՂ ԼԱ.

Հց. Կերակուրին պէսը ու ծոմին եւ պաքին ալ օգուտը ապէկ հասկըցայ, կուզեմ որ ապօթքին ալ ինչ ըլլալը եւ ինչու համար ընելնիս հասկըցընես մեզի։

Պէ. Եթէ միտքդ բաց ըլլար նէ ատ հարցմունը-

քը չըլրած դուն քեզմով ալ կըրնայիր հասկընալ։

հդ. Ես ինձմով ինչպէս հասկընամ սորվեցը-
նող մը չըլլայ նէ։

պէտ. Օ՛օրքերուն յառաջէն զօրագլուխ[1] երթայ
նէ, ալ այն զօրքը ուրիշին ձամբայ հարցընել հարկ
է մի, եւ կամ ուրիշ առաջնորդի կարօտ կըլլայ մի»

հդ. Ես յառաջէս գընացող զօրագլուխս ունիմ։

պէտ. Այո, ահա Պօղոս կըցըցընէ քեզի զօրա-
գլուխ ունենալըդ, եւ կամ ով ըլլալն ալ կը
հասկըցընէ (Այեսցո՛ւք ի զօրագլուխն հաւատոյ
եւ կատարիչն Յիսուս, որ փոխանակ ուրախութեան
որ նմա առաջի կայր՝ յանձն առ զխաչն, արհամարհ-
եաց զամօթ եւ նստաւ ընդ աջմէ աթոռոյն Ա-
ստուծոյ։

Ըսէք. Ա՛ր հաւատքին զօրագլուխ եւ կատարող
Յիսուսին նայինք, որ ուրախութիւնը իր առաջը
կար նէ, խաչը յանձն առաւ ու ամօթը բանի տեղ
չը դըրաւ ու աստուծոյ աթոռին աջ կողմը նըստեցաւ
կըսէ։ Ներայեցւոց 12 գլուխ 2 համար։ Ո՛հ հաս-
կըցար մի զօրագլուխ ունենալըդ ու ով ըլլալն ալ
ճանչցար մի, ահա գընա Քրիստոսի քով ու սոր-
վէ, ինչ ձամբայ գընացեր է նէ նոյն ձամբայն
բըռնէ գընա որ իր քով հասնիս, ինչպէս որ Պետ-
րոս կը գըրէ (Քրիստոս վասն ձեր մեռաւ եւ ձեզ
եթող զօրինակ, զի զհետ երթայցէք զհետոց նորա)։

Ըսէք. Քրիստոս ձեզի համար մեռաւ, ու ձեզի
օրինակ ցոյց տուաւ որ անոր ձամբան իւրնաք եր-
թաք ետեւէն կըսէ։ Ա՛ռաջին Պետրոսիկեաց 2 գը-

1. Զօրագլուխ. Առաջնորդ։

Լուկ. 21 համար։

Հց. Հրաժ մը դժուար բանը դիմացըս կը դնես, Քրիստոսէն մեռնիլ պիտի սորվինք ուրիշ բան չըրաւ մի։

Պէ. Ընդհ ուրիշ ըրածներն ալ ըսեմ (Գաղ. 4 ցորեկ եւ 40 գիշեր ծոմ պահեց, նաեւ միշտ գիշերը մինչեւ ի լոյս աղօթք կընէր, ինչպէս որ աւետարանը կը վկայէ (Ղուկ. եղեւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ եւ ի լեառն կայր յաղօթս եւ հանէր զգիշերն ի գլուխ յաղօթեան Աստուծոյ)։

Ընդդ. Ամէն օրերը լեառը երթալ աղօթք ընելու, ու լոկր գիշերը աղօթք ընելով անցուց կըսէ։ Ղուկաս 6 գլուխ 12 համար։ Ու (2) Գաթոլիկէոս կը գըրէ (Ու իրենց արձակեցաւ ժողովուրդը՝ եւ ի լեառն կայր յաղօթս)։

Ընդդ. Ուրուր ժողովուրդը մօդ տուաւ նէ լեռը երթալ աղօթք ընելու կըսէ 14 գլուխ 23 համար։ Ու շատ տեղ կը յիշեն աւետարանիչները Քրիստոս ի աղօթք ընելուն համար, բայց՝ բոլորն ալ ըսուցել աւելորդ սեպեցինք. սակայն ասիկայ պիտի հասկըցընեմ քեզի, Քրիստոս ինքը Աստուծոյ էր ու աղօթքի կարօտ չէր, բայց՝ մեզի օրինակ ցոյց տալու համար աղօթք ըրաւ ու մեզի ալ պատուիրեց դուք ալ աղօթք ըրէք տէր։ Տես որքան օգտակար է եղեր որ ինքը ընելէն ի զատ մեզի ալ պատուիրեց թէ ըրէք, ու սորվեցուց ալ։ Ինչպէս որ մէկ վարպետ մը իր արհեստը աշակերտին սորվեցընելու միտք ունենայ նէ, աշակերտին աչքց դիմացը կը շինէ ինչ որ պիտի սորվեցընէ նէ, ու աշակերտին կըսէ թէ՝ ահա ինչպէս որ տեսար նէ

աա պէս պիտի չինեա , եւ եթէ աշակերտին տրվե-
ցընելու միտք չունենայ նէ , չինած տեղը աշա-
կերտին չի ցըցըներ որ աշակերտն ալ չի տրվե-
նար , ու եթէ աշակերտը այն արհեստը չը գործա-
ծէ նէ աշակերտը յանցաւոր չըլլար , ինչու որ
վարպետը չը տրվեցուց որ գործածէր , յանցանքը
վարպետին վրայ կըլլայ : Բայց՝ Քրիստոս ատպէս
չըրաւ , հապա ինքը ինչ որ ըրաւ նէ իր աշակերտ-
ներուն տրվեցուց ու պատուիրեց ալ թէ (Ձեզի
տրվեցուած բաները . ինձի հաւատացողներուն
տրվեցուածք որ պահեն) ինչպէս որ վերը ըսինք
(Ը) շաւղին մէջ, Քրիստոս իր չըրած բաները մեզի
չը պատուիրեց , հապա ինչ որ ըրաւ զանիկայ
տրվեցուց ու պատուիրեց . զորօրինակ Քրիստոս
մինչեւ երեսուն տարեկան եղաւ քարոզութիւն
ըրաւ տէր Հիւ պրուած չի կայ , բայց՝ երբ երեսուն
տարուան եղաւ մկըրտուեցաւ ու 40 օր ծոմ պա-
հել եւ սատանայն յաղթելէն ետեւ ըսկսեց ժո-
ղովրդոց քարոզել թէ (Ապաշխարեցէք երկինքին
թագաւորութիւնը մօտկըցած է) ինչպէս որ բը-
ժիշկները հիւանդին դեղ տալու ըլլան նէ յառաջ
իրենք քիչ մը կը ճաշակեն ու ետեւ կուտան հի-
ւանդին , որ հիւանդը չը դժուարի խմելու . նոյն-
պէս Քրիստոս ալ մեզի ինչ որ տրվեցուց նէ յա-
ռաջ ինքը ըրած էր :

հց . Ա՛ս բաներուըդ հասկըցայ , բայց՝ աղօթքին
համար ի՞նչ ըսաց Քրիստոս :

պէ . Նախ (ամէն ատեն աղօթք ընելու է՛ ձանձը-
րանալու չէ կըսէ) : Ա՛ւ (2) ատպէս աղօթք ըսէ՛ք
ըսելով Տէրունական աղօթքը տրվեցուց :

հց. Նըբայր աղէկ միտքըս ձըգեցիր, վերը հայր մերը ինձի սորվեցո՛ւր ըսի նէ դեռ ժամանակը չէ՛ ըսիր, կարծեմ թէ հիմայ ժամանակը եկած է, ու՞ր թէ կամիս նէ (Հայր մերը) ինձի սորվեցո՛ւր որ ես ալ Քրիստոսի աշակերտ ըլլամ։

պէ. Անհանգուըստութիւն չեմ ըներ կը սորվեցընեմ բայց՝ շատ դժուար է աս աղօթքը ըրուցելը։

հց. Ինչո՞ւ դժուար է կըսես նըբայր, կը նայիմ որ դուն շատ հեշտ կըսես կոր, ինձի ինչո՞ւ դժուար պիտի ըլլայ, ես բերան չունիմ մի։

պէ. Պատոյտ է ըսածըդ, բերանով ըրուցելը շատ հեշտ է, բայց՝ ինչ վանական խօսքեր կան մէջը կը հասկընաս մի արդեօք։

հց. Ատոր միջի ո՞ր խօսքն է վանականը։

պէ. Նախ՝ (Հայր մեր որ յերկինս ես) ըսելը շատ դըժուար է, ինչու որ Աստուծոյ հայր կանչենք նէ մենք ալ անոր զաւակը եղած կըլլանք, ուրեմն անոր պիտի նըմանինք, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (Աստուծոյ նմանողք) ու Քրիստոս ալ կըսէ (Կատարեալ եղէք, ինչպէս որ ձեր երկնաւոր հայրը կատարեալ է) ըսելէն յառաջ՝ իր հօրը բնութիւնը մեզի իմացուցեր է թէ (Իր արեւը չարերուն վրայ ալ կը ծագէ ու բարիներուն վրայ ալ. նոյնպէս անձրեւը)։ Նաեւ (Վատ եղէք ինչպէս որ ձեր երկնաւոր հայրը գթած է) կըսէ. հիմայ մենք բարեգործութիւնով կատարեալ չըլլանք ու անոր բնութիւնը վըրանիս չըստանանք ու անոր չընմանինք նէ ինչպէս պիտի համարձակինք անոր հայր կանչելու. ուստի քեզի հարցընեմ, մէկ բարեպաշտ արդար մարդ մը անառակ զաւակ մը ու-

նեննայ, ու քնաւ երբէք հօրը պատուէրը չը պահէ ու միշտ ոտից տակ առնէ, որ հայրը իր սրտին կըսկիծը դուրս չի յայտներ ու մտօքը կայրի ու կը վառի, եւ երբոր այն անառակ զաւակը գայ իր հօրը, հայր կանչէ նէ արդեօք ի՞նչ պատասխան պիտի լըսէ հօրմէն անիկայ, չէ՞ մի որ (Ես քու հայրդ չեմ, դուն ալ իմ զաւակըս չես պիտի լըսէ) շատ անգամ եղած կայ որ հայրերը իրենց անառակ զաւակները կը վըռնտեն ու հայրենի ժառանգութենէն կը զրկեն։ Հիմայ ատ մարմնաւոր հայրերը որ իրենք ալ սըխալական, եւ մեղաց են թակայ մարդիկ են, ու իրենց անառակ զաւակին չեն ներեր ու չեն համբերեր ու որդիութենէն կը հանեն, հապա այն ամենասուրբ Ստուծոյ պատուերը չը պահենք ու միշտ անոր կամացը հակառակ գործ ըըռնենք նէ, ի՞նչպէս պիտի համարձակինք անոր հայր կանչելու, վասն զի սուրբ գիրքերուն խօսքին նայելով ես կը կարծեմ թէ, երբ որ (Ո՛վ հայր մեր որ երկինքն ես) ըսենք նէ Ստուած մեզի կըսէ թէ (Ես քու հայրդ չեմ. դուն մէկ տեղէս մէկին ես. սըտախօսներուն հայրը սատանան է. եւ անոր ընակարանն ալ դըժոխքն է, դուն երկինքին արքայութիւնը չը պիտի գաս որ (Իմ հայրս երկինքն է) ըսես, հապա դուն դըժոխքը պիտի իջնաս, քու հայրդ այն տեղ է, վասըն զի՝ դուն հայր կը կանչես ու սատանային կը ծառայես, միշտ անոր կամացը հակառակ գործեր կը ըըռնես, որ յայտնապէս սըտախօս ու խաբեբայ ես, անոր համար պիտի երթաս սըտախօս ու խաբեբայ հօրդ սատանային քով, իմ քովս՝ իմ կամ

նոյնպէս , իր հօրը հնազանդ բարի զաւակ մը ըլ-
լալ եւ մարդոց երես նայելու կամաչէ , իսկ այն
չար զաւակը պայ իր հօրը (Ո՛վ հայր քու անու-
նըդ փառաւոր ըլլայ) ըսէ նէ՝ արդեօք ինչ պա-
տասխան պիտի լսէ , չէ՞ մի որ գընայ կորսուի՛
դիմացէս ո՛վ անօրէն չար զաւակ , իմ անունս մէկ
ըստկի ըրիր գեհինին տակը անցուցիր , մէկու մը
երես նայելու կամաչեմ կոր ըսելով կը վըռնտէ .
անտառակ վարքը լըսելով շատ կը ցաւի ու դուրս
ելլալ եւ մարդոց երես նայելու կամաչէ , իսկ այն
քըն կատարողները պիտի դան , դուն ինչ էրա-
ւունքով (Ո՛վ հայր մեր որ երկինքն ես) կըրնաս
ըսել քու հայրդ դժոխքն է նէ կըսէ մեզի Տեսաը
մի որ (Հայր մեր որ յերկինս ես) չը պիտի կըր-
նանք ըսել , եթէ անոր պատուէրները չենք պահեր
նէ , նա (Ո՛վ եղիցի անուն քո) ըսելու ալ
դժուարութիւն կայ , վասն զի Ըստուած ինքը ի՛
բնէ սուրբ է , որ Անրօրէնք եւ քերօրէնք՝ միշտ եւ
հանապազ (Սուրբ Սուրբ Սուրբ տէր զօրութեանց)
կը կանչեն , ուրեմն Ըստուած ի՛ բնէ սուրբ է .
հապա մենք կրկին (Սուրբ ըլլայ քու անունըդ)
ըսելը ինչ պիտի ըլլայ : Կերեւի որ (Քու անու-
նըդ ի՛ բնէ սուրբ է ու միշտ սուրբ ըլլայ , բնաւ
երբէք չպղտոտի անունըդ ըսել կիմացուի) : Հիմայ
Ըստուծոյ անունը ո՛վ պիտի պղտոտէ եթէ ոչ մենք.
զորօրինակ , մէկ զաւակ մը անառակութիւն մը ը-
նէ նէ , այն անարգանքը եւ ամօթը իր հօրն է ,
իր հօրը անունը կաւրէ ու կպղտոտէ , վասն զի
տեսնողները եւ լըսողները կըսեն թէ (Հօրը ա-
նունը աւրեց ու պատիւը կոտրեց տէր անոր հայ-
րը կը մեղքանան , եւ անոր հայրը իր չար զաւկին
անառակ վարքը լըսելով շատ կը ցաւի ու դուրս
ելլալ եւ մարդոց երես նայելու կամաչէ , իսկ այն
չար զաւակը պայ իր հօրը (Ո՛վ հայր քու անու-
նըդ փառաւոր ըլլայ) ըսէ նէ՝ արդեօք ինչ պա-
տասխան պիտի լսէ , չէ՞ մի որ գընայ կորսուի՛
դիմացէս ո՛վ անօրէն չար զաւակ , իմ անունս մէկ
ըստկի ըրիր գեհինին տակը անցուցիր , մէկու մը
երես նայելու կամաչեմ կոր ըսելով կը վըռնտէ .
նոյնպէս , իր հօրը հնազանդ բարի զաւակ մը ըլ-

լայ, անոր բարի վարքը տեսնող եւ կամ լըսողնե-
րը, անոր հօրը երանի կուտան որ անանկ բարի
զաւակ ունեցեր է, եւ անոր հայրն ալ իր զաւկին
բարի համբաւը լըսելով կուրախանայ ու կը փառա-
ւորի, որովհետեւ իր փառքը եւ պատիւը կաւել-
նայ զաւկին բարի համբաւովը, հապա այն բա-
րի զաւակը ձեզ իր հօրը ըսե (Ա՛վ հայր քու ա-
նունդ փառաւոր ըլլայ) արդեօք ինչ պատաս-
խան կըլըսե իր հօրմէ։ Ձե մի որ (Շատ ապ-
րիս բարի զաւակըս ըսելով վիզը կ'իյնա ու կը-
համբուրէ, եւ բոլոր ըսածոցուածքներուն ժառան-
գորդ եւ տէր կ'ընէ. սոյնպէս մենք ալ հօր Ա-
ստուծոյ (Ա՛ուրբ ըլլայ քու անունդ) ըսենք նէ,
պէտք է որ անոր պատուէրները անթերի կատարենք
որ մեր բարի գործքերը տեսնալով Ա՛ստուծոյ ա-
նունը փառաւորուի, ինչպէս որ Քրիստոս ըսաց
(Ո՛րպէս թի տեսցեն զգործս ձեր բարիս՝ եւ փառա-
ւորեսցեն զՀայրն ձեր որ յերկինս է։

Ե՛րկ. Որ ձեր բարի գործքերը տեսնալով ձեր
երկնաւոր Հայրը փառաւորեն։ Ա՛տենէոս 5 գլ-
խուն 16 համար։ Լ՛ւ (2) Պօղոս ալ կը գըրէ
(փառաւոր արարէք զԱ՛ստուած՝ ի մարմինս ձեր եւ
՛ի հոգիս)։

Ե՛րկ. Ո՛գւով եւ մարմնով զԱ՛ստուած փառա-
ւորեցէք կ'ըսէ։ Ա՛ռաջին Կորնթացւոց 6 գլուխ 20
համար։ Տեսաք թի որ մեր բարի գործքովը Ա՛ստու-
ծոյ անունը կը փառաւորի, ինչպէս որ մեր չար գործ-
քովը Ա՛ստուծոյ անունը կը հայհոյուի, որ Սատա-
կը գըրէ (Ո՛վ անուն Ա՛ստուծոյ հայհոյի վասն ձեր
՛ի մէջ հեթանոսաց)։

Ըսէք Ձեր պատճառաբանութեան անունը կը հայհոյուի կռապաշտներուն մէջ կըսէ 52 գլուխ 5 համար։ Ինչ յայտնի կերեւնայ որ Նաւածոյ պատուէրը չը պահես նէ կարող չես (Քու անունդ ստուր ըլլայ ըսելու)։ Ու (3) Ընկնցէ արքայութիւն քո) ըսելն ալ դժուար է։ Վասն զի ես քեզի հպատակ ու հնազանդ ծառայ եմ, ու քու թագաւորութեանդ ես քու կամացդ հնազանդ ես քու կամքդ կատարելու պատրաստ եմ, ես քու զօրաց տումարին մէջ գրուած զօրք եմ ըսել է, ուրեմն որ թագաւորին զօրք եղած ես նէ պէտք է որ կըրթուած ըլլաս, թագաւորին կամքը ու կանոնը հասարակ մարդոցմէ աւելի գիտցած ըլլաս ու կատարելու ալ ջանք ընես. ու մանաւանդ անոր կամացը հակառակ գործ չը բռնես որ (Քու թագաւորութիւնդ գայ) ըսելու կարող ըլլաս. վասն զի եթէ անոր կամացը հակառակ գործ բռներես նէ (Քու թագաւորութիւնդ գայ) ըսելու պիտի վախնաս, ինչու որ՝ անիկայ մեզաւորները պատժելու համար պիտի գայ չէ թէ սիրելու, այնատեն դուն ո՞ւր տեղ պիտի երթաս պահուխս որ քեզի չը գտնայ. երկինքը ելլաս նէ այն տեղ է, եթէ դժոխքը իջնաս նէ այն տեղ ալ մօտ է, ինչպէս որ Դաւիթ կը վկայէ (4) Ընդունի կամք քո որպէս յերկինս ու յերկրի) ըսելը արդեօք ո՞րքան դժուար է։ Վասն զի՝ ինչպէս որ երկինքին մէջ հրեշտակները, ու երկինքին երեսը արեգակը լուսինը ու աստեղները, ինչպես ըստեղծեցիր ու կարգի դրիր որ նոյն կարգաւ ու կանոնիւ կայնած են ու երբեք խոտորած չեն ոչ յաջ ու ոչ յահ-

Քակ, նաեւ՝ երկրին վրայ եղած բաները, թէ հող եւ թէ ծով, թէ անասուն եւ այլն։ Բոլոր արարածք նոյն կանոնիւ կայնած են նէ ես ալ անոնց պէս քու կամքդ ինչպէս է նէ այնպէս ընելու պատրաստ եմ, քու ըսածդիդ պէս թող ըլլայ ըսել է։ Եթէ անոր կամացը հակառակ գործ բռներես նէ, ինչպէս պիտի համարձակիս (Քու կամքդ թող ըլլայ ինչպէս որ երկինքին մէջ ու երկրին վրայ ըսելու)։ Եւ (5) Օհիաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր) ըսելը ես դժուար է, վասն զի մեր հոգիդիդ միայն աս աւուր ուտելու հացդիդ է նէ՝ ատպէս ըսելդ միտս չունի, բայց՝ հապա տարուանմէ եւ կամ երկու տարուան ապրուստներս ըեցուներս ու Աստուծոյ մէ աս աւուր հացը ուզես նէ ինչպէս բան կըլլայ քեզի հարցընեմ։ Եւ մանաւանդ աընտուկներըս ոսկի ըեցընող ես ամպարներըս ցորեն ես կամ բրինձ, ես այլ բերքեր, անոնք ալ անպամ աւուր հացի կարօտ աղքատներուն հետ՝ ի միասին աս աւուր հացը կուզեն, անոնց հարցընող մը չէ կայ տէր, աս աղքատներըս աս աւուր հաց չունին ուտելու ու մէկ կտոր գարի է հաց ձեռքը անցնէ նէ, պիտի պաքնէ ու ճակատին դընէ ու Աստուծոյ մէն ալ շնորհակալ կըլլայ, անոր համար աս աւուր հացը կուզէ, ուրիշ ալ բան չուզեր, այն հացով կը բաւականանայ, հապա դուն ինչու անոր ըսած խօսքը կըսես, աս աւուր ուտելու հացը կուզես նէ, այն սընտուկին ոսկին ու ամպարին ցորենը ուր դընենք, ես մանաւանդ դուն այն աղքատին կերած հացին չես հաւնիր, հապա քու ուզածդիդ աղուր ճերմակ ցորենի ալիւր է ու բարակ

խմորելէն յառաջ շինել առաջ եղով ու շաքարով որ ախորժակով ուտես . աղքատներուն խնդիրքը անօթի չը մեռնելու համար է , ու քու խնդիրքդ ախորժակիդ համար է . ու այն ատպարի տէր եղողներըն ալ որ աս աւուր հացը կուզեն նէ ; չը կարծես թէ իրենց ուտելու հացն է հապա աղքատներուն ուտելիք հացն ալ ա՛ռ ու մեզի տուր ըսել է. որովհետեւ անոնք ամենուրեքն առատութիւն ու լիութիւն չեն ուզեր , հապա միշտ թանկութիւն կուզեն որ աղքատներուն ձեռքը ինչ որ կայ նէ ան ալ ձեռքնուն առնեն . տեսար մի որ անոնց ուզածը աղքատներուն ուտելիք հացն է։

հց . Ուրիշներ հարուստները հայր մեր որ ըսեն նէ աս մէկ խօսքը ըսելու չեն ։

պէ. Ինչո՞ւ պիտի չըսեն , ուրիշն որ քրիստոնեայ է , պարտական է ըսելու , բայց՝ ասոր միջի խօսքերուն պիտի յարմարի ինքը ու անանկ պիտի ըլլայ , վասն զի Քրիստոս աս աղօթքը աշակերտաց տրուածցուց նէ , պատուիրեց թէ (Ա՛մէնայ երթաք նէ հաց մի առնէք , ու երկու լաթեր մի ունենաք ըսելէն իշատ , մինչեւ անգամ գօտինիդ ըստակ մի ունենաք ըսաց) որ վաղեան հացի ըստակ չունենայ որ վաղեան հացին հոգն ալ այսօր հոգացած ըլլայ ։ Ասոր ասկէց առաջ ալ Յովհաննէս Մկրտիչ Յորդանան գետին եզերքը մկրտութիւն ըրած ատեն , հարուստ մարդիկ կուգային մկրտուելէն ու խոստովանելէնետու կը հարցուէին թէ ասկէց ետու մենք ինչ պիտի ընենք , եւ Յովհաննէս պատասխան կուտար (Որ ունիցի երկուս հանդերձս , զմինն տայցէ այնմ որ ոչն

դուցէ, նոյնպէս եւ դկնրարուրն)։

Ըստ. Ով որ երկու լաթեր ունի նէ՝ մէկը հիւ չունեցողուն թող տայ, եւ հացն ալ նոյնպէս թող քնէ կըսէ։ Ղուկաս 3 գլուխ 11 համար։ Ընդհակ մըտածէ աստեղ, հին մեղքերէն եւ հին օրէնքէն որ ազատեցան ու նոր օրէնքին մէջ մըտան նէ հիմը ազքատութիւնով կըսկըսի կոր, տեսս որ Պրիսկիլիատոսի ըսած խօսքին կը յարմարի կոր Յովհաննէսին ըսածը, որ երկու հաց ունեւնայ նէ մէկը աւետ կուտէ ու մէկալն ալ միւս աւուր կը պահէ, անոր համար մէկը հիւ չունեցողուն թող տայ ըսաց որ վաղեան ուտելու հաց չունեւնայ որ վաղեան հոգը այսօր հոգացած չըլլայ։ Ինչ այս խօսքերուն նայինք, եւ մանաւանդ՝ Պրիսկոս աղքատներուն երանի, եւ հարուստներուն վայ տալը. նաեւ (նէթէ ոք ոչ հրաժարեսցի յամենայն ընչից իւրոց՝ ոչ կարէ իմ աշակերտ լինիլ)։

Ըստ, Ով որ իր բոլոր ըստացուածքներէն չը հրաժարուի նէ ինձի աշակերտ չի կըրնար ըլլալ։ Ղուկաս 14 գլուխ 33 համար եւս (հայր մերին) խօսքերուն միտքը որ նայինք նէ կերեւի թէ քրիստոնեայն հարուստ պիտի չըլլայ, տանը մէջ վաղեան ուտելու հաց պիտի չը գըտնուի որ (հայր մեր) ըսելու կարող ըլլայ, հարկաւ (հայր մերին) խօսքերուն պիտի յարմարինք, ինչպէս որ առաքելոց ժամանակի հարուստ մարդիկը նըշանը ցոյց տուին, որ ունեցած ապրանքնին հասարակաց ըրին. հիւ մէկը չէր ըսեր թէ աս ապրանքը իմս է, բոլորը աշակերտներուն կուտային որ կարօտներուն բաժին ընեն, ինչպէս որ գըրուած է Գործոց 4

գլուխ 24 համար. վասն զի առաքելոց քարոզութենէն հասկըցան որ հարուստը դժուար պիտի մըտնայ երկինքին արքայութեան մէջ, անոր համար ըսեր ապրանքնին ցըրուեցին։

հց. Ընանկ է նէ, ըսեր հարուստ մարդիկը դժոխքը կերթան ու ըսեր աղքատներն ալ արքայութիւնը։

պէ. Ու հարուստներուն ըսեր. դժոխքը կերթան եւ ոչ աղքատներուն ըսեր արքայութիւնը, վասն զի երկուսէն ալ պիտի երթան, թէ արքայութիւնը եւ թէ դժոխքը. թէպէտ Քրիստոս ըսաց թէ (Հարուստ մարդը դժուար կը մըտնայ արքայութիւնը) բայց չըսաց թէ հիչ չի մտնար, հապա դժուար ըսաց, դժուար որ ըլլայ նէ անոր դիւրութիւն մըն ալ կըլլայ։

հց. Հարուստներուն դիւրութիւնը ինչ է արքայութիւն երթալու։

պէ. Ամէն կերպով մեղքէն զգուշանայ, ու միշտ աղքատներուն կերցընէ ու հագուեցընէ, այն մարդը Աստուծոյ մէ աս աւուր հացը ուզէ նէ միսա չուներ, ինչու որ իրեն համար ուզած չըլլար հապա աղքատներուն համար ուզած կըլլայ, այն մարդը միշտ հայր մերը թող զրուցէ ու արքայութիւնն ալ կերթայ. տեսար մի հընարը։ Ու աղքատներուն համար ըսաց Քրիստոս (Երանի աղքատաց հոգւով զի նոցա է արքայութիւն երկնից)։

Նոյն. Երանի հոգւով աղքատներուն որ անոնց է երկինքին արքայութիւնը։ Մատթէոս 5 գլուխ 2 համար։ Նայց՝ եթէ աղքատ մը՝ իր աղքատութեանը գոհ, ու Աստուծոյ մէ շնորհակալ չըլլայ

ու միշտ գանկատ եւ դըժգոհանք ընէ թէ ես Աստուծոյ ինչ ըրեր եմ որ զիս ասպէս աղքատ թողեր է ու (Այս անուն մարդ) հարուստ ըրեր է ըսելով միշտ հարուստներուն նախանձի ու ինքն ալ հարուստնալու կը ցանկայ նէ, անիկայ հոգւով աղքատ չէ հապա մարմինով աղքատ է, անիկայ կերթայ դժոխքը։ Հարուստները ուսուելով խըմելով, հագուելով ու կապուելով կերթան դժոխքը, եւ այնպէս աղքատն ալ անօթի ծարաւ եւ մերկ կերթայ դժոխքը։ Տեսար մի որ իր վիճակին գոհ չեղող աղքատը դժոխքը կերթայ, ու Աստուծոյ պատուէրը պահող հարուստը արքայութիւն կերթայ։

Հց. Ա՛ս ազօթքին մէջ՝ ալ վախնալիք խօսքեր կա՞ն մի։

պ. Վ՚եցերորդ խօսքը որ կըսէ (Մեր յանցանքները մեզի նեղէ ինչպէս որ մենք մեր յանցաւորներուն կը նեղենք) ըսելը որքան դժուար ըլլալը ալ դուն գըլնա՛ մըտածէ, եթէ սիրտդ ոխակալութիւն կայ նէ ինչպէս պիտի համարձակիս այս խօսքը կրուցելու, որովհետեւ Աստուած խաբած պիտի ըլլա՞ս։

Հց. Հապա ինչ ընեմ երդւայր, աս ազօթքը չը սորվիմ նէ քրիստոնեայ չեմ ըլլար, եթէ սորվիմ ալ ինչ ընել դըժուարութիւն կայ, ուստի կը խնդրեմ որ աս ազօթքը սորվելուն եւ կրուցելուն մէկ դիւրին ճամբայ մը կայ նէ մեզի հասկըցուներս։

պ. Ա՛ս ազօթքը սորվիլը շատ դիւրիւն է, եւ ըսելուն մէկ դիւրիւն ճամբան ալ Քրիստոս ցոյց

տուներ է մեզի, եթէ կուզես նէ ըսեմ որ հաս-
կընաս։

Հց. Ըսէ նայիմ ինչպէս ճամբայ է։

պէ. (Նեթէ մատուցանիցես զպատարագն քո
ի վերայ սեղանոյ, եւ անդ յիշեսցես եթէ եղ-
բայր քո ունի ինչ զկէթ զքէն, թո՛ղ զպատա-
րագն քո առաջի սեղանոյն, եւ մէրթ նախ հաշ-
տեաց ընդ եղբօր քո եւ ապա եկեալ մատուսջի՛ր
զպատարագն քո)։

Ղուկ. Նէրս որ աղօթքի կայնիս, միտքըդ դայ որ
քու եղբայրդ քեզի բարկացեր է, եւ կամ դուն
անոր բարկացեր ես. թո՛ղ քու աղօթքդ ու գընա
առաջ քու եղբօրդ հետ հաշտուէր ու ետեւ եկո՛ւր
քու աղօթքըդ ըրի՛ կըսէ։ Ա՛ատենոս 5 գլուխ
25 համար։

Հց. Նէղբօրս հետ խռով ըլլամ նէ աս աղօթ-
քը չը՞ պիտի կըրնամ ըսել։

պէ. Նա՛ քեզի աղօթք մըներ չեմ կըրնար ըսել,
որովհետեւ Քրիստոս պատուիրեց (Ասպէս աղօթք
ըրէ՛ք) բայց՛ աս աղօթքը սորվեցըներէն ետեւ
քանի մը խրատներ տուաւ անոնք ըսեմ որ հաս-
կընաս, նայի՛ր տեա՛ խաղմըտանքիդ ձեռք կուտայ
ու չես վախնար նէ հիչ մի՛ կայնիր միշտ (Ձայր
մեր գրուցէ՛)։

Հց. Ըսէ նայիմ ի՞նչ խրատներ են։

պէ։ Նա՛խ՝ Քրիստոս կը հրամայէ. (Նեթէ թո-
ղուցուք մարդկան գյանցանս նոցա, թողցէ եւ ձեզ
հայրն ձեր որ յերկինս է գյանցանս ձեր. ապա
թէ ոչ թողուցուք մարդկան գյանցանս նոցա, եւ
ոչ հայրն ձեր երկնաւոր թողցէ ձեզ գյանցա-

նըս ձեր)։

Նոյնպէս. Թէ որ մարդոց յանցանքները ներէք նէ ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեր յանցանքները կը ներէ, հապա թէ դուք մարդոց յանցանքները չը ներէք նէ, ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեր յանցանքները չի ներեր։ Մատթէոս 6 գլուխ 14 համար։ Եւ (2) Պարկաս կը գըրէ (Յորժամ կայցէք յաղօթս՝ թողուցո՛ւք եթէ ունիցիք ինչ գոմնեքէ, զի եւ Հայրն ձեր որ յերկինս է թողցէ ձեզ զյանցանս ձեր)։

Նոյնպէս. Երբոր աղօթքի կայնիք նէ որու որ սըրթողեր էք ներեցէ՛ք որ ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեր յանցանքները ներէ կըսէ 11 գլուխ 25 համար։ Եւ (3) Սիրաք կը գըրէ (Օ՜ն ընկերի քո թո՛ղ եւ ապա թողցին քեղ մեղք քո, եթէ ոմըն ընդ ընկերի ունիցի՝ զի աւրդ խնդրեսցես թողութիւն 'ի տեառնէ)։

Նոյնպէս. Որու ընկերոջըդ յանցանքը ներէ որ եաեւ քու մեղացըդ թողութիւն ըլլայ, եթէ սըրտով մէջ ընկերոջըդ ոխ ունենաս նէ ի՞նչպէս պիտի համարձակիս Աստուծոյ մէ քու մեղացըդ թողութիւն ուզելու 28 գլուխ 2 համար։ Տեսար մի պիւրիւն ճամբան, գընա մըտածէ եթէ ոխակալութիւն չունիս ու միւս պատուէրներն ալ որ պահերես նէ միշտ ըսէ աս աղօթքը։

Հց. Աղօթքի համար ալ ուրիշ գըրուած կայ մի։

պէ. Էհա Պօղոս կը գըրէ (Ընդդատար աղօթս արարէք յամենայնի դոհացարո՛ւք զի այս են կամքըն Աստուծոյ Քրիստոսիս Յիսուսիս։

Նոյնպէս. Ընդդատար աղօթք ըրէք ու ամէն բանի

ամէն գոհութիւն տուէք, վասն զի Աստուծոյ կամքը ասիկայ է, Յիսուս Քրիստոսով կըսէ։ Առաջին Թեսաղոնիկեցւոց 5 գլուխ 15 համար։ Նա (2) կրկին կը գրէ պօղոս (Կամիմ զի արք կայցեն յաղօթս յամենայն տեղիս, եւ բառնայցեն զսուրբ ձեռս՝ ի վեր առանց բարկութեան եւ երկմտութեան)։

Ըստէ. Կուզեմ որ մարդիկ ամէն տեղ աղօթքի կայնին ու մաքուր ձեռքերնին վեր վերցընեն, առանց բարկանալու եւ երկմտելու կըսէ, Առաջին Տիմոթէոս 2 գլուխ 8 համար։ Տեսաք մի աղօթքը ամեզի օրքան օգտակար ու հարկաւոր բանէ եղեր որ Քրիստոս պատուիրելէն իզատ աշակերտներն ալ գրեր են աղօթք ըրէք տէր, Ու աղօթքին զօրաւոր ըլլալը ասկէց յայտնի է որ Քրիստոս ըսաց (Աւա ազգ ոչ իւիք երանէ ելէք ոչ պահօք ու աղօթիւք)։

Ըստէ. Ա՛ա ազգ դեռը ուրիշ բանով չելլար, հապա պաքով ու աղօթքով կըսէ։ Ա արկոս 9 գլուխ 28 համար։ Տես որ ծոյլ ու աղօթքը դեռերը կը յաղթեն, ու մանաւանդ մարգոց լեզուն ի բնէ չունենար լեզուդ, ձեռքը պարապ չէ աղօթք կընէ,

Ը. առուծոյ հետ կը խօսի կոր առտանային պատասխան տալու ժամանակ չունենար լեզուդ։

հց. Ընծաքին ժամանակը ճըլը է։

պէ. Ժամանակաւոր պօհքը հասարակ պօհքն է. որ իրիկուն առտու քահանայութ եւ ժողովըրդօք ի միասին կատօհներ, որ անիկայ ժամանակ ունի, որով հետեւ միաբանութեամբ պիտի ըլլայ, ժամանակ պէտք է որ մէկ տեղ հաւքուին, այսինքն եկեղեցին. բայց՝ Քրիստոս որ ըսաց թէ (Ամէն ատեն պօհք ընել պարտք է) անիկայ ժամանակ չունի ու յատկացեալ տեղ ալ չունի. անիկայ առանձնական պօհք է. եթէ վերը (ժբ) շարքին մէջ գրուցած խրատներս որ պահերես նէ, որ ատեն, եւ ուր տեղ կուզես ըրէ առանձնական պօհքդ, Ը. ստուած պիտի լըսէ. էէ որ այն խրատները չես պահեր նէ եկեղեցւոյ մէջ ժամարար քահանային քով խորանը ելլաս պօհք ընես նէ Ը. ստուած չի լսեր, ինչպէս որ վերը պատմեր ենք. Հիմայ հասկըցար մի մեր առաջնորդ եւ գօրագլուխը քրիստոս է. որ ինչպէս ճամբայ գընացեր է, ըսելու նեղութիւններուն համբերելէն իզատ մեզի օրինակ ցոյց տալու համար ծոմ ալ պահեց ու միշտ ալ պօհք կընէր, ու ըսաց (Ինձմէ սորվեցէք) ահա դուն ալ Քրիստոսի քով երթալու միտք դըրեր ես նէ անոր գընացած ճամբան ըռնէ գընա որ անոր քով հասնիս, ինչպէս որ Յօհաննէս կըսէ (Ար ասիցէ ի նմա բնակել, այնպէս պարտ է գնալ որպէս եւ նայն գնաց)։

Քառ. Ով որ անոր քով երթալ կըսէ նէ անոր

ձամբով ը քալելու է ինչպէս անիկայ գընաց կըսէ Ուաջին կաթուղիկոսց 2 գլուխ 6 համար։

ՇԱՒՂ ԼԵ.

հց. Ըլ աղէկ հասկըցայ Ըստուծոյ կամքը, ու բարեգործութեան պարագաները, ասկէց ետեւ ինչքըս գըրեր եմ որ բարեգործութիւն գործեմ. ալ ես պակաս բան ունիմ ու արդեօք։

պէ. Սորվելէն պակասըդ չի մընաց, բայց՝ ջանք ըրէ որ բնութենէդ ալ պակաս չը գըտնուի, ինչան ալ դուն հոգեւոր կրթութիւնները սորվեր ես ու բարեգործութեան սէր ձըգերես. շատ բարի, բայց՝ եթէ կամքըդ չը գըսպես ու կրկին մեղք գործես ու մեղքով որ մեռնիս նէ, այն գործած բարեգործութիւնդ ալ կը կորսուի։

հց. Ը՛ա քեզի մէկ խելաւոյ խօսք մըն ալ, մեղքով որ մեռնիմ նէ ըրած բարեգործութիւնս ի՞նչ պէս կը կորսուի եղեր։

պէ. Իմ անկաճիս մի փակչիր ես չեմ ըսեր կոր, ահա Ընդհակառակ կը գըրէ (Ի գառնալ արդարոյն յարդարութենէ իւրմէ եւ առնել զանիրաւութիւն, ամենայն արդարութիւն նորա զոր արար մի յիշեսցին, այլ ի յանցանս իւրում յոր անկաւ ի մեղան իւրում զոր մեղաւ ի նոսին մեռցի)։

Ընդհ. Մէկ արդար մարդ մը գառնայ մեղք գործէ ու մեղքով մեռնի, անոր առաջի արդարութիւնը պիտի չը յիշուի, հապա ետքի գործած մեղքովը դժոխքը պիտի երթայ կըսէ 18 գլուխ 24 համար։ Ու (2) Սիրաք կը գըրէ (Մարդ որ ի

թաց կացցէ ի մեղաց իւրոց եւ՝ վերստին գնոյն առնիցէ զինչ օգուտ առնէ խոնարհեցուցանելոյ զինքն, զաղօթս նորա ո՞վ լուիցէ)։

Ընթ. Ա՛ հէ մարդ մը մեղացը գըղջայ ու ապաշխարէ, եւ ետեւ դառնայ նորէն մեղք գործէ նէ, առաջի գըղջումէն ի՞նչ օգուտ կը տեսնայ, ալ անոր աղօթքին ո՞վ անկաճ կը դընէ կըսէ 34 գըլուխ 31 համար։ Եւ (3) պօղոս կը գըրէ (Ո՛վ կամակար մտօք եթէ յանցանիցեմք յետ ընդունելութեան գիտութեան ճշմարտութեան, այնուհետեւ ոչ եւս պիտոյ է վասն մեղաց պատարագ՝ այլ ահեղ ակնկալութիւն դատաստանին՝ եւ նախանձ հրոյն, որ ուտիցէ զհակառակորդսն. արհամարհեալ ուրուք զօրէնսն Մովսէսի՝ առանց ողորմութեան առ երկուք եւ երիւք վկայիւք մեռանիւր, իսկ արդ՝ ո՞րչափ սաստիկ պատժոց արժանի համարիջիք զայն որ զորդին Աստուծոյ առ ոտն է հար, եւ զարիւն նորոյ ուխտիս խառնակ համարեցաւ որով եւ սըրբեցաւն)։

Ընթ. Ա՛ հէ մարդ մը Քրիստոսի հաւատալէն, եւ ճշմարտութիւնը հասկընալէն եւ ընդունելէն ետեւ, նորէն կամաւ եւ ուզելով մեղանչէ նէ, ալ անկէց ետեւ մեղաց պատարագ պէտքը չէ, այսինքն՝ Քրիստոս անգամ մըն ալ խաչը չհլլար որ անգամ մըն ալ մըկրտուի ու սըրբուի, հապա անկէց ետեւ մեղանչողուն մըկրտութիւնը աչաց արցունքով կըլլայ. եթէ արցունքով չը մըկըրտուած մնայ նա չի կրնար անոր յոյսը եւ ըսպասածը կը մրնայ զարհուրելի դատաստանին ու կրակին բարկութեանը՝ որ պիտի ուտէ մեղաւորները. զորօրի-

նակ, մէկը Աստուածին օրէնքին դէմ յան մը ընէր նէ հիւ ձը կըսկըծալով երկուք կամ իրեք վկայներով կը մեռցընէին, հապա ո՞րքան սաստիկ պատիժի արժանի կը սեպէք այն մարդը որ Աստուծոյ օրդին ոտքի տակ առաւ ու նոր ուխտին արիւնը խառնակ սեպեց որ անով սըրբուեցաւ կըսէ։ Ընբայեցւոց 10 գլուխ 26 համար։ Վ՚երը քանի տեղ յիշեցինք հին եւ նոր ուխտին վըրայօք թէ՝ նորը հինին վրայ մեծ է տէր։ կարծեմ թէ դուն չէիր հաւատար իմ ըսածիս, հիմայ հասկըցար մի որ նոր օրէնքին դէմ մեղանչողը ո՞րքան սաստիկ պատիժի արժանի կը սեպէք տէր կը հարցնէ պօղոս։

հց. Ա՞ռպա ինչո՞ւ Քրիստոս կըսէ թէ (Մէկ գաւաթով պաղ ջուր խըմցընէ նէ անոր վարձքը չի կորսուիր։

պէ. Քրիստոսի ըսածը՝ մարգարէին եւ կամ պօղոսին խօսքերուն հակառակ չէ, վասն զի մարգարէն կըսէ (արդարը կապրի, եւ մեղաւորը կը մեռնի) ասկէց կիմացուի որ այն կենաց համար կըսէ, որ մեղաւորին բարեգործութիւնը այն կենաց օգուտ պիտի չընէ. բայց՝ Քրիստոսի ըսածը՝ թէպէտ մեղաւոր ալ որ ըլլայ նէ, բարեգործութեան միտքերէնը այս աշխարհքը կառնէ, թէ հարստութիւն թէ մեծ պատիւ, եւ կամ յաջողութիւն, եւ կամ գաւակներ, եւ հանգիստ կեանք. բայց՝ այն կենաց օգուտ չըներ, ինչպէս որ հասկըցար։

ՀԱՒԻՂ ԼԶ.

հց. Եղբայր նուէն միտքս շըմոլցուցիր, ա-

մէն բան պարապ է , ասկէց առաջ տուած խրատ-
ներդ կը նայիմ որ ինձի օգուտ մը պիտի չբնէ ,
ինչու որ ես մէկ բարեգործութեան ապաւինելով
բերդ մը կը շինեմ նէ դուն ալ տեսակ տեսակ օ-
րինակներով կը քակես տակնուվրայ կընես շինած
բերդս. ամէն կողմանց յոյս կը կըտրես , կը նայ-
իմ որ ասոր աղէկը հիչ մեղք չը գործելն է բա-
նը , հիչ մեղք չը գործելիք խրատ մը ունիս նէ
զանիկայ տուր ինձի ու վերջ ըրէ :

պէ. Ինոլոր մեղքերէն զգուշացընող խրատ մըն
ալ ունիմ որ անիկայ քեզի չը զրուցեցի , անանկ
նէ աս մէկ խրատս ալ տամ ու վերջ ընենք :

հց. Ընդ իմին փընտրած խրատըս ատիկայ է ,
ինչ որ է նէ տուր նայիմ ատ խրատը որ զանիկայ
մըտածելով չը մեղանչեմ :

պէ. Ո՞ արդոց պատահելիք չորս դիպուածք կայ.
եթէ ատ չորս բանք միշտ միտքիդ մէջ պահես ու
մըտածես նէ բնաւ երբէք չես մեղանչեր :

հց. Ընդ չորս բաններըդ որո՞նք են :

պէ. Չորս բանին մէկը նախ՝ քու (մահըդ) որ
պատկերի պէս միշտ սրտիդ մէջ պիտի նկարես ու
միշտ զանիկայ պիտի մըտածես որ մեղք գործելու
ժամանակ չուներնաս , ինչպէս որ Սիրաք կըսէ :
(Յիշեա զօր վախճանի քո զի յաւիտեան ոչ մեղ-
ցես) :

Ընդդ. Մեռնելիք օրըդ մըտածէ՛ որ մինչեւ եա-
բը մեղք չգործես կըսէ . 41 դլուխ 5 համար Ա-
րոմհետեւ մահուն ձեռացը ազատելուն մէկ
հնարը չիկայ , որ Սաղմոսը կը դըսէ (Ո՞վ է
մարդ որ կենցէ եւ ոչ տեսցէ զմահ) :

Նարբ. Ա՛ահը չի տեսնող ու ապրող մարդ կայ
մի կըսէ 88 գլուխ 44 համար։ Ընանկ է նէ
մահէն զօրաւոր բան մը չի կայ, վասն զի՝ անգամ
մը մըտածէ՛ տես որ աշխարհիս իսկըզբէն ասդին
ողբան զօրեղ թագաւորներ յաղթեր է մահը.
կերևի որ բոլոր թագաւորներէն զօրեղ է մահը
որ այնքան զօրեղ թագաւորները յաղթեր է. եւ
այն թագաւորներուն չը կըրցած յաղթածը՝ մահը
կը յաղթէ. եւ երբ որ մահը քու վրայ տիրէ նէ
բոլոր ունեցած բարիքներդ աս տեղ կը մընան,
քու հետդ բան մը չես կրնար տանիլ ինչպէս
որ Սաղմոսը կը գըրէ (Ա՛ր երկնչիր յորժամ մե-
ծանայ մարդ եւ յորժամ բազումք լինին փառք
տան նորա, զի ոչ թէ՛ ի մեռանիլն իւրում առցէ
ընդ իւր զամենայն)։

Նարբ. Ա՛ռ մարդ մը ողբան մեծնայ եւ ողբան
տանը փառքը եւ վայելչութիւնը շատ ալ որ ըլ-
լայ մի՛ վախնար, ինչու որ մեռած ատենը իր հե-
տը բան չի կրնար տանիլ կըսէ։ Ես իր ըսածը

ուածքը չի կրնալ տանելէն իզատ իր մարմինին վը-
րայի փառքերն ալ պիտի խաւիանին 48 գլուխ 17
համար :

հց. Ո՞արդոց մարմինին փառքը ի՞նչ է :

պէ. Ինչ հարըստութիւն , թէ պատիւ , եւ թէ
գեղեցկութիւն , թէ գիտութիւն , եւ թէ արհեստ,
թէ զօրութիւն , եւ թէ իշխանութիւն , եւ թէ
ձարտարախոսութիւն եւ այլն , ասոնց բոլորը մար-
մինին փառքերն են , եւ մանաւանդ ծաղիկն են .
երբ որ մահուն սաստիկ հովը որ դըպչի նէ բո-
լորը կը ցամքեցընէ ու կը չորցնէ :

հց. Ինչո՞ւ համար մարմինի փառքը խոտի ծա-
ղիկի կը նըմանցընես եղբայր :

պէ. Ես չեմ ըսեր կոր ահա անկած դիր , նախ
նայի կըսէ (Մեռնայն մարմին խոտ է , եւ ամե-
նայն փառք մարդոյ իբրեւ զծաղիկ խոտոյ , ցամա-
քեցաւ խոտն եւ թօթափեցաւ ծաղիկն նորա) :

Նոյնպէս Ամէն մարմինը խոտ է , ու մարդոց բոլոր
փառքերը խոտին ծաղիկին պէս է , խոտը ցամքե-
ցաւ ու անոր ծաղիկն ալ թափեցաւ կըսէ 40
գլուխ 6 համար : Եւ (2) Յակոբոս կը գըրէ
(Եւ որ մեծատունն ինչէ ի խոնարհութիւն իւր
պարծեսցի , քանզի իբրեւ զծաղիկ խոտոյ անցցէ ,
ել ծագեցաւ արեւն հանդերձ խորշակաւ եւ ցամա-
քեցոյց զխոտն եւ թօթափեցաւ ծաղիկն նորա , եւ
կորեաւ վայելչութիւն երեսաց նորա. նոյնպէս եւ
մեծատունն հանդերձ շահիւքն իւրովք թառչասես-
ցին) :

պէ. Ուրուստ մարդը իր խոնարհութեան վը-
րայ թող պարծենայ , ինչու որ՝ իր հարստութիւնը

Խոտին ծաղիկին պէս պիտի անցնի. Երբոր արեւը ծագէ ու տաք հովը որ փըչէ նէ խոտը կը ցամքի ու անոր ծաղիկն ալ կը թափի ու երեսի գեղեցիկ գոյնը կը կորսուի, նոյնպէս ալ հարուստները իրենց փառքերով ու շահերով պիտի չորնան կըսէ. 1 գլուխ 10 համար: Եւ (3) Պետրոս կը գըրէ Եսայիին պէս (Մանր աւետական մարմին իբրեւ զխոտ է եւ աւետական փառք մարդոյ իբրեւ զծաղիկ խոտոյ, խոտն ցամաքեցաւ՝ եւ ծաղիկն թօթափեցաւ: Առաջին կաթուղիկեաց 1 գլուխ 24 համար: Եւ (4) Սիրաք կը գըրէ (Աւետական մնեղի իբրեւ զխոտ հնացայի, եւ որպէս զտերեւ պտղաբեր՝ ի ծառոց դալարոյ, այլք բուսանին եւ այլք թօթափին, այսպէս է եւ լինելութիւն մարդ արեան, ոմն ծնանի եւ ոմն ծնանի):

Նոյնպ. Աւետական մարդ խոտի պէս պիտի հինանայ, պտուղ տուղ ծառերուն տերեւները որ, որը կը բուսնի ու որն ալ կը թափի, մարդն ալ այնպէս է. որը կը մեռնի ու որն ալ կը ծընի) 14 գլուխ 18 համար: Եւ մեռնի ալ նէ վերը պատմած փառքերը կը խափանին, ինչպէս որ Պօղոս կը գըրէ (Եթէ մարգարէութիւնք իցեն խափանեսցին եթէ լեզուք՝ լռեսցեն, եւ եթէ գիտութիւնք՝ խափանեսցին, քանզի փոքր ի շատէ գիտեմք եւ փոքր ի շատէ մարգարէանամք, եւ յորժամ եկեսցէ ի կատարումն փոքր ի շատէս խափանեսցին):

Նոյնպ. Թէ գիտութիւն եւ թէ մարգարէութիւն բոլորն ալ պիտի խափանին, լեզուները պիտի լռեն, քանզի մենք ալ շատէն քիչ գիտենք, ու շատէն քիչ մարգարէութիւն կընենք, բայց՝ երբոր

ճահը պայ նէ լոլորը կը խաւխանէ կըսէ : Առաջին Կորնթացւոց 13 գլուխ 8 համար : Եւ մանաւանդ զաւակներէդ, եւ ծնողացդ մէ եւ կամ եղբօրէդ եւ կամ կնոջդ մէ, եւ կամ բարեկամներէդ ալ կը զրկէ ու կարօտ կը թողու քեզի : Մեծ ասիկայ աղեկ մտածելու ըլլաս նէ, ոչ ապրանքիդ կապաւինիս ոչ գիտութեանդ եւ ոչ գեղեցկութեանդ. ոչ ճարտարախօսութեանդ եւ ոչ արուեստիդ, եւ ոչ զաւակներուդ, եւ ոչ բարեկամներուդ, ինչու որ մահը պայ նէ ասոնց լոլորէն պիտի բաժանէ ու կարօտ պիտի թողու քեզի :

հց. Ուրեմն որ մարդը խոտի ու խոտի ծաղիկի կը նմանի :

պէ. Խոտէն ալ շուտ կը չորնայ ու ծաղիկէն ալ շուտ կը թառամի, վասն զի խոտին ծաղիկը թափելէն քանի օր ետեւ խոտը կը ցամքի, բայց՝ մարդը առաջ կը մեռնի ու ետեւ փառքերը կը խաւխանին . եւ մանաւանդ խոտը մարդուցմէ աւելի յարգի է, չէս մի տեսնար, խոտը որ չորնայ նէ շատ զգուշութեամբ կը պահեն որ անասուններուն կերցընեն . բայց՝ մարդը չորնայ նէ շուտ մը հողին տակը կանցընեն ու կը կորսընցընեն : Տեսար մի որ մարդուց մարմինը չոր խոտի չափ ալ պատիւ չունի, ու գուն ատոր պատիւ տալովդ յաւիտենական կրակին կը մատնուիս եղբայր :

հց. Հասկըցայ որ աս աշխարհիս բոլոր բաները մահը կը խաւխանէ, մահը չը կըրնայ խաւխանելնիք հոգ բան մը չըկայ մի :

պէ. Մահը չի կրնայ խաւխանելնիք մէկ բան մը կայ որ Յովհաննէս կըսէ (Ասկ որ առնէ զկամա

Ա. Ստուծոյ միայ յաւիտեան։

Ընդ. Ով որ Ստուծոյ կամքը կը կատարէ նէ յաւիտեան կը մընայ, որէ բարեգործութիւնը։ Ա. առաջին Ամերուդիկեաց 2 գլուխ 17 համար։ Սար համար արժանն կենալու է, ինչպէս որ Քրիստոս ըսաց (Ընթանն կացէք զի ոչ գիտէք երբ տէր տանն գայցէ)։

Ընդ. Ընթանն կնցէք ինչու որ չը գիտէք թէ ձեր մահը երբ կուգայ։ Մարկոս 13 գլուխ 35 համար։ Եւ (2) Եղիցին գօտիք ձեր պնդեալք ընդ մէջս եւ ճրագունք լուցեալք)։

Ընդ. Հաւատոյ պօտինիդ ամուր կապեցէք ու բարեգործութեան ճրագնիդ ալ միշտ վառուած ձեռք ընէք որ մահը գայ նէ մեզմէ մարթին մէջ չըբառնուիք կըսէ։ Ղուկաս 12 գլուխ 35 համար։

Հց. Ես պիտի մեռնիմ ու փըտիմ հոդ պիտի ըլլամ նէ ալ ատքան գգուշանալ ինչ պէտք է։

Պէ. Երանի թէ մեղաւորները փըտէին հոդ գառնային ու կորսուէին, յարութիւն չառնէին։

Հց. Յարութիւն առնելը ինչ է։

Պէ. Հիմայ կը մեռնիս կերթաս հոդին տակը ու մարմինդ կը փըտի հոդին կը խառնուի, ու ատնուդ կը մտցուի ժամանակ մը, ինչպէս որ Աստղոմն կըսէ (Ու անունս մեր մռաստի ժամանակայ, եւ ոչ ոք յիշատակեսցէ զգործս մեր, զի անցք ստուերի են կեանք մեր, եւ չիք խափան վախճանի մարդկան զի կնքեցաւ եւ ոչ ոք դարձուցանէ)։

Ընդ. Ար անունը ժամանակ մը պիտի մոռցը-

մի, հին մեկը էլ պիտի յիշէ մեր գործքերը, մեր հետքը շուքի անցնելու պէս է, մարդոց մահուան արդիլք ըլլալու բան չիկայ, ինչու որ Աստուծոյ մէ վճռուեցաւ մարդ չի կրնար հետ դարձընել կըսէ։ Առակ Իմաստութեան 2 գլուխ 4 համար։

Հց. Ուրեմն ամէնուն մը հետ ինչ պիտի ըլլանք։

պէ. Երբոր Աստուծոյ վճռած ժամանակը լըրանայ նէ, բոլոր մեռելները յարութիւն պիտի առնեն, մեր Տէրոջ Յիսուսի Քրիստոսի միւս անգամ գալստեան առեն ըսքան մարդիկ աշխարհք եկեր ու մեռեր են, եւ կամ ասկէց ետեւ պիտի ու մեռնելիք կան նէ հրեշտակապետին փողին ձայնը լսելով բոլորը ի միասին յարութիւն պիտի առնեն ողջուննան։

Հց. Յարութեան համար վկայ մը ցոյց կրնաս մի տալ։

պէ. Քանի՞ հատ կուզես, ահա նախ Պաւղոս կը վկայէ (Եւ բազումք ի ննջեցելոց ի հող երկրի յարիցեն, ոմանք ի կեանս յաւիտենից, եւ ոմանք ի նախատինս եւ յամօթ յաւիտենական)։

Ընթ. Ձողին տակը պառկող մեռելներէն շատերը յարութիւն պիտի առնեն. որը արքայութիւն երթալու համար, եւ որն ալ դըժոխքը կըսէ։ 12 գլուխ 2 համար։ Եւ (2) Քրիստոս կը վկայէ (Ոչ ի կկեսցին ժամանակ յորում ամենեքեան որք ի գերեզմանս կայցեն լուիցեն ձայնի նորա եւ ելցեն արտաքս, որոց բարիս գործեալ իցէ ի յարութիւն կենաց, եւ որոց զչար արարեալ ի յարութիւն դատաստանաց)

Ընթ. Ժամանակ պիտի գայ որ անոր ձայնը լը-

անլով դերեզմանին միջի մեռելներուն բոլորը դուրս պիտի գան, բարեգործները արքայութիւնը երթալու համար, եւ չարագործներն ալ դատաստանի համար։ Յովհաննէս 5 գլուխ 28 համար։ Եւ (3) նշան կը վկայէ (Յարիցեն մեռեալք եւ կենդանացին ամէնեքեան որք եդեալ են ի դերեզմանս)։

Ընդ, Դերեզմանին միջի մեռելներուն բոլորը յարութիւն պիտի առնեն. 26 գլուխ 19 համար։ Եւ (4) պօղոս կը վկայէ (Յանկարծակի յականթօթափիլ ի փող յետին, քանզի փող հարկանի եւ մեռեալք յարիցեն առանց ապականութեան)։

Ընդ. Յանկարծակի աչք դոյնլ բանալու ատեն վերջի փողը պիտի ջալուի ու մեռելները ամբողջ յարութիւն պիտի առնեն կըսէ։ Առաջին Կորնթացւոց 15 գլուխ 52 համար։

հց. Դանիէլ ինչու համար կըսէ թէ (Մեռելներէն շատերը յարութիւն պիտի առնեն) ուրիշն կերեւի թէ բոլորն ալ պիտի յարութիւն չառնեն,

պէ. Դանիէլին խօսքը դատաստանի կանչուածներուն համար է, որովհետեւ դատաստանը միայն քրիստոնէից է, չէ թէ անհաւատից, ինչպէս որ պատմի կըսէ (Ոչ յարիցեն ամբարիշտք ի դատաստան)։

Ընդ. Ամբարիշտները դատաստանի չէ պիտի երեան կըսէ։ Սաղմոս 1 գլուխ 5 համար։ Զի՞ս մի գիտեր որ մէկ մարդ մը որու քստակ եւ կամ ապրանք աւանդ տայ նէ, հաշիւը անկէց կուզէ։ Շատուած ամենաբարին մեզի անհաւատներուն հաւատար մարմնաւոր բարիքներ տալէն իզատ հոգեւոր պարգեւներ ալ տուաւ, այսինքն՝ Ս. ըկրտութիւն

եւ Հայրապետութիւն. ուստի աս հոգեւոր պարգեւներուն հաշիւը պիտի ուզէ մեզմէ, չէթէ մարմնաւոր բարիքներուն, վասն զի մարմնաւոր բարիքները անհաւատներն ալ կը վայելեն կոր։

ԸՆԻՂ. ԼԲ.

հց. Ըսացի մըտածելիքս հասկըցայ որ մահ է. հապա երկրորդ մըտածելիքը ինչ է։

պխ. Յարութեանետեւ դատաստան պիտի ըլլայ. Քրիստոս արդար դատաւորը նորէն պիտի իջնայ երկինքէն ու դատողական աթոռը նըստի ու պիտի դատէ. բոլոր արդարներուն վարձքը, եւ մեղաւորներուն պատիժը պիտի տայ։

հց. Ըստոր ալ վկայ կըլնաս մի գըտնալ տուր գիրքերէն։

պխ. Ութան վկայ որ կուգիս պատրաստեր եմ անկաճ գիր. ահա նախ Ցսայի կը վկայէ (Ա՛Օ. ա-հաւասիկ տէր իբրեւ զհուր եկեսցէ, եւ կառք նորա իբրեւ զմրրիկ, հատուցանել սրտմտութեամբ զհատուցումն իւր, եւ բոցով հրոյ զարհամարհանս իւր, զի ի հուր տեառն դատեսցի ամենայն երկիր)։

ՔԱՐՔ. Ընհա տէրը կրակի պէս պիտի գայ, եւ անոր կառքերը մրրիկի պէս, ու մեծ բարկութեամբ պիտի գայ իր վրէժը (1) առնելու համար, վասն զի տիրոջը կրակովը պիտի դատուի բոլոր աշխարհքը կըսէ 66 գլուխ 15 համար։ Ու (2) Եսայի կըսկսի կը վկայէ (Ա՛ասեալ է տէր իբրեւ

ծպատապինօք սատակել զամենայն տիեզերս . ողբա-
ցէք զի մերձ է օր տեառն , եւ բեկուածն Յ(ստուծոյ
հասեալ է . վասն այսորիկ ամենայն ձեռք լքցին
եւ ամենայն անձն մարդոյ դողասցէ , խառնեսցին
հրեշտակք եւ երկունք կալցին զնոսա իբրեւ զկանայս
ծննդականս , միանկայցեն այր ընդ ընկերի եւ զա-
րասցին եւ զդէմս իւրեանց Ի լուցապոյնս դար-
ձուսցեն , զի ահաւասիկ տէր զօրութեանց հասեալ
է անհնարին լի բարկութեամբ ոխակալութեամբ
եւ սրտմտութեամբ առնել զերեզերս անապատ , եւ
զմեղաւորս սատակել Ի նմանէ . զի աստեղք հայ-
կին հանդերձ , եւ ամենայն զարդուն երկնից լոյս
ոչ տայցեն , եւ խաւարեսցի արեգակն Ի ծագել
իւրում , եւ լուսինն ոչ տայցէ զլոյս իւր):

Ընդ. Լացէք ու ողբացէք տիրոջը օրը մօտկը-
ցած է , տէրը հասած է իր զէնքերովը , ըլլար աշ-
խարհքը կործանցուննելու . աս սրտի կոտորումը Յ(ս-
տուծոյ մէ հասած է , անոր համար ամէն մարդոյ
ձեռքը պիտի թուլնայ ու անձը պիտի դողայ , եւ
հրեշտակները պիտի խըռտվին ու ծննդական կա-
նանց պէս յաւ պիտի ըռնէ զանոնք . ամէն մարդ
իր ընկերոջը հետ իրենց սրտին ցաւէն պիտի պո-
ռան ու գայրանան ու աւաչելնուն երեսին պիտի
կարմըրի կրակի պէս , վասն զի զօրաց տէրը ահա
հասած է շատ մեծ բարկութիւնով աշխարհքը տակ-
նու վրայ ընելու ու անոր միջի մեղաւորները սատա-
կեցընելու համար . ինչու որ՝ երկինքին աստեղնե-
րը վար պիտի թափին , արեգակը պիտի խաւարի
ու լուսինը իր լոյսը պիտի ծածկէ կըսէ 13 գլ-
ուխ 5 համար : Եւ (3) Յովէլիա կը վկայէ

(Եւ ժողովեցին զամենայն ազգս եւ ի լուացից զնոսա ի ձորն Յովսափաթու, եւ անդ դատեցայց զնոսա ասէ տէր).

Նոյնպէս. Նոյնպէս պիտի ժողվեմ ու գնեմ-սեմանի ձորը պիտի իջեցընեմ ու այնտեղ պիտի դատեմ զանոնք կըսէ Յատուած 3 գլուխ 1 համար

Եւ (4) Դանիէլ կը վկայէ (Տեսանէի աթոռք անկանէին եւ հին աւուրցն նստէր ի վերայ նորա, հանդերձ նորա սպիտակ իբրեւ զձիւն, եւ հեր գլխոյ նորա իբրեւ զաստր սուրբ, աթոռ նորա

էբրեւ գլոց հրդ, անուք նորա էբրեւ գՀուր բոր-
բոքեալ, գեա հրդ յօրդեալ էլանէր առաջի նորա,
հազարք հազարաց պաշտէին զնա, եւ բիւրք բիւ-
րոց կային առաջի նորա, յատեան նստաւ եւ դըպ-
րուԹիւնք բացան):

Նոյք. Ես Դանիէլս տեսիլքիս մէջ կը տեսնայի
որ աԹոռներ դըրուեցան ու Հին աւուրցը նըստաւ
անոր վրայ, անոր լաԹերը ձիւնի պէս ճերմակ ու
գլուխին մազը բուրԹի պէս մաքուր էր, անոր ա-
Թոռը կրակի•բոցի պէս էր, անիւները բորբոքած
բոցի պէս էր. կրակէ գետ կելար ու կը վազէր
անոր առաջէն, հազարաւոր հրեշտակներ կըսպա-
սաւորէին անոր, ու բիւրաւոր հրեշտակներ անոր
առաջ կայներ էին, ատեանը նըստաւ ու դպրու-
Թիւնները բացուեցան կըսէ 7 գլուխ 9 համար։
Եւ (5) Ա՛ աղաքիա կը վկայէ (Օ՛ի ահա եկեսցէ
օր տեառն բորբոքեալ էբրեւ գՀնոց՝ եւ այրեսցէ
զնոսա):

Նոյք. Ընդ տիրոջը օրը բորբոքած Հնոցի պէս
պիտի գայ ու զանոնք պիտի այրէ կըսէ 4 գլուխ
1 համար։ Եւ 5 համարն ալ կըսէ (Ու ահա ես
առաքեմ առ ձեզ զեղիա Թեզբացի մինչեւ եկեալ
իցէ օր տեառն մեծի եւ երեւելւոյ):

Նոյք. Ընդ ես Թեզբացի Եղիան պիտի խրկեմ
ձեզի, դեռ տիրոջը մեծ ու երեւելի օրը չեկած
կըսէ։ Եւ (6) պօղոս կը վկայէ (Ընդ վասն ժա-
մուց եւ ժամանակաց ի՛ղբարք, չէ ինձ պիտոյ գրել
առ ձեզ, զի դուք ինքնին իսկ գիտէք Թէ օր տեառն
էբրեւ զգող գիշերի այնպէս հասանէ. յորժամ ա-
սիցեն Թէ խաղաղութիւն եւ հինութիւն է, յայն-

ժամ յանկարծակի հասցէ նոցա սատակումն)։

Ղուկ. Ասյն ժամերուն ու ժամանակներուն համար ինձի հարկ չէ որ ձեզի գրեմ, ինչու որ դուք աղէկ գիտէք որ տէրտոջը օրը գիշերուան գողի պէս պիտի գայ. որ ատեն ըսեն թէ խաղաղութիւն եւ հանգստութիւն է. այն ատեն յանկարծակի կը հասնի անոնց պատիժը կըսէ։ Առաջին Ադհատոնիկեցւոց 5 գլուխ 1 համար։ Եւ (7) պետրոս կը վկայէ (Անկեսցէ օր տեառն իբրեւ զգող յորում երկինք տաքնապաւ անցցեն, եւ բնութիւնք հրով կիզեալ լուծցին, եւ երկիր եւ որ ի նմա գործք գտանիցեն)։

Ղուկ. Տէրտոջը օրը գողի պէս կուգայ, երկինքը մեծ շարժմունքով պիտի անցնի, եւ երկրիս մէջ գըտնուած բաները կրակով պիտի հալին ու ոչինչ ըլլան կըսէ։ Երկրորդ Պաճուճիկեաց 3 գլուխ 10 համար։ Տեսաք ու եղբայր, մարգարէներէն իզատ առաքեալներէն ալ քեզի վկայ ցոյց տուի, դուն կարծեցիր թէ առանց վկայի կը խօսիմ քու հետդ։

Հց. Քրիստոս բան մը չըսաց ու իր գալստեան համար։

Պէ. Քրիստոս որ չըսէր նէ առաքեալները ուսկից պիտի գիտնային. Քրիստոս ինքն ալ վկայեց (Եւ տեսցեն զորդի մարդոյ եկեալ ի վերայ ամպոց երկնից զօրութեամբ եւ փառօք բազմօք, եւ յայն ժամ առաքեսցէ զհրեշտակս իւր փողով մեծաւ եւ ժողովեսցեն զընտրեալս նորա ի չորից հողմոց, ի ծագաց երկնից մինչեւ ի ծագս նոցա)

Ղուկ. Ա արդեօք որդեան գալը պիտի տեսնան,

եկեղեցին ամպերուն վրայէն՝ շատ մեծ փառքով, ու իր հրեշտակները մեծ փողով պիտի խըրկէ որ ընտիրները պիտի ժողվեն, եկեղեցին մէկ ծայրէն մինչեւ մեւս ծայրը կըսէ: Մատթէոս 24 գլուխ 30 համար: Եւ ահա աս խօսքին համար Պօղոս կը գըրէ (Օվ ինքնին տէր հրամանաւ՝ ի ձայն հրեշտակապետի եւ ի փող Աստուծոյ իջանէ յերկնից, եւ մեռեալք ի Քրիստոս յարիցեն յառաջագոյն): Ընդ. Տէրը հրամանով ու զորութիւնով ու հրեշտակապետին ձայնովը եւ Աստուծոյ փողովը եկեղեցէն պիտի իջնայ, ու Քրիստոսով մեռնողները յառաջանէ յարութիւն պիտի առնեն կըսէ: Առաջին Թէսաղոնիկեցւոց 4 գլուխ 15 համար:

Հց. Քրիստոսի միւսանգամ գալստեան համար երկար պատմելով խնդքըս հասցուցիր, բայց՝ մարգարէները եւ կամ առաքեալները, ամէն խօսքի մէջ (այն օրը) կամ (այն մեծ օրը) (եւ տիրոջը օրը) կը յիշեն. արդեօք ինչո՞ւ համար ատքան մեծ ցոյց տուած են այն օրը:

Պ. Ո՞նչպէս մեծ չը ցըցընեն այն օրը եղբայր. այնքան տարուան ըսուղծուած աշխարհքը (այն օրը) պիտի անցնի. եւ այնքան տարուան եկեղեցին զարդերը՝ թէ արեգակ, թէ լուսին եւ թէ աստեղները (այն օրը) պիտի խաւարին, եկեղեցին բոլոր աստեղները (այն օրը) վար պիտի թափին, ծովերը գետերը եւ բոլոր ակըւրները (այն օրը) պիտի ցամաքին, եւ բոլոր ծառերը խոտերը եւ ծաղիկները (այն օրը) պիտի չորնան. կրակէ գետը (այն օրը) պիտի վազէ, ինչպէս որ Դանիէլը կըսէ (Մուր առաջի նորա լորը ոչ էր):

Նաբէ. Ընոր յառաջ կրակ պիտի բոլորքի : Սաղ-
մոս 40 գլուխ 4 համար : Եւ աս աշխարհքիս մէջ
գըտնուած թէ ոսկի թէ արծաթ , թէ պըղինձ ,
թէ կապար եւ թէ երկաթ , (այն օրը) պիտի հա-
լին ոչ ինչ ըլլան : Եւ բոլոր փայտերը տուներըը
եւ քարերը եւ մինչեւ անգամ օդը (այն օրը)
պիտի վառին կրակով . եւ այնքան տարիներէ հե-
տէ ըստեղծուած աշխարհքը (այն օրը) կրկին պի-
տի նորոգի , ինչպէս որ Պետրոս կը վկայէ (Երկ
երկնից եւ նորոյ երկրի ըստ աւետեացն հայեցեալ
սպասեմք որոյ արդարութիւնն բնակի) :

Նաբէ. Ըլեռտիսին նայելով նոր երկինքին ու նոր
երկրին կըսպասենք որ անոր մէջ արդարութիւնը
կը բնակի կըսէ : Երկրորդ կաթուղիկեաց 3 գլուխ
13 համար : Եւ (2) Յովհաննէս կը գըրէ (Եւ
տեսի երկինք նոր եւ երկիր նոր , քանզի առաջին
երկինք եւ երկիր է անց եւ ծով ոչ կայր) :

Նաբէ. Նոր երկինքն ու նոր երկիրը տեսայ , քան-
զի առաջի երկինքն ու երկիրը անցաւ , այնտեղ
ծով ալ չկար կըսէ : Յայտնութեան 21 գլուխ 1
համար : Եւ (3) Եսայի կը վկայէ : Նորոր նոր
երկինք նոր եւ երկիր նոր զոր ես առնեմ կայ ա-
ռաջի իմ ասէ տէր) :

Նաբէ. Ինչպէս որ երկինքն ու երկիրը պիտի նո-
րոգըվնեմ որ իմ առաջ կենայ կըսէ Ըսաուած : Ե-
սայի 66 գլուխ 22 համար : Տեսար մի որ երկինք
եւ երկիր (այն օրը) պիտի նորոգին , եւ երկինքին
բոլոր հրեշտակները (այն օրը) երկինքէն վար պի-
տի իջնան , այն մեծ փողը (այն օրը) պիտի չա-
լուի , եւ բոլոր մեռելները (այն օրը) պիտի յա-

բուլթիւն առնեն, Քրիստոս արդար դատաւորը (այն օրը) երկինքէն վար պիտի իջնայ շատ մեծ փառքերով, եւ դատողական աթոռը (այն օրը) պիտի նըստի, եւ բոլոր մարդոց գործքերը (այն օրը) պիտի քըննուին ու յայտնուին, եւ բոլոր արդարներուն վարձքը, (այն օրը) պիտի տուվի, նոյնպէս բոլոր մեղաւորներուն պատիժը (այն օրը) պիտի տուվի։ Բոլոր արդարները հրեշտակներուն (այն օրը) պիտի խառնուին, նոյնպէս մեղաւորներն ալ սատանային (այն օրը) պիտի խառնուին։ Տեսաք, մի՞ ինչ մեծ օր է։

հց. Քրիստոս դատողական աթոռը նըստիլ ու դատելուն վկայ կայ մի սուրբ գիրքերէն։

պէ. Վկայէն շատ ինչ կայ, ահա նախ Սողոմոն կը վկայէ (Ու վախճան բանիս զամենայն ինչ լուր, Աստուծոյ երկիր ու զպատուիրանս նորա պահեա, զի այս է մարդն ամենեւին, զի զամենայն արարածս ածցէ Աստուած ՚ի դատաստան, յամենայնի անտես արարելոցն եթէ բարի ու եթէ չար)։

ընդ. Խօսքիս վերջը բոլոր բանը լըսէ, Աստուծոյ մէ վախցիր ու անոր պատուէրները պահէ վասն զի բոլոր մարդոց պարտքը ասիկայ է, ինչու որ Աստուած բոլոր ըստեղծածները դատաստանի պիտի բերէ ու յայտնէ, թէ բարի ու թէ չար կըսէ։ Յոզովոզ 12 գլուխ 13 համար։ Ու (2) Քրիստոս կը վկայէ (Ու իշխանութիւն եւ նմա դատաստան առնել ու զի որդի մարդոյ է ընդ այն զի՞ զարմանայք)։

ընդ։ Ուրիշ իշխանութիւն տուաւ դատաստան

ընելու համար, վասն զի մարդու որդի է, անոր ինչո՞ւ կը զարմանաք կըսէ։ Յովհաննու 5 գլուխ 27 համար։ Եւ (3) պօղոս կը վկայէ (Այս վկայութիւն դնեմ առաջի Յիսուսի Քրիստոսի որ պատրոց է զկենդանիս եւ զմեռեալս ի յայտնութեան իւրում եւ յարքայութեան)։

Ընդդ. Ես վկայութիւնը կը ղբնեմ Յիսուս Քրիստոսի առաջ, այն որ պիտի դատէ արդարներն ու մեղաւորները, իր յայտնութեան ու թագաւորութեան օրը կըսէ։ Երկրորդ Տիմոթէոս 4 գլուխ 1 համար։ Եւ (4) պօղոս կրկին կը վկայէ (Քանզի ամենեցուն մեզ յանդիման լինել կայ առաջի աթոռին Քրիստոսի, զի ընկալցի իւրաքանչիւր իւրով մարմնովն զոր ինչ գործեաց յառաջ եւթէ բարի եւ եթէ չար)։

Ընդդ։ Ո՛նք բոլորս ալ Քրիստոսի աթոռին առաջ պիտի կայնինք, որ ամէն մէկը իր մարմնով յառաջ ինչ որ գործեց թէ բարի եւ թէ չար, հատուցումը պիտի առնեն կըսէ։ Երկրորդ Կորնթացւոց 5 գլուխ 10 համար։

Հց. Ըլ ուրիշ վկայ կայ մի։

պ՛ն. Թէպէտ շատ վկայութիւններ կան, բայց բոլորն ալ մէկիկ մէկիկ զրուցել ինչ պէտք է, մինակ քեզի սա մէկ բանը հասկընալ պէտք է. որովհետեւ ըսինք թէ Քրիստոս արդար դատաւորը, չը կարծես թէ սա աշխարհիս դատաւորներուն պէս է, հապա շատ տարբեր է, վասն զի աշխարհիս դատաւորները ուրիշին վկայութիւնովը կըրնան հասկընալ բարին եւ չարը, իրաւն ու սուտը, առանց վկայի չեն կրնար գիտնալ ու դատել,

ասյց՝ Քրիստոս դատաւորը հիչ վկայի կարօտ չէ, վասն զի, չէ թէ գործած մեղքերնիս՝ հապայ, մինչեւ անգամ, միտքերնիս դրած ու դեռ չը գործած մեղքերնիս ալ գիտէ, ինչպես որ Դաւիթ կը վկայէ (Ողանգործն իմ տեսին աչք քո, եւ ի գիրս քո ամենեքեան գրեցան)։

Նոյն. Իմին միտքս դրած ու դեռ չը գործած մեղքես քու աչքերդ տեսան ու գրըքիդ մէջն ալ գրուեցան կըսէ։ Սաղմոս 138 գլուխ 14 համար։

Ու (2) անոնք կաշառ ուտելով դատաստան կը տեսնան ու իրաւունքը կը ծռեն, քայց՝ Քրիստոս ինքը կաշառ չառնելէն ղատ, կաշառ տուողն ալ ու առնողն ալ ի միասին պիտի պատժէ։ Տեսա՞ր մի տարբերութիւնը. եւ մանաւանդ մեծ վախնալիք բանը ասոնց տեղն է, մեղաւորներուն շնորհք չընելէն ղատ, դատախազնին1) ալ ինքն է, ալ ո՞վ կրնայ ազատիլ անոր ձեռքէն. եթէ մեղաւոր ըլլան ո՞վ կրնայ քեզի օգնութիւն ընել եւ կամ մըխիթարել։

Հց. Ինչո՞ւ համար մեղաւորներուն դատախազ կըլլայ Քրիստոս։

Պէտ. Ինքը քեզի համար խաչուիլ, ու քեզի սատանային գերութենէն ազատելուն երախտիքը ուրացեր ես քու չար գործքերովդ, անոր պատուէրները ոտքի տակ առերես, անոր համար, իրեն քեզի ըրած բարերարութիւնը յիշելով, եւ քուկին ալ անոր բարութեան փոխարէն ըրած չարութիւնդ դիմացդ դընելով պիտի պատժէ սաստիկ բար-

1) Դատախազ՝ խաւիմ։

կուլեամբ. նաեւ մարգարէները եւ առաքեալներն ալ անդամ քեզի դատախազ պիտի ըլլան, որովհետեւ անոնց գրած խրատներն ալ ոտքի տակ առած ես, եւ մանաւանդ երկինքին հրեշտակներն ալ քեզի դատախազ պիտի ըլլան, որովհետեւ թագաւորաց թագաւոր Աստուած քեզի խարկացեր է, հարկաւ անոր զօրքերն ալ քեզի դահաւոտազ պիտի ըլլան. այն առեն քու խեղճ հոգիդ ի՞նչ վիճակի եւ ի՞նչ կրից եղեռակայ կըլլայ արդեօք, երանի թէ այն առեն ան հաւատ գըտնուէիր քան թէ առակս չարաչար ուրացեալ. երանի թէ Քրիստոսի ճշմարտութիւնը հիւ չէիր ձանչցեր, ինչպէս որ Պետրոս կըսէ (Լաւ էր նոցա եթէ քնաւ իսկ չէր ծանուցեալ նոցա զարդարութեան ճանապարհն քան թէ ծանեան եւ յետոս կացին ի սուրբ պատուիրանէն որ նոցա աւանդեցաւ):

Նոյնպէս. Շատ աղէկ էր անոնց որ արդարութեան ճամբան հիւ չէին ճանչցեր՝ քան թէ ճանչցին ու ետ քաշուեցան այն սուրբ պատուէրներէն որ անոնց պատուիրեցաւ կըսէ: Երկրորդ Կաթուղիկեաց 2 գլուխ 21 համար:

Հց. Ինչո՞ւ քրիստոնէից մեղաւորը անհաւատներէն գէշ բերթը է Պետրոս:

Պե. Քրիստոնեայ մեղաւորին մեղքը երկպատիկ 1) է, մէկ մը ուրացութեան մեղք՝ մէկ մըն ալ կռապաշտութեան մեղք, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (Խոստանան գիտել զաստուած եւ գործովք իւրեանց ուրանան):

Ընթք. Ներանոյ աստուած կը խոստովանին ու գործքով ալ կուրանան կըսէ։ Տիտոս 1 գլուխ 16 համար։

հց. Կերեւի թէ քրիստոնեայ մեզաւորին աւելի կը բարկանայ Քրիստոս՝ քան թէ անհաւատին։

պ. Ընելի բարկանալու իրաւունք ունի, վասն զի քեզի հարցընեմ, երկու մարդ. քու դէմ հայհոյութիւն ընեն, մէկը թըշնամիդ ըլլայ ու միւսն ալ բարեկամդ եւ կամ զաւակըդ ըլլայ. հիմայ դուն աստոնց որո՞ւն աւելի կը բարկանաս, թշնամիդ հայհոյութեանը թէ բարեկամիդ եւ կամ զաւակիդ։

հց. Ընդհակառակն հարցընել ինչ պէտք է՝ յայտնի բան է որ բարեկամիս եւ կամ զաւակիս աւելի կը բարկանամ։

պ. Ապա գիտես որ բարեկամին հայհոյութեանը աւելի կը բարկանայ մարդ, մեր Քրիստոս տէրը արդեօք ծրքան պիտի բարկանայ մեզի՝ որ այնքան երախտիք ունի մեր վրայ. որ այնքան չարչարանքներ քաշեց մեզի համար։

հց. Ան ինակ մեզի համար չարչարանք քաշելը ինչ գիտես։

պ. Ահա ասկէց յայտնի է որ վերնատունը հացը եւ գինին աշակերտներուն տուաւ ու ըսաց. (Առէք կերէք ու խմեցէք ասիկայ իմ Մարմինըս ու Արիւնս է, որ շատերուն համար՝ պիտի բաժնուի) ահա ըսաց տէր ամէնուն համար՝ հապա շատերուն համար ըսաց, որ կը հասկըցուի միայն իրեն հաւատացող քրիստոնէից համար արիւն թափելը։

հց. Այն ատենը քրիստոնեայ չըկար որ անոնց

համար արիւն թափէր։

պէ. Իրաւ ես՝ հրէից համար աչխարհք եկաւ ինչպէս որ ինքը վկայեց թէ (Իսրայէլի կորսուած ոչխարներուն համար եկայ), բայց՝ անոնք զինքը չընդունեցին, ինչպէս որ Յովհաննէս կը վկայէ (Յիւրան եկն եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան, իսկ որք ընկալանն զնա՝ ետ նոցա իշխանութիւն որդիս Աստուծոյ լինել)։

Ղաբգ. Իրեններուն եկաւ. ու իրեններըը զինքը չընդունեցին, եւ որոնք որ ընդունեցին նէ անոնց իշխանութիւն տուաւ Աստուծոյ որդի ըլլալու կըսէ. 1 գլուխ 12 համար։ Տեսաք ու իրեն հաւատացողներուն որքան բարձր իշխանութիւն տուեր է որ մինչեւ Աստուծոյ որդի պիտի կըրնանք ըլլալ, մենք ատքան մեծ երախտիքները ուրացեր ենք մեր չար գործքերովը նէ, մեզի աւելի պիտի չը բարկանայ ու, ինչպէս որ Պօղոս օրինակով մը կը հասկըցընէ մեզի։

հց. Պօղոս ի՞նչպէս կը հասկըցընէ։

պէ. (Կանչի անհնար է ու անգամ մկրտելոցն որք ճաշակեցին երկնաւոր պարգեւացն, եւ հաղորդք եղեն Հոգւոյն սրբոյ, եւ զբեղեցիկ բանին Աստուծոյ ճաշակս ճաշակեցին. եւ զզօրութիւն հանդերձելոյ աշխարհին, եւ կործանեսցին միւսանգամ նորոգել յապաշխարութիւն եւ վերստին՝ խաչ հանել անձանց զորդին Աստուծոյ եւ դարձեալ խայտառակել, քանզի երկիր որ ըմպէցէ անձրեւ բազում անգամ եկեալ ի վերայ նորա եւ ծընանիցի արդիւնս շահեկանս նոցա վասն որոյ գործեցին. ընդունի օրհնութիւն յԱստուծոյ, իսկ

որ բերէ փուշ եւ տատասկ՝ անպիտան է եւ մերձ
է յանէծս, եւ վախճան նորա հայրուն)։

Ըստ, Պրիստոսի անունով մկրտուող, եւ անոք
Մարմին եւ Արիւնը ճաշակող, եւ սուրբ հոգին
ընդունող, եւ Աստուծոյ զեղցիկ խօսքերուն հա-
մը առնող, եւ երկինքին արքայութեան զօրութիւ-
նը հասկըցող մարդոց հընար չէ որ նորէն մեղք
գործէ ու ապաշխարանքի տակ իյնայ որ, նորէն
անգամ մըն ալ իր գլխուն Պրիստոսը խաչը հանէ
ու նորէն խայտառակէ. վասն զի մէկ արտի մը
վրայ շատ աշխատիս, վարելու եւ միջի ընտասակար
խոտերը մաքրելու. եւ աղէկ ցօրեն ցանես մէջը
ու անձրեւ ալ շատ գայ վրան, եթէ առատ ար-
դիւնք տայ նէ տիրոջը մէ օրհնութիւն կառնէ, ու
այն արտին տէրը աւելի հոգ կը տանի անոր, բայց
եթէ ատքան բարիքները, աղէկ սերմը, եւ առատ
անձրեւ ընդունելէն ետեւ փուշ եւ կամ որոմ
բուսցընէ նէ, բանի չըլլար, անէծքի կը մօտկը-
նայ, եւ վերջը կրակով կայրեն կըսէ։ Ընբայեց-
ուց 9 գլուխ 4 համար։ Տեսար մի ինչ զեղցիկ
օրինակ ցոյց տուեր է Պօղոս։ Նոյնպէս ահա մենք
ալ Աստուծոյ բոլոր բարութիւնները ընդունեցինք,
ինչպէս որ վերը պատմեցինք. այն մեր ընդունած
Աստուածային պատուէրներուն բարեգործու-
թեան պըտուղ չը տալէն նզատ մեղաց փուշեր եւ
որոմներ բուսցընենք նէ, մենք ալ պիտի այրինք
այն արտին պէս, ինչպէս որ Պրիստոս ըսաց (Ու-
պէս ժողովի որոմն եւ ի հուր այրի՝ այնպէս եղիցի
ի կատարածի աշխարհիս, եւ ղրկեն հրեշտակք եւ մեկ-
նեսցեն զչարսն ի միջոյ արդարոց, եւ արկցեն ըզ-

նոտա ի հնոց հրոյն անդ եղիցի լալ եւ կրճտել ատամանցն)։

Ղեւտ. Ինչպէս որ որոմը կը ժողվեն ու կրակին մէջ կայրեն՝ այնպէս պիտի ըլլայ աշխարհիս վերջը։ Հրեշտակները պիտի գան, մեղաւորները արդար ներուն միջէն պիտի որոշեն ու անոնք գժոխքին կրակին մէջը պիտի լեցընեն. որ այնտեղ լան ու ակռանին կըրճտցընեն կըսէ, Մատթեոս 13 գլուխ 20 համար։ Ու (2) Նոյն կը վկայէ (Ե՛ հեղհեղոսք եղիցին խաչելեալք նըրես զիւրեանց յաղագս բանիւ)։

Ղեւտ. Հեղհեղանները արտերուն միջի փուշերուն պէս պիտի այրին, 33 գլուխ 11 համար։

Հց. Ընդայր աս ինչ վախնալիք բաներ է որ կը զրուցես կոր, ես ըսի պիտի երթամ ու ինչպէս պիտի տգտամ այն արդար դատաւորին ևէ։

Պէ. Ըէթէ դուն կը վախնաս կոր, հապա Պօղոսն ալ կը վախնայ որ կըսէ (Ընչ մեծ է անկանել ի ձեռն Ընտուծոյ կենդանւոյ)։

Ղեւտ. Հաս մեծ վախ է կենդանի Ընտուծոյ ձեռքը իյնալը կըսէ։ Ընբտյեցւոց 10 գլուխ 31 համար։ Տես որ ատքան կը վախնայ ձէ, Ընտուծոյ ձեռաց ազատուելուն հընարը ջլուալը հաստկըցած է, ինչպէս որ Ընմոսայ կը վկայէ (Ո՛ւր ուրեք ծածկեսցին՝ ի դժոխս՝ անտի ձեռն իմ կորզեսցէ զնոսա, եւ եթէ երանիցն յերկինս՝ եւ անտի իջուցից զնոսա, եւ եթէ թագիցն ի լարձուն կարմելեայ՝ եւ անտի յուզեցից եւ առից զնոսա, եւ եթէ ընկեսցին յաչաց իմոց ի խորս ծովու, եւ անդ հրամայեցից վիշապին խայթել զնոսա, եւ

եթէ գնայցեն ի գերութիւն առաջի թշնամեաց իւրեանց՝ եւ անդ հրաման տացէ սրոյ սատակել զնոսա)

Նարե. Եթէ գժոխքին մէջ պահուին նէ իմ ձեռքըս անկէց կառնէ զանոնք, եթէ երկինքը նլլան նէ անկէց կիջնցընեմ. եթէ Կարմէլոս բարձր լեռան վրայ պահուին՝ կը փնտրեմ ու կը գըտնամ զանոնք, եթէ խորունկ ծովուն տակը իյնան նէ այնտեղ ևս ծփշապին կը հրամայեմ որ զանոնք կը խայթէ1), եւ եթէ իրենց թշնամիներուն ձեռքը անցնին ու գերի երթան նէ, այն տեղ Թուրերուն հրաման կուտամ որ զանոնք կը սատկեցընէ կըսէ Էստուած։ 9 գլուխ 2 համար։

Հց. Ես տեղ աւելի վախցուցիր զիս եղբայր։

պէ. Վախնալու խօսքերը դեռ եատքը պիտի լըսես, երբ որ գատաստանդ տեսնուի որ ամէն կողմանց յանցաւոր գըտնուին նէ, այնատեն մէկ զարհուրելիք ձայն մը պիտի լըսես, որ երկրագ մըտածելիքդ այն ահագին ձայնն է։

Հց. Ի՞նչպէս ձայն է արդեօք այն լըսելիքս եղբայր։ Հիմակուց լսկըսեց ատքըս ձեռքըս դող եւ լալ։

պէ. Կրնատես արդար գատաւորը, այն տեղ մեղաւորներուն պիտի լսէ (Այլաբար հինէն անիծեալք ի հուրն յաւիտենական՝ զոր պատրաստեալ է սատանայի եւ հրեշտակաց նորա)։

Նարե. Դուք կրնաք կորսուելէք իմ առաջէս ով անիծածներ՝ յաւիտենական կրակին մէջ, որ սա-

1. Խայթել. կըծել։

տանային համար պատրաստուած է ու անոր հրեշտակներուն համար կըսէ։ Ա ատթէոս 25 գլուխ 41 համար։

հց. Քրիստոս ատ խօսքը որ ըսէ նէ ինձի ի՞նչ կընեն արդեօք։

պէ. Ատքերըդ եւ ձեռքերդ կապուած կը ձըգեն դժոխքին մէջ՝ որ այն տեղ են հիւ չըմարելիք կրակը. եւ օձի ու կարիճի նման անքուն եւ անմահ թիւնաւոր որդերը, չը կըտրելու շըղթաներըը, թանձըր մուխը, եւ ակռայ կըրճտցընելիք սառնամանիքը, անմխիթար լաց եւ ողբումը, յաւիտեան անկէց ազատիլ չըկայ. մէկէնն ալ օգնութիւն եւ կամ մխիթարութիւն մը չը պիտի կըրնաս գըտնալ, յուսահատած յաւիտեան պիտի տանջուիս այրելով եւ մըրկելով։

հց. Ա՛ս ի՞նչ տեղ էր որ ինձի առաջարկեցիր ծղրայր։

պէ. Մինակ քեզի չեմ ըսեր կոր, հապա բոլոր մարդոց համար կըսեմ. վասն զի ով որ Ա՛ս-

տուծոյ կամացը հակառակ գործ լըռներ է նէ անշուշտ առ դիպուածին պիտի հանդիպի, առար համար Քրիստոս զգուշացուցեր է մեզի որ առ փորձանքներուն չը պատահինք։

հց. Ո՞նչպէս զգուշացուցեր է Քրիստոս։

պե. Նախ գայթակղեցուցանէ զքեզ ական քո եւ ձեռն քո եւ ոտն քո, հատ եւ ընկեա ի քէն. զի լաւ է քեզ կոյր, կաղ՝ եւ խեղ՝ մտանել ի կեանսըն յաւիտենից, քան երկուս աչս՝ ձեռս՝ եւ ոտս ունիլ եւ անկանիլ ի գեհեն ի հուրն անշէջ, ուր որդն նոցա ոչ մեռանի եւ հուրն ոչ չիջանի)։

Նախ. Ինչ որ քու աչքդ եւ ձեռքդ եւ կամ ոտքըդ քեզի գայթակղութիւն կուտան կոր նէ, հանէ կտրէ ձըգէ քեզմէ, վասն զի շատ աղէկ է քեզի մէկ աչքով, եւ մէկ ձեռքով եւ մէկ ոտքով արքայութիւնը երթալդ, քան թէ երկու աչք երկու ձեռք եւ երկու ոտք ունենալ ու դժոխքը երթալդ. որ անոնց որդը չի մեռնիր ու կրակն ալ չի մարիր կըսէ։ Ա՛ մարկոս 9 գլուխ 42 համար։

հց. Ինչո՞ւ համար Քրիստոս՝ աչք, ձեռք, եւ ոտք, հանելու եւ կըտրելու կը հրամայէ։

պե. Քրիստոսի միտքը՝ աչաց, ձեռաց, ոտից վրայ չէ, հապա, աս երեք անդամը մարդոց պիտանի եւ կարեւոր անդամներըը ըլլալով՝ աստնք օրինակ բերաւ, թէ՛ աս անդամներուդ պէս պիտանի բան մը ունիս, այսինքն՝ թէ ծընողքդ, թէ եղբայր, եւ թէ կին, թէ զաւակ, եւ թէ բարեկամ, եւ թէ ըստացուածք, ինչեւ իցէ, քեզի մեզաց պատճառ կըլլան կոր նէ կըտրէ՛ բաժանէ զանոնք եւ կամ դուն բաժանուիր անոնցմէ, ին-

չու որ շատ ազէկ է քեզի առ պատմածներէս զուրկ
ու մերկ արքայութիւն երթալըդ, քան թէ առանց
բալսրը առնելու ու դժոխքը երթալըդ. որ ահա
երտրդ մոռացելիքդ ալ առ ահագին դժոխքն է, որ
Քաստուած աւէնահանամ հետի ընէ բալսր քրիստո-
նէից մէ։

հց. Քայն աւետարանին Քաստուած հիչ պիտի չը
կըսկըծայ իր ըստեղծած ծառայներըդ արդեօք։

պէ. Քաստուած մեզի կըսկըծայեր է որ ըստեղ-
ծեր է, ու միշտ մեր մարմինին պիտոյքը կը հոգայ,
երկինքէն անձրեւ եւ արեգակ տալով. որպէս հետեւ
մեր մարմինին պիտոյքը՝ թէ ուտելիք եւ թէ հագ-
ուելիք՝ բալսրը գետինը կը բուսանին, բայց՝ արեգա-
կին ու անձրեւին զօրութեամբը կը բուսանին։ Նա-
եւ՝ մեր հոգւոյն փրկութեան համար ալ շատ
մարգարէներ խրկեց, քարոզելով մեղաց զգուշացը-
նելու համար. եւ վերջապէս իր միածին որդին աշ-
խարհք խրկեց որ մեզի համար տեսակ տեսակ չար-
չարանքներով խաչին վրայ մարմնով մեռաւ ու մեզի
սատանային գերութենէն ազատեց, ինչպէս որ
վերը պատմեցինք։ Ու եթէ գալիքներուն համար
շատ պատուէրներ զրուցեց որ մեղաց զգուշանան
ու անպամ մըն ալ սատանային գերի չըլլան. նո-
յնպէս առաքեալներն ալ շատ խրատներ գրեցին մե-
զի իրենց գիրքերուն մէջ, մեղաց զգուշացընելու
համար. վերջապէս քեզի հասկըցընելիքս ասիկայ
է, Քրիստոս մեզի ապրայութեան ճամբան գեղե-
ցիկ ըլլալը հասկըցուցեր է, նոյնպէս դըժոխքին
գէշութիւն եւ սատկութիւնը, ու երկուքին
ճամբան ալ ցոյց տուեր է թէ (Ա նեղ դըսնէն

մըտնողը արքայութիւնը կերթայ , ու լայն դըռնէն մըտնողը դժոխքը կերթայ ։ Ինչպէս որ վերը (ԺԹ) շաւղին մէջ Սիրաքին ըսածը պատմածնիք թէ (Կրակն ու ջուրը մարդոց առաջ դըրաւ որ իրենց ուզածին մէջ ձեռքերնին խօթեն) հապա դուն ատքան խրատներըը ոտքի տակ առնես , Կրիստոսի խաչը նլլալը անպատուղ հաներս , Կրակը այրող բնութիւն ունենալը գիտնաս ու ձեռքըդ կըրակին մէջ խօթես նէ ալ Աստուած քեզի կը կըսկըծայ մի. ինչպէս որ Սողոմոն կը վկայէ ։

հց. Սողոմոն ի՞նչ կը վկայէ ։

պէ. Քանզի գոչէի ես ոչ լսէիք , յերկարէի ըզբանս իմ ես ոչ անսայիք , այլ ապաստ առնէիք զխորհուրդս իմ , ես յանդիմանութեանց իմոց ոչ ; անսայիք , այսուհետեւ ես ծիծաղեցայց ընդ կոտրտամբ ձերով) ։

ընդ. Որովհետեւ կը պօռայի չէիք լըսեր , խօսքերըս կերկարցընէի չէիք մտիկ ըներ . հապա իմ խրատներս բանի տեղ չէիք դըներ , ես ալ ասկէց ետեւ ձեր կորստութըն վրայ պիտի խընդամ կըսեմ ։ Ուռակ 1 գլուխ 14 համար ։

ՇԱՒՂ ԼԸ.

հց. Եղբայր հասկըցանք որ մեր մըտածելիքը չորս բան էր՝ որ մէկը մահ (2) դատաստան , ես (3) դժոխքը , որ ատ իրեքը երկար պատմելով ասէկ հասկըցուցիր՝ հապա չորրդ մըտածելիքըս ո՞րն է ։

պէ. Ընչ չորրորդ մըտածելիքդ ալ բոլոր աշխար-

հիս յոյս դրած ու փափաքած արքայութիւնն է։

հց. Կուզեմ որ արքայութիւնը ինչպէս տեղ ըլլալը հասկըցընես։

պէ. Արքայութիւնը ճառել ու քեզի հասկըցընել իմ խելքիս բանը չէ, Պօղոսին չը կրցած ճառած տեղը։

հց. Պօղոս չի կրնար մի ճառել։

պէ. Իրեն գրածէն կիմացուի չը կըրնալ ճառելը (Որ ակն ոչ նտես ու ունկն ոչ լուաւ, ու՛ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ՝ զոր պատրաստեաց Աստուած սիրելեաց իւրոց)։

Ըսէք. Աստուծ աչք չէ տեսած ու անկածը լսած չէ, ու սրտին մէջն ալ ինկած չէ, անանկ մէկ տեղ մըն է որ Աստուած իր սիրելիներուն համար պատրաստեր է կըսէ։ Առաջին Կորնթացւոց 2 գլուխ 9 համար։ Պօղոս ասպէս ըսեր ձըգերէ նէ ես ինչ կարող եմ արքայութիւնը ճառելու։

հց. Արքայութիւնը ճառող հիչ մի չըկայ. վերը մեզի ըսիր թէ մեզք չը գործելու համար չորս բան պիտի մըտածես, իրեքը հասկըցայ որ ալ անոնք կը մըտածեմ, հապա արքայութիւնը ինչպէս տեղ ըլլալը պիտի չը հասկընամ մի որ այն ալ մըտածեմ։

պէ. Մի արտորաթ ահա Յօհաննէս տեսիլքին մէջ տեսնալով արքայութեան ձեւը քիչմը կը գըրէ. (Նոլորի պարիսպին քարերը 12 տեսակ անդամանդ քարեր են, ու գետինին մէջ գուտ մաքուր ոսկիով ծեփած է, 12 դուռ ունի՝ ամէն մէկ դուռ մինակ մէկ մէկ մարգրիտ է շինուած են. ու դռներուն վրայ առաքելոց անուններըը գըրուած են. ու ա-

ժէն ժէկ դուռ՝ ժէկ ժէկ հրեշտակ պահապան կայ-
նած են, արեւին լուսին կարօտ չէ՝ ու գիշեր չըլ-
կայ միշտ լոյս է, ու միջի լոյսը՝ արեգակի եւ կամ
լուսնի եւ կամ աստեղաց լոյս չէ հապա Աստու-
ծոյ փառացը լոյսն է, ինչպէս որ Եսայի կըսէ
(Եւ ոչ եւս եղիցի քեզ արեգակն՝ ի լոյս տուն-
ջեան, եւ ոչ ծագումն լուսնի տացէ քեզ լոյս՝ ի
գիշերի, այլ եղիցի քեզ տէր լոյս յաւիտենական՝
եւ փառք քո Աստուած):

Ընդէ՞ր Ալ ասկէց ետեւ քու ցօրեկուայ լոյսդ ա-
րեգակէն՝ եւ գիշերուայ լոյսդ լուսինէն պիտի չըլ-
լայ, հապայ տէրը պիտի ըլլայ քեզի յաւիտենական
լոյս. եւ քու փառքըդ Աստուած: 60 գլուխ 19
համար: Այն տեղ ոչ ցաւ կայ ոչ տրտմութիւն ոչ
լաց կայ. հապա միշտ ուրախութիւն եւ ցընծու-
թիւն է, եւ միջի ժողովուրդը, հրեշտակները,

մարգարէներ, առաքեալներ, ու մարտիրոսներ, ոչ ճըգնաւորներ կոյսեր. եւ բոլոր արգարներն են. եւ անոնց Թագաւորն ալ երկինք եւ երկիր ու բոլոր արարածքը ոչինչէն գոյացընող Աստուած ինքն է, այն տեղ ձմեռ ալ չիկայ միշտ գարուն է։ Տեսա՞ր մի ինչ գեղեցիկ տեղ է երկը։

Հց. Երանի՛ այն տեղ մըտնալու արժան եղող մարդոց, իրաւի որ իմ Հոգիս շատ կը փափաքի այն տեղ մտնալու։

Պէ. Ամէն մարդ ալ կը փափաքի երկայր, բոլոր աշխարհքիս յոյսը եւ փափաքը անոր վրայ է, այն առաքեալներըը եւ մարտիրոսներըը անոր Համար տեսակ տեսակ չարչարանքներով արիւն Թափեցին։ Ու նոյնպէս ճըգնաւորներըը, իրենց տանը եւ Հայրենեացը, ծնողաց եւ ընտանեաց, զաւակներէն, եւ կընոջմէ, ու երեսմէ, եւ բարեկամներէ, եւ ազգականներէն, եւ բոլոր ըստացուածքներէն Հըրաժարուեցան ու կարօտ մընալով գընացին լեռները եւ անապատները՝ անօթի ծարաւ, մերկ՝ արեւին տաքին եւ ձըմեռուան սաստիկ ցրտերուն Համբերելով իրենց անձը մաշեցուցին արքայութիւն երթանք տէր. բայց կերեւի Թէ քիչ մարդ պիտի մըտնայ այնտեղ, ինչպէս որ Քրիստոս կը վկայէ (Նազումք են կոչեցեալք բայց՝ սակաւքն ընտրեալք)։

Ընթ. Առաքեալներըը շատ մարդիկ Հրաւիրեցին արքայութեան սեղանին, եւ շատ մարդիկ կը մըկըրտուին ու քրիստոնեայ անուն կըստանան արքայութիւն երթանք տէր, Մատթէոս 20 գլուխ 16 Համար։ Բայց՝ իր կամքը գըտպող ու սատանան յաղթող եւ Աստուծոյ բոլոր պատուէրները անթերի

կատարող քիչ մարդ կըլլայ, որ Քրիստոս ըսաց (Ձէ ամենայն որ ասէ ցիս տէր տէր մտցէ յարքայութիւն երկնից՝ այլ որ առնէ զկամս հօր իմոյ որ յերկինս է)։

Ընդ. Ինձի տէր կանչողութեան բոլորն ալ արքայութիւնը չէ պիտի մտնան՝ հապա ով որ իմ երկնաւոր հօրըս կամքը կը կատարէ նէ անիկայ կը մտնայ կըսէ։ Ա տաթէոս 7 գլուխ 21 համար։

Հց. Մէկ բան մը միտքս եկաւ, որովհետեւ Քրիստոս՝ մեղաւորներուն (երթայք յինէն) պիտի ըսէ, արդեօք արդարներո՞ւն ինչ պիտի ըսէ։

պ. Արդարներուն ալ (ելայք օրհնեալք հօր իմոյ ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւն իսկզբանէ աշխարհի)։

Ընդ. Ելէք իմ հօրս օրհնածները, արքայութիւնը ժառանգեցէք որ ձեզի համար պատրաստուած է աշխարհիս իսկզբնէն ատկին։ Ա տաթէոս 25 գլուխ 19 համար։ Ըսպէս ըսելով անոնց գործած բարեգործութեան փոխարէն վարձքերնին կուտայ, այսինքն՝ անթառամ պսակով ու լուսեղէն լաթերով կը զարդարէ ու իրեն հետը՝ի միասին կառնէ կըտանի երկինքին արքայութիւնը, իրեն խոստացած տեղը որ ըսաց (ես ուր տեղ ըլլամ նէ, իմ պաշտօնեաներըս ալ հոն տեղ կըլլան) եւ միշտ Աստուծոյ երեսը տեսնալով պիտի ուրախանան ու ցընծան յաւիտեան յաւիտենից. ինչպէս որ Պօղոս կը վկայէ (Յաւիտականացուք ամպովք ընդ առաջ տեառն յօդս՝ եւ այն պէս յաւէտ ընդ տեառն լինիցիմք)։

Ընդ. Ամպերով պիտի թըռչինք ու տիրոջը ա-

ռաջ եւլլանք , եւ ամէն ատեն տիրոջը քով պիտի ըլլանք կըսէ : Ա՛ռաջին Թեսաղոնիկեցւոց 4 գլուխ 16 համար :

հց. Ա՛րդարներուն փառքը ի՞նչ տեսակ է արդեօք :

պէ. Ի՞նչ ոգուտ չի ճառուիր , մեր խելքէն ու միտքէն վեր բան է , բայց՝ Պօղոս մեր միտքը հաստատելու համար, արեգակը լուսինը եւ աստեղները օրինակ ցոյց կու տայ , որովհետեւ մեր աչքը անոնցմէ պայծառ բան տեսած չէ . Թէպէտ անոնցմէ եօթնապատիկ աւելի է , բայց՝ միշտ մեր տեսած բաներովը պիտի հասկըցընէ (Ա՛յլ փառք արեգակեան , այլ փառք լուսնի , եւ այլ փառք աստղաց , եւ աստղ քան զաստղ առաւել է փառօք , նոյնպէս եւ յարուԹիւն մեռելոց) :

Նոյնպէս. Ա՛րեգակին փառքը ուրիշ է՝ ու լուսնին փառքը ուրիշ է , եւ աստղներուն փառքերը ուրիշ են , աստղը աստղին վրայ աւելի է փառքով , մեռելներուն յարուԹիւնն ալ այնպէս պիտի ըլլայ կըսէ : Ա՛ռաջին Կորնթացւոց 15 գլուխ 41 համար : Եւ (2) Պանիէլ կը վկայէ (Եւ իմաստունք ծագեսցին իբրեւ զլուսաւորուԹիւն հաստատուԹեան , եւ բազումք յարդարոց իբրեւ զաստեղս յաւիտեան եւեւս) :

Նոյնպէս. Ա՛րդարները երկինքին լուսաւորներուն պէս պիտի ծագեն , ու արդարներէն շատերը աստղներուն պէս պիտի ըլլան յաւիտեան կըսէ 12 գլուխ 3 համար : Եւ (3) Վհրիատոս ալ ըսաց : (Այնժամ արդարքն ծագեսցին իբրեւ զարեգակն յարքայուԹեան երկնից) :

Նոյնպէս. Ա՛յն ատեն արդարները արեւի պէս պիտի

ծագեն երկինքին արքայութեան վէջ կըսէ : Պատ-
թէոս 13 գլուխ 43 համար : Եւ այն վկաներուն
խօսքէն կերեւնայ որ արդարներուն փառքը աստի-
ճան ունի :

հց. Արդարներուն ատքան փառաւորութիւնը որ
տեսանան նէ , իրենց Հակառակորդները 1) ինչ կը-
սեն արդեօք :

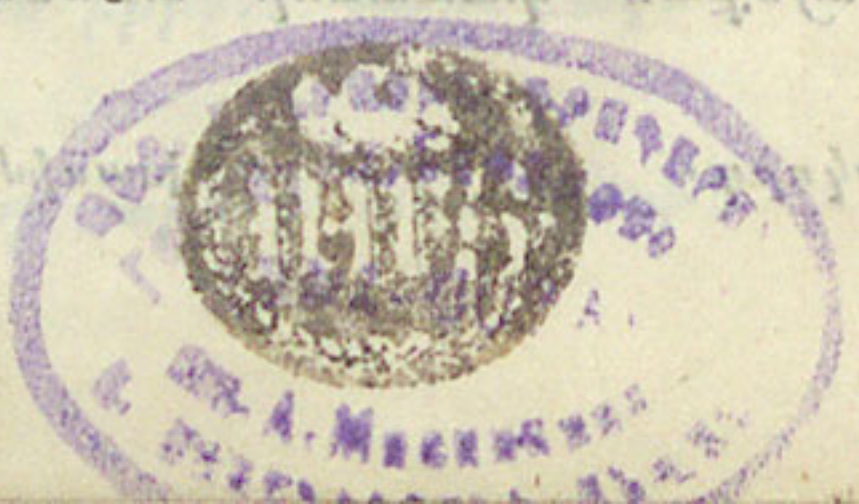
պէ: Ընդհանուր Օղոմոն կը գըրէ ինչ ըսելնին (Յայն-
ժամ արդարն կայցէ բազում համարձակութեամբ
հանդէպ նեղչաց իւրոց , եւ որոց անդօսնէին ըզ-
վաստակս նորա. տեսեալ զնա խռովեսցին անհնարին
երկիւղիւ եւ զարհուրեսցին ի վերայ սքանչելի
փրկութեան նորա . եւ զղջասցին ի միտս իւրեանց
եւ առ նեղութեան անձանց յոգւոց հանիցեն եւ
ասասցեն , այս այն այր է զոր երբեմն մեք ծաղր
առնէաք եւ յառակս նախատանաց . մեք անմիտք՝
զվարս դորա մոլորութիւնս համարէաք եւ վախճան
դորա անարգանս , զի արդ համարեցաւ ընդ որդիս
Աստուծոյ :

հց. Այս մէկ խօսքն ալ թարգմանէ որ հասկը-
նամ ու վերջ ընենք բանը, ալ բան պիտի չը հար-
ցընեմ . վասն զի ասքան հարցուցած ու. սորված-
ներըս որ պահեմ նէ ձեռք կու տայ , Աստուծով
արքայութիւնը կերթամ :

պէ. Այն առեն արդարը շատ համարձակ պիտի
կայնի իր թշնամիներուն դիմաց , որ անոր հոգւոյն
համար քաշած աշխատանքները կը գամահրէին ,
անիկայ այնքան փառաւոր տեսնալով շատ պիտի

1. Հակառակորդ. Խաչիմ :

վանան անօր զարմանալի փրկութենան վրայ. եւ իրենց արտին միջով պիտի զղջան ու հառաջելով պիտի ըսեն, ասիկա այն մարդն է, որ երբեմն մենք ծաղր կընէինք. մենք անմիտք ենք եղեր որ ատոր քարի վարքը մոլորութիւն կը սեպէինք ու ատոր վերջը կորուստ, ու ոտկի տակ կ'ինայ. կըսէինք, հիմայ ի՞նչպէս Աստուծոյ որդիներուն կարգը անցած պիտի ըսեն: Ըռակ Լամատուն 5 գլուխ 1 համար: Ասկըցմէր մի եղբայր, որովհետեւ դուն ալ բան պիտի չըհարցնես, ես ալ վերջի խրատըս տամ ու վերջ ընենք հարցմունքը, վասն զի կարծեմ թէ մինչեւ հիմայ տուած խրատներըս որ պահես նէ բաւական է քեզի փրկութեան: Եւ վերջի ըսելիքս ալ ասիկայ է, ասկէց առաջ գործած մեղքերնիս աչաց արցունքով լուացուելով՝ նորէն մկրտուինք ու մաքրուինք. եւ ասկէցետեւ ալ զգուշանանք որ նորէն չըմեղանչենք, եւ Աստուծոյ բոլոր պատուէրները անթերի կատարենք որ, Քրիստոսի շնորհօքը մենք ալ այն երանաւէտ քաղցըր ձայնին, եւ անթառամ պըսակին, եւ լուսեղէն առագաստին, եւ մանաւանդ Աստուծոյ լուսաւոր դէմքը տեսնելու արժանի ըլլանք, ու միշտ եւ հանապազ այն սուրբ հրեշտակներուն եւ մարգարէներուն, եւ առաքեալներուն, եւ բոլոր արդարներուն հետ ի միասին արքայութեան մէջ ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ օրհնող ըլլանք զաստուածութիւնը երրորդութիւնը զհայր եւ զորդի եւ զսուրբ հոգին յաւիտեան ամէն:

763

0027464

763

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0027464